

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

Ind 2. 212. 127

sound

Harvard College Library

FROM

The Asiatic Society of Bengal,

6 Jun. 1890 - 18 Jul. 1895.

©

BIBLIOTHECA INDICA :
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY

THE ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, NOS. 722, 760, 794, AND 819.

BRIHAD-DEVATÁ

OR

AN INDEX TO THE GODS OF THE RIGVEDA.

BY
Saunaka
S'AUNAKA.

TO WHICH HAVE BEEN ADDED

ARSHANUKRAMANI CHHANDONUKRAMANI AND
ANUVAKANUKRAMANI IN THE FORM
OF APPENDICES.

EDITED BY

THE LATE

RAJÁ RAJENDRALALA MITRA, LL.D., C.I.E.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS.

1893.

IndL 212.127

A

~~110.115 IndL 212.127~~

1890, June 6 - 1895, July 18.

From the
Asiatic society of Bengal.

बृहद्देवता ।

शौनकाचार्य-विरचिता ।

आर्ष-श्रुतानुवाकानुक्रमणीभिः

अनुगता ।

स्वर्गीय-राजराजेन्द्रलालमिश्र एल.एल.डि.सि.आइ.इ.

महोदयेन संस्कृता ।

कलिकातासियातिकास्थ-समित्यनुमत्या

प्रकाशिता ।

कलिकाता ।

वापतिस्त मिश्रन् यन्त्रे मुद्रिता ।

प्रकाश्याः १८१४ । ई० १८९५ ।

श्रीगणेशाय नमः ।

वृहद्देवता ।

प्रथमोऽध्यायः ।

मन्त्रदुग्धो नमस्कृत्य समाप्तायानुपूर्वम् ।
सूक्तगर्धर्षपादानामृचु^(१) वक्ष्यामि दैवतम् ॥ १ ॥
वेदितव्यं दैवतं हि^(२) मन्त्रे मन्त्रे प्रयत्नतः ।
दैवतज्ञो हि मन्त्राणां तदर्थमधिगच्छति^(३) ॥ २ ॥
तद्विदां^(४) तदभिप्रायानृषीणां मन्त्रदुष्टिषु ।
विज्ञापयति विज्ञानं कर्माणि विविधानि च ॥ ३ ॥
न हि कश्चिद्विज्ञाय याथातथ्येन दैवतम्^(५) ।
लौकिकानां वैदिकानां^(६) कर्मणां फलमश्रुते ॥ ४ ॥
प्रथमो भजते त्वासां वर्णाऽग्निमिह दैवतम् ।
द्वितीयो वायुमिन्द्रं वा तृतीयः सूर्यमेव च^(७) ॥ ५ ॥
अर्थमिच्छन्नुषिदैवं यं यमाहायमस्त्विति ।

- (१) ऋग्भ्य इति ख० ग० उ० ।
(२) वेदितव्यं हि तत् सर्वमिति क० घ० ।
(३) तदर्थमधिगच्छति इति ख० ।
(४) तद्विद्वानिति ख० घ० ।
(५) देवताः इति क० घ० ।
(६) लौक्यानां वैदिकानां वा इति ख० ग० उ० ।
(७) सूर्यमेव तु इति क० घ० ।

प्राधान्येन सुवञ्जत्वा^(१) मन्त्रसाहेव एव षः ॥ ६ ॥
 सुतिस्तु नास्मा रूपेषु कर्मणा वाग्भवेन च ।
 स्वर्गायुर्धनपुत्राद्यैर्यैराग्नीस्तु कथ्यते ॥ ७ ॥
 सुत्याग्निषी तु यास्तुचु दृश्येते^(२) ऽप्यास्तु ता इह ।
 ताभ्यश्चाप्यतरास्ताः स्युः स्वर्गा याभिस्तु याच्यते ॥ ८ ॥
 सुवन्तं^(३) वेद सर्वोऽयमर्थयत्येष मामिति ।
 सौतौत्यर्थं ब्रुवन्तश्च सार्थं मामेव^(४) पश्यति ॥ ९ ॥
 सुवद्विष्य ब्रुवद्विष्य ऋषिभिस्तत्त्वदर्शिभिः^(५) ।
 भवत्युभयं^(६) मेवोक्तसुभयं स्मर्यतः समम् ॥ १० ॥
 प्रत्यक्षं देवतानाम यस्मिन्मन्त्रे प्रदृश्यते^(७) ।
 तमेवाहुः सुसम्पन्नं मन्त्रं लक्षणसम्पदा ॥ ११ ॥
 तस्मात्तद्देवतानास्मा^(८) मन्त्रे मन्त्रे प्रयोगवित्^(९) ।
 ब्रह्मत्वमभिधानाच्च^(१०) प्रयत्नेनीपल्लवयेत् ॥ १२ ॥

- (१) सुवन् मन्त्रेति ग० घ० ।
 (२) सुत्याग्निषस्तु यास्तुचु दृश्यन्ते इति क० घ० ।
 (३) सुवन्ति इति ख० उ० ।
 (४) योऽर्थमामेव इति क० ।
 (५) सुवद्विष्यां ब्रुवद्विष्यां ऋषिभिर्मन्त्रदर्शिभिरिति ख० । मन्त्रेष्वर्षानुदर्शि-
 भिरिति क० ग० ।
 (६) भवत्युत्थमिति क० घ० ।
 (७) मन्त्रेऽभिधीयते इति ख० ग० उ० ।
 (८) तस्मात्तु देवतानास्मा इति घ०, तस्मात्तु देवतां नास्मा इति ख० ग० ।
 (९) प्रयत्नतः इति घ० ।
 (१०) ब्रह्मत्वमभिधानाच्च इति क० घ० ।

संपूर्णव्यवहारं तु सूक्तमित्यभिधीयते ।
 दृश्यान्ते ह्येता यस्मिन्नेकस्य^(१) वज्रसु तयोः ॥ १२ ॥
 देवतार्थार्थं चन्द्रेभ्यो^(२) वैविध्यं तस्य वाच्यते^(३) ।
 ऋषिसूक्तानु यावन्ति सूक्तान्येकस्य^(४) वै स्युतिः ॥ १४ ॥
 देवतैका तु यावत्सु देवतायास्तदुच्यते^(५) ।
 यावदर्थसमाप्तिः सादर्थसूक्तं वदन्ति तत् ॥ १५ ॥
 समानचन्द्रसी चास्तु^(६) तच्छन्दःसूक्तमुच्यते ।
 वैविध्यमेतत्सूक्तानामिह^(७) विद्याद्यथातथम् ॥ १६ ॥
 देवताग्रामधेयानि मन्त्रेषु त्रिविधानि तु ।
 सूक्तभाङ्गश्च ऋग्भाञ्च तथा त्रैपालिकानि तु ॥ १७ ॥
 सूक्तभाञ्च भजन्ते वै सूक्तान्वृक्षाञ्च वै^(८) ऋषयः ।
 मन्त्रेऽन्यदैवतेऽन्यानि^(९) निगद्यन्ते प्रसङ्गतः^(१०) ॥ १८ ॥

- (१) चित्रं तद्दृश्यते चास्मिन्नेतस्यामिति क० घ० । एकस्येव च एकस्मिन्मिति घ० ।
- (२) देवतार्थार्थं चन्द्रस्तः इति ख० ।
- (३) वैविध्यं प्रजायते इति ख० ग० छ० ।
- (४) ऋषिसूक्तानि तान्यत्र यावन्त्येकस्येति क० घ० ।
- (५) यस्मिन् सौमनाद्वैद्यसे ख० ग० छ० । पुस्तकेषु सूत्रज्ञैः वाग्निः सप्तर्षिश्च ऋषेः सूक्तं हि तस्य तत् इति पाठो वक्तव्यः ।
- (६) याः स्युतिरिति ख० ग० छ० ।
- (७) वैविध्यमेवं सूक्तानामिहेति ख० ग० छ० ।
- (८) वै-इत्यत्र यैरिति क० ख० घ० छ० ।
- (९) यानि इति घ० ।
- (१०) निगद्यन्तेऽपि कानिचित् इति ख० ग० । पुस्तकान्तरश्च ।

- शास्त्रोक्त्यासाहचर्यादा तानि नैपातिकानि तु ।
 तस्माद्ब्रह्मप्रकारेऽपि^(१) सूक्ते स्यात्सूक्तभागिनी ॥ १८ ॥
 देवता तद्यथासूक्तमविशेषं^(२) प्रतीयते ।
 भिन्ने सूक्ते^(३) वदेदेव देवतामिह खिन्नतः ॥ २० ॥
 तत्र तत्र यथावच्च मन्त्रान् कर्मसु^(४) योजयेत् ।
 देवतायाः परिज्ञानान्तद्धि कर्म समृध्यते ॥ २१ ॥
 आद्यन्तयोस्तु सूक्तानां प्रसङ्गपरिकीर्तनात् ।
 श्लोत्रभिर्देवतास्तासा उपेक्षेतेह^(५) मन्त्रवित् ॥ २२ ॥
 तत् शब्दाद्भ्यः कतिभ्यस्तु कर्मभ्यो नाम जायते ।
 सत्वानां^(६) वैदिकानां च^(७) यदन्यदिह^(८) किञ्चन ॥ २३ ॥
 नवभ्य इति तैश्चाः पुराणाः^(९) कवयस्तु ये ।
 मधुकः श्वेतकोटुसु^(१०) गाणवस्यैव मन्वते^(११) ॥ २४ ॥
 निवासात्कर्मणो रूपान्मन्त्रसादाच आश्रितः ।

- (१) ब्रह्मप्रकारेऽपि इति क० ड० घ० ।
 (२) अविशेष्येति ख०, अविशेष्यमिति ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।
 (३) भिन्नसूक्ते इति क० घ० ।
 (४) कर्म प्रयोजयेदिति ख० ।
 (५) देवतागाम्ना उपेक्षेतेह इति ख० । देवतागाम्ना उपेक्षेतेह इति क० घ० ।
 (६) शब्दानामिति क० ।
 (७) वा इति क० ग० ।
 (८) यदन्यदिहेति क० घ० ।
 (९) पौराण्य इति क० घ० ।
 (१०) मधुकाश्च तकोटाश्चेति क० घ० ।
 (११) मन्वते इति क० ख० घ० ड० ।

यदृच्छ्योपवसना^(१) तथा मुव्यायणाञ्जपात्^(२) ॥ २५ ॥
 चतुर्ध्व इति तत्राञ्ज्यास्त्रगार्ग्यरथीतराः^(३) ।
 आग्निषोऽथार्थवैरूप्या^(४) द्वाचः कर्मण एव च ॥ २६ ॥
 सर्वाद्येतानि नामानि कर्मणाञ्चाह^(५) ग्रीमकः ।
 आग्नीरूपञ्च वाक्यञ्च^(६) सर्वं भवति कर्मतः ॥ २७ ॥
 यदृच्छ्योपवसना^(७) तथा मुव्यायणाञ्च^(८) यत् ।
 तथा तदपि कर्मैव तच्छृणुध्वन्तु^(९) हेतुतः^(१०) ॥ २८ ॥
 प्रजाः कर्मसमुत्था^(११) हि कर्मतः सत्वसङ्गतिः^(१२) ।
 क्वचित् संजायते^(१३) सच्च निवासान्तप्रजायते^(१४) ॥ २९ ॥
 यादृच्छिकं तु नामाभिधीयते^(१५) लिह कुचचित्^(१६) ।

- (१) यदृच्छ्योपवसनादिति क० उ० घ० ।
 (२) तथा मुव्यायणाञ्चेति क० घ० ।
 (३) रथन्तरा इति ख० ।
 (४) आग्निषोऽथ च वैरूप्यात् इति क० घ० । आग्निषोऽथार्थवैरूप्यादिति ख० उ० ।
 (५) कर्मतस्त्वाह इति क० ग० ।
 (६) वाक्यञ्च इति ख० ग० उ० ।
 (७) यदृच्छ्योपवसनादिति ख० ।
 (८) यदृच्छ्या निवासान्च यद्वा मुव्यायणाञ्चेति क० घ० ।
 (९) तच्छृणुध्वन्तु इति ग० ।
 (१०) हेतुतः इति ख० ग० उ० । एतन्नान्तरश्च ।
 (११) प्रजाकर्मसमुत्था इति क० ख० ।
 (१२) कर्मणः सच्च जायते इति क०, सत्वगा गतिः इति ख० ।
 (१३) सतो निवसते इति क० घ०, क्वचित् स जायते इति ग० ।
 (१४) तच्च जायते इति घ० ।
 (१५) नाम नामाधीयते इति ख० । यादृच्छिकं नाम नाम धीयते क० उ० ।
 (१६) यच्च कुचचित् इति ख०, यन्निह क्वचित् इति घ० ।

- ॥ शौपग्यादेव^(१) तदिद्याद्^(२) भावस्यैवेह कश्चिद् ॥ ३० ॥
 नाकर्मकोऽस्ति भावो हि न^(३) नामास्ति^(४) निरर्थकम् ।
 ॥ गान्धर्व भावाश्चामानि तस्मात्सर्वाणि कर्मतः ॥ ३१ ॥
 मङ्गलात् क्रियते यन्तु नामोपवचनान्^(५) यत् ।
 ॥ भवत्येव तु सा आग्नीः स्वस्थादेर्मङ्गलानि च^(६) ॥ ३२ ॥
 अपि क्लृप्तनामाय^(७)मिह^(८) जीवेत्कथञ्चिरम् ।
 ॥ इति क्रियन्ते नामानि भूतानां त्रिदितान्यपि^(९) ॥ ३३ ॥
 मन्वा नामाप्रकाराः स्युर्दृष्टा वै^(१०) मन्वदर्गिभिः ।
 ॥ सुत्या स्यैव विभूत्या च साकप्रभान्नेष चात्मनः^(११) ॥ ३४ ॥
 सुतिः प्रशंसा निन्दा च संग्रहः परिदेवना^(१२) ।
 स्यूहाग्नीः कथना याज्जा^(१३)प्रन्नः प्रैषः प्रवक्षिका^(१४) ॥ ३५ ॥
 नियोगस्यानुयोगश्च साधा विलपितश्च यत् ।

(१) शौपग्यादेवतीति ख०, शौपग्यादिह इति ग० घ० ङ० ।

(२) तद्देवते इति घ० ।

(३) ना इति घ० ।

(४) तन्नामाह निरर्थकमिति ख० ।

(५) यच्च नामोपवचनश्च इति क० ख० घ० ।

(६) आग्नास्ते मङ्गलानि च इति क० घ० । मङ्गलादिहेति ख० ङ० ।

(७) अचिकित्सितनामायमिति ख० ।

(८) अपि इति घ० ।

(९) निन्दितान्यपि इति क० घ० ।

(१०) ये इति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(११) प्रभावाद्देवतात्मन इति ख० ग० अन्यत्पुस्तकश्च ।

(१२) परिदेवना इति क० ङ० ।

(१३) कथनायासेति ख० ।

(१४) प्रवक्षिका इति ख० ग० ।

आविख्यासा^(१)ऽयः संज्ञापाः परिचाख्यान^(२)मेव च ॥ ३६ ॥
 आहनस्या नमस्कारः प्रतिरोध^(३)स्तथैव च ।
 सङ्कल्पश्च प्रज्ञापश्च प्रतिवाक्यश्च नाम यत्^(४) ॥ ३७ ॥
 प्रतिषेधोपदेशौ च प्रमादापङ्गवौ च यत्^(५) ।
 उपप्रेषश्च यः प्रोक्तः सञ्चरो नाम^(६) विस्मयः ॥ ३८ ॥
 आक्रोशोऽभिस्रवश्चैवा^(७)क्षेपः प्रापस्तथैव च ।
 उपसर्गा निपातश्च^(८) नाम चाख्यातमित्यपि^(९) ॥ ३९ ॥
 भूतं भयं भविष्यञ्च पुमांस्यथ^(१०)नपुंसकम् ।
 एवंप्रकृतयो मन्त्राः सर्ववेदेऽपि स्थितिः^(११) ॥ ४० ॥
 तेषां निदर्शनार्थीया^(१२)श्चोऽर्धर्थाः पदानि च ।
 ब्राह्मणे चाथ कस्ये च निगद्यन्तेऽथ कानिचित्^(१३) ॥ ४१ ॥

- (१) आविख्यासैति ख० ।
 (२) संज्ञापाः परिचाख्यानं इति घ० ।
 (३) प्रतिरोधः इति घ० प्रतिषेधः इति अन्यत्युक्तकश्च ।
 (४) तथैव च इति ग० अन्यत्युक्तकश्च ।
 (५) चश्च इति ग० अन्यत्युक्तकश्च ।
 (६) यश्च इति ख० ग० ङ० अन्यत्युक्तकश्च ।
 (७) आक्रोशोऽभिस्रवश्चैव इति ग० अन्यत्युक्तकश्च, आक्रोशोऽभिस्रवश्चैव इति ख० ।
 (८) उपसर्गा निपाताश्चेति क० घ०, उपसर्गा निपातश्चेति ख० ।
 (९) चाख्यातमेव चेति क० ।
 (१०) स्त्री च इति ग० अन्यत्युक्तकश्च ।
 (११) सर्ववेदेषु सर्वंश्च इति ख० ग० ङ० अन्यत्युक्तकश्च । सर्ववेदेऽपि स्थितिरिति घ० ।
 (१२) वाक्यार्थदर्शनार्थीया इति ङ० अन्यत्युक्तकश्च ।
 (१३) विधौ कस्ये च देवे च निगद्यन्तेऽथ कानिचिदिति घ० घ० ।

शब्देनोच्चरितेनेह येन द्रव्ये प्रतीयते ।

तदाचरविधौ युक्तं नामेत्याऽऽर्मनीषिणः ॥ ४२ ॥

अष्टौ यत्र प्रयुज्यन्ते नानार्थेषु विभूतयः^(१) ।

तन्नाम कवयः प्राऽऽर्भेदे वचनलिङ्गयोः ॥ ४३ ॥

क्रियासु बङ्गीष्वभिधंश्रितो यः

पूर्वापरीभूत इष्टैक एव ।

क्रियाभिनिर्दृष्टिवशेन सिद्ध

आख्यातशब्देन तमर्थमाहुः ॥ ४४ ॥

क्रियाभिनिर्दृष्टिवशोपजातः

ऊदन्तशब्दाभिहितो यदा स्यात् ।

बङ्गाविभक्त्ययलिङ्गयुक्तो

भावस्तदा द्रव्यमिवोपलक्ष्यः^(२) ॥ ४५ ॥

यथा नानाविधैः शब्दैरपश्यन्पृथयः पुरा ।

विविधान्यपि^(३) वाक्यानि तान्यनुक्रमतः श्रुत्वा ॥ ४६ ॥

रूपादिभिः स्तुतिः प्रोक्ताऽयाग्नीः^(४) स्वर्गादिभिस्तथा ।

यानि वाक्यान्यतोऽन्यानि^(५) तान्यपि स्युरनेकधा ॥ ४७ ॥

(१) विभक्तय इति ग० अन्यत्युक्तकक्ष ।

(२) शब्देनेत्यादि भावस्तदा द्रव्यमिवोपलक्ष्यः इत्यन्तः सन्दर्भः क० घ० चिन्तितपुस्तकयोर्नोपलभ्यन्ते ।

(३) विविधानीह इति ख० ग० घ० ।

(४) आग्नीरिति क० ख० ग० ।

(५) यानि इति अन्यत्युक्तकक्ष ।

मन्त्रे^(१) प्रशंसा^(क) भोजस्य^(ख) विचरन्^(ग) सौभदेः^{(१)(ग)}स्तुतिः ।
 आक्रोशार्थास्तु दृश्यन्ते^(घ)माता चेत्यभिमेयति^(४) ॥४८॥
 ऋग्यजुषमन्त्रं^(५) निन्दा च^(६) शापो^(७) येमेत्यृगोव तु ।
 याज्ना^(१) (१)यदिन्त्रिचेति चेपो भीदमिति त्वृषि ॥४९॥
 आशीस्तु^(७) वात आवातु दृष्टेति परिदेवना^(९) ।
 प्रभ्रश्च प्रतिवाक्यश्च^(क) पृच्छामि स्तेत्यृषौ पृथक् ॥५०॥
 संग्रथोऽधःस्त्रिदासीच्च^(क) कत्यना^(८) स्या^(७)दहं मनुः ।
 इमं गो^(७) यन्नमित्यस्यां^(७) नियोगः^(९) पाद उच्यते^(१०) ॥५१॥

-
- (१) मन्त्रः इति क० घ० ।
 (२) प्रसङ्गाद्भोजस्य इति क० घ० मन्त्रप्रशंसा भोजस्येति ग० ।
 (३) सौभरस्तुतिरिति ख० ।
 (४) मा नामेत्वाभिमेयति इति ख०, माता मेत्वाभिमेयति इति क०ङ० ।
 (५) ऋग्यजुषमन्त्रिदाच इति ख० ।
 (६) यास्यां इति ख०, याश्चा इति ग०, यच्ना इति घ० ङ० ।
 (७) दृष्ट्यादिपरिवेदना इति घ०, दृष्टेतिपरिवेदना इति ख० च० ।
 (८) संग्रथोधः स्त्रिदासीदिच्छाथना इति क० घ०, कच्छना इति ङ० ।
 (९) यन्नमित्वाद्यानियोगः इति ख० ।
 (१०) उत्तमे इति क० घ० ।

(क) ऋ० १०, १०७, १० । (ख) ऋ० ८, २१, १८ । (ग) ऋ० ८, १९, २ ।
 (घ) ऋ० १, १६०, २१; १८५, १० । (ङ) ऋ० १०, ११७, ६ । (च) ऋ०
 ८, २७, २० । (छ) ऋ० ५, ३९, १ । (ज) ऋ० १०, १८६, १ । (झ) ऋ०
 १, १६४, ३४ । (ञ) ऋ० १०, १२९, ५ । (ट) ऋ० ४, २६, १ ।
 (ठ) ऋ० १, १, ४ । (ड) ऋ० १, २६, १ ।

(क) ब्रह्म ब्रवीत्वसुयोगः संज्ञाप(१)सृगुपोपमे(२)(ख) ।
 प्रतिषेधोपदेशौ(३) तु अचेर्मैत्य(ग)संस्तौ(घ) ॥५२॥
 आस्थान(ङ)न्तु ह्ये जाये(च) विज्ञापस्तु(१)नदस्य मा(७) ।
 अवीरामिव मा(च) ज्ञाघा(७) सुदेव इति(च) तु स्पृहा ॥५३॥
 नमस्कारः(ण) शूनःशोपे,(८) नमस्ते अस्तु विद्यते ।
 सङ्ख्ययन्निदं तुस्योऽहं स्यामिति यदुच्यते(९) ॥५४॥
 सङ्ख्यस्तु(ण) यदिन्द्राहं प्रज्ञापस्त्वेतस्य तुः(ण)(१०) ।
 महानग्न्याह्नस्या तु प्रतिरोधो भुगित्युत(११) ॥५५॥

-
- (१) संज्ञाप इति क० ग० घ० ।
 (२) सृगुपोपमे इति ख० ग० अन्वत्युक्तकक्ष ।
 (३) प्रतिषेधोपदेशौ इति घ० ङ० ।
 (४) अक्षौरित्यक्षरं कृत, इति घ० ।
 (५) आस्थानमिति पुस्तकान्तरम् ।
 (६) स्यादिति ख० ग० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (७) अवीरामात्मनः ज्ञाघा इति ख० ग० घ० ।
 (८) नमस्कारो मत ऋषे इति क० घ० श्रैष इति ख०, श्रेषे इति ङ० ।
 (९) यां कल्पयन्ति नो रयः परिचासृक्त्वमिह ते इति क० ।
 (१०) यः इति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (११) महानग्न्याह्न नस्यास्मात्प्रतिरागो भुगित्यपि इति ख०, भुगि-
 त्यपि इति ग०, भुगित्यभि इति पुस्तकान्तरं ।
-

(क) ऋ० १, ३५, ६ । (ख) ऋ० ८, ८२, ४ । (ग) ऋ० १०, ३४,
 ३३ । (घ) ऋ० १०, ६५, १ । (ङ) १, १०६, ४ । (च) ऋ० १०,
 ८६, ६ । (छ) ऋ० १०, ६४, १४ । (ज) ऋ० १, २४, १२, १३ ।
 (झ) ऋ० ८, १४, १ । (ञ) ऋ० ६, १५, ४ ।

प्रमादस्त्वेष^(१)हन्ताहं^(२) नमस^(३) इत्यभिप्लवः^(४) ।
 इन्द्राकुसेत्युपप्रैषो^(५) न विजाणामि^(६) संवरः ॥ ५६ ॥
 होतापक्षदिति प्रैषः^(७) को अक्षैति तु विस्मयः ।
 जामस^(८)पङ्क्तवो नेति विततादिः^(९) प्रवहिका^(१०) ॥ ५७ ॥
^(११)न मृत्युरासीदित्येतामाचिख्यासां^(१२) प्रचक्षते^(१३) ।
 अविग्रापो^(१४)प्रजाः सन्तु भद्र^(१५)माग्रीस्तु^(१६) गौतमे^(१७) ॥ ५८ ॥
 ब्रह्मयेवं प्रकार^(१८)न्तु प्रकथं ब्रह्मनिर्धारणम्^(१९) ।

-
- (१) प्रमोदस्त्वेष इति घ० ।
 (२) प्रमादस्त्वेषहन्ताहं नमस इत्यन्व इति ख०, नमस इत्यपन्वः इति ग० ।
 (३) इन्द्राकुसेत्युपप्रैषो इति ख०, इन्द्राभरेत्युपप्रैषो इति क० छ० ।
 (४) होतापक्षदितिप्रैषा इति ख० ।
 (५) जामये इति घ०, जामसु इति ग०, यामसु इति ख० ।
 (६) प्रवहिका इति ख० ग० ।
 (७) नाचिख्यासमिति क०, माचिख्यासामिति ख०, माचिख्यासमिति घ० ।
 (८) प्रचक्षते इति क०, प्रचक्षते इति ख० ।
 (९) अविग्रापोः इति ख० ।
 (१०) ब्रह्ममिति ख० ।
 (११) गौतमे इति ख० ।
 (१२) ब्रह्ममेव प्रकारमिति ख० ।
 (१३) इतीहमिति ख० ग० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १०, ११६, ६ । (ख) ऋ० ७, ३८, १० । (ग) ऋ० ५, ३१, ६ । (घ) ऋ० १, १६४, ३० । (ङ) ऋ० १, १५२, ४ । (च) ऋ० १०, १२६, २ । (छ) ऋ० १, ७६, १० ।

वक्तुं प्रयोगतश्चैषामृक्सूक्तार्धर्चसंश्रितम्^(१) ॥ ५८ ॥

एते तु मन्त्रवाक्यार्था देवतां सूक्तभागिनीम्^(२) ।

संश्रयन्ते^(३) यथान्यायं स्तुतिस्त्र्यचानुमानिकी^(४) ॥ ६० ॥

भवद्भूतं भविष्यच्च जङ्गमं स्यावरच्च घत्^(५) ।

अशैके^(६)सूर्यमेवैकं प्रभवं प्रक्षयं विदुः ॥ ६१ ॥

(क)असतस्य (ख)सतस्यैव (ग)योनिरेषा (घ)प्रजापतिः ।

त्यद^(७)चरश्चा^(८)वाक्य^(९)श्च यश्चैत^(१०)द्रूक्ष^(११)ग्रास्यतम् ॥ ६२ ॥

कृत्वैव^(१०) हि^(११) षिधा^(१२)त्मानमेषु लोकेषु^(१३) तिष्ठति ।

(१) ऋक्सूक्तार्धर्चसंश्रितम् इति क०, चैषा युक्सूक्तार्धर्चसंश्रित-
मिति ख० ।

(२) देवतां सूक्तभागिनीमिति क० घ०, देवता सूक्तभागिनी इति ख० ।

(३) संश्रयन्ते इति ख० ।

(४) त्वा आनुमानिकी इति ख०, तत्रानुमानिकी इति घ० ।

(५) भवद्भूतस्य भविष्यस्य जङ्गमस्यावरस्य च इति ख० ग० पुस्तकान्तरश्च ।

(६) एते इति क० घ० ।

(७) यथामिति क० ।

(८) यदक्षरश्च वाक्यमिति ग०, वाक्यमिति ख० पुस्तकान्तरश्च ।

(९) यश्चैतद्रूक्ष इति ग० ख० पुस्तकान्तरश्च ।

(१०) कृत्वैव इति ख० ग० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० ५, १२, ४ । (ख) ऋ० १, ३६, १ । (ग) ऋ० १, १०४, १ ।
(घ) ऋ० ४, ५३, २ । (ङ) ऋ० १, १६४, ४२ । (च) ऋ० ६, ३७,
३ । (छ) ऋ० १, १०, ४ । (ज) ऋ० १, ११७, २४ । (झ) ऋ० १,
१६३, ६ । (ञ) ऋ० १, ५१, ११ ।

(क) देवान् यथायथं (ख) सर्वान् निवेश्य (ग) स्त्रेषु (घ) रश्मिषु ॥ ६३ ॥
 एतद्भूतेषु (ङ) लोकेषु अग्निभूतं स्थितं विधा ।
 (च) क्षययो (छ) गीर्भि (ज) रर्षन्ति व्यञ्जितं (झ) नामभि (ञ) स्त्रिभिः ॥ ६४ ॥
 तिष्ठत्येव च (१) (ख) भूतानां (घ) जठरे जठरे ज्वलन् ।
 त्रिस्थानं चैनमर्चन्ति होत्रायां (ङ) वृक्षवर्षिषः ॥ ६५ ॥
 इदेषु (च) पवमानो (ज) ऽग्नि (झ) र्मध्यमो ऽग्निस्तु (ञ) पावकः (५) ।
 अमुष्मिन्नेव (१) विप्रैस्तु लोके ऽग्निः (ग) शूचिरुच्यते ॥ ६६ ॥
 इहाग्निभूतस्तुषिभिर्लोकैः स्तुतिभिरीडितः (७) ।
 (ख) जातवेदाः स्तुतो मध्ये स्तुतो (घ) वैश्वानरो दिवि ॥ ६७ ॥

-
- (१) एतमेवेषु इति क० घ० ।
 (२) व्यञ्जितमिति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) एष च इति ख०, एष हीति ग० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) पवमानाग्निरिति क० घ० ।
 (५) वगस्यतिरिति ख० ग० ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) अमुष्मिन्नेव इति ग० ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) ईडितः इति क० ख० ख० ।

(क) ऋ० १, १, २ । (ख) ऋ० १, १६१, ८ । (ग) ऋ० ८, ८४, ८ । (घ) ऋ० १, १३४, ४ । (ङ) ऋ० १, ४८, १४ । (च) १, ६, ६ ।
 (छ) ऋ० १, १०, १ । (ज) ऋ० १, १५५, ६ । (झ) ऋ० ८, ५६, ५ ।
 (ञ) ऋ० ३, २७, ६ । (ट) ऋ० १, १०४, ६ । (ठ) ऋ० १, ३, ३ ।
 (ड) ऋ० ८, १०१, १४ । (ढ) ऋ० १, १, २ । (ण) ऋ० १, ६०, ४ ।
 (त) ऋ० १, ६६, १ । (थ) ऋ० १, ७७, ५ । (द) १, ५६, ६ ।

(क) रसान् रश्मिभिः^(क) रादाय^(ग) वायुनाऽयं गतः सह^(१) ।
 (घ) वर्षत्येष च यज्ञोक्ते^(ख) तेने^(घ)न्द्र (च) इति स स्तः^(२) ॥ ६८ ॥
 (ज) अग्नि^(क) रश्मि^(ख) ज्ञयेन्द्रस्तु मध्यमो^(३) वायुरेव च ।
 (ठ) सूर्यो^(घ) दिव्यीति विज्ञेयास्तिस्र एवेह^(४) देवताः ॥ ६९ ॥
 एतासामेव माहात्म्यान्नामान्यत्वं विधीयते ।
 तत्तत्स्थानविभागेन तत्र तत्रोपलक्षयेत्^(५) ॥ ७० ॥
 (ड) तासां^(घ) मियं (ग) विभूतिर्हि (च) नामानि यदनेकग्रः ।
 (झ) आहुतासान्तु मन्त्रेषु^(घ) कवयोऽन्योऽन्ययोगिताम्^(६) ॥ ७१ ॥
 यथास्नानं^(ग) प्रदिष्टास्तां^(घ) नामान्यत्वेन देवताः ।

-
- (१) सह संकृतः इति क० घ० ।
 (२) गु स्तः इति क० घ० ।
 (३) मध्यतः इति ग० ।
 (४) एवेह इति क० घ० ।
 (५) तत्र तत्रेह दृश्यते इति ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) अन्योऽन्ययोगितामिति ख० ।
 (७) कु इति क० ।
-

(क) ऋ० १, १९, ८ । (ख) ऋ० ४, २६, ६ । (ग) ऋ० १, १४, १० ।
 (घ) ऋ० ५, ८४, ३ । (ङ) ऋ० १, २२, ६ । (च) ऋ० १, २, ५ ।
 (छ) ऋ० १, १०६, ३ । (ज) ऋ० १, १, २ । (झ) ऋ० १, ९, ९ ।
 (ण) ऋ० १, ४, ३ । (ट) ऋ० १, १३४, ३ । (ठ) ऋ० १, २३, १० ।
 (ड) ऋ० १, ६, १ । (ढ) ऋ० १, ३२, ८ । (ण) ऋ० १, ४८, ७ ।
 (त) ऋ० १, ३०, ५ । (थ) ऋ० १, ७२, ३ । (द) ऋ० १, ११८, ३ ।
 (ध) ऋ० ५, ५०, ८ । (न) ऋ० ३, ३०, १२ ।

तद्गङ्गासाप्तप्रधानासु^(क) केचिदेवं वदन्ति ताः^(१) ॥ ७२ ॥
 (क) पृथक् (ग) पुरस्ताद्ध्ये त्वक्ता^(१) लोकाधिपतय^{(घ)(१)} स्वयः ।
 (क) तेषां^(घ) मातृवै तत्सर्वं यद्यद्गङ्गाः प्रकीर्त्यते^(४) ॥ ७३ ॥
 तेजस्त्रे^(क) वायुधं^(५) प्राञ्जर्वाहनस्यैव तस्य तत्^(१) ।
 (क) इमामैश्रीसु^(क) दिव्यासु^(क) वाचमेवं पृथक् स्तुताम् ॥ ७४ ॥
 ब्रह्मदेवतायाः (क) स्तुतयो ब्रह्मणः स्तुतयसु^(६) याः ।
 प्राधान्यमेव सर्व्यासु^(क) पतीनामेव^{(६)(क)} तासुपि ॥ ७५ ॥

- (१) नैवं केचिद्वदन्ति तु इति क० घ०, तु इत्यत्र ताः इति पुस्तकान्तरं ।
 (२) येत्युक्ता इति ख०, पुरस्ताद्यौबक्ता इति घ० ।
 (३) लोकाधिपतयः इति क० घ० ।
 (४) यदन्यद्गङ्गाः कीर्त्यते इति क० घ० ।
 (५) तेजस्त्रे वायवः इति क० ङ०, वायवाः इति ग० । तेजसे वायवा
 इति ख०, ।
 (६) यस्य यत् इति क० ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (७) दिवत्सं स्तुतयसु इति ग० ङ० पुस्तकान्तरस्य, दिवत्सं ततवसु
 इति ख० ।
 (क) प्राधान्यमेवां भूतानां इति क० घ० ।
 (६) इव इति ख० ग० ङ० ।

(क) ऋ० ५, ३७, २ । (ख) ऋ० १, १३१, २ । (ग) ऋ० १, १२३,
 १० । (घ) ऋ० १, ३४, २ । (ङ) ऋ० १, २, १ । (च) ऋ० १, ११५,
 १ । (क) ऋ० २, १५, ४ । (ज) ऋ० १, ३१, १६ । (झ) ऋ० ६, ६७,
 १७ । (ञ) ऋ० १, ४०, ६ । (ट) ऋ० ६, ३४, १ । (ठ) ऋ० २, २८,
 ६ ।

(क) स्थाणं (ख) नामानि भक्तौश्च^(१) देवतायाः स्तुतौ स्तुतौ ।
 सम्पादयन्नुपेक्षेत^(२) याक्ताच्चिदिह सम्पदम् ॥ ७६ ॥
 अग्निभक्तिस्तु तान् सर्वान्^(ग) भ्रातृवैव^(३) समापयेत् ।
 यदिन्द्रभक्ति तच्चैन्द्रे^(४) (घ) सूर्ये^(५) सूर्यानुगञ्च^(६) यत् ॥ ७७ ॥
 निरूप्यते^(१) इवि^(२) र्यस्यै^(३) सूक्तान् (४) भजते च (५) या ।
 (क) वैव (ख) तत्र प्रधानं स्यान्न^(६) निपातेन (७) याः (८) स्तुताः ॥ ७८ ॥
 (९) इति (१०) चयाणामेतेषां^(१०) (११) मुक्तः सामासिको विधिः ।
 समापयेन्नैवमुक्तस्तु^(११) विस्तरेण त्वनुक्रमः^(१२) ॥ ७९ ॥

-
- (१) भक्तिश्चेति क० घ० ।
 (२) संवादो यस्त्वपेक्षेत इति क० ।
 (३) या सर्वाभ्रातृवैव इति क० ।
 (४) यदिन्द्रभक्तिस्तच्चैन्द्रे इति क० घ० ।
 (५) सूर्ये इति ख० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) निरूप्यत इति घ० ।
 (७) यस्यै इति घ० ।
 (८) तत्र तत्र प्रधानोऽसौ न इति क० घ० ।
 (९) इह इति क० घ० ।
 (१०) एवैषामिति ग० ।
 (११) समापयन्तु तत्सर्वमिति क० घ० ।
 (१२) अनुक्रममिति घ० ।

(क) ऋ० ५, ७६, ४ । (ख) ऋ० १, ७२, ३ । (ग) ऋ० १, १२४, १ । (घ) ऋ० १, २३, १७ । (ङ) ऋ० १, १, ६ । (च) ऋ० १, १२, १ । (छ) ऋ० १, ६४, २ । (ज) ऋ० १, १२३, ४ । (झ) ऋ० १, २२, २ । (ञ) ऋ० १, ४८, १० । (ट) ऋ० १, ६, ६ । (ठ) ऋ० १, १७, ६ । (ड) ऋ० १, २३, १७ । (ढ) ऋ० ४, ३७, ७ ।

अवस्यं वेदितव्यो हि नाम्ना^(१) (क)सर्वस्य विदारः ।
 न हि (ख)नामान्यविज्ञाथ (ग)मन्त्राः शक्या हि वेदितुम् ॥८०॥
 सत्वान्यमूर्त्तान्यपि च (घ)देवता च(२) महर्षयः ।
 तुष्टुवुर्ष्वयः शक्त्वा^(३)(ङ) तासु तासु स्तुतिस्विह^(च) ॥८१॥
 यैस्त्वग्नि^(४)(छ)रिन्द्रः (ज)सोमश्च (झ)वायुः (ञ)सूर्यो (ट)वृहस्पतिः ।
 (ठ)चन्द्रोऽय^(५)विष्णुः(ड)पर्जन्यः(ढ)पूषा चा(६)(ण)ऽप्यृभवो(१)(७)ऽश्विनौ॥८२
 (२)रोदसी (४)मरुतो (३)देवाः(०) (५)पृथिव्यापः (६)प्रजापतिः ।

-
- (१) नाम्नां इति क० उ०, नाम्नः इति घ० ।
 (२) देवतावदिति क० घ० ।
 (३) तुष्टुवुश्च प्रशंसन्वेति क० घ० ।
 (४) यैरभिरिति घ० ।
 (५) वा इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) पूषोवा ऋगवः इति क० घ० ।
 (७) देवः इति क० घ० ।

(क) ऋ० १०, १३७, ६ । (ख) ऋ० १, ७२, ३ । (ग) ऋ० ६, १०, १४ ।
 (घ) ऋ० १, २२, ५ । (ङ) ऋ० २, २८, ६ । (च) ऋ० १, १, २ ।
 (छ) ऋ० १, १, २ । (ज) ऋ० १, २, ५ । (झ) ऋ० १, १८, ४ ।
 (ञ) ऋ० १, १३४, ३ । (ट) ऋ० १, २३, १७ । (ठ) ऋ० १, १५०, ३ ।
 (ड) ऋ० १, २२, १६ । (ढ) ऋ० ४, ५७, ८ । (ण) ऋ० १, २३, १४ ।
 (०) ऋ० १, ११०, १ । (१) ऋ० ५, ७५, ७ । (२) ऋ० १, १६७, ५ ।
 (३) ऋ० १, १५, २ । (४) ऋ० १, २३, १८ । (५) ऋ० १, २२, १६ ।
 (६) ऋ० ४, ५३, २ ।

(क) देवौ च (ख) मिषावरुषौ पृथक् सव च ता(ग) बुभौ ॥८३॥
 (घ) विश्वे च देवाः (ङ) सविता (च) लघ्ना वे रूपकम्मतः(१) ।
 (ज) अश्वो(ख) ऽस्र(ग) मृत्विजो(घ) वज्रो(१)(२) पावापो रथसंयुतः(३) ॥७४॥
 (ङ) सुताः पृथक् पृथक् (च) स्त्रैः स्त्रैः स्रुतैर्हृग्भिश्च(४) (ज) नामभिः ।
 सुतौ सुतौ प्रवक्ष्यामि (ख) तानि (ग) तेषामनुक्रमात् ॥८५॥
 व्यवस्ये(घ) अन्नमाग्नेयं सिद्धै(ङ) रग्नेश्च(५) सचितम् ।
 हविष्यद्भिः(६) प्रधानैश्च(७) नामाङ्गानैश्च केवसैः ॥८६॥

(१) रूपकम्मतः इति घ० ।

(२) यज्ञः इति घ० ।

(३) रथसंयुतः इति घ० ।

(४) स्रुतैर्व्युक्तु च इति घ० ।

(५) तु इति घ० ।

(६) हविष्यद्भि इति ग० घ०, हविद्भि इति पाठः समीचीनः ।

(७) निरूप्यैवमिति घ० ।

(क) ऋ० ६, ५६, ५। (ख) ऋ० १, ३५, १। (ग) ऋ० १, १७६,
 ६। (घ) ऋ० १, ८६, १०। (ङ) ऋ० १, २२, ८। (च) ऋ० १,
 ३२, २। (ज) ऋ० १, ३६, ८। (झ) ऋ० १, १७०, २। (ञ) ऋ०
 १, ६०, ३। (ट) ऋ० १, ५१, ७। (ठ) ऋ० १, ८६, ७। (ड)
 ऋ० ७, ३७, ७। (ढ) ऋ० १, ६८, ७। (ण) ऋ० १, १५५, ६।
 (ब) ऋ० १, ५३, ६। (त) ऋ० १, २, १। (थ) ऋ० १, ३१, १३।
 (द) ऋ० १, २७, २।

ऐन्द्रस्तु^(क)(१) मन्त्रो^(२) वायव्यैर्लिङ्गै^(३)रैन्द्रैश्च कक्ष्यते^(४) ।
 नामधेयैश्च^(५) (ग)वक्ष्यस्य वक्ष्यताया वलेन च ॥ ८७ ॥
 सौर्यस्तु लिङ्गैः^(६) सूर्यश्च^(७) गुणैः सर्वैस्तु^(८) तैजसैः ।
 (क)नामभिश्चैव^(९) चन्द्रस्य सूक्तश्च^(१०) (ग)भजतेऽप चैः^(११) ॥ ८८ ॥
 एतासां^(१२) देवतागान्त्तु नामधेयानुकीर्त्तनैः ।
 (क)यस्य यद्येह यावन्ति न व्यवस्थान्य^(१३)तो^(१४)(ग)ऽन्यथा ॥ ८९ ॥
 (क)अथं प्रयोगस्त्वन्तेषां^(१५) ज्योतिषां^(१६)(ग) चिबु^(१७) वर्त्ततां ।

-
- (१) ऐन्द्रैस्तु इति ख० घ० ।
 (२) मन्त्रैः इति घ० ।
 (३) कक्षितमिति घ० ।
 (४) नामभिश्चैव इति क० घ० ।
 (५) सौर्यैश्च इति घ० ।
 (६) च इति ख० घ० ।
 (७) नामधेयैश्चेति ख० ग० घ० ।
 (८) सूर्यन्तु इति क० घ० ।
 (९) यः इति ख० पुस्तकान्तरश्च, अखिभैरिति घ० ।
 (१०) अन्यास्वामिति घ० ।
 (११) न व्यवस्थान्ततः इति ग० घ० ।
 (१२) ज्योतिषाः इति ख० घ० ।

-
- (क) ऋ० १, १४७, ४ । (ख) ऋ० ३, ५३, ८ । (ग) ऋ० ५, ३२, ७ ।
 (घ) ऋ० १, १४, ६ । (ङ) ऋ० १, १५५, ६ । (च) ऋ० १, १२३, ४ ।
 (छ) ऋ० १, ५, ४ । (ज) ऋ० १, ६, ६ । (झ) ऋ० ४, ३२, ८ ।
 (ञ) ऋ० १, १६, ७ । (ट) ऋ० १, ११३, १ । (ठ) ऋ० १, १५, ४ ।
 (ड) ऋ० १, ८६, २ ।

लोकेषु मन्त्रवि^(क)द्विद्वान् प्रयोगेनावसीदति ॥ ८० ॥

(क) नीयतेऽयं नृभिर्वस्त्रा^(ग)जयत्य^(घ)स्त्रा^(ङ)द्वयौ च तं^(१) ।

(घ) तेने (ग) मौ च (ङ) क्रतुः (क) कर्म सनातनौ पृथक् पृथक्^(२) ॥ ८१ ॥

घ^(क)द्विद्यते च^(ङ) जातस्य^(३)(ङ) जातैर्यद्वाऽच^(घ)विद्यते ।

तेनेमौ तुल्यनामानावुभौ लोकौ समाभूतः^(४) ॥ ८१ ॥

विद्वज्जयमेतेषां^(१) (घ) भ्राजते योषि (ङ) मध्यमः ।

निपातमाप्तेः कक्ष्यन्ते^(२) तथा^(३) ग्रेद्याणि कामिषित् ॥ ८२ ॥

(१) सङ्घादिति घ० ।

(२) सनातनौ इति घ० ।

(३) यन्नस्येति ख०, जातः सन् इति घ० ।

(४) अथेति घ० ।

(५) समभूता इति घ० ।

(६) वृजन्तिरयमेकसु इति घ०, विद्वज्जय मेतेषामिति ख० ।

(७) कक्ष्यन्ते इति घ०, कक्ष्यन्ते इति ग० ।

(८) तस्य इति घ० ।

(क) ऋ० १, २४, २२ । (ख) ऋ० ८, २७, ३ । (ग) ऋ० ४, २१, ४ । (घ) १, १७१, ४ । (ङ) ऋ० १, १०५, १६ । (च) ऋ० १, २१, ६ । (झ) ऋ० २, ४०, २ । (ज) ऋ० १, १७, ५ । (झ) ऋ० १, २१, ८ । (ण) ऋ० १, ४४, ६ । (ट) ऋ० १, ८६, ७ । (ठ) ऋ० ५, १५, २ । (ड) ऋ० १०, २०, ३ । (ढ) १, १६४, १ ।

(क) अर्चिभिः^(७) केन्द्रयं^(१) त्वग्निर्विद्युद्विखेप^(२) मध्यमः ।
 असौ तु^(३) रश्मिभिः^(२) कोशी तेनैनामाह^(४) कोशिनः^(५) ॥ ८३ ॥
 एतेषां तु पृथक्त्वेन चयाणां कोशिनामिह ।
 संलक्ष्यन्ते प्रक्रियासु त्रयः कोशिन इत्यृचि^(५) ॥ ८४ ॥
 न चेवैषां^(६) प्रसूतिर्वा विभूतिः स्थानजन्म वा^(७) ।
 निर्वक्तुं शक्यमेतैर्हि ह्यत्नं व्याप्तमिदं जगत् ॥ ८५ ॥
 (७) वैश्वानरं^(८) अतो अग्निरग्निं^(९) वैश्वानरः अतः ।
 अग्नयो^(७) जातवेदासु तथैव^(८) जातवेदसि^(१०) ॥ ८६ ॥

-
- (१) अर्चिभिः केन्द्रयं इति ख०, अर्चिभिः केन्द्रयमिति ड० ।
 (२) स्वेव इति ग० घ० ।
 (३) कुरश्मिरिति ख० ।
 (४) तेन नामाह इति घ० ।
 (५) प्रक्षिप्तानि क्रतवश्च हवींषि च इति घ० ।
 (६) नत्वेवैषां इति घ० ।
 (७) विभूतिस्थानजन्म वा इति ख० ग० ।
 (८) वैश्वानरे इति क० घ० ।
 (९) अग्नौ इति क० घ० ।
 (१०) तु तथैवै जातवेदसी इति क० ख० ग० ड० ।

(क) ऋ० ५, ७६, ८ । (ख) ऋ० १०, १०२, ६ । (ग) ऋ० १,
 १६, ८ । (घ) ऋ० १, १६४, ४४ । (ङ) ऋ० ७, ५, ५, । (च) ऋ०
 १, ७७, ५ । (छ) ऋ० ६, १६, ४२ ।

धासोप्याच्चैकजातत्वाद्^(१) व्याप्तिमत्त्वात् तैजसः^(२) ।
 तस्य तस्येह^(३) देवलं दृश्यन्ते ते^(४) पृथक्^(५) स्तुताः ॥ ८७ ॥
 यत्स्वाग्नेयमिति ब्रूमः^(६) सूक्तभाक् तत्र^(७) पार्थिवः ।
 जातवेदस्यमित्युक्ते सूक्तेऽस्मिन् मध्यमः स्तुतः^(८) ॥ ८८ ॥
 वैश्वानरीयमिति तु यत्र ब्रूमो^(९)ऽथ वा कश्चित् ।
 सूर्यसूक्तस्य^(१०) भाक्तत्र ज्ञेयो वैश्वानरस्तुतौ^(११) ॥ ८९ ॥
 सूर्यप्रस्तुतावग्नौ तु दृष्टौ^(१२) पार्थिवमध्यमौ ।
 एतेषामेव लोकानां त्रयाणामध्वरेऽध्वरे ॥ १०० ॥
 (क) रोहाप्रत्यवरोहेण चिकीर्षन्नाग्निमाहृतम्^(१३) ।

(१) एकजन्याच्चेति क० घ० ।

(२) व्याप्तिमत्त्वाच्च तेजसः इति क० घ० ।

(३) यस्य तस्येह इति क० घ०, तस्य तस्य ह इति ख० उ० ।

(४) च इति ख० ग० ।

(५) स्तुतिषु इति घ० ।

(६) यत्स्वाग्नेयमिति ब्रूम इति ग०, यत्स्वाग्नेयमिति घ० ।

(७) सूक्तं भक्त्या तु इति क० घ० ।

(८) सूक्तं भक्त्या तु मध्यमः इति घ० ।

(९) इत्युक्ते यद्ब्रूयामो इति क० घ० ।

(१०) सूर्यः सूक्तस्येति ग० ।

(११) सूर्यभक्तस्य सूर्यस्य ज्ञेयो वैश्वानरो दिवि इति क० घ० ।

(१२) दृष्टौ इति ख०, दृश्यौ इति क० घ० ।

(१३) चिकीर्षन्नाग्निमाहृतमिति ग० ।

(क) ऋ० १, ५६, २ ।

ग्रहं^(१) वैश्वानरीयेषु सूक्तेन प्रतिपद्यते ॥ १०१ ॥
 ततस्तु मध्यमस्थाना देवतास्त्वनुग्रंसति^(२) ।
 इन्द्रश्च^(३) मरुतश्चैव सौचियेऽग्नि^(४)मिमं पुनः ॥ १०२ ॥
 तथैत^(५)दुक्तमेतेषां विभ्रुतिस्थानसम्भवम् ।
 यथा^(६) च देवदेवस्य तत्र तत्रेह दृश्यते ॥ १०३ ॥
 यद्यत्र पृथिवीस्थानं पार्थिवं चाग्निमिश्रितम्^(७) ।
 तत्सर्वमानुपूर्व्येण^(८) कथ्यमानं निबोधत ॥ १०४ ॥
 जातवेदाः^(९) अत्रितो अत्रि^(१०)मि^(११)मग्निं वैश्वानरः^(१२) अत्रितः^(१३) ।

-
- (१) शास्त्रमिति ग० ।
 (२) मध्यमे स्थानाद्देवतास्त्वनुग्रंसति इति ख०, देवतास्त्वत्र ग्रंसति इति घ० ।
 (३) इन्द्रश्चेति ग० ।
 (४) सौचियाभििमिति घ० ।
 (५) यथैतदिति ख० ग० घ० ।
 (६) तथा इति ख० ग० ङ० ।
 (७) वाग्निमिश्रितमिति क० घ०, वाग्निमिश्रितमिति ङ० ।
 (८) आनुपूर्व्येणेति ग० घ० ङ० ।
 (९) अपि इति घ० ।

(क) ऋ० ३, ७७, ५ । (ल) ऋ० १, १, १ । (म) ऋ० १, ५९, ६ ।
 (घ) ऋ० १, ७५, ३ ।

ब्रविषोदा^(क)स्त्रये^(ख)श्च अत्रिस्त्राग्निं^(१) तनूनपात्^(ग) ॥ १०५ ॥
 नराग्रंसः^(घ) अत्रिस्त्रैन^(ङ) मेन^(२)मेवात्रित^(३)स्त्रिस्त्रः^(च) ।
 वर्हिर्दार^(झ)श्च देव्यो^(ञ)ऽग्नि^(४)मेन^(५)मेव तु संत्रिताः ॥ १०६ ॥
 नक्तोषा^(झ) सा च देव्यौ^(६) च होतारा^(ञ)वेतदाश्रयौ^(७) ।
 देव्य^(८)स्त्रिस्त्रः अत्रिस्त्रैनं लष्टा^(ट) चैवेतदाश्रयः ॥ १०७ ॥
 अत्रितो वनस्पति^(ठ)स्त्रैनं^(९) स्वाहाकृतय^(ड) एव च ।
 अश्रय^(९) प्रकुनिसैव मण्डूका^(१०)श्चेतदाश्रयाः^(१०) ॥ १०८ ॥

- (१) अत्रिरिति घ० ।
 (२) एतमेवमिति ग०, एवमेतमिति घ० ।
 (३) आश्रिता इति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) देवोऽग्निमिति ख० ।
 (५) एतमिति घ० ।
 (६) देव्यौ इति ख० ।
 (७) एतदाश्रितौ इति घ०, होतारौ च तदाश्रयौ इति पुस्तकान्तरं ।
 (८) देव्या इति ग० ।
 (९) एवमिति ख० ।
 (१०) तदाश्रया इति ख० ।

(क) ऋ० १, १५, ७-९ । (ख) ऋ० ८, ४५, २ । (ग) ऋ० १, १८८, २ ।
 (घ) ऋ० १, १४२, ३ । (ङ) ऋ० १, ९, २ । (च) ऋ० १, १२८, १ ।
 (झ) ऋ० १, १४, ६ । (ञ) ऋ० १, १४०, ७ । (झ) ऋ० १, १३, ७ ।
 (ज) ऋ० १०, ६५, १० । (ट) ऋ० १, ३२, २ । (ठ) ऋ० १, ९०, ८ ।
 (ड) ऋ० ९, ५, ११ । (ड) ऋ० १, ३६, ८ । (ब) ऋ० ७, १०१, ७ ।

(क) यावाए(१)श्चैव(२)मद्या(३)(७)श्च नराग्रंसक्तया रथः(४) ।
 (घ) दुन्दुभिसेषुधि(५)श्चैव(६) हस्तग्नो(७)(५) भीमवो(१) धनुः(७) ॥ १०८ ॥
 (ज) ध्या चैतदाश्रितेषुश्च(९) श्रिता अश्राजनी(१०)(८) च या ।
 (ञ) वृषभो द्रुघण(९)श्चैव(१०) मेतं पितुस्तुल्यसम्(११)(७) ॥ ११० ॥
 गद्यश्चैवैगमापश्च सर्वाशौषधयस्तथा(११) ।
 राज्यसाम्राज्य(७)रथ्यानिः(७)(१२) अद्भू(७)त्सा(१)पृथिवी(७)तथा(१४) ॥ १११ ॥

-
- (१) आववा इति ख०, यावव इति ग० ।
  - (२) एवमिति ख०, एतमिति घ० ।
  - (३) मद्या इति ग० ।
  - (४) एगमिति ग०, एतमिति ख०, पुस्तकान्तरश्च ।
  - (५) हस्तग्नो इति पुस्तकान्तरं ।
  - (६) भीमव इति पाठः सुसङ्गततया भाति ।
  - (७) आश्रयेषुरिति घ० ।
  - (८) आश्राजनी इति ख०, आश्राजनी इति घ० ।
  - (९) वृषभो द्रुघण इति ग०, वृषाहद्रुघण इति घ० ।
  - (१०) एगमिति ग० ख० पुस्तकान्तरश्च, एवमिति घ० ।
  - (११) वृषभेदुष्यश्चैवमेवैतं पितुस्तुल्यसम् इति ख० ।
  - (१२) सहेति ख०, सर्वां शौषधयश्च हेति ग० ख० पुस्तकान्तरश्च ।
  - (१३) राज्यसाम्राज्यरथ्यानि इति ख०, राज्यसाम्राज्यरथ्यानि इति ग० ख०, आदर्शपुस्तकमात्रे अरथ्यानीति दीर्घसंज्ञान्तपाठोऽस्ति ।
  - (१४) अद्भूत्सा यावा पृथिव्येति क० घ० ।

(क) ऋ० १, ८६, ४ । (ख) ऋ० ६, ४३, ५ । (ग) ऋ० १, ३०, १८ ।
 (घ) ऋ० १, २८, ५ । (ङ) ऋ० ६, ७५, ५ । (च) ऋ० ६, ७५, १४ ।
 (छ) ऋ० ६, ७५, २ । (ज) ऋ० ६, ७५, ३ । (झ) ऋ० ५, ६२, ७ ।
 (ञ) ऋ० १, ३१, ५ । (ट) ऋ० १०, ६५, १८ । (ठ) ऋ० १, २८, ६ ।
 (ड) ऋ० ५, ४६, ८ । (ढ) ऋ० १०, १४६, २ । (ब) ७, १२, १४ ।
 (त) ऋ० १, १३, ६ । (थ) ऋ० १, २२, १३ ।

भजते चैन^(१) जेवोर्मी^(क)(२) इन्द्रभूते च रोदसी^(ख)(३) ।
 सुषसोसूखले^(ग) चैनं^(घ) हविर्धानि च ये स्मृते ॥११२॥
 जोद्गी^(५)चोर्जाऊती^(६) चैनं^(१) सुतुङ्गा^(७)(८) च विपाद्^(९) सह !
 द्यौ च देवौ सुनासीरौ^(१०)(११) तौ चाग्नी चैतदाश्रयौ^(१२) ॥११३॥
 लोको वै^(१०) यच्च वै प्रातः सवनं^(११) क्रियते मखे^(१२) ।
 वसन्त^(१३)शरदौ^(१४) चर्तुं लोमो^(१५)ऽनुष्टुवथो^(१६) चिदत्^(१७)(११) ॥११४॥

-
- (१) चैवमिति ख०, भजते चैतमिति क० घ०, भजते चैनमिति छ० ।
 (२) यवार्मी^(५) इति क० ग० घ० ।
 (३) तु गेदृशा इति ख० ।
 (४) एवेति क० घ० ।
 (५) जोद्गा इति ख० ।
 (६) चोर्जाऊतिचैनमिति ख०, एवेति क० घ० ।
 (७) सुतुङ्गा इति ख० ।
 (८) सुनासीरौ इति ख० ।
 (९) चैवाचैतदाश्रयौ इति क० घ०, चाग्नि चैतदाश्रयैति ख० ।
 (१०) लोकोऽयमिति क० ग० घ० छ० ।
 (११) च यस्मिदत् इति क० घ० ।
-

- (क) ऋ० १, १४, ६ । (ख) ऋ० १, १६७, ५ । (ग) ऋ० १, २८, ६ ।
 (घ) ऋ० ८, ३६, ४ । (ङ) ऋ० ३, ३३, १ । (च) ऋ० ३, ३३, १ ।
 (छ) ऋ० ४, ५७, ५ । (ज) ऋ० १, १६, ५ । (झ) ऋ० १, ६, ८ ।
 (ञ) ऋ० १०, ६०, ६ । (ट) ऋ० १, ७२, ३ । (ठ) ऋ० १, ८, १० ।
 (ड) ऋ० १, २८, ६ । (ढ) ऋ० १, १४०, २ । (ण) ऋ० ६, ७५, ४ ।

गायत्री^(क) चैकविंशत्यस्य साम^(ख)रथन्तरम्^(ग) ।
 साध्याः^(घ) साम च वैराजमाप्त्य^(ङ) वसुभिः^(च)(२) सह ॥११५॥
 इन्द्रेण च मरुद्भिश्च सोमेन वरुणेन च ।
 पर्जन्येनर्तुभिश्चैव विष्णुना चास्य संसावः ॥११६॥
 अश्वेवाग्नेस्तु पूष्णा च^(१) साम्राज्यं वरुणेन च ।
 देवता वाहनश्चैव^(४) हविषां^(५) वहनं तथा ॥११७॥
 देवतामर्थतत्त्वज्ञो मन्त्रैः संस्त्रयते^(६) हविः^(७) ।
 असन्ततस्या^(८)पि सतो^(९) हविरेकं^(१०) निष्कृष्यते ॥११८॥
 कर्म दृष्टे च^(११) यत् किञ्चिद्^(१२) विषये^(१३) परिवर्तते ।

-
- (१) साध्यं रथन्तरमिति ख० ।
 (२) आप्त्यन्ववसुभिरिति ख०, आप्त्याश्च वसुभिरिति ग० घ० ङ० ।
 (३) पुंशश्चेति ख०, पुंसा चेति ङ० पुस्तकान्तरश्च ॥
 (४) अपि इति क० घ० ।
 (५) हविषः इति क० घ० ।
 (६) संयोजयेदिति क० घ० ।
 (७) विदुरिति ख० ।
 (८) असंस्कृतस्येति क० घ० ।
 (९) विततः इति घ० ।
 (१०) एषा इति ख०, एवमिति ग० ।
 (११) तु इति क० घ०, कर्म दृष्टेत्विति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१२) यः कश्चिदिति क० घ० ।
 (१३) विकथे इति ख०, विषये इति ङ० ।
-

(क) ऋ० १०, १४, १६ । (ख) ऋ० १, ६२, २ । (ग) ऋ० १०, १८२, १ ।
 (घ) ऋ० १, १६४, ५० । (ङ) ऋ० १, १०५, ६ । (च) ऋ० १, ५८, ३ ।

इत्युक्तोऽयं गणः सर्वः पृथिव्यन्ध्यान्धयो महान् ॥११८॥

यस्येन्द्रो^(१) मध्यमस्थानो गणः सोऽयमतः परः ।

विमानानि च दिव्यानि गन्धर्वाप्सरसां^(२) तथा ॥१२०॥

इन्द्राश्रयस्तु^(३) पर्जन्यो इन्द्रो वायुर्दृष्टस्यतिः ।

वरुणः कस्य मृत्युश्च देवस्य ब्रह्मणस्यतिः^(४) ॥१२१॥

मन्यु^(५)श्च विश्वकर्मा च मिचः चेचपति^(६)र्धमः ।

तास्यो वासोऽप्यतिश्चैव सरस्वाश्चैवमच ह^(७) ॥१२२॥

अपानपाद्दधिका^(८)श्च^(९) सुपर्णा^(१०)ऽथ पुरुरवाः^(११) ।

स्यतो^(१२)ऽसुनीति^(१३)र्वैज^(१४)श्च^(१५) तथेन्दुश्च स्त्रियो दितिः^(१६) (१७) ॥१२३॥

(१) त्वेन्द्रः इति क० घ० ।

(२) गन्धर्वाप्सरसः इति क० घ०, गन्धर्वाप्सरसामिति ग० ङ० पुस्त-
कान्तरश्च ।

(३) इन्द्राश्रयस्तु इति क० घ० ।

(४) मशुरिति ख० ङ० ।

(५) मिचश्चेचपतिरिति ख० ग० ।

(६) तच तु इति क० घ० ।

(७) अपानपाद्दधिका चेति क० घ० ङ०, अपानपाद्दधिकाश्चेति ग० ।

(८) वैजश्चेति घ० ।

(९) तथेन्दुश्चाश्रये दिति इति क० घ०, तथेन्दुश्च स्त्रियो दितिरिति
ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० २, २४, २ । (ख) ऋ० ४, ३८, ६ । (ग) ऋ० १, ३५, ७ ।
(घ) ऋ० १, ३१, ४ । (ङ) ऋ० ८, ६०, ५ । (च) ऋ० १०, १२, ४ ।
(छ) ऋ० १, ८३, ५ । (ज) ऋ० ७, १५, १२ ।

स्वष्टा^(क) च सविता चैव वातो^(ख)(१) वाचस्य तिस्रस्य ।
 धाता प्रजापतिश्चैव अथर्वाण^(ग)स्य^(२) ये स्यताः ॥१२४॥
 भृगव^(घ)श्चैवमग्नि^(ङ)स्य^(३) तयोस्ता^(च) चैव याः स्यताः ।
 विधातेन्दुरर्षिर्बुध्न्यः ^(क)सोमोऽहिरथ सन्ममाः ॥१२५॥
 विद्यानर^(ख)स्य वे^(३)देव स्रभूणां^(ङ) संस्तुतो^(घ) गणः ॥१२६॥
 मरुतोऽङ्गिरसश्चैव पितरस्यर्तुभिः सह ।
 राका^(क)(१)वाक्^(ख)सरमा^(ङ)प्या^(च)स्य^(३)भृगवो^(घ)ऽप्या सरस्वती ॥१२७॥
 यम्यु^(क)र्वग्नौ^(ख)सिनीवासी^(ङ) पथ्या^(घ) स्रक्ति^(च)रुषाः कुङ्कः ।

-
- (१) वाचः इति क० घ० ।
 (२) वाचस्यैवमिति ख० ।
 (३) अग्नेश्चैवैवमापश्चेति ख० घ० ।
 (४) चैवेति ख० पुस्तकान्तरस्य ।
 (५) स्रभूणां चाश्रितः इति क० घ० ।
 (६) एका इति क० ।
 (७) वाक्सरमापश्चेति ख० ।
 (८) यम्युदिति ख० ।

-
- (क) ऋ० १, ३२, २ । (ख) ऋ० १, २८, ६ । (ग) ऋ० ६, ११, २ ।
 (घ) ऋ० १, ५८, ६ । (ङ) ऋ० १, १३, ६ । (च) ऋ० १, १८६, ५ ।
 (क) ऋ० १, १८६, १ । (ग) ऋ० ४, ३५, २ । (ङ) ऋ० २, ३२, ८ ।
 (घ) ऋ० १, १६४, ४५ । (च) ऋ० १, ६२, ३ । (ठ) ऋ० १, १०५, ६ ।
 (ड) ऋ० १, ५८, ६ । (ढ) ऋ० १, १०१, ४ । (ण) ऋ० २, ३२, ८ ।
 (त) ऋ० ३, ५४, ५ । (थ) ऋ० ३, ८६, ६ ।

शुधिव्यनुमतिर्धेनुः सीते^(क)स्त्रा^(ख)ख्या तथैव^(१) गौः ।

गौरी^(ग) च रोदसी^(घ) चैव इन्द्राख्या^(२)शैष वै पतिः ॥१२८॥

कन्दस्त्रिष्टुप् च पङ्क्ति^(ङ)स्य लोकानां मध्यमस्य यः ।

एतेष्वेवाश्रयो^(३)विद्यात्सवर्गं^(च) मध्यमस्य यत् ॥१२९॥

सद्य च धीमहेमन्तौ यच्च सामोच्यते^(४) वृहत् ।

शक्ररीषु^(क) च यद्गीतं नाष्वा तस्याम शक्ररम् ॥१३०॥

इति वृहदेवतायां प्रथमोऽध्यायः ।

(१) श्रीर्वाक्षेणा दितिश्चेति क० घ०, सीताशाक्षा तथैवेति ख० ग० ।

(२) चैवैन्द्रायख्याः इति ख० ।

(३) एकस्यैवाश्रयः इति क० घ०, आश्रये इति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) साम्योच्यते इति ख० ।

(क) ऋ० ४, ५७, ७ । (ख) ऋ० १, १२८, ७ । (ग) ऋ० ९, १२, ३ ।

(घ) ऋ० १, १६७, ५ । (ङ) ऋ० १०, ११७, ८ । (च) ऋ० १, १६, ५ ।

(क) ऋ० ७, २३, ४ ।

अथ द्वितीयोऽध्यायः ।

आह चास्यैव तौ^(१)सोमा^(क)वाग्रयौ माकटायनः^(२) ।
यस्य^(३) पञ्चदशो नाम्ना सङ्ख्या^(४) त्रिणवस्य^(५) यः ॥१॥
संस्तुत^(६)स्यैव पूष्णा च विष्णुना वरुणेन च ।
सोमवाप्यग्निमुत्सैश्च ब्रह्मणस्पतिनैव च ॥२॥
वृहस्पतिना च तथा^(७) वृहत्^(क)स्यैव वै पतिः^(८) ।
कासुचित्^(९) केचिदित्याहुर्मिपाताः^(ग) स्तुतिषु स्तुताः^(१०) ॥३॥

-
- (१) दौ इति ख० ग० उ० ।
(२) माकटायनः इति क० घ० ।
(३) यस्येति ख० ।
(४) सङ्ख्यायामिति क० घ० ।
(५) त्रिणवः इति दन्तयनकारयुक्तपाठो विशुद्धः ।
(६) संस्तुतः इति क० घ० ।
(७) स वृहस्पतिना चैव इति ख०, वृहत्स्पतिना चैवेति ग० उ० ।
(८) नाम्ना यस्यापि पर्यंतः^(घ) इति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरम् ।
(९) कश्चित्स इति क० घ० ।
(१०) मिपातः स्तुतिषु स्तुतः इति क० घ० ।

(क) ऋ० १, ८, १० । (ख) ऋ० १, १३०, ८ । (ग) ऋ० ४, ५५, ३ ।
(घ) ऋ० १, ३७, ७ ।

मित्र^(क)स्य^(१) स्ययते^(२) देवो वरुणेन सहाः^(३) सक्त^(४) ।
 रुद्रेण सोमः पूषा^(५) च पुनः पूषा च वायुना ॥४॥
 वातेनैव तु^(६) पर्जन्यो लक्ष्यते वै कश्चित्^(७) कश्चित् ।
 अथ^(८) ईर्ष्यु^(९) पादेषु सृष्टेर्वेषु तु^(१०) कृत्स्नशः ॥५॥
 रसादानं^(११) तु कर्षास्य वृचस्य^(१०) च निवर्षणं ।
 सृतेः प्रभुत्वं सर्वस्य बलस्य^(१२) निखिला इति ॥६॥
 इत्येन्द्रो मध्यमस्थानो गणः सम्यगुदाहृतः ।
 यः परसु^(१३) गणः सौम्यो युस्थानसं निबोधत ॥७॥

-
- (१) तु इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (२) स्ययते इति ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (३) सह्येषु आदर्शपुस्तकेषु, सहा इति निर्व्विंसगंपाठो वर्त्तते ।
 (४) पूषा इति ख० ।
 (५) चैव इति ख० छ० । चेति ग० ।
 (६) अन्यथ वै इति ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (७) अर्ष्येषु इति क० घ०, अक्षयर्षेषु इति ख०, अक्षयर्षेषु
 इति ग० ।
 (८) सृष्टेर्वेषु त्विति क० घ०, सृष्टेर्वेषु इति पुस्तकान्तरं ।
 (९) रसादानमिति क० घ० ।
 (१०) पुस्तक्येति क० घ० ।
 (११) यच्च यस्तु इति क० ।
-

(क) ऋ० १, २३, ६ । (ख) ऋ० ८, २०, २० । (ग) ऋ० ५, ५६, ३ ।
 (घ) ऋ० १, ३२, १० । (ङ) ऋ० १, ३७, १२ ।

तस्य मुख्यतमौ देवावग्निनौ^(१)सूर्यमाश्रितौ ।
 वृषाकपाचि^{(२)(क)} सूर्यौ^(ख)वाः^(ग) सूर्यस्यैव तु पत्नयः^(३) ॥८॥
 अमुतोर्वाङ्^(४)निवर्त्तन्ते प्रतिलोभास्तदाश्रयाः^(५) ।
 पुरोदया^(६)न्नामुषसं सूर्यो मध्यन्दिने स्थिते ॥९॥
 वृषाकपाचिं^(२) सूर्यास्तकास आङ्^(७) स्तुतिवृत्ति^(८) ।
 तस्या^(९)श्रये^(१०)सरस्युस^(११) भगः^(१२) पूषा वृषाकपिः^{(१३)(१४)} ॥१०॥

- (१) त्वग्निनौ इति क० घ० ।
 (२) सर्वेषु आदर्शपुस्तकेषु वृषाकपाची इति दीर्घस्वरान्तपाठो वर्त्तते ।
 (३) पत्नय इति क०, यत्नतः इति ख० ।
 (४) अमुतोर्वागिति ङ० पुस्तकान्तरश्च । अमुतो वागितिपाठः शुद्धः ।
 (५) प्रतोदये इति क० घ० ।
 (६) पुरोदये इति क० घ० ।
 (७) सूर्यस्य तामेवाङ्गरिति क० घ०, सूर्यस्य स्तानेवाङ्गरिति ख० ।
 (८) तु निवृत्ति इति क०, निवृत्ति इति ख० ।
 (९) अस्थेति क० घ० ।
 (१०) आश्रमे इति ग० ।
 (११) तसापुञ्चेति ख० ।
 (१२) वृषस्पतिरिति ख० ।

(क) ऋ० १०, ८६, १३ । (ख) ऋ० ५, ७३, ५ । (ग) ऋ० १, ४६, १ ।
 (घ) ऋ० १०, १७, २ । (ङ) ऋ० १, २४, ४ । (च) ऋ० १०, ८६, १ ।

यमो वैश्वानरो^(क) विष्णुर्वरुणश्चैकपादजः^(१) ।
 पृथिवी च समुद्राश्च देवाः सप्तर्षयश्च ये ॥ १ १ ॥
 आदित्याः केसिषाध्याश्च सविता^(२) वसुभिर्मनुः ।
 दध्यङ्गु^(३) चर्या^(४) विश्वे^(५) च वाजिनो^(६)^(७) देवपत्नयः ॥ १ २ ॥
 असौ तृतीयं सवनं^(८) लोकः साम च^(९) रैवतं ।
 वैरूप्यश्चैव वर्षाश्च^(१०) शिशिरोऽथ चतुस्ताया^(११) ॥ १ ३ ॥
 जयस्त्रिंशश्च^(१२) यः क्षोमः^(१३)^(१४) कृष्या सप्तदशश्च यः ।
 इन्द्रश्च जगतीनाम्ना^(१५) तथाऽतिश्वन्दसश्च^(१६) याः^(१७) ॥ १ ४ ॥

-
- (१) अथ पादजः इति क० घ० ।
 (२) आदित्यपुंगः साध्याश्च साङ्गंश्चेति क० घ० ।
 (३) वाजिनौ इति ख० ।
 (४) तृतीयसवनमिति क० घ० ।
 (५) तृतीयः सर्वेण क्षोमसामा चेति ख० ।
 (६) वैरूप्यश्चैव वर्षाश्चेति ख० ।
 (७) शिशिरश्चैव यादतू इति क० घ० ।
 (८) जयस्त्रिंशश्चेति ख० ।
 (९) यत् क्षोमं इति क० घ० ।
 (१०) घैवेति क० घ० ।
 (११) अतिश्वन्दसाश्चेति ग०, अतिश्वन्दसाश्चेति क० ख० घ० ।
 (१२) यदिति क० घ० ।
-

(क) ऋ० १, ५६, ६ । (ख) ऋ० १, ८०, १६ । (ग) ऋ० १, ८०, १६ ।
 (घ) ऋ० १, ३, ७-६ । (ङ) ऋ० १, ११, २ । (च) ऋ० १, ८, १० ।

पौरुषञ्चाञ्जरस्यैतत्सर्वमेव तु^(१) पौरुषं ।
 एतस्यैव तु विज्ञेया देवाः संस्तविका^(२)स्त्वयः^(३) ॥१५॥
 चन्द्रमास्यैव वायुश्च पञ्चमं वत्सरं^(४) विदुः ।
 केचित्तु निर्वपत्य^(५)स्य सौर्य्यं वैश्वानरं हविः ॥१६॥
 सौर्य्यवैश्वानरौयं हि तत् सूक्तमिव^(६)दृश्यते ।
 ऋगर्द्धर्चा^(७)ऽथ वा पादो दृषो वा यदि वा ऋषः ॥१७॥
 अनेन तु प्रवादेन^(८) दृष्टा मूर्द्धन्वतास्तुतिः ।
 सूर्य्यवैश्वानराम्नीना^(९) मैकाभ्यमिह दृश्यते ॥१८॥
 हरणं तु रसस्यैतत्कर्मणाऽमुच^(१०)रश्मिभिः ।
 यानीमानि च पश्यन्ति सर्वभूतानि तेजसा^(११) ॥१९॥

(१) हेति ख० ।

(२) संस्तविकाः इति क० घ० ।

(३) तये इति ख० ।

(४) यच्च संवत्सरमिति क० घ०, पञ्चसंवत्सरमिति ख० ।

(५) निर्व्वपते चेति क० घ० ।

(६) न सूक्तमिहेति क० घ० ।

(७) ऋगर्द्धर्चाश्चेति क० घ०, ऋगवर्द्धर्चाथेति ख० ।

(८) प्रयोगेश्चेति क० घ०, प्रवादेनेति ख० ।

(९) सौर्य्यवैश्वानराम्नीनामिति क० ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(१०) रश्मिभिश्चास्य कर्माऽमुच चेति ग० ख० पुस्तकान्तरश्च ।

(११) येन मातिविजानन्ति सूर्य्यभूतानि चक्षुषेति ख० ग० ख० पुस्त-
कान्तरश्च ।

विभागमिममेतेषां विभूतिस्थानसम्भवं ।
 सम्यग्भिज्ञाय^(१) मन्त्रेषु तन्तु^(२) कर्मसु योजयेत् ॥२०॥
 अधापयन्नधीयानो मन्त्र^(३) चैवानुकीर्तयन् ।
 स्थानं साक्षोक्तं सायुज्यमेतेषामधिगच्छति^(४) ॥२१॥
 अग्नेस्तु यानि सूक्तानि^(५) पञ्च नामानि कारवः^(६) ।
 षड्विंशतिसप्तयेन्द्रस्य प्राङ्गः सूर्यस्य सप्त च ॥२२॥
 तेषां पृथङ्निर्वचनमेकैकस्थेह कर्मणं ।
 उच्यमानं यथान्यायं षट्षुध्वमखिलं मया ॥२३॥
 जातो यदपे भूतानामगणीरध्वरे च यत् ।
 नास्मा सन्नयते वाङ्गं^(७) सुतोऽग्निरिति^(८) सूरिभिः^(९) ॥२४॥
 द्रविणं^(१०) धनं बलं वापि प्रायच्छेदेन^(११) कर्मणा ।

(१) विज्ञानमिति क० घ० ।

(२) तान्त्रेति क० घ० ।

(३) सत्सु इति क० घ० ।

(४) एव गच्छतीति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) सूक्तेषु इति क० घ० ।

(६) सन्निष्ठते चाग्रे इति क० घ० ।

(७) इहेति क० घ० ।

(८) चैव प्रयच्छेदेनेति क० घ० ।

(क) ऋ० १, ११, ६ । (ख) ऋ० १, ५१, १५ । (ग) ऋ० १, ६४, १४ ।

तत्कर्म दृष्ट्वा^(१) कुत्स^(२)स्तु प्राप्तेनं द्रविणोदसं^(३) ॥२५॥
 अयं तनूनपाद^(४)ग्निरसौ हि तनूनात्तनुः^{(५)(६)} ।
 ततस्तु मध्यमो जज्ञे ज्ञानेऽयं^(७) मध्यमात्ततः^(८) ॥२६॥
 अगन्तरं^(९) प्रजामाज्जर्नपा^(१०)दिति कृपणवः ।
 नपादमुत्थ^(११)चैवायमग्निस्तेन तनूतपात् ॥२७॥
 पृथक्तेन समत्वेन^(१२) यज्ञे यच्छास्यते^(१३) नृभिः ।
 स्तुवन्वाग्नीषु तेनेमं नराग्रंसं^(१४)न्तु कारवः^{(१५)(१६)} ॥२८॥
 पुनाति^(१७) यदिदं विश्वमेवाग्निः^(१८) पार्थिवोऽथ च^(१९) ।

-
- (१) ज्ञत्वेति क० घ० ।
 (२) तपसा तनूरिति क० घ० ।
 (३) ज्ञानोऽयमिति ख० ।
 (४) जज्ञे यच्चैव मध्यमादिति क० घ० ।
 (५) अगन्तरामिति ख० पुस्तकान्तरच्च ।
 (६) अमुध्येति ख० ।
 (७) समत्वेनिति ख० ग० ख० पुस्तकान्तरच्च ।
 (८) वास्यते इति क० ख० ।
 (९) सूरयः इति क० घ० ।
 (१०) जानाति इति ख० ।
 (११) विश्वमेवाग्निरिति ख० ।
 (१२) पार्थिवोऽप्यथेति ख० ।

-
- (क) ऋ० १, १०६, ६ । (ख) ऋ० ६, ८८, ३ । (ग) १, १८८, २ ।
 (घ) ऋ० १, १२०, ११ । (ङ) ऋ० १, १४३, १ । (च) ऋ० १, १३, ३ ।
 (छ) ऋ० १, ११, ६ ।

वैखानसर्षिभिः^(१) स्नेन पवमानः^(क) इति स्तुतः^(२) ॥ २९ ॥
 भूतानि वेदयज्जातो जातवेदाऽथ^(ख) कथ्यते^(३) ।
 यद्वैष^(४) जातविद्यो^(५) भूदित्वा^(६) जातोऽधिवेत्ति^(७) वा ॥ ३० ॥
 विद्यते सर्वभूतैर्हि^(८) यदा जातः^(९) पुनः पुनः ।
 तेनैष मध्यभागिन्द्रो^(ग)^(१०) जातवेदा इति स्तुतः ॥ ३१ ॥
 पुनाति यदिदं विश्वं क्षोषोऽग्निः^(घ) पार्थिवोऽप्सु सन् ।
 वैखानसाश्रितैस्तस्मात्पवमान इति स्तुतः^(११) ॥ ३२ ॥

-
- (१) वैखानस ऋषिरिति ख० ।
 (२) पुनातीत्यादि पवमान इति स्तुतः इत्यन्तपाठः क० घ० पुनक्तयो-
 नास्ति ।
 (३) जातेर्यदाऽथ विद्यते इति क० घ० ।
 (४) यद्वैष इति क० घ० ।
 (५) जातं वेदः इति क० घ० पुस्तकान्तरघ ।
 (६) वित्तमिति ख० ग० ङ० ।
 (७) अथ वेत्तीति क० घ० ।
 (८) सर्वमेतर्हीति क० घ० ।
 (९) जातामिति क० घ० ।
 (१०) मध्यभागेन्द्र इति ख० ग० ।
 (११) एष स्तोत्रः ख० ग० ङ० पुस्तकेषु पुस्तकान्तरे च न विद्यते ।

(क) ऋ० ८, १०१, १४ । (ख) ऋ० १, ७७, ५ । (ग) ऋ० १, २, ५ ।
 (घ) ऋ० १, १, २ ।

अणिष्ठ एष^(१) यत्तु चीन्^(२)व्याप्येको व्योम्नि तिष्ठति ।
 तेनैगमृषयोऽर्चन्तः^(३) कर्मणा वायु^(क)मब्रुवन् ॥ ३३ ॥
 चीणीमान्यावृणोत्येको^(४)मूर्त्तं तु रसेन यत् ।
 तयैगं वरुणं^(ख) श्रम्या स्तुतिव्याजः कृपणवः^(५) ॥ ३४ ॥
 अरोदौद^(६)न्तरिक्षे यद्विद्युदृष्टिं ददन्मृणां^(७) ।
 चतुर्भिर्द्विभिस्तेन रुद्रं^(ग) इत्यभिसंस्तुतः^(८) ॥ ३५ ॥
 चतुर्विधानां भूतानां प्राणो भूत्वा व्यवस्थितः ।
 इष्टे चैवास्य सर्वस्य तेनेन्द्र इति स स्मृतः^(९) ॥ ३६ ॥
 इरां^(घ) वृणाति^(१०) यत्काले मरुद्भिः सहितोऽम्बरे ।

(१) अमिष्टयैवेति क० घ० ।

(२) यत्तुव्या इति क०, यत्तु चीनिति ख० छ०, यन्तुव्या इति घ० ।

(३) अर्चन्ते इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(४) चीनिमान्यावृणोत्येकोकानिति क० घ० ।

(५) तु कारवः इति क० घ० ।

(६) रोदुयन्निति क० घ० ।

(७) विद्युदृष्टिरदामृणामिति क० घ० ।

(८) अभिधीयते इति क० घ० ।

(९) एष श्लोकः क० घ० पुस्तकयोर्नास्ति ।

(१०) इरा ददातीति क० घ० ।

(क) ऋ० ५, ४१, ६ । (ख) ऋ० १, २, ७ । (ग) ऋ० १, ४१, ३ ।
 (घ) ऋ० ५, ८३, ४ ।

रवेष महता युक्तस्तेनेन्द्रस्ययोऽब्रुवन् ॥ ३७ ॥

यदिमां प्रार्जयत्ये^(१)को रसेनाम्बरजेन गां ।

कास्तेऽचिरौर्वग्रस्यर्षी^(२)तेन पर्जन्य^(क)माहृतुः ॥ ३८ ॥

तर्पयत्येष यज्ञोकान् अन्यो जनश्चित्तश्च यत् ।

परो^(३)जेता जनयिता यदात्रेयस्ततो^(४)जगौ^(५) ॥ ३९ ॥

दृष्टन्तौ पाति यज्ञोकावेष द्वौ मध्यमोत्तमौ ।

दृष्टता^(६)कर्षणा तेन^(७) दृष्टस्यति^(ख) रितोऽजितः^(ग) ॥ ४० ॥

ब्रह्म वाक् ब्रह्म सत्यश्च ब्रह्म सर्वमिदं जगत् ।

पातारं ब्रह्मण्यखेन ग्रौणहोचः स्तुवन् जगौ ॥ ४१ ॥

चपां^(ग)(८) चित्तिभ्यो विदधद्यद्दुत्सुष्वविशत् चित्तौ^(९) ।

(१) ब्राजयतीति क० घ० ।

(२) चार्षी इति क० घ० ।

(३) पुरः इति ख० ।

(४) आप्तेयस्तत इति ख० म० ।

(५) एष ज्ञोकः क० घ० पुस्तकयोर्न दृश्यते ।

(६) दृष्टन्तीति ख० ।

(७) चैवेति क० घ० ।

(८) दृष्टतस्त्वेष वै पतिरिति क० घ० ।

(९) अन्तमिति म० ।

(१०) ब्रह्मवागित्वादि अविशत् चित्तौ इत्यन्तपाठः क० घ० पुस्तकयो-
र्नश्यते ।

(क) ऋ० ५, ५३, ६ । (ख) ऋ० १, ६२, ३ । (ग) ऋ० ३, ४६, ४ ।

ददाति यदि सञ्ज्ञे लृतावम्बरजं पुनः^(१) ।
 तेनैवमाह चेन्नस्य वामदेवः^(क)(२)स्तुवन् पतिं ॥४२॥
 मनसेमन्तु यं दृष्टं^(३) मध्यमं लोकमाश्रितं ।
 ग्रंसत्^(ग) सत्येन सत्ये^(ग) वै स^(४) एष स्तुतवानृतं^(५)(६) ॥४३॥
 रवेष्णान्तरसैः क्षिप्तेः^(७)स्थितो व्योमन्येष मायया ।
 ऋतस्य लोक^(८) इत्येष पुनश्चैनं ततोऽब्रवीत् ॥४४॥
 वास्तु^(९) प्रयच्छंल्लोकस्य मध्यमस्य तु पाति यत्^(१०) ।
 तेन वास्तोष्पतिं प्राह चतुर्भिरिममौर्वशः ॥४५॥
 वाचा वेदा ह्यधीयन्ते वाचा ऋन्दांसि तत्र च ।
 अघो^(११) वाक् सर्वमेवेदं तेन वाचस्पतिः स्तुतः^(१२) ॥४६॥

(१) एतच्छ्लोकाज्जं ग० ख० पुस्तकयोर्न विद्यते ।

(२) पाप्मादेवेति क० घ० ।

(३) मनसेममिमं दृष्टमिति क० घ०, मनसेयं वुभादृष्टमिति ख०,
मनसोमन्तु यद्दृष्टमिति ग० ।

(४) य इति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) ऋभिरिति क० घ० ।

(६) रसं क्षितौ रवेष्णौ इति क० घ० ।

(७) पातितः इति क० घ० ।

(८) वाचा वेदा ह्यधीयन्ते इत्यादि तेन वाचस्पतिः स्तुत इत्यन्तं क० घ०,
पुस्तकयोर्न विद्यते ।

(क) ऋ० ४, १६, १८ । (ख) ऋ० ६, २३, ५ । (ग) ऋ० ६, १०६, ६ ।

(घ) ऋ० १, ४१, ४ । (ङ) ऋ० १, १६०, ४ । (च) ऋ० ८, १५, ५ ।

(छ) ऋ० १, २८, ६ ।

न कुत^(१)सैव^(२) यद्दीनो वृत्ता^(३) तिष्ठति मध्यमः ।
 राह्मणश्चक्षित्तेन प्राश्नं गौतमो^(४) दितिं^(५) ॥४७॥
 प्रजाभ्यस्त्वेष यच्छक एष वीरः शिवः सुखः^(६) ।
 हिरण्यगर्भं^(७) स्तेनैर्महविरर्चतु^(८)वाचकम् ॥४८॥
 इह प्रजाः प्रयच्छेति^(९) सङ्गृहीता^(१०) प्रयाति^(११) च ।
 अषिर्विवस्वतः पुत्रं तेनाश्नं पुन^(१२) र्थमं^(१३) ॥४९॥
 मित्रीकृत्य जना विश्वे यदिमं^(१४) पर्युपासते ।
 मित्रं^(१५) इत्याह तेनैवं विश्वामित्रः^(१६) स्तुवन् स्वयम् ॥५०॥
 निदाघमासातिगमे यदृते नावति क्षितिम्^(१७) ।

(१) नकुतः इति ख०, न ऊतः इति ख० ।

(२) सैव इति क० घ० ।

(३) गौतम इति क० घ० ।

(४) प्रजाभ्यस्त्वेष यच्छकमिच्छन्मनसा सखम् इति ख० ग० ।

(५) एव त्विति ख०, इच्छन् इति ग० ख० पुस्तकान्तरम् ।

(६) प्रयच्छन् स इति ख० ग०, नियच्छन्निरिति क० घ० ।

(७) सङ्गृहीत्विति ग० ख०, पुस्तकान्तरम् ।

(८) सङ्गृहीताह पाणि इति घ० ।

(९) यमः इति क० घ० ।

(१०) मैत्रं क्षयैर्जना विश्वे यदेते इति क० घ०, यदिमे इति ख० ।

(११) यदि सेनाववीक्षितमिति क० घ०, यदतेना च निक्षिति इति ख० ।

(क) ऋ० १०, ६०, १ । (ख) ऋ० ४, २, ११ । (ग) ऋ० १०, १२१, १ ।

(घ) ऋ० १, ७३, १० । (ङ) ऋ० १, २३, ६ । (च) ऋ० ३, ५२, ६ ।

विश्वस्य जनयन् कर्म विश्वकर्मा^(क)ष तेन सः^(१) ॥५१॥
 सरांसि द्रुतवर्णस्य सग्नि सोमेषु यन्निषु ।
 सरस्वन्त^(ख)मिति प्राह वाचं प्राञ्जः सरस्वतीम्^{(ग)(२)} ॥५२॥
 प्राणभूतस्तु भूतेषु यद्वितत्येह^(३) तिष्ठति ।
 तेनैनं वेन^(घ)माहर्षिर्वेगो^(ङ)नामेह^(४) भार्गवः ॥५३॥
 ससृजे मासि मास्येनमभिमत्य^(५)ततो ब्रजन्^(६) ।
 तेनैनं मन्यु^(७)रित्याह मन्युरेव तु तापसः ॥५४॥
 यदन्नकाले भूतानामेक^(८) एव गयत्यसून् ।
 तेनासुनीति^(९)रुक्नोऽयं स्तुवता श्रुतबन्धुना ॥५५॥
 गिदाघमासातिगमे जन्म मध्ये भवत्यपां^(९) ।
 नप्तार^(१०)माह तेनैनमृषिर्गृह्यमदः^(११)स्तुवन्^(६) ॥५६॥

(१) त्विति क० घ० ।

(२) इतीमन्तु ब्रूतो दीध्यनमौर्वशी इति क० घ० ।

(३) यद्देवत्येध्विति ग०, यद्देवत्येन्दिति ख० पुस्तकान्तरञ्च ।

(४) आहार्चन् वेगोऽन्यमेहेति क० घ० ।

(५) अभिवत्येति ख०, अभिपत्येति ग० ।

(६) मासि मासीमामभितप्य तपोऽग्रजः इति क० घ० ।

(७) एष इति क० घ० ।

(८) मध्येऽस्य यत्त्वपामिति क० घ० ।

(९) त्वपामिति क० घ० ।

(क) ऋ० ८, ६८, २ । (ख) ऋ० १, १६४, ५२ । (ग) ऋ० ६, ६१, २ ।

(घ) ऋ० ६, २१, ५ । (ङ) ऋ० १, ८३, ५ । (च) ऋ० २, २४, १४ ।

(ज) ऋ० १०, १२, ४ । (झ) ऋ० २, ३५, १४ । (ञ) ऋ० २, १६, ८ ।

अपा^(१)मम्बरगर्भौघमादधत्^(२)सोऽष्टमासिकम् ।
 यत्क्रन्दत्य^(३) सक्नमध्ये दधिक्रेति तदोच्यते^(४) ॥ ५७ ॥
 मासेन सभृतं गर्भं नवमेनाथ मासिकम्^(५) ।
 स्वयं क्रन्दन् दधात्युर्धा धातेत्यृग्भिः स^(६) गीयते ॥ ५८ ॥
 स्त्रीर्षेऽन्तरिक्षे क्षिपति यदा तूर्णं चरत्यसौ^(७) ।
 अरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यं^(क)र्षिस्तार्क्ष्यं तेनैव^(८)मुक्तवान् ॥ ५९ ॥
 श्वन्^(ग) व्योम्न्यदयं याति क्कान्तन् भा^(९)दिसृजन्नपः ।
 पुरुरवस^(ग)माहैमं स्ववाक्येनोह^(घ)वाशिनी^(१०) ॥ ६० ॥

(१) वृष्ट्यामिति क० घ० ।

(२) आहरदिति क० घ० ।

(३) यत्क्रन्दते इति क० घ० ।

(४) दधिक्राप्तेन कथ्यते इति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) अष्टमासिकमिति क० घ० ।

(६) तु इति क० घ० ।

(७) तूर्णं क्षिपं वक्षसखा यद्विपातीह धन्विनीति क० पु०, तूर्णं क्षिप्र-
 त्वक्षसखो यद्वियति पन्वतीति ख०, करोत्यसौ इति ड० पुस्तका-
 न्तरस्य ।

(८) श्वमिति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(९) क्कान्तमादिति ग० ।

(१०) स्ववाक्यैववाशिनीति क० घ० ।

(क) ऋ० १, ८९, ६ । (ख) ऋ० १, १७३, ९ । (ग) ऋ० १, ३१, ४ ।

(घ) ऋ० ११, १३, ७ ।

यत्तु प्राच्या वयं नेति^(१) घोषेण महता यतः^(२) ।
 चेमं चितिभ्यो विदधद्यर्जुष्वविग्रत् चितौ^(३) ॥ ६१ ॥
 तेन मृत्युमिमं सन्तं स्तौति मृत्युरिति स्त्रयं^(४) ।
 नासा सङ्कुसुको^(५) माम यमपुत्रो जघन्यजः^(६) ॥ ६२ ॥
 संवर्तयंस्तमः सूर्या^(७) दुषसञ्च प्रवर्तयन् ।
 दिवाकरः प्रसौत्येकः^(८) सविता तेन कर्मणा ॥ ६३ ॥
 उदितो भासयस्त्रोका^(९) निमांश्चैष स्वरश्मिभिः^(१०) ।
 स्त्रयं वसिष्ठस्तेनैममृषिराह स्तुवन् भगम्^{(११)(क)} ॥ ६४ ॥

-
- (१) नेतीति क० घ० ।
 (२) मूढे इति क०, मृतः इति ख०, मृधमिति घ० ।
 (३) यतच्छूोकाङ्गं ग० ङ० पुस्तकयोर्नास्ति । क्षयक्षितिभ्यो विरजत्
 यत्तु + स्वविग्र चित्तौ इति ख०, ष्विविच्यित्तौ इति क० घ० ।
 (४) इतीन्द्ररमिति क० घ० ।
 (५) सङ्कुसुमः इति क० ।
 (६) जघन्यसः इति ख०, जघन्यकः इति छ० ।
 (७) स्वं वसंतयंस्तमो सूर्यौ इति क० घ०, संवर्तयं तमः सूर्यादिति ख०
 ग० ङ० ।
 (८) दिवा चरन् प्रसृत्येकः इति क० घ० ।
 (९) भाति यस्त्रोकागिति क० घ० ।
 (१०) चैकश्च रश्मिभिरिति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (११) स्तुवन्नगमिति ग० ।

(क) ऋ० १, १४, १ ।

पुष्यन् चितिं^(१) पोषयति प्रणुदन् रश्मिभिस्तमः^(२) ।
 तेनैममस्तौत् पूषेति भरदाजस्तु पञ्चभिः ॥ ६५ ॥
 चौषि भान्ति रजांश्चस्य यत्पदानि तु तेजसा^(३) ।
 तेन मेधातिथिः प्राह विष्णु^(४)मेनं^(५) चिविक्रमम् ॥ ६६ ॥
 कृत्वा सायं पृथग्ग्याति^(६) भूतेभ्यस्तमसोऽत्यये ।
 प्रकाशं किरणैः कुर्वन्स्तेनं केग्रिनं^(७) विदुः ॥ ६७ ॥
 सम्रात्येकैकग्रस्तेनं^(८) यन्मन्यन्ते पृथक्कराः ।
 विश्वे^(९) विश्वानर^(१०) स्तेन कर्मणा स्रुतिषु स्तुतः ॥ ६८ ॥
 वृषे^(११)व कपिलो^(१२) भूत्वा यन्नाकमधिरोहति ।
 वृषाकपि^(१३)रसौ तेन विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः^(१४) ।
 रश्मिभिः कन्ययन्नेति वृषा वर्षिष्ठ^(१५) एव सः ॥ ६९ ॥

(१) उद्यन् जगदिति क० घ० ।

(२) ततः इति ख० ।

(३) तेजसः इति क० घ० ।

(४) यत्तमिति क० ख० घ० ङ० ।

(५) सौम्यं पृथक् तेऽप्री इति क० घ० ।

(६) मां प्रत्येकैकग्रस्तेवेति क० घ० ।

(७) विश्वानरः (ज) इति क० घ० ।

(८) वृषेव कपिल इति क० घ०, वृषैककपिल इति ख० ग० ।

(क) ऋ० ३, ५४, १४ । (ख) ऋ० १, १०, ३ । (ग) ऋ० १, ३, ७-९ ।

(घ) ऋ० १, १८६, १ । (ङ) ऋ० १, ५९, ६ । (च) ऋ० १, ७, ८ ।

(छ) ऋ० १०, २७, १६ । (ज) ऋ० १०, ८६, १ । (झ) ऋ० ४, १८, ९ ।

(ञ) ऋ० १, ३७, ६ ।

सायाङ्गकाले भूतानि स्नापयन्समेति यत् ।
 वृषाकपि^(क)रितो^(१) वा स्नादिति मन्त्रेषु दृश्यते ॥ ७० ॥
 त्रिषु धन्वे^(ग)ति^(२) ऋन्त्रेषु प्रत्युक्तो वारिषाकपे^(ख) ।
 विष्णातेर्विंशतेर्वा स्नाद्देवेष्टेर्यान्निकर्षणः ।
 विष्णुर्निर्दृश्यते वातः सर्वं सर्वान्तरस्य सः^(४) ॥ ७१ ॥
 पञ्च षड्विंशतिश्चैव यानि नामानि सप्त च ।
 सम्यगग्नीन्द्रसूर्याणां तान्युक्तानि यथाक्रमम् ॥ ७२ ॥
 नैपातिकानां नामां तु प्रागुक्तेर्गामलक्षणेः ।
 सम्यग्नामां प्रयत्नेन परिसङ्ख्या न विद्यते ॥ ७३ ॥
 पार्थिवी^(ग) मध्यमा^(घ) दिव्या वागपि त्रिविधा तु या ।
 तथाः सूक्तानि नामानि यथास्थानं निबोधत ॥ ७४ ॥
 क्वत्तन्नु भजते सूक्तमेता^(१)नद्यः सुता^(२)भुवि ।

(१) अतः इति पुस्तकान्तरं ।

(२) धात्वेतीति ग० त्रिषुधन्वेतीति छ० ।

(३) वृषाकपे^(क) इति ख० ।

(४) रश्मिभिः कम्पयन्नेतीत्यादि सर्वं सर्वान्तरस्य स इत्यन्तपाठः क०
घ० पुस्तकयोर्निर्दृश्यते ।

(५) क्षोषा इति क० घ०, रषा इति ख० ग० ।

(६) तदेति क० घ० ।

(क) ऋ० १०, २७, १६ । (ख) ऋ० १, ३८, ७ । (ग) ऋ० ८,
२५, ६ । (घ) ऋ० ६, २५, १ । (ङ) ऋ० १०, ८६, २०—२२ ।

थं वै वैजं^(१) भवन्त्यापो^(२) यदा^(३) चौषधयः सदा^(४) ॥ ७५ ॥
 अरण्यानी^(क) च राची^(ख) च अद्वा^(ग) चोषाः^(घ) सरस्वती ।
 पृथिवी चैव नामैषा भूत्वा^(ङ)द्या च भजन्ति च^(६) ॥ ७६ ॥
 अग्नायी^(च)नामतोऽप्येषा^(७) भूत्वाग्नेयेषु^(८) केषुचित् ।
 स्तुता निपात^(झ)मात्रेण तत्र तचेद् दृश्यते ॥ ७७ ॥
 मध्ये सत्यदिति^(ञ)र्वाक्च^(९) भूत्वा चैषा सरस्वती ।
 समयं भजते सूक्तं चिभिरेव तु नामभिः ॥ ७८ ॥
 एषैव दुर्गा भूत्वर्चं^(भा) क्त्वा^(१०) स्यात् सूक्तभागिनी^(११) ।

-
- (१) यदा चैनमिति क० ख० घ०, पञ्च वैजमिति ग० ।
 (२) भवन्त्यापः इति ख० ।
 (३) तदेति क० घ० ।
 (४) तथेति क० घ० ।
 (५) चैषेति क० ख० घ० ।
 (६) भूत्वा या भजते त्वृचीति क०, यामजते त्वृचीति घ० ।
 (७) अग्नायीषा च नामैषेति क० घ० ।
 (८) भूत्वाग्नेयीष्विति क० घ० ।
 (९) वाक्यमिति क० घ०, मध्यसत्यदितिर्वाक्चेति ख० ।
 (१०) क्त्वेति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (११) एषैव दुर्गा भूत्वर्चमिति स्तोत्रार्चं क० घ० पुस्तकयोर्न विद्यते ।
-

(क) ऋ० १०, १४६, ४ । (ख) ऋ० १, ११३, १ । (ग) ऋ० ७, ३२, १४ ।
 (घ) ऋ० १, ४६, १ । (ङ) ऋ० १०, १६२, ५ । (च) ऋ० ५, ४६, ८ ।
 (छ) ऋ० ४, ५५, ३ । (ज) ऋ० १, ४३, २ । (झ) ऋ० ७, ६६, ११ ।

तन्नामानि य^(१) मिन्द्राणी सरमा^(२)रोमग्रो^(३)र्व्वशी^(४) ॥७६॥
 भवत्पथ्या^(५)सिनीवाशी^(६)(२)(७) राका^(८) वारुमतिः^(९)(१)(१०) सुदः ।
 गौर्धेनुर्देवपत्न्यो^(११) पथ्या खल्लथ^(१२) रोदशी ।
 नैपातिकानि षड्भाञ्जि^(१३) येषां नामानि कानिचित् ॥८०॥
 यदा तु वाग्भवत्येषा^(१४) सूर्याऽसुं लोकमाश्रिता ।
 तदा सूक्तमुषा^(१५)(८)(१६) भूत्वा सूर्या^(१७) च भजतेऽखिलम् ॥८१॥
 वृषाकपायूचं^(१८) भूत्वा सरणू^(१९)र्द्धि च ते भुवम्^(२०) ।

-
- (१) सूक्तार्धाणीयमिति क० घ० । सूक्तार्धाणीयमितिपाठो विमुञ्जः ।
 (२) ऋचस्वग्रा(ठ)सिनीवाशीति क० घ०, भवत्पथ्या सिनीवाशीति
 ख०, भवत्पथ्या सिनीवाशीति ग० ।
 (३) राकोषानुमतिरिति क०, राकोषानुमतिरिति घ०, राका वारु-
 मतिरिति पुस्तकान्तरम् ।
 (४) गोरीगौर्धेनुपत्न्यो^(११) इति क० घ०, देवपत्न्यो इति ख०
 पुस्तकान्तरम् ।
 (५) खल्लि चेति ख०, खल्लिचेति ग० ख० पुस्तकान्तरम् ।
 (६) नैपातिकान् षड्भाञ्जीति क० ।
 (७) भजत्येवेति क० घ० ।
 (८) सूक्तमुखेति ख० ग०, तथा सूक्तमुखेति ख० पुस्तकान्तरम् ।
 (९) त्वेव तद्वृचमिति क० घ०, ते भुवमिति पुस्तकान्तरम् ।
-

(क) ऋ० १, ६२, ३ । (ख) ऋ० १, १२६, ७ । (ग) ऋ० ५, ४१, १६ ।
 (घ) ऋ० २, ५४, ५ । (ङ) ऋ० ११, ३२, ८ । (च) ऋ० ११, ३२, ८ ।
 (छ) ऋ० १०, ५६, ६ । (ज) ऋ० १, १८१, ६ । (झ) ४, ४४, १ ।
 (ण) ऋ० ७, ६६, ११ । (ट) ऋ० १०, १७, २ । (ठ) ऋ० ७, ८७, ४ ।

निपातमात्रं भजते सविष्ट^(१) पृथिवी सती ॥ ८२ ॥
 सूर्यामेव^(२) सतीमेतां गौरीं वाचं सरस्वतीम् ।
 पश्यामो वैश्वदेवेषु निपातेनैव केवलाः^(३) ॥ ८३ ॥
 घोषा^(क) गोधा^(ख) विश्ववारा^(ग) पाणोपनिषवन्निषत्^(घ) ।
 ब्रह्मजाया^(च) जुह्व^(छ)र्नामागस्त्रस्य^(ज) खसाऽदितिः^(झ) ॥ ८४ ॥
 इन्द्राणी चन्द्रमाता^(१) च सरमा^(ज) रोमयो^(झ)र्व्वग्नी^(ञ) ।
 सोपासुद्रा^(ट) च नद्यस्य यमी^(ठ) नारी च ग्राम्यती^(ड) ॥ ८५ ॥
 श्रीर्लक्ष्मीः सार्वरात्री^(८) वाक् अद्वा मेधा च दक्षिणा ।
 राची सूर्या^(९) च सावित्री ब्रह्मवादिन्य ईरिताः ॥ ८६ ॥

-
- (१) सविष्ट इति क० घ०, युवच्चेति ग० ।
 (२) पृथिवी त्विति क० घ० ।
 (३) केवलामिति क० घ० ।
 (४) पाणोपनिषवन्निषत् इति क० ख० घ० ङ० ।
 (५) जुह्वोऽशुरोधात् नाम अगस्त्यस्येति पाठः समीचीनः ।
 (६) चन्द्रमातेति ख० ।
 (७) ग्राम्यतीति क० घ०, तथैव चेति ख० ।
 (८) सार्वरात्रेति ख० ।
-

- (क) ऋ० १०, ४०, ५ । (ख) ऋ० ८, ६६, ६ । (ग) ऋ० १, ४, ३ ।
 (घ) ऋ० १०, १०६, ३ । (ङ) ऋ० १, ५८, ४ । (च) १०, ६०, ६ ।
 (छ) ऋ० १, ४२, २ । (ज) ऋ० १, ६२, ३ । (झ) ऋ० १, १२६, ७ ।
 (ञ) ऋ० ५, ४२, १६ । (ट) ऋ० १, १०६, ४ । (ठ) ऋ० १०, १०, ६ ।
 (ड) ८, १, ४३ । (ढ) ऋ० ४, ४४, १ ।

भवकः प्रथमस्त्रासां^(१) वर्ग^(२) सुष्टाव देवताः ।
 ऋषिभिर्देवताभिश्च समूहे^(३) मध्यमो गणः ॥ ८७ ॥
 आत्मनो भाववृत्तानि अगौ वर्गस्तथोत्तमः ।
 उत्तमस्य तु वर्गस्य य ऋषिः सैव^(४) देवता^(५) ॥ ८८ ॥
 आत्मानमसौद्वर्गस्य देवतां यस्तथोत्तमः^(६) ।
 तस्मादात्मस्तवेषु स्थास्य ऋषिः सैव^(७) देवता ॥ ८९ ॥
 संवादेष्वाह वाक्यं यः स तु तस्मिन् भवेद्दृषिः^(८) ।
 यस्मिन्नेत्येत वाक्येन देवता तत्र^(९) सा भवेत् ॥ ९० ॥
 उच्चावचेषु चार्थेषु निपाताः समुदाहृताः ।
 कर्मोपग्रहणार्थं च^(१०) कश्चिच्चौपम्यकारणात् ॥ ९१ ॥
 ऊनानां पूरणार्थावा^(११) पादानामपरे कश्चित् ।

- (१) तास्वामिति ख० ।
 (२) वर्गाः इति क० घ० ।
 (३) समूहे इति क०, समुह्रे इति ख० ।
 (४) ऋषिसैव चेति घ० ।
 (५) आत्मनो भाववृत्तानीत्यादि य ऋषिः सैव देवता इत्यन्तपाठः क०
 घ० पुस्तकयोर्न विद्यते ।
 (६) देवता चोत्तमस्य यः इति क० घ० ।
 (७) आत्मस्तवेष्वेवं भवेद्दृष्टेवेति क० घ० ।
 (८) भवद्दृषिरिति क० घ० ।
 (९) तेष्विति क० घ० ।
 (१०) कर्मोपग्रहणार्थमित्येति क० घ० ।
 (११) पूरणार्थमित्येति क० घ० ।

मिताक्षरेषु ग्रन्थेषु पूरणार्थास्त्रनर्थकाः^(१) ॥८२॥
 कमीमिदिति^(२) विज्ञेया धे त्वनेकार्थकाश्च ते^(३) ।
 इव न चित्तु चत्वार^(४) उपमार्था भवन्त्यमी^(५) ॥८३॥
 उपमार्थं^(६) नकारस्तु कश्चिदेव निपात्यते ।
 मिताक्षरेषु ग्रन्थेषु प्रतिषेधस्त्रनेकग्रः^(७) ॥८४॥
 इयन्त^(८) इति सङ्ख्यानं निपातानां न विद्यते ।
 प्रयोजनवशा स्त्रेते^(९) निपात्यन्ते पदे पदे ॥८५॥
 उपसर्गास्तु विज्ञेयाः क्रियायोगेषु^(१०) विंग्रतिः ।
 विवेचयन्ति ते त्वर्था^(११) क्षामाख्यातविभक्तिभिः^(१२) ॥८६॥

-
- (१) पूरणार्थं त्वनर्थकाः इति क० घ० ।
 (२) कामिमिदतीति ख० ।
 (३) त्वन्धे चार्थकाः क्षुतौ इति क० घ० ।
 (४) इवोनचिन्नुचत्वार इति ग० । इवेनचिन्नुचत्वार इति ख० ।
 (५) भवन्ति ते इति ख० ग० ङ० ।
 (६) उपमार्थं इति ग० ङ० ।
 (७) अगस्पशः इति ख० ग० ङ० ।
 (८) इयन्तु इति ख० ।
 (९) वशात् प्रकरखस्यैते इति ग० ङ० । वशाः प्रकरखस्यैते इति ख० ।
 (१०) क्रियायोगेनेति ख० ग० ङ० ।
 (११) ते त्वर्थमिति ग० ङ० । क्षार्थमिति घ० ।
 (१२) विभक्तितः इति घ० । विभक्तिषु इति ख० ग० ङ० ।

(१)(अनु^(क)अ^(ख)दन्त^(ग)रित्येतानाचार्यः प्राकटायनः ।
 उपसर्गाः क्रियायोगान्मेने तेन चयोऽधिकाः ॥८७॥
 चीथेव लोके क्षिप्रानि पुमान् स्थय नपुंसकम् ।
 नामसूक्तप्रयोगेषु वाच्यं प्रकरणं तथा ॥८८॥
 तेषाम्नु नामभिर्लिङ्गैर्घृष्टं सर्वनामभिः ।
 कृताकृतस्य सदृशो गृहीतस्य पुनर्घृष्टः ॥८९॥
 पादसूक्तस्यगर्धर्चनामान्यन्यानि यानि च ।
 सर्वे नामानि चैवाऽऽरन्त्ये चैवं यथा कथा ॥९०॥
 प्रधानमर्थः शब्दो हि तद्गुणायत्त इत्यते ।
 तस्माज्जानाम्बयोपायः शब्दानर्थवग्रं नयेत् ॥९०॥१॥
 अतिरिक्तं पदं त्याज्यं हीनं वाक्ये निवेशयेत् ।
 विप्रकृतस्य सन्ध्यादानुपूर्वीस्य कल्पयेत् ॥९०॥२॥
 क्षिप्रं धातुं विभक्तिञ्च सञ्जयेत् तत्र तत्र च ।
 यद्यस्याच्छान्दस्यं वाक्यं कुर्व्यात् तत्तन्तु लौकिकम् ॥९०॥३॥
 यावतामेव धातूनां क्षिप्रं रूढिगतं भवेत् ।
 अर्थस्वाप्यभिधेयञ्च तावद्भिर्गुणविग्रहः ॥९०॥४॥
 धातूपसर्गावयवगुणशब्दाङ्कधातुजम् ।
 वक्त्रेकधातुजं वापि यदनिर्वाच्यकल्पम् ॥९०॥५॥
 धातुजं धातुजाज्जातं समसार्थजमेव वा ।

(१) ८६ सङ्ख्यकस्योक्तात् १२७ सङ्ख्यकस्योक्तपर्यन्तं श्लोकाः क० घ० चिङ्गि-
 तयोः पुस्तकयोर्नोपलभ्यन्ते । एते ख० ग० ड० चिङ्गि तेषु पुस्तकेषूपलभ्यन्ते ।

(क) ऋ० १, ६, ४ । (ख) ऋ० १, ५५, ५ । (ग) ऋ० १, ५४, १ ।

वाक्यं यतिकीर्षञ्च निर्वाच्यं पञ्चधा पदम् ॥१०६॥
 द्विगुर्दन्तोऽव्ययीभावः कर्मधारय एव च ।
 पञ्चमस्तु वङ्गप्रोचिः षष्ठस्तत्पुरुषः स्रुतः ॥१०७॥
 विद्यमानिर्वचः कार्यं समासेष्वपि तद्धिते ।
 प्रविभज्यैव निग्रूथाङ्गुष्ठाङ्गी दण्ड्य इत्यपि ॥१०८॥
 भार्या रूपवती चास्य रूपवद्भार्य्य इत्यपि ।
 इन्द्रश्च सोमश्चेत्येवमिन्द्रासोमौ निदर्शनम् ॥१०९॥
 शब्दरूपं पदार्थश्च व्युत्पत्तिः सकृत्तिर्गुणः ।
 सर्वमेतदनेकार्थं दशानवगमे गुणाः ॥११०॥
 सामान्यवाचिनः शब्दा विशेषे स्थापिताः कश्चित् ।
 पञ्चायने यथावृत्ति कोनुमर्या इतीथ्यते ॥१११॥
 विशेषवाचिनस्त्वन्ये सामान्ये स्थापिताः कश्चित् ।
 हिमेनाग्निमिति मन्त्रे हिमशब्दो निदर्शनम् ॥११२॥
 पदमेकं समादाय द्विधा कृत्वा निरुक्तवान् ।
 पुरुषादः^(क) पदं यास्को वृचे वृचे इति तृचि ॥११३॥
 अनेकं सप्तधा चान्यदेकमेव निरुक्तवान् ।
 अरुणो मासकृन्मन्त्रे मासकृदियज्ञेषु तु ॥११४॥
 पदव्यवायेऽपि पदे एकीकृत्य निरुक्तवान् ।
 गर्भं निधानमित्येते न आमय^(ख) इति तृचि ॥११५॥
 पदजातिरविज्ञाता त्वः पदार्थः सिनामनि ।

(क) ऋ० १०, २०, २२ । (ख) ऋ० १, २६, १६ ।

स्वरानवगमो धाथि^(क) वनेनेत्युचि दग्धितः ॥११६॥
 इन्द्रःश्रेफं^(ख) नराग्रंशं^(ग) स्यात्थानः पृथिवीति च ।
 निरस्ततेति प्रभृतिस्वर्यादासीत् क्रमो यथा ॥११७॥
 वर्षस्य वर्षयोर्लोपो वङ्गनां व्यञ्जनस्य च ।
 अचाणीतिकपिर्नाभाद्^(घ)नोयामित्यघासु च ॥११८॥
 अर्थात् पदं स्त्राभिधेयं पदादाकार्यनिर्णयः ।
 पदसङ्घातजं वाक्यं वर्षसङ्घातजं पदम् ॥११९॥
 अर्थात् प्रकरणासिङ्गादौचित्याद्देशकालतः ।
 मन्त्रेष्वर्थविवेकः स्यादितरेष्विति च स्थितिः ॥१२०॥
 इति नामान्वयोपायैर्नैरुक्तेयो यतेत सः ।
 जिज्ञासुर्ब्रह्मणो रूपमपि दुष्कृत् परं ब्रजेत् ॥१२१॥
 यथेदमग्ने नैवासीदसदप्यथ वापि सत् ।
 जज्ञे यथेदं सर्वं तद्भाववृत्तं वदन्ति तु ॥१२२॥
 भावप्रधानमाख्यातं षड्विकारा भवन्ति ते ।
 जन्मास्तिलं परीणामो वृद्धिर्दानं विनाशनम् ॥१२३॥
 एतेषामेव षष्ठान्तु येऽन्ये भावविकारजाः ।
 ते यथावाक्यमप्युच्चाः सामर्थ्यान्मन्त्रवित्तमेः ॥१२४॥
 देवानाञ्च पितृणाञ्च नमस्कारैस्तथैव च ।
 अथ व्यसं समस्तं वा इन्द्रेषु व्याहृतिदैवतम् ॥१२५॥
 व्याहृतीनां समस्तानां दैवतान्तु प्रजापतिः ।

(क) ऋ० १, १५८, ३ । (ख) ऋ० ५, २, ७ । (ग) ऋ० १, १२, ३ ।

(घ) ऋ० ६, ७, ६ ।

व्यस्तानामथमग्निश्च वायुः सूर्यश्च देवताः ॥१२६॥
 वाग्देवत्योऽथ वायैन्द्रो यदि वा परमेष्ठिनः ।
 (ओङ्कारो वैश्वदेवो वा ब्राह्मो दैवः क एव वा) ॥१२७॥
 भावप्रधानमाख्यातं षट्प्रकारा भवन्ति तु ।
 जन्मास्तिलं परीणामो वृद्धिहानिविनाशनम् ॥१२८॥
 एतेषामेव वर्णाः स्युरन्ये भावविकारजाः ।
 यथावचनमप्यूष्माः सामर्थ्यान्मन्त्रवित्तमैः ॥१२९॥
 बीज्येव शोके क्षिप्तानि पुमान् स्तथ्य नपुंसकम् ।
 नाभसूक्तप्रदेशेषु योज्यं प्रकरणं त्वनु ॥१३०॥
 तेषां तु नामभिर्लिङ्गैर्घृष्टं सर्वनामभिः ।
 कुर्वन्नामानि वै वाङ्मरन्यदेवत्यया यथा ॥१३१॥
 यथेदमग्ने नैवासीदसदाप्यथवापि सन् ।
 जज्ञे यथेदं सर्वन्तु भाववृत्तं प्रचक्षते ॥१३२॥
 वाग्देवत्योऽथ वायैन्द्रो यदि वा परमेष्ठिनः ।
 ओङ्कारो वैश्वदेवो वा ब्राह्मो दैवः क एव वा ॥१३३॥
 व्याहृतीनां समस्तानां दैवतं तु प्रजापतिः ।
 व्यस्तानामथमग्निश्च वायुः सूर्यश्च देवताः ॥१३४॥

इति श्रीगणेशाचार्यकृतौ बृहदेवतायामुपोद्घातप्रकरणम् ।

आग्नेयं प्रथमं सूक्तं मधुच्छन्दस आदितः^(१) ।

श्रेयास्त्वन्वोऽन्यदेवत्या^(२) क्षृषाः सप्तात् उत्तराः ॥१२५॥

वाचव्यः प्रथमस्त्रेयामैत्रवाचव उत्तरः ।

मैत्रावरुण आश्विन्य^(३) ऐन्द्रो यः पञ्चमक्षृषः^(४) ॥१२६॥

^(५)नान्यः षष्ठादिश्वसिङ्गो गायत्रोऽन्यस्तु यक्षृषः^(६) ।

वज्रदेवतमन्यसु^(७) वैश्वदेवेषु शक्यते ॥१२७॥

सुभेदुवस्यौ^(८) ग्राद्यांते^(९) गीतमेऽथ चञ्चिश्चि^(१०) ।

अवत्सारे^(११) पर^(१२)क्षेपे^(१३) अशौ^(१४) दीर्घतमसू^(१५)षौ^(१६) ॥१२८॥

(१) आर्षकमिति ग० उ० । घ० पुस्तकोद्भूतपाठश्च ।

(२) सर्वेऽन्यदेवता इति ग० उ० । घ० उ० ।

(३) मैत्रावरुणोऽश्विन इति ख० ग० उ० । घ० उ० ।

(४) त्विन्द्रो वो वैश्वदेवत इति ख० । अप्यैन्द्रोऽतो वैश्वदेवक इति ग० उ० ।

(५) तन्नामा विश्वसिङ्गो वेति ग० उ० । घ० उ० ।

(६) गायत्रोऽस्यपरक्षृषः इति क० घ० च० ।

(७) वज्रदेवतमन्यस्त्विति क० घ० । वज्रदेवत्वमन्यस्त्विति ग० ।

(८) सुभेऽथ वात्स्ये इति ग० उ० । घ० उ० ।

(९) परक्षेपे इति ग० । अवत्सारपरक्षेपे इति ख० ।

(१०) पुत्रे इति ख० ग० उ० । घ० उ० ।

(११) तव् एधौ इति ख० ।

(क) ऋ० १, ५१, ७ । (ख) ऋ० ८, ४६, १० । (ग) ऋ० ५, ४४, १० ।

(घ) ऋ० १०, १००, ५ । (ङ) ऋ० १, १५८, ६ ।

वसिष्ठे नाभानेदिष्टे^(क) गये^(ख) मेधातिथौ मनी^(ग) ।
 कक्षीवति^(घ) विष्टये^(ङ) च बद्धव्ययेषु चर्षिषु^(च) ॥१४८॥
 अगव्ये दृष्टदुक्त्ये^(क) च विश्वामिचे च^(ख) गाधिनि^(ग) ।
 बृहस्पन्ते विप्रवादास्तु^(घ) तासु तासु स्तुतिष्विह ॥१४०॥
 बह्वीनां सन्निपातस्तु यस्मिन्मन्त्रे प्रकृष्यते ।
 आचार्यो यास्कग्राण्डिष्यौ वैश्वदेवं तमाहतुः^(ख) ॥१४१॥
 पादं वा यदि वार्धर्षमृषं वा सूक्तमेव वा ।
 वैश्वदेवं वदेत्सर्वं यत्किञ्चिद्भद्रदेवतं^(ग) ॥१४२॥
 ऋषिभिर्देवताः सर्वा विश्वामिः स्तुतिभिः स्तुताः ।
 संज्ञा तु विश्वमित्यासां^(घ) सर्वावाप्तौ निपातिता^(ङ) ॥१४३॥

-
- (१) काक्षीवते इति ख० । कक्षीवते इति घ० उ० ।
 (२) अथर्षिषु इति ख० ग० उ० । घ० उ० ।
 (३) विश्वामिचेऽथेति ख० उ० । घ० उ० ।
 (४) विप्रवादाश्चेति क० घ० च० ।
 (५) तदाहतुरिति ग० उ० । घ० उ० ।
 (६) बद्धदेवतमिति क० च० ।
 (७) विश्वमित्येवेति ख० ग० उ० । घ० उ० ।
 (८) निपातिता इति उ० । घ० उ० ।
-

(क) ऋ० १०, ६१, १८ । (ख) ऋ० ६, २, ८ । (ग) ऋ० १, ३६, १६ ।
 (घ) ऋ० १, ५१, १३ । (ङ) ऋ० १, १०८, ६ । (च) ऋ० ४, २०, १० ।
 (छ) ऋ० १, ८, १ ।

सारस्वतः सप्तमस्तु^(१) एताः प्रउगदेवताः^(२) ।
 अविध्यमानं जने वा प्रउगेष्वत आवपेत्^(३) ॥ १४४ ॥
 सरस्वती तु द्विविधां शृषु सन्दृश्यते स्मृता^(४) ।
 नदीवक्षैव वाम्बैव तथैवमुभयं स्मृतं^(५) ॥ १४५ ॥
 (१) सुरूपकान्तु^(क)मित्यैन्द्रं सप्त चान्योऽन्यतः परं ।
 षडादह^(६) स्तधामिति मादृत्योऽनन्तरा ऋचः ॥ १४६ ॥
 एका वीलु^(७)चिदिन्द्रायं^(८) मरुद्भिः सह गीयते ।

- (१) सारस्वतस्तु सप्तम इति ग० उ० । घ० उ० ।
 (२) सारस्वतस्तु उत्तरमस्तुना प्रउगदेवता इति ख० ।
 (३) अविध्यमानं इत्यादिसौकाजं ख० ग० उ० चिह्नितपुस्तकेषु नोप-
 लभ्यते ।
 (४) ऋक्षु सर्वासु सा स्मृतेति ग० उ० । घ० उ० ।
 (५) नदीवक्षैवतावच सूत्राचार्यस्तु श्रौतकः इति ख० । अत्र सूत्राचार्यं
 इति ग० उ० । घ० उ० ।
 (६) इतः पूर्वं ख० ग० उ० । घ० उ० चिह्नित पुस्तकेषु नदीवन्निगमाः
 षट् ते सप्तमी नेतुवाच ह । अन्येकाच दृषदत्वां चित्रइच सरस्वती ।
 इयं शुष्णेभिरित्वेतं मेने यास्तु सप्तमम् । पशोः सारस्वतस्यैतां
 याम्या नैत्रायस्यैके । प्राधान्याज्विषः पश्यन् वाच एवैतरो-
 ऽब्रवीत् । इत्यधिकं पश्यते ।
 (७) षडादह इति ख० षडादह इति घ० ।
 (८) एकाविद्युचिमिन्द्रोयमिति क० । एकाविद्युचिदिन्द्रायेति ख० ।
 एकापीलुचिदिन्द्रायेति ग० । एकावालुचिदिन्द्रायेति घ० ।

(क) ऋ० १, ४, ९ । (ख) ऋ० १, ६, ५ ।

तस्या एकान्नरायास्तु अर्धर्चन्त्यो^(१) द्विदेवतः ॥ १४७ ॥

महद्गणप्रधानोऽयं हीन्नस्तु^(२) विचिकित्सितः ।

मन्दू^(क)(२)समानवर्चस्तौ^(४) मन्दुनावासवर्चसा ॥ १४८ ॥

मन्दू इति^(७) प्रगृह्णन्ति^(५) वेषामेष^(६) द्विदेवतः ।

एकदैवत्यमात्राद्यो विज्ञेयाध्ययनात् पदं^(७) ॥ १४९ ॥

रोदसी^(ग) देवपत्नीनामथर्वाङ्गिरसे^(८) यथा^(९) ।

(९)महद्गणप्रधानेयमाचार्याणां स्तुतिर्मता ॥ १५० ॥

महद्गणप्रधानत्वादिन्नस्तु विचिकित्स्यते^(१०) ।

(१) अर्धर्चोऽन्त्यो द्विदेवत इति घ० उ० । ङ० ।

(२) हीत्यं चेति ख० ग० । घ० उ० । महद्गणप्रधानो हीत्यं चेतः
इति ङ० ।

(३) मन्दू इति ख० ।

(४) समानवर्चस्तौ इति ग० । समानवर्चसा इति घ० ।

(५) मन्दू इति प्रगृह्णन्तीति क० घ० ङ० च० ।

(६) वेषामेषेति ख० । वेषामेषेति ग० ङ० । घ० उ० ।

(७) विज्ञेयाध्ययनात्पदमिति ख० । विज्ञेयानाध्ययनात्पदमिति क०
घ० ङ० ।

(८) रोदसी इत्यादि स्त्रोकार्जं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।

(९) यथा इति ङ० ।

(१०) विचिकित्स्यते इति ख० ग० । घ० उ० ।

(क) ऋ० १, ६, ७ । (ख) ऋ० १, ६, ७ । (ग) ऋ० १, १६०, ५ ।

(घ) ऋ० १०, ६२, १ ।

मरुद्गणं महेन्द्रस्य^(१) समाग्रं सकलं विदुः^(२) ॥ १५१ ॥
 अग्निमित्यग्निदेवत्वं पादस्तत्र द्विदेवतः^(३) ॥
 निर्मथ्याहवनीयार्थावग्निनाग्निः^(४) समिध्यते ॥ १५२ ॥
 द्वितीये द्वादशर्चे तु प्रत्यृचं देवताः स्मृताः ।
 स्मृत्यन्ते अग्निना साङ्के तासां नामानि मे षट्पु^(५) ॥ १५३ ॥
 प्रथमायां स्मृत्येभ्यो^(६)(१) द्वितीयायां तनूनपात्^(७) ।
 त्रयायां^(८) तृतीयायां चतुर्थ्यां स्मृत्यन्ते त्रिषुः^(९) ॥ १५४ ॥
 बर्हि^(१०)रेव तु पञ्चम्यां दारो^(११) दैव्यस्ततोऽन्यथा^(१२) ।
 नक्तोषा सा तु सप्तम्यामष्टम्यां तु स्मृतौ^(१३) सह ॥ १५५ ॥

-
- (१) मरुद्गणमहेन्द्रस्येति घ० । मरुद्गणेनेहेन्द्रस्येति क० ख०
 घ० च० ।
 (२) समाग्रं शाकलं विदुरिति क० घ० च० ।
 (३) पादस्तत्र द्विदेवतः इति ग० ख० । घ० उ० ।
 (४) निर्मथ्याहवनीयार्था अग्निनाग्निरिति क० घ० । निर्मथ्याहवनीयार्थे-
 ऽग्निनाग्निरिति च० ।
 (५) स्मृत्यन्ते देवताऽथासां नामानि षट्पुते ह नः इति क० घ० च० ।
 (६) समिध्यस्विति क० घ० च० ।
 (७) अन्यथेति ख०, अन्यथा इति च० ।
 (८) संस्तुतौ इति ग०, स स्तुतौ इति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० १९, ४५, २ । (ख) ऋ० १, १२, २ । (ग) ऋ० १, १२, २ ।
 (घ) ऋ० १, १२, १ । (ङ) ऋ० ३, ५२, १७ । (च) ऋ० ५, ५, ५ ।

देव्या^(क)विति^(१) तु होतारी नवम्यामृषि संसृताः ।
 तिस्रो देव्यो दशम्यां तु त्रैयस्वष्टै^(ख)व तु सृतः ॥१५६॥
 एकादश्यां तु सूक्तस्य सृति^(२) विद्याद्वयस्यतिम्^(ग) ।
 द्वादश्यां तु सृता देव्यो विद्यास्त्राहाकृतौ^(घ)रिद्ध^(३) ॥१५७॥
 सूक्तोऽस्मिन् प्रत्यूषं यासु^(४) देवताः परिकीर्त्तिताः ।
 ता एव सर्वास्त्राप्रौषु द्वितीयायां^(५) विकल्प्यते^(६) ॥१५८॥
 प्रैषैः सहेव हेतानि त्रैकादश प्रचक्षते^(७) ।
 यजुषः^(८) प्रैषसूक्तं वा दशैतानीतराषि तु ॥१५९॥
 सौचामणानि^(९) तु नीषि प्राजापत्याम्भमेधिके ।

(१) देव्याविति ख० ड० ।

(२) सृतिमिति ड० ।

(३) देव्यो विद्यास्त्राहाकृतौरित्येति ग० ।

(४) प्रत्यूषे यास्विति क० घ० च० ।

(५) द्वितीया त्विति ख० ।

(६) विकल्प्यते इति ख० ग० च० ।

(७) प्रैषैः सहाप्रौषानि तान्येकादश सन्ति चेति ख० ग० ड० । सहाप्रौ
 इत्यत्र सहेयेति ख० ।

(८) यजुषोति ख० ग० ड० ।

(९) सौचामणोतीति क० घ० च० ।

(क) ऋ० १, २७, १२ । (ख) ऋ० १, १२, २ । (ग) ऋ० ६, ४८, १७ ।

(घ) ऋ० १, १८८, ११ ।

पुरुषस्य च यन्नेधे यजुःश्वेव तु तच्च ऋ^(१) ॥१६०॥
 अत्रैव प्रैषसूक्तं स्यान्न यजुःश्वान्नियेत तत्^(२) ।
 तेषां प्रैषकृतं^(३) यच्च यच्च^(४) दीर्घतमा जगौ ॥१६१॥
 नेधातिथं^(५) यदुक्तं च नीषेवोभयवन्ति तु ।
 ऋषिर्गृत्समदो^(६)(१) यच्च वाध्रश्च^(७)सु^(८) यदुच्यते ॥१६२॥
 मराग्रंसवदन्नि^(९)सु^(१०) दद्गुग्नेऽथ^(११) यदौर्वग्नः ।
 तनूनपादगस्यसु^(१२) जमदग्नि^(१३)सु^(१४) यच्चगौ ॥१६३॥
 विश्वामित्र^(१५) ऋषिर्यच्च जगौ वै काश्यपोऽशितः^(१६) ।
 नेधातिथेस्तुषां^(१७) यास्तु प्रोक्ता दादग्र देवताः ॥१६४॥

(१) तापि षडिति ख० ग० उ० ।

(२) यजुःश्वानि येषु चेति क० घ० च० ।

(३) प्रैषगतं सूक्तमिति ग० ।

(४) यच्च तच्चेति ख०, यत्तु तच्चेति उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) नेधातिथेरिति ख०, नेधातिथाविति ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(६) ऋषौ गृत्समदे इति ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(७) वाध्रश्चेति ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(८) अत्रेच्चेति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(९) दद्गुग्ने चेति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(१०) चेति ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(११) वामदेवच्चेति ग०, जामदग्न्यच्चेति उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(१२) ऋचः इति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० २, १६, ८ । (ख) ऋ० १०, ६६, ५ । (ग) ऋ० १, १३६, ६ ।

(घ) ऋ० ३, ५३, १५ । (ङ) ऋ० ३, ५३, ६ । (च) ऋ० १, ४६, १० ।

सम्पद्यन्ते यथाग्नीकाः^(१) सम्पदं तां निबोधत ।

इभो^(२)यः सोऽय^(३)मेवाग्निरयं हीभे^(४)(१) समिध्यते ।

भ्रातेर्वैतस्कातं^(५) रूपं भ्रातो^(६) हीभः^(७) समिध्यते^(८) ॥ १ ६ ५ ॥

इति ऋद्देवतायां द्वितीयोऽध्यायः ।

(१) यथाग्निं वाः इति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(२) सर्व्वमिति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) हीभः इति ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) भ्रातेर्वैतस्कावमिति क० ग० घ० च० ।

(५) हीन्वे इति ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० ८, ४६, २ । (ख) ऋ० ७, १, १६ । (ग) ऋ० ५, ९, ५ ।

(घ) ऋ० ४, १५; ४ ।

अथ तृतीयोऽध्यायः ।

तनूनपादयन्त्वेव नाष्वा सोऽप्युच्यते तनूः^(१) ।
नपा^(क)दिति प्रजामाऊरन्वृतस्य^(१) च सम्भवम् ॥ १ ॥
नराग्रंसन्विष्टैके तु^(१) षोडशभिस्त्वाऊरध्वरे^(४) ।
नराः ग्रंसन्ति सर्वेऽस्मिन्नाषीना इति वादिनः^(५) ॥ २ ॥
तदाऊरग्निमेवायं^(१) नराग्रंसोऽध्वरे त्वयम्^(७) ।
नरैः ग्रस्यत आषीनैराऊरश्च चत्विजो नराः^(८) ॥ ३ ॥
इसा त्विति कृतं रूपं ह्युपिभिर्गतिकर्मणः^(९) ।

- (१) यच्छत्यसौ तनुमिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (२) अमुतोऽस्येति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (३) नराग्रंसन्विष्टैके त्विति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (४) अग्निमाऊरध्वरे इति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (५) वाऽध्वरे इति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (६) एतमेवाऊरन्वेऽग्निमिति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (७) ह्ययमिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (८) चैवत्विजो नराः इति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (९) इडस्त्रिभिर्कृतं रूपमीडेश्च कृतिकर्मणः इति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च । इड इत्यत्र इषः, ईडेश्च इत्यत्र ईषोश्चेति ख०, कृतिकर्मणः इत्यत्र, गतिकर्मणश्चेति च० ।

(क) ऋ० १, १४३, १ ।

सम्पद्यन्ते यथाग्नीकाः^(१) सम्पदं तां निबोधत ।

इभो^(क)यः सोऽय^(ख)मेवाग्निरथं हीभे^(ग)(२) समिध्यते ।

भ्रातेर्वैतस्त्वतं^(३) रूपं भ्रातो^(ग) हीभः^(४) समिध्यते^(घ) ॥ १ ६ ५ ॥

इति बृहदेवतायां द्वितीयोऽध्यायः ।

---

(१) यथाग्निं वाः इति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरघ ।

(२) सर्व्वमिति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरघ ।

(३) हीभः इति ग० उ० पुस्तकान्तरघ ।

(४) भ्रातेर्वैतस्त्वमिति क० ग० घ० ङ० ।

(५) हीभे इति ग० उ० पुस्तकान्तरघ ।

(क) ऋ० ८, ३६, २ । (ख) ऋ० ७, १, १६ । (ग) ऋ० ५, ६, ५ ।

(घ) ऋ० ७, १५; ७ ।

अथ तृतीयोऽध्यायः ।

तनूनपादयन्त्वेव नासा सोऽप्युच्यते तनूः^(१) ।
नपा^(क)दिति प्रजामाऊरमृतस्य^(१) च सम्भवम् ॥ १ ॥
नराग्रंसन्विष्टैके तु^(१) होदभिस्त्वाऊरध्वरे^(४) ।
नराः ग्रंसन्ति सर्वेऽस्मिन्नासीना इति वादिनः^(५) ॥ २ ॥
तदाऊरग्रिमेवायं^(१) नराग्रंसोऽध्वरे त्वयम्^(७) ।
नरैः ग्रस्यत आसीनैराऊस्य चत्विजो नराः^(८) ॥ ३ ॥
इसा त्विति कृतं रूपं ह्युपिभिर्गतिकर्मणः^(९) ।

- (१) यच्छत्यसौ तनुमिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
(२) अमुतोऽस्येति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
(३) नराग्रंसन्विष्टैके त्विति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
(४) अग्निमाऊरधेतरे इति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
(५) वाऽध्वरे इति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
(६) एतमेवाऊरन्येऽग्निमिति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
(७) ह्ययमिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
(८) चैवत्विजो नरः इति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
(९) इडस्त्रिभिर्कृतं रूपमीडेच क्ततिकर्मणः इति ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च । इड इत्यत्र इषः, ईडेच इत्यत्र ईषोश्चेति ख०, क्ततिकर्मणः इत्यत्र, गतिकर्मणश्चेति च० ।

(क) ऋ० १, १०३, १ ।

इडावां^(क)स्त्रेण चोक्ताग्निरिरिणा^(ख)(१)गतिकर्मणा^(ग) ॥ ४ ॥
 वर्द्धि^(ग)रेवायमग्निस्तु सर्वं हि परिदृष्टितम् ।
 अक्षेण यः स्तुतौ^(१) वासन्निभेन परिदृष्टते^(४) ॥ ५ ॥
 द्वार^(ख)स्तु^(५) देव्यो याः प्रोक्ता विशेषां तास्तु यत्नतः ।
 अग्नायी^(क)मनुवर्त्तन्ते तथाग्नाय्यग्निमेव च^(६) ॥ ६ ॥
 अग्नौ ध्रुवं स्थितास्तास्तु^(७) स्तूयन्ते चाग्निना^(घ) सह ।
 प्राधान्यन्तासु चैवाग्नेः स्तुतिव्यथ^(८)हविःषु च ॥ ७ ॥
 गङ्गोषा सा^(१०) च धे देव्यावाग्नेय्यावेव ते स्मृते ।

(१) इङ्ङिनेति ग०, इङ्ङिनेति ङ० पुस्तकान्तरस्य ।

(२) वर्द्धिकर्मिणेति ग०, वर्द्धिकर्मिणेति ङ०, बुद्धिकर्मिणेति पुस्तकान्तरं ।

(३) यद्भुत इति ग० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) परिदृष्टित इति ग० घ० ङ० ।

(५) द्वारस्येति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) अग्नायीमनुवर्त्तन्त नाग्निं नाग्नाय्य एव चेति क० घ० च० ।

(७) ध्रुवास्थितत्वात्त्विति क० घ० च० ।

(८) संस्तूयन्तेऽग्निनेति ख० ग० ङ० ।

(९) स्तुतिव्यथेति ग० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।

(१०) गङ्गोषाऽसौ इति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० ४, २, ५ । (ख) ऋ० ८, ८७, १ । (ग) ऋ० ३, ५३, १७ ।

(घ) ऋ० १, १३, ६ । (ङ) ऋ० १, २२, १२ ।

श्यामाग्नेयी^(१) हि काशस्य तस्यैवोषाः^(२) कस्यैव तु^(३) ॥ ८ ॥

तम उच्छत्यु^(४)षा नक्ता^(५) नक्तोर्मा हिमविन्दुभिः ।

अपि वा^(६) व्यक्तवर्षेति नञ् पूर्वा वे^(७)रिदं^(८) भवेत्^(९) ॥ ९ ॥

नाम्ना भवत्युषा^(१०)स्यैव सैषा^(११) प्रागुदयादुरवेः ।

(१२)सा हि वोषा^(१३) भवत्यादौ मध्ये प्राप्ते तमस्वती^(१४) ॥ १० ॥

देव्याविति^(१५) तु होताराबुधौ^(१६) पार्थिवमध्यमौ ।

(१) भाष्याग्नेयीति ख०, श्यावाग्नेयीति ग०, श्यावाग्नेयीति ङ० पुस्तकान्तरम् ।

(२) किका(ख)ऽवमे(ग)ति क० घ० च० ।

(३) अग्नि वेति ख० ।

(४) चेरिदमिति ख० ।

(५) तम उच्छत्युषेति श्लोकः क० घ० च० पुस्तकेषु न दृश्यते ।

(६) उषाः इत्यत्र उषेति पाठः संगतः ।

(७) शेवेति ख० ।

(८) ख० ग० ङ० पुस्तकेषु, सा हि वोषेति श्लोकाद्भिः, नाम्ना भवत्युषा-
स्यैवेति श्लोकाद्भावात् प्राक्, पठितं ।

(९) दोषेति क० घ० च० ।

(१०) निशोथे सा तमस्वतीति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।

(११) देव्याविति ख० ग० ।

(१२) अग्नी इति ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।

(क) ऋ० १, ४६, १ । (ख) ऋ० १ ३२, ४ । (ग) ऋ० ३, ५४, ५ ।

(घ) ऋ० १, ४६, १ । (ङ) ऋ० १, ७३, ७ । (च) ऋ० १, ७२, ६ ।

दिव्यादग्नेस्तु^(१) जज्ञाते देव्यौ तेनेह जग्मना^(२) ॥ ११ ॥
 तिस्रस्तु देव्यो याः प्रोक्तास्त्रिस्थानैवेह सा तु वाक् ।
 त्रिविधेनोच्यते नास्मा व्योतिःषु त्रिषु वर्त्तिनी ॥ १२ ॥
 अग्निमेवानुगेसा^(३) तु मध्ये तैश्च^(४) सरस्वती ।
 अमुं स्थिताधिलोकन्तु^(५) भारती भारतो ह्यसौ ॥ १३ ॥
 येषा तु त्रिविधा वै वाग्दिवि च व्योधि चेह च ।
 यस्ता ^(६)चैव समस्ता च भजतेऽग्नीनिमानपि^(७) ॥ १४ ॥
 त्वष्टा तु यः सोऽयमेव ^(८)पार्थिवोऽपिरिति श्रुतिः^(९) ।
 पार्थिवस्यास्य वर्षः स्युः कस्याप्यृक्^(१०) चार्त्तवेषु च^(११) ॥ १५ ॥
 त्विधित^(१२)स्तुष्टुतो वा स्यात् ^(१३)दूर्णमश्रुवतीति वा^(१४) ।

(१) हीति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) कथ्यत इति क० ख० ङ० च० ।

(३) अनुगैवेति ख०, अनुसेवेति क० घ० च० ।

(४) प्राप्तेति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) स्थितविषोकन्विति क० घ० च० ।

(६) व्याप्तेति क० घ० च० ।

(७) भजत्वग्नीनिमानन्विति क० घ० च० ।

(८) दृष्टानेवेति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च, यत् स्वयं प्रोक्त इति ग० ।

(९) श्रुतिरिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(१०) कस्यावैदिति ख०, कस्याप्यृगिति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(११) पार्थिवो वाग्नाथे च कौत्या त्रिव्यार्त्तवेषु चेति क० घ० च० ।

(१२) तुष्टिते वा स्यादिति ख०, त्वष्टतेर्वा स्यादिति ग० ङ० पुस्तका-
न्तरश्च ।

(१३) अश्रुत एव वेति ख० ग०, वा इत्यत्र चेति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १०, ८४, २ ।

कर्मसु त्वरणां वेत्ति (१)तेन नामैत(२)दश्रुते ॥१६॥

यः सहस्रतमौजस्तु (३)रवेसन्नसुपाश्रितः(४) ।

सोऽयं(५) त्वष्टारमेवाग्निः (६)परं वन्दे च यन्मधु(७)(क) ॥१७॥

प्रादाद्ब्रह्मा च (८)सुप्रीतः पुत्राय(९) यदधर्वणे(१०) ।

स चाभवदृषिस्तेन ब्रह्मणा वीर्यवत्तमः(११) ॥१८॥

तमृषि(१२)र्निषिवेधेन्द्रो (१३)मेवं वाचः (१४)क्वचिन्मधु ।

न हि प्रोक्ते मधुन्यस्मिन् जीवन्तं त्वोत्सृजाम्यहं(१५) ॥१९॥

(१) कर्मसुत्तारयो वेतीति ग० स०, वेतीत्यत्र वेतीति ख० पुस्तकान्तरम् ।

(२) नामैतदिति ख० ।

(३) सहस्रतमो रश्मिरिति ग० उ० ।

(४) सन्नसोऽश्रित इति क० घ० च० ।

(५) सोऽपीति ख० ग० स० पुस्तकान्तरम् ।

(६) अग्निमिति ग० स० पुस्तकान्तरम् ।

(७) वेदवतं मनुमिति ख०, चेह च यन्मध्विति ग०, वेद च यन्मध्विति स०, देव च यन्मध्विति पुस्तकान्तरं ।

(८) सुप्रीति ख० ग० स० पुस्तकान्तरम् ।

(९) सुतायेति ख० ग० स० पुस्तकान्तरम् ।

(१०) तदधर्वण इति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(११) दीप्तिमत्तरः इति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(१२) तं तृषिरिति क० घ० च० ।

(१३) निषिवेधेन्द्र इति क० घ० च० ।

(१४) मेदं वाचः इति क० घ० च० ।

(१५) मधौ ब्रह्मन् जीवन् त्वहमुत्सृजे इति क० घ० च० ।

(क) ऋ० १, १४, १० ।

तमृषिं त्वन्धिनौ देवौ विधिव^(१)अध्वयाचतां^(२) ।
 स च ताभ्यां तदाचष्टे यदुवाच ग्रचीपतिः ॥२०॥
 तममृतान्तु नासत्यावाश्वेन^(३)गिरसाऽभवत् ।
 मध्वाशु यास्य त्वं त^(४)मेन्द्रस्य त्वां हनिष्यति^(५) ॥२१॥
 आश्वेन^(६)गिरसा तौतु^(७)दध्याह यदन्धिनौ^(८) ।
 तदास्येन्द्रोऽहरत्सन्तं^(९)न्यधान्तामस्य तौ गिरः^(१०) ॥२२॥
 दधीच^(११)स्त^(१२)च्छिरस्वाम्यं हतं वक्ष्ये वज्रिणा ।
 पपात सरसो मध्ये पर्वते ग्रयणावति^(१३) ॥२३॥
 तदद्भ्यस्तु^(१४)समुत्याय भूतेभ्यो विविधान् वरान् ।

(१) विविह्ने इति ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) याचत्विति क० ख० उ० च० ।

(३) वाश्वेनेति ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(४) त्वावामिति क० ख० घ० च० ।

(५) मेन्द्रस्य त्वावधीत्ततः इति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(६) आश्वेनेति उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(७) ताभ्यामिति ख०, तत्त्विति क० घ० च० ।

(८) यदन्धिनोरिति क० घ० च० ।

(९) तदस्येन्द्रो हरस्येहेति ख० ।

(१०) यावनधन्तामस्य यच्छिर इति ग०, नवतामस्य यच्छिरः इति ख०,
 चान्यनधन्तामस्य यच्छिरः उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(११) दधीचश्चेति ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(१२) तच्छिरस्त्विति क० ख० घ० च० ।

(क) ऋ० १, ८४, १३ । (ख) ऋ० १, ८४, १४ ।

प्रादात्स^(१)युगयर्थन्तं तास्त्रेवाप्सु न्यमञ्जत^(२) ॥२४॥
 त्वष्टा रूपविकर्ता च योऽसौ माध्यमिके गणे ।
 स्तुतः स च निपातेन^(३) सूक्तान्तस्य न विद्यते ॥२५॥
 (४)वनस्पतिं तु यं प्राञ्जलयं सोऽग्निर्वनस्पतिः ।
 अयं वनानां हि मतिः पाता पास्यतीति च^(५) ॥२६॥
 अग्निर्गत्समदेना^(६)ऽयं वनस्पतिवदीडितः ।
 मन्दस्त्रे^(७)त्यस्य (४)सूक्तस्य (१)वदुचस्य दृतीयया ॥२७॥
 यूपवत्तद्वचैव स्तुतिर्याच (९)प्रसङ्गजा ।
 समस्त्रेनैव सूक्तेन (८)दृतीये या तु मण्डले ॥२८॥
 साहास्रतीक्ष्ण^(१०)सङ्ख्यास्तु (९)विदुषां मतयोऽभवन् ।

-
- (१) प्रादायेति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) निमञ्जतीति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) निपाते चेति क० घ० च० ।
 (४) वेति क० घ० च० ।
 (५) मन्दस्त्रेति चेति ग० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) सूक्ते चेति ग० ।
 (७) यास्त्रेति ग० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) सर्वेषां जति सूक्तेनेति ख० ग० घ०, सर्वेषां यति सूक्तेनेति पुस्तका-
 न्तरं ।
 (९) क० घ० च० पुस्तकेषु, साहास्रतास्रसंख्यास्त्विति पाठोऽस्ति ।
 साहास्रतयोऽनेकास्त्रेति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
-

(क) ऋ० ६, ४८, १७ । (ख) ऋ० २, १६, ८ । (ग) ऋ० १, २६, ५ ।
 (घ) ऋ० १, १८८, ११ ।

तत्सर्वं सोऽयं^(१)मेवाग्निर्भवतीति विनिस्रयः ॥२८॥
 अयं कर्त्ता च देवानां^(२)साह्यतिस्वामिहैकजा ।
 अयं प्रसूतिर्भूतानां स तेषां^(३)मथमव्ययः ॥३०॥
 तनूनपा^(४)द्वितीया तु^(५)नराग्रंशं^(६)वती च या ।
 समस्यते^(७)प्रयोक्तव्ये त्रिष्वेवोभयवत्सिद्धि^(८) ॥३१॥
 नराग्रंशवती वा स्या^(९)द्वितीयेह^(१०)प्रजाधिनां ।
 बलकामोऽयं वा यः स्या^(११)द्वूरिमिच्छति वापि^(१२)यः^(१३) ॥३२॥
 आग्नेयमिति^(१४) यत्त्वेभि^(१५)र्वैश्वदेवमिहोच्यते ।

-
- (१) त्वयमिति ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।
 (२) अयं हि कर्त्ता साह्यानामिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।
 (३) सर्वेषामिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।
 (४) चेति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।
 (५) समस्यते इति ख० ग०, समस्यते इति ङ० पुस्तकान्तरम् ।
 (६) उभयवस्यत्विति ग०, उभयवस्यु त्विति ङ०, उभयवस्यु चेति पुस्त-
 कान्तरं ।
 (७) चास्यादिति ग० ङ० ।
 (८) चेति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।
 (९) अन्नकामो वेति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।
 (१०) भूतिमिच्छेदधापीति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।
 (११) वेति ग० ।
 (१२) आग्नेयं सूक्तमिति ख० ग० पुस्तकान्तरम्, आग्नेये सूक्तमिति ङ० ।
 (१३) सूक्तनेभिर्यदिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।

(क) ऋ० १, १८८, २ । (ख) ऋ० १, १४२, ३ ।

तद्विश्वसिद्धं गायत्रं (क) वैश्वदेवेषु ग्रन्थते ॥ ३ ३ ॥
 इन्द्रसोममितीन्द्रं तु (ख) यद्वा दशकमार्त्तवम् ।
 तस्मिन् स हर्तुना सप्त प्रत्यृचं सौति देवताः ॥ ३ ४ ॥
 तत्रर्त्तुनेति षट्स्रुचु चतस्र्वृतुभिः सह ।
 पुनर्वयोर्ष्वर्त्तुनेति वज्रलैकत्वस्यचिताः ॥ ३ ५ ॥
 अतवो देवताभिश्च निपातेनेह संस्तुताः ।
 अथर्त्तुप्रैषसूक्ते च तथा गार्त्तमदेऽपि च (ग) ॥ ३ ६ ॥
 मुख्यया त्विन्द्रमेवास्तौ (घ) अस्तसु द्वितीयया ।
 द्वितीयया तु त्वष्टारमग्निं परया ततः (ङ) ॥ ३ ७ ॥
 पञ्चम्या तु पुनः शक्रं षष्ठ्या देवावृतावृधौ ।
 सप्तम्या चाभिरग्निं चतुर्भिर्द्रविणोदसं (च) ॥ ३ ८ ॥
 आदेशाद्देवतं ज्ञेयमृच्यन्त्राणां न (द) सिद्धतः ।
 न शक्रं सिद्धतोऽप्यासां (१) ज्ञातुन्तत्त्वेन देवतं (२) ॥ ३ ९ ॥

-
- (१) इन्द्रसोमं पिवेतीममिति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च, इममित्त्वत्र
 इममिति ग० ।
 (२) तत्रर्त्तुनेति षट्स्रुचु इत्यादि तथा गार्त्तमदेऽपि चैतन्तपाठः क० घ०
 च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।
 (३) एवोर्षमिति क० घ०, एवार्षमिति च० ।
 (४) चतुर्थ्यां चाग्निमेव चेति ख० ग० ।
 (५) मन्त्राणामिति क० घ० च० ।
 (६) ज्ञासामिति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) देवताः इति क० घ० च० ।
-

(क) ऋ० १, २७ ४ । (ख) ऋ० ६, ८८, ३ ।

एकादश्या तु नासत्यौ^(क) द्वादश्याग्निमिमं पुनः ।
 पृथक् पृथक् स्तुतीदन्तु सूक्तमाह रथीतरः^(१) ॥ ४० ॥
 बृहदेवे द्विदेवे^(२) वा गुणैर्वा^(३) यच्च कर्मजैः ।
 स्तुयते देवतैकैका विभक्तस्तुति^(४) तद्विदुः ॥ ४१ ॥
 वैश्वदेवानि सूक्तानि त्रिविधानि भवन्ति तु ।
 सूर्यसंस्तवसंयुक्तं विश्वशिष्टं पृथक्स्तुतिः^(५) ॥ ४२ ॥
 पृथक्स्तुति तु यत्प्रोक्तं तद्विद्या^(६) बृहद्देवतम् ।
 विश्वशिष्टान्तु तथैव विश्वैः स्वैः कर्मजैर्गुणैः^(७) ॥ ४३ ॥
 विश्वानुद्दिश्य यद्देवान् स्तौति^(८) सूर्यमनेकधा ।
 देवानेवा^(९) भिसंस्तौति तं प्राहुः सूर्यसंस्तवम् ॥ ४४ ॥
 न तु भागोऽस्यसूक्तादौ^(१०) न सूर्यं त्वौषधेषु वा^(११) ।

-
- (१) रथान्तरः इति ख० ।
 (२) बृहदेवतद्वन्द्वे इति क० घ० च०, बृहदेवते द्वन्द्वे इति ख० ।
 (३) गुणैः स्वैरिति क० घ० च० ।
 (४) देवतैकैकामभक्तिस्तुतीति क० ख० घ० च० ।
 (५) पृथक् स्तुतीति निर्विसर्गान्तपाठः समीचीनः ।
 (६) यद्विद्यादिति क० घ० च० ।
 (७) कर्मभिः स्तुतः इति क० घ० च० ।
 (८) देवास्तु यथैति क० घ० च० ।
 (९) देवैरेवेति क० घ० च० ।
 (१०) भागस्य सूक्तादाविति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरश्च, भागो अस्यसूक्ता-
 दाविति च० ।
 (११) सूक्तेष्वेवौषधेषु वेति ग०, सूक्तेष्वेवौषधेषु वेति घ० ।
-

(क) ऋ० १०, २४, ५ ।

न चाविने ऋष्यामी^(क)ति न सूर्यायां^(ख) क्रतौ मुखे^(१) ॥४५॥
 न चैवैवं प्रपादेषु^(२) मन्त्रेष्वन्येषु केषुचित् ।
 न च यत्र सजोषेति पदं वा स्यात् सजू^(३)रिति ॥४६॥
 यस्मिन्^(४) प्रसङ्गादपि तु बह्वीनां परिकीर्तनम् ।
 वैश्वदेवं तदप्याह सवितरो होमकायनः^(५) ॥४७॥
 असंस्तुतं संस्तुतवत्^(६) प्रदिष्टं देवतं कश्चित् ।
 मन्त्रैस्तादृषयोऽर्चन्ति^(७) तान्नु बुधेत शास्त्रतः^(८) ॥४८॥
 आदौ तु मध्ये वान्ते च विधादृषु च कर्त्तृभिः^(९) ।
 कर्त्ताण्यनुपदिष्टानि प्रदिष्टान्यपि तु कश्चित्^(१०) ॥४९॥
 कर्त्तृव तावत्साविद्यां निविदि स्तौति कर्त्तृणा ।

(१) मुखे इति ग० ड० ।

(२) प्रपादेष्विति ख० ग० घ० ।

(३) सजूरिति क० घ० च० ।

(४) होमकायनः इति ख० घ० ।

(५) स्तुतं वापीति ख० ग० घ० ।

(६) देवतामृषयोऽर्चन्तः इति क० घ० च० ।

(७) शास्त्रविदिति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(८) एषकृतेषु च कर्त्तृभिरिति ग० च०, एषकृतेषु च कर्त्तृभिरिति
पुस्तकान्तरम् ।

(९) कर्त्तृवदिति क० घ० च० ।

(क) ऋ० १, ३५, १ । (ख) ऋ० ५, ७३, ५ । (ग) ऋ० १, २३, ७ ।

यद्धेतुसम्यग्नुद्धो^(१) वोढा दोग्ध्राशुरेव वा ॥५०॥
 भागेयः स्तौति चाम्थादीन्मिचादीनश्चसंस्तुतौ^(२) ।
 यदैभिरिति चैतस्मिन् वैश्वदेवेऽग्निमर्चति ॥५१॥
 तदाञ्जरादावन्ते च प्रायग्नोऽन्यां स्तुवन्मृषिः^(३) ।
 प्रातर्योगात्^(क)^(४) प्रसङ्गाद्वा स्तौत्यन्यामपि देवताम् ॥५२॥
 यस्यां वदत्यर्थवादान्^(५) सा ज्ञेया सूक्तभागिनी ।
 यान्तु स्तौति प्रसङ्गेन सा विज्ञेया निपातिनी ॥५३॥
 चतुर्द्धा भष्यते^(६) चास्मिन् सूक्ते वै^(७) सूक्तभागिनी ।
 यस्मिन् सर्वास्तु राजर्षीन्वृषीन् वापि स्तुवन्मृषिः ॥५४॥
 मेधातिथिरगस्त्यस्तु^(८) दृष्टदुक्थो मनुर्गयः^(९) ।
 अजिन्धा^(ग) च सुकर्षश्च प्रार्यातो^(घ) गोतमो लुगः^(६) ॥५५॥

- (१) यद्धेतुः सत्यमप्राहाविति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) चाम्थसंस्तुताविति क० ख० घ० च० ।
 (३) अन्याः स्तुवन्मृषः इति ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) प्रतियोगादिति ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) वदत्यर्थवादाः इति क० घ० च० ।
 (६) न तु व्याहन्यते इति क० घ० च० ।
 (७) वेति ग० ।
 (८) चैति ख० ड० ।
 (९) मानवो यमः इति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १०, ४१, २ । (ख) ऋ० ६, २, ८ । (ग) ऋ० ५, २९, ११ ।
 (घ) ऋ० ३, ५१, ७ ।

स्रस्ताचेयः परुष्पेपः कचीवा^(क)नाथिरौर्वग्नः^(१) ।
 नाभाक^(ख)श्चैव निर्दिष्टो दुवस्यु^(ग)र्ममतासुतः^(२) ॥५६॥
 विह्वयः^(घ) कश्यप ऋषि^(३)रवत्सारश्च नामयः^(ङ) ।
 वामदेवो मधुच्छन्दाः पार्थो दक्षसूता^(४)दितिः ॥५७॥
 जुह्वगर्गत्समद^(च)श्चर्षिर्देवाः सप्तर्षयश्च^(५) ये ।
 तापसोऽग्निर्ऋषिः^(६) कुत्सः^(७) कुशीदी चित^(ग) एव च ॥५८॥
 बन्धुप्रभृतयश्चैव चत्वारो भ्रातरः पृथक् ।
 विष्णुश्च नेजमेषश्च नाम्ना संवनन^{(८)(ख)}श्च यः ॥५९॥
 एते तु सर्व^(९) एवास्त विश्वैः स्वैः कर्षजैर्गुणैः ।
 समक्षैरथ च^(९) व्यस्यैः पृथक्सूक्तेषु तुष्टुवुः ॥६०॥

-
- (१) उर्वंसुरिति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) ममतासुताः इति घ० च० ।
 (३) चर्षिरिति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) पाथोदकसुतेति क० घ० च० ।
 (५) देवास ऋषयश्चेति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) यमोऽग्निस्तापसः इति ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) सक्षवग इति ग० ।
 (८) सख्या इति क० घ० च० ।
 (९) वेति ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १, १२६, २ । (ख) ऋ० ८, १४, २ । (ग) ऋ० १०, १००, १२ । (घ) ऋ० १, १०८, ६ । (ङ) ऋ० १, १३६, ६ । (च) ऋ० २, १६, ८ । (छ) ऋ० १, १०६, ६ । (ज) ऋ० १, ५२, ५ । (झ) ऋ० १०, ६३, १२ ।

पार्थिवो द्रविषोदा^(क)ग्निः^(१) पुरस्ताद्यस्तु कौर्त्तितः ।
 तमाञ्जरिन् द्रावणा^(२)देने तु बलवित्तयोः ॥६१॥
 अयं हि द्रविषोदाऽग्निरयं दाता बलस्य हि ।
 द्रविषोदाग्निरेवायं द्रविषोदा^(क)सादोष्यते ॥६२॥
 आग्नेयेष्ववदृश्येत्^(३) प्रवादाद्द्रविषोदसः ।
^(४)ऐन्द्रस्य नवकस्येह^(५) यदैन्द्रावरुणं परम् ॥६३॥

(१) द्रविषोदोऽग्निरिति क० घ० च० ।

(२) अतिदाहत्वार्थिति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) आग्नेयेष्वेव दृश्यन्ते इति ग० ।

(४) ख० छ० चिह्नितपुस्तकयोः, पुस्तकान्तरे च ऐन्द्रस्य नवकस्येहेति
 श्लोकार्हात्प्राक्, द्रविषोदाग्निरेवायमिति श्लोको न विद्यते । तत्र,—
 जायते च बलेनायमधेत्युचिभिरध्वरे ।
 हवींषि द्रविषां प्राञ्ज हविषो यत्र जायते ॥
 दातारश्चर्त्विजस्तेषां द्रविषोदास्ततः स्वयम् ।
 ऋषीणां पुत्र इत्येषां दृश्यते सप्तसोपहै ॥
 मध्यमाद्वा यतो जज्ञे तस्माद्वा द्रविषोदसः ।

एतत्प्राञ्जश्लोकद्वयं दृश्यते । छ० चिह्नितपुस्तके द्रविषोदसः
 इत्यत्र प्राविषोदस इति पाठः, पुस्तकान्तरे च अध्येतीत्यत्र अध्येतिविति
 पाठोऽस्ति ।

(५) नवकस्यादेति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० १, १५, १० । (ख) ऋ० १, १५, ७ ।

तस्योत्तरं तु ^(१)सोमानं स्वयते ब्रह्मण्यस्यतिः ।
 अग्निः पञ्चभिराद्याभि^(२)स्तिष्ठभिः सदस्यस्यतिः ॥ ६ ४ ॥
 नराग्रंसो^(३)ऽन्यथा चर्चा सोमेन्द्रौ तु निपातितौ ।
 चतुर्थी सोम इन्द्रश्च पञ्चम्यां दक्षिणा सह^(४) ॥ ६ ५ ॥
 प्रसङ्गाद्दक्षिणा प्रोक्ताः सम्बन्धाः स्वामलोकयोः ।
 प्राजापत्यं तथैन्द्रः स्वादिति तस्येह नामनी^(५) ॥ ६ ६ ॥
 कथिते दे च षट्चान्यान्येषाञ्चाद्याः^(६) प्रजापतिः ।
^(१)शिष्टानि यानि नामानि तानि वक्ष्याम्यतः परं ॥ ६ ७ ॥
 अग्निभिः कश्च कामश्च सदस्यस्यतिरेव च ।
 इन्द्रस्यति^(७)र्वाचस्यतिस्तत^(८)स्तु ब्रह्मण्यस्यतिः ॥ ६ ८ ॥
 द्वितीयान्ते तु सूक्तस्य चतुर्थे^(९) पञ्चमस्य यत् ।

-
- (१) तस्योत्तरे चेति क० घ० च० ।
 (२) अग्न्याभिरिति उ० ।
 (३) तथेति क० घ० ।
 (४) यानि तस्येह नामानि प्राजापत्यानि तानि त्विति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) कथितानीह षट्श्रानि तेषां त्वाद्य इति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) शिष्टानीति श्लोकार्द्धं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (७) इन्द्रस्यतिरिति क० ।
 (८) कृत इति ख० च० ।
 (९) प्रथममिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
-

(क) ऋ० १, १४२, ३ ।

चतुर्भिरितरेखात्र^(१) न सूक्तं नाप्युच्यते^(२) ॥ ६८ ॥
 सर्वाण्येव तु सर्वासां देवतानां प्रजापतेः ।
 नामानि कथयन्थेते सम्यग्भक्तिदिदृक्षवः ॥ ७० ॥
 तदाऽर्नैतदेवं स्यादष्टानामेव^(३) हि स्मृतः ।
 तैरेव चास्य कल्प्यन्ते^(४) क्रतवस्य हवींषि च ॥ ७१ ॥
 मरुद्भिर्मध्यमस्थानैः पर^(५) मग्निस्तु पार्थिवः ।
 नवर्चनेह^(६) सूक्तेन प्रतीत्य^(७)(क)मिति संस्तुतः ॥ ७२ ॥
 मरुतां साहचर्यान्तु^(८) सूक्तेऽस्मिन्नाग्निमासते ।
 मन्यते माध्यमस्यैव^(९) यास्कोऽग्निं न तु पार्थिवम् ॥ ७३ ॥
 स्यादयं पार्थिवस्त्वैव^(१०) तथा रूपं हि दृश्यते ।

(१) स्वेनमिति क० घ० च० ।

(२) नापि तृचोऽनुते इति क० घ० च०, नानाप्युचोऽनुते इति ग० ।

(३) एष इति ख० ग० उ० ।

(४) तैरेवास्य प्रकल्प्यन्ते इति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) अयमिति क० ग० घ० च० ।

(६) नवर्चनेहेति उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) प्रसृष्टमिति उ० ।

(८) वेति उ० ।

(९) मध्यमं त्वेवमिति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(१०) पार्थिवेऽवेति उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० ७, ६८, ६ ।

भूयसे^(क) वीतये^(ख) चेति^(१) वैद्युतेन तदक्षि हि^(२) ॥७४॥
 अथ स्याद^(३)भिधानस्य देवतायाः पृथक् पृथक्^(४) ।
 अचोऽर्धर्षस्य पादस्य कथञ्चायेत^(५) दैवतम् ॥७५॥
 यथा निविदि सावित्र्यां ख्यते कर्म कर्मणा^(६) ।
 दोग्ध्री धेनु^(७)र्वीढान्द्वानाशुः सन्निपुरं धिवाः^(८) ॥७६॥
 यथा वरुणमिषीया^(९) वरुणः प्राविता भुवत्^(१०) ।
 सूक्तप्रायेषैभिरग्रे^(९) परीक्ष्यं^(१०) तत्र देवताः^(११) ॥७७॥
 ब्रह्मणां वैपदादीनां विदेवकडदेवतम् ।
 असंस्तुतं संस्तुतवत्प्रदिष्टं दैवतं कश्चित् ॥७८॥

-
- (१) ऊयसे वीतये चैतदिति क० घ० च० ।
 (२) वैद्युतेनेत्वतस्त्वित्येति ख० उ० ।
 (३) अतस्त्वित्येति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (४) स्तुतौ स्तुताविति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (५) चायेतेति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) सूर्यकर्मिणेति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (७) तथैव चेति क० घ० च० ।
 (८) यथा च ब्रह्मो मिषीयाः इति क० घ० च० ।
 (९) अग्रेरिति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (१०) परीक्ष्यः इति म० ।
 (११) परीक्ष्यस्य संस्तुतः इति ख० पुस्तकान्तरस्य ।
-

(क) ऋ० १, १६, १ । (ख) ऋ० १, ५, ६ ।

(ग) ऋ० २, ३१, ७ । (घ) ऋ० १, ३६, ८ ।

यच्च द्विदेवते मन्त्र एकवद्देवतोच्यते ।

विभक्तस्तुति तद्विद्यात् वज्रवज्रवच्च तत्^(१) ॥७८॥

आग्नीवादिषु संज्ञास्तु कर्मसंज्ञास्तु देवताः ।

वज्रो हि वज्रवद्यत्^(२) दिवस्तौ यच्च संस्तौ^(३) ॥८०॥

सुधन्वन^(४) आङ्गिरसस्था^(५)सन् पुत्रास्त्रयः पुरा^(६) ।

स्रभु^(७)र्विभा^(८)स वाज^(९)स^(१)ग्निव्यासो त्वष्टुरेव च^(१०) ॥८१॥

ग्निचयामास तांस्त्रष्टा त्वाङ्गं यत्कर्षं किञ्चन ।

परिनिष्ठितकर्षाणो विश्वेदेवा उपाङ्गयन् ॥८२॥

धेनुं सर्वदुष्ठां चक्रुरमृतं सवदच्यते ।

दृष्टतस्थतयेऽग्निर्भां रथं दिव्यं चिवन्पुरम् ॥८३॥

इन्द्राय च हरौ देवप्रक्षितेनाग्निनापि यत् ।

(१) वज्रत्ववज्रवच्च यदिति उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) वज्रो हि वज्रवाच्यश्च इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(३) द्विपदे यच्च संस्तौ इति क० ग० घ० च० ।

(४) आसन् सुधन्वनः पुत्रास्त्रय आङ्गिरसश्च ये इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) विश्वेति ग० घ० ।

(६) वायुचेति ख० ।

(७) त्वष्टुश्च तेऽभवन्निति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० ५, ४२, ११ । (ख) ऋ० ४, ४०, १ । (ग) ऋ० १, ११०, ७ ।

(घ) ऋ० १, ११३, १ । (ङ) ऋ० १, २७, ८ ।

एकञ्च सममित्युक्ते ज्येष्ठो^(१) दावित्यथाह च ॥८४॥
 उक्त्वा ततश्चुसमसान्यथोक्तं तच्च हविताः ।
 त्वष्टा च सविता^(२)यैव^(३) देवदेवप्रजापतिः ॥८५॥
 सर्वान् देवान् समामन्व्य चावृतत्वं ददुस्य ते ।
 तेषामाद्यन्तयो^(४) नास्मा दृश्यते बहवस्तवः^(५) ॥८६॥
 विश्वेषां ते ततश्चक्रु^(६)र्वाहनान्यायुधाणि च ।
 द्वितीयसवने तेषां तैस्तु भागः प्रकल्पितः ॥८७॥
 अपिव^(७)त्सोममिन्द्रस्य तैस्तत्र सवने^(८) (७)सह ।
 तेषां स्तुतिरिन्द्रसूक्तमय^(९)मित्यार्भवं^(९) परम् ॥८८॥

(१) ज्येष्ठेति पुस्तकान्तरं ।

(२) सविनेति उ० ।

(३) यैवेत्यत्र चैवेतिपाठः समीचीनः ।

(४) आद्यन्तयोरिति सविसर्गान्तपाठो युक्तः ।

(५) धेनुं सवदुंषामित्वादि दृश्यते बहवस्तवः इत्यन्तपाठः क० ग० घ० च०
 चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते । दृश्यते बहवस्तव इत्यत्र, दृश्यन्ते बहव-
 स्तवा इति पाठः साधुः ।

(६) ततस्ततश्चक्रे तद्वदिति उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(७) सवनेरिति ग० ।

(८) त्वयमित्ति क० ग० घ० च० ।

(९) इत्यष्टकमिति ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १, २२, १। (ख) ऋ० १, १६, ५।

इष्टेन्द्राग्नी स्तुतौ देवौ द्वितीयस्यादिरग्निौ^(१) ।
 हिरण्यपाशिं^(२) सावित्री तिस्रस्राप्यत^(३) उत्तराः^(४) ॥८८॥
 एकाग्रैर्दे त् देवानां^(५) द्वादशो देवपत्नयः ।
 इन्द्राणी वरुणानी च आग्नेयी^(६) च^(७) वृथक् स्तुताः ॥८९॥
 द्यावापृथिव्यौ दे च स्नात् स्योना^(८) दिस्त्रेव पार्थिवी^(९) ।
 देवानां वात इत्येषा^(९) सूक्तगेषस्तु वष्पवः ॥९०॥
 वायोसोषेन्द्रवायुभ्यां झृषो द्वाभ्यां^(१०) ततः परम् ।
 ऋचे^(११) मिषावरुणयोस्तथेन्द्राय महत्वते ॥९१॥

(१) आदितोऽग्निनाविति छ० पुस्तकान्तरम् ।

(२) हिरण्यपाशिरिति पाठो युक्तः ।

(३) ऽप्यन्व इति छ०, सावित्र्यस्तस्योऽप्यत इति छ० पुस्तकान्तरम् ।

(४) चतस्रस्राप्यथोत्तराः इति ग० ।

(५) च देवीनामिति छ० पुस्तकान्तरम् ।

(६) अग्नायीति छ० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(७) ता इति छ० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(८) महीदे स्योनेत्युक् पार्थिवी स्मृतेति छ० ।

(९) अतो देवा इति देवीति क० घ० च० ।

(१०) ऋषो द्वाभ्यामिति क० म० घ० छ० पुस्तकान्तरम्, वृषसाभ्या-
मिति छ० छ० ।

(११) ऋचः इति म० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(क) ऋ० १, २२, २५ । (ख) ऋ० ८, २५, ६ ।

अक्षोः^(१) विशेषां देवोर्णां पूष्य आहणये^(२) ह्यः^(३) ।
 असक्तो हि वृषिस्तस्य दत्तः पूर्णं दृती^(४)रये^(५) ॥८२॥
 आहृषिस्तद्युतः पूषा स गोभिरिभ्यते ततः^(६) ।
 यथा हि मधुनः पूर्णां दृतिर खीति चान्धिनौ^(७) ॥८४॥
 आवर्त्तन्निं मधुनेति दृतेरिव च दृश्यते^(८) ।
 अर्धाष्टमा अर्पा ज्ञेया अर्धसंन्यामिदेवता^(९) ॥८५॥
 कस्य नूनन्तु काप्याद्या आग्नेय्युक् सवितुस्तृचः ।
 भगभक्तस्य^(१०) भागी वा परं यदिति^(११) वाहणम्^(१२) ॥८६॥
 वसिष्वाहीति चाग्नेये अगग्नेर्मध्यमस्य तु ।

-
- (१) ह्य इति म० घ० ङ० च० ।
 (२) आहृषयेति चेति ख०, आहृषिरित्यृचः इति म०, तत्राहृषयंति
 चेति ङ० ।
 (३) दतः रये इति ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (४) गीरिभोरिभ्यते ततः इति ख० ।
 (५) दितिमर्थोति चान्धिनाविति ख०, चान्धिनौ इति ङ० ।
 (६) असक्तो हि वृषिस्तस्येत्यादि दृतिरेव च दृश्यते इत्यन्त्यायाठः क०
 म० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (७) अर्धसंन्यामिदेवतेति ख० ङ०, अप्यर्धसंन्यामिदेवतेति म० ।
 (८) हि यचेति म० ।
 (९) वसिष्ठि वाचने इति ङ० ।
-

(क) ऋ० १, २३, २४ । (ख) ऋ० ४, ४५, २ । (ग) ऋ० १, २४, ५ ।

जराबोधे^(क)ति विज्ञेया वैश्वदेव्युत्तमोत्तमा^(१) ॥६७॥
 पराश्रतस्यो यास्त्रैन्द्रे चेन्द्रोत्सूखस्योः स्तुतिः^(२) ।
 मन्येते^(३) यास्त्रकार्यक्या^(४)विन्द्रस्येति तु भागुरिः ॥६८॥
 यच्चिदुत्सूखस्य दे दे परे मुसस्य तु ।
 चर्माधिषवणीयं^(५) वा सोमं वान्या प्रशंसति ॥६९॥
 ऐन्द्रं यच्चिद्धि सत्येत्युत्तरश्चाश्विनात्तृचात्^(६) ।
 आश्विनादुत्तरस्त्वग्य उषस्य^(७) स्तृच उत्तमः ॥१००॥
 स्त्रयमाणः शश्वदिति प्रीतस्तु मनसा ददौ ।
 शुनःश्रैपाय^(८) दिव्यन्तु रथं सर्वं हिरण्मयम् ॥१०१॥
 आग्नेयं सूक्त^(९)मैन्द्रे च^(९) चिच्चिदित्याश्विनं ततः ।
 अस्तेऽर्थवादं कर्मेतदिन्द्रस्येति तु शंसति ॥१०२॥
 पादोऽग्नये ज्ञयामीति मैत्रावरुण उत्तरः ।

-
- (१) वैश्वदेव्युत्तमानमः इति क० ग० घ० च० ।
 (२) यत्रेति मुसस्योत्सूखस्यस्तुतिरिति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) मन्येतामिति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) यास्त्रकार्यक्याविति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) चर्माधिषवणीये इति ड० ।
 (६) आश्विनं ऋचमिति ड० ।
 (७) आश्विनेत्युत्तरं कस्त औषस्य इति ड० पुस्तकान्तरश्च । कस्त इत्यत्र
 कस्त्विति ख० ।
 (८) यत्त्वमिति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) दे इति ड० ।

(क) ऋ० १, २७, १०। (ख) ऋ० १, २७, १२।

द्वितीयो रात्रिसंस्त्वावः^(१) सूक्तं सावित्रमुच्यते ॥१०३॥
 पञ्चेमानि जगौ दृष्ट्वा^(२) सूक्तान्याङ्गिरसो मुनिः ।
 द्विरण्यस्त्रपतां प्राप्य^(३) सख्यं चेन्द्रेण ग्राम्यतम् ॥१०४॥
 आग्नेयं प्रेति मासतं क्रौलं^(४) ^(क)चीषि पराण्यतः ।
 सूक्तमुद्^(५)ब्राह्मणस्यत्यं यं रचन्ति त्रयस्तृषाः ॥१०५॥
 वरुणार्थममित्राणां मध्य आदित्यदैवतः ।
 पौष्णं सपूषन्^(६) षड्रौद्र^(७)स्तृतीया न तु केवला ॥१०६॥
 मित्रेण वरुणेनात्र^(८) विश्वेर्देवैश्च संस्तवः ।
 उक्तमत्रर्षिणा पूर्वमादेग्नादैवतं विना ॥१०७॥
 ज्ञातं न गच्छते सिङ्गान्तथापि क्षपिदुच्यते ।
 आदित्या वसवो रुद्रास्त्रिमग्न इति च स्तुताः ॥१०८॥
 द्वयः सौम्योऽग्न^(९) अग्नेये प्रगाथेनाश्विनौ स्तुतौ ।

-
- (१) रात्रिः स्तुता द्वितीयेनेति छ० ।
 (२) दृष्ट्वेति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) प्राप्तः इति छ० ।
 (४) क्लौकमिति पुस्तकान्तरं ।
 (५) उत्पिष्टेति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) सम्पुष्पमिति पाठो विशुद्धः ।
 (७) पौष्णं संदग्गरौद्रकेति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) वरुणेनास्येति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) सौम्यम इति पुस्तकान्तरं ।
-

(क) अ० १, ३७, १ ।

सहोषसा सिङ्गभाजा वयं सोमः सुदानवः^(१) ॥१०८॥
 अर्धर्षो देवदेवत्य एष इत्याश्विने परे ।
 आदित्यं मन्यते यास्को हविषेति^(२) सदसुतं^(३) ॥११०॥
 सहोषसे ततः सौर्यसुकृत्यमिति संसुतम् ।
 भक्तिर्येन वरुणोयु रोगप्रसूच उत्तमः ॥१११॥
 रोगोपसुद्य^(४) माद्याभ्यामुद्यत्तित्युत्तमे वृषे ।
 अर्धर्षं तु द्विषद्वेष ऐन्द्रः सव्यः^(५) ^(क) प्रतर्षिषु ॥११२॥
 स्वधमिन्द्रसमं पुत्रमिन्द्रन्तोऽङ्घ्रिरसो मुनेः ।
 वज्रीव^(६) सव्यो भूत्वर्षि^(७) र्यौगित्वात्पुत्रताङ्गतः ॥११३॥
 प्रथमे मण्डले ज्ञेया ऋषयस्तु प्रतर्षिनः ।
 बुद्रसूक्तमहासूक्ता अन्ये मध्येषु मध्यमाः^(८) ॥११४॥

-
- (१) उत्तमवर्षिभ्योत्वादि वयं सोमः सुदानवः इत्यन्तपाठः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।
 (२) हविषेति पुस्तकान्तरं ।
 (३) आदित्यमित्यादि श्लोकाङ्गं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोप-
 लभ्यते ।
 (४) रोगोपसुतीति म०, रोगोपसुतितिविति छ० ।
 (५) अङ्गर्षन्तु द्विषद्वेषदैन्द्राव्यष्टेति छ० ।
 (६) वषे चेति छ० ।
 (७) भूत्वर्षेरिति क० ग० घ० च० ।
 (८) प्रथमे मण्डले ज्ञेयेत्यादि अन्ये मध्येषु मध्यमा इत्यन्तपाठः क० घ०
 च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(क) ऋ० १, ८२, ४ ।

नवकं जातवेदस्यं नूषिद्यन्तु वया इति ।
 वैश्वानरीयं तत्सूक्तमाग्नेयन्तु ततः परम्^(१) ॥११५॥
 ऐन्द्रास्यस्यै तत^(२)स्त्रीणि वृष्ये गर्धाय^(क) मारुतम् ।
 आग्नेयानि तु पश्वे^(ख)ति नवग्रश्चद्वि वामिति^(३) ॥११६॥
^(४)दग्नाश्विनागीमानीति इन्द्रावरुणयोः स्तुतिः ।
 सौपर्ण्यास्तु काश्चिच्च^(५) निपात^(६)स्तुतिषु स्तुताः ॥११७॥
 उपप्रयन्तः^(ग) सूक्तानि आग्नेयान्युत्तराणि षट् ।
 द्विरस्यकेग्रो^(घ) रजसस्तृचोऽग्नेर्मध्यमस्य तु ॥११८॥
 इत्येति^(७) पञ्च त्रैन्द्राणि^(द) यामित्यस्यां निपातिताः ।

-
- (१) वज्रिमाग्नेयमुत्तरमिति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।
 (२) इडः इति ख० ।
 (३) नवषड्द्वैपदानि त्विति ख० पुस्तकान्तरम् ।
 (४) ख० चिञ्चितपुस्तके पुस्तकान्तरे च, दग्नाश्विनागीति स्त्रोक्काङ्क्षस्ये,
 उपान्त्यं सप्तमेऽङ्गं न मैत्रावरुणं विदुरिति पाठोऽस्ति ।
 (५) याः काश्चिदिति ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।
 (६) निपाताः इति ख० पुस्तकान्तरम् ।
 (७) इच्छेतीति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।
 (द) त्रैन्द्राणीति ख० पुस्तकान्तरम् ।

(क) ऋ० १, ३७, ४ । (ख) ऋ० १, ६५, १ । (ग) ऋ० १, ७४, १ ।
 (घ) ऋ० १, ७६, १ ।

दध्य^(क)न्नुरथर्वा च मारुतानि प्रथे ततः ॥११८॥

चत्वार्याणो^(ख) वैश्वदेवे द्वे देवानां स्तुतिर्मता^(१) ।

आनोभद्राश्च देवानां भद्रं यावच्छतं पुनः ॥१२०॥

मधुवातास्तृचे तस्मिन् परमं मध्वपीयते ।

ग्रान्थर्या ग्रञ्ज इत्येषां वैश्वदेवी ऋगिष्यते^(२) ॥१२१॥

(१) अदितिद्यौरिति लस्यां विभ्रुतिः कथिता^(३)दितेः ।

त्वं सोमसौम्यमौषस्य^(४) मेता उत्यास्तृपोऽश्विनोः ॥१२२॥

अग्निनाग्नेश्च^(५) सोमस्य अग्नीषोमाविति स्तुतिः^(६) ।

(१) चत्वार्याण इति सूक्ते देवानां स्तुतिरुत्तरेति क० ख० घ० च०, चत्वार्याणो इत्यत्र चत्वार्याणविति ख० ।

(२) आनो भद्राश्च देवानामित्यादि वैश्वदेवी ऋगिष्यते इत्यन्तपाठः क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।

(३) पुस्तकान्तरे, अदितिद्यौरिति श्लोकार्जं, आनो भद्राश्चेति श्लोकार्जाव् परं पठितं ।

(४) कथ्यते इति ख० उ० पुस्तकान्तरञ्च ।

(५) मेधस्यमिति ख०, मेधस्यमिति क० घ० च० ।

(६) अग्निनाग्नेः ससेति क० घ० च० ।

(७) विभं कुमे इति उ० पुस्तकान्तरञ्च ।

(क) ऋ० १, ८०, १६ । (ख) ऋ० १०, ५५, ५ ।

गोतमादौग्निजः^(क) कुत्सपरुष्केपादृषेः^(१) परः ॥१२३॥

इमं कुत्स^(क) आङ्गिरसो ददर्शजातवेदस्यं जगाद षोडशर्चं ।

पूर्वा देवा इत्यृषो देवदेवास्तयः पादा उन्नमायास्ततोऽर्द्धम् ॥१२४॥

तस्यैव वा यस्य तत्पूर्वमुक्तं मित्रादिभ्यो वाच^(१) षड्भ्यः प्रकृताभ्यः ।

अन्योऽर्धर्चः षष्ठां स्तुतानां पूर्वा देवाः पादैः स्तुतिभिः स्तुताः^(१) ॥१२५॥

भरद्वाजे गृत्समदे वशिष्ठे नोधस्य^(ग) गस्त्ये विमदे नभाके^(घ) ।

कुत्सेनोदर्के^(४) बज्रदेवतेषु तथा द्विदेवेषु समानदेवधर्माः^(५) ॥१२६॥

(१) गोतमो नाम य ऋषिः कुत्स आङ्गिरस इति क० घ० च० ।

(२) वाचेत्यत्र स्तुताप्रा इति क० घ०, स्तुताप्रो इति च० ।

(३) ख० चिह्नितपुस्तके पुस्तकान्तरे च,—

इमं कुत्स आङ्गिरसो ददर्श जातवेदसम् ।

(कुत्सादीर्घतमाश्चेत्यमध्ये तारस्वधीयते ।)

पूर्वा देवास्ततो देवास्त्रिभिः पादैस्तु संस्तुताः ।

षोडशर्चं तथा सूक्ते जगाद षण्णुरित्यसौ ।

अन्येऽर्धर्चे तु वा षष्ठां चिह्नोक्तानां स्तुतौ गयः ।

इति पाठो वसंते ।

क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु, कुत्सादीर्घतमाश्चेतीति स्त्रोकार्द्धस्यजे

कुत्सादीर्घतमा इति ते द्वे एवमधीयते । इति पाठोऽस्ति । इतीत्यत्र

शब्दविति ग० ।

(४) कुत्सेनोदर्केति क० घ० च० ।

(५) समानधर्मिण्यः इति ख० ग० ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० १, १८, १ । (ख) ऋ० १, १०६, ६ । (ग) ऋ० १, ६१, १४ । (घ) ऋ० ८, ४०, ४ ।

द्वे विरूपे सूक्तमौषसाग्रये^(१) सप्रज्ञये^(२)ति द्रविणोदसेऽग्रये ।
 वैश्वानरस्येति^(३) वैश्वानरीयसुक्तमस्मात्पूर्व्वं शुचयेऽग्रये पुनः ॥१२०॥
 जातवेदस्यं सूक्तसहस्रमेक ऐन्द्रात्पूर्व्वं कश्यपार्थं वदन्ति ।
 जातवेदसे सूक्तमाद्यन्तु तेषामेकभूयस्त्वं मन्यते शाकपूणिः । १२८॥
 दृषाद्या^(४) सहस्रार्चान्तं सूक्तं नानाविधं भवेत् ।
 नवनवतिः पञ्चस्रश्चा षडचः स्युः सचतुःशतम् ॥१२९॥
 नानादैवतमेकार्थं छन्दोभिस्त्रिचमुत्पथम्^(५) ।
^(१)सयोदृषेन्द्राणि पञ्च वैश्वदेवानि चन्द्रमाः १३०॥
 चीष्णैन्द्राग्रये इन्द्राग्नी ततमित्याभवे परे ।
 चितं^(६) गास्त्रनुगच्छन्तं क्रूराः साक्षा^(१) वृकी^(२) सुताः ॥१३१॥

(१) मौषस्यमघेर्वेति छ० पुस्तकान्तरं ।

(२) वैश्वानरस्येति ये इति ग० ।

(३) दृषाद्यमिति पाठः शुद्धः ।

(४) वैश्वानरस्येति वैश्वानरीयमित्यादि छन्दोभिस्त्रिचमुत्पथमित्यन्तपाठः
 क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते । जातवेदस्यं सूक्तसहस्रमि-
 त्यादि छन्दोभिस्त्रिचमुत्पथमित्यन्तपाठः ग० चिह्नितपुस्तके न दृश्यते ।
 दृषाद्या सहस्रार्चान्तमित्यादि छन्दोभिस्त्रिचमुत्पथमित्यन्तपाठः ख०
 चिह्नितपुस्तके नेष्यते ।

(५) क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु सयोदृषेन्द्राग्नीति श्लोकार्हात् प्राक्,
 अयनः शुचयेऽग्रये वैश्वानरीयं जातवेदस इति जातवेदस्यम् । इत्य-
 धिकं पठितम् ।

(६) शाक्वेति ग० छ० ।

(क) ऋ० १, ६६, १ । (ख) ऋ० २, ३४, १० । (ग) ऋ० १, ११७, १८ ।

कूपे प्रक्षिप्य गाः^(१) सर्वास्त एवापजङ्घिरे^(२) ।
 स तत्र सुषुवे सोमं मन्त्रवि^(३)मन्त्रविन्तमः ॥१३२॥
 देवांश्चावाहयन् सर्वास्तच्छुश्राव दृहस्यतिः ।
 आगच्छतोऽप्य तान् दृष्ट्वा क्व वसत्यस्य तत्त्वसम् ॥१३३॥
 सर्वं दृक्तञ्च वरुणस्यार्यमण इत्युपास्यभत् ।
 कूपेष्टकाभिर्द्रष्टितान्यङ्गान्येवाभवन्मम ॥१३४॥
 दृष्ट्वा सर्वानहं स्तौमि यद्यप्येको न पश्यति^(४) ।
 दृहस्यतिप्रचोदिता विश्वेदेवगणास्तयः ॥१३५॥
 जग्मुस्ते^(५) तस्य तं यज्ञं भागांसु जगृहः सह ।
 दृहस्यति^(६)स्त्रितस्यैतत्^(७) ज्ञानं विज्ञानमेव च ॥१३६॥
 दृचेनाग्नयेन सूक्तेन जगादर्षिरसाविति ।
 द्यावापृथिव्यावीलेति आग्नेयः^(८) पाद उत्तरः ॥१३७॥
 आग्निनः सूक्तशेषः स्यादिदं रात्र्युषसोः स्तुतिः ।

-
- (१) ताः इति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (२) एवाप्य जङ्घिरे इति ख० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (३) तत्र सोमं सुषावासौ मन्त्रवदिति ख० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (४) आगच्छतोऽप्येत्यादि यद्यप्येको न पश्यतीत्यन्तपाठः क० ग० घ० च०
 चिह्नितपुस्तके नोपलभ्यते ।
 (५) आजग्मुदिति ख० ड० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (६) दृहस्यतेरिति ख० ड० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (७) त्रितस्यैतमिति क० घ० च० ।
 (८) द्यावापृथिव्योरीले चेत्याग्नेयः इति ख० पुस्तकान्तरक्ष ।

इमा रौद्रं ततः^(१) सौख्यं चिचं पञ्चाशिनान्यतः ॥१३८॥
 नासत्याभ्यामिति त्वन्ये अर्धर्गदुःखप्रनाशिनौ^(२) ।
 ऐन्द्रव^(३)द्वैश्वदेवश्च प्रोषसे पृथुक्तरे ॥१३९॥
 अषिर्दानश्च^(४) भाव्यश्च^(५) प्रातरित्यच ग्रंथति ।
 कक्षीवता^(६) विदित्वेति^(७) यदैन्द्रसुपदिश्यते ॥१४०॥
 परोक्षं वैश्वदेव^(८) तत् प्रदिष्टं स्वरसामसु ।
 अधिगम्य गुरोर्विद्यां गच्छन् स्तनिस्रयं प्रति ॥१४१॥
 कक्षीवानध्वनि आन्तः सुखापारण्यगोचरः ।
 तं राजा स्तनयो नाम भावयव्यसुतो^(९) प्रजन् ॥१४२॥
 क्रीडार्थं सानुगोऽपश्यत् सभार्यः सपुरोहितः ।
 अथैनं रूपसम्पन्नं दृष्ट्वा देवसुतोपमम् ॥१४३॥
 कन्यादाने मतिं चक्रे वर्षगोचाविरोधतः ।
 सम्बोधेनं स पप्रच्छ वर्षगोचादिकं तदा ॥१४४॥
 राज्ञाङ्गिरसोऽस्मीति कुमारः प्रत्यवाच तम् ।

- (१) परमिति क० घ० च० ।
 (२) त्वन्येन्या दुःखप्रनाशिनौति क० ग० घ० च० ।
 (३) ऐन्द्रकदिति छ०, ऐन्द्रं वेति च० ।
 (४) त्विति छ० ।
 (५) कक्षीवतं कदित्यातीति क० ग० घ० च० ।
 (६) परोक्षे वैश्वदेवे इति छ० ।
 (७) भावयव्यस्तत इति छ० ।

(क) ऋ० २, १२६, १ । (ख) ऋ० १, १९७, ६ ।

पुत्रोऽहं दीर्घतमस औचधस्य^(क) ऋषेर्नृप^(१) ॥ १४५ ॥
 अथास्मै स ददौ कन्यां^(२) दिव्याभरणभूषिताम्^(३) ।
 तावतश्च रघानम्भान् वीरुपुत्रान् वै^(४) चतुर्थ्यजः ॥ १४६ ॥
 बधूनां वाहनार्थाय धनकूप्य^(५) मजाविकम् ॥
 निष्काणां वृषभाणाञ्च^(६) शतं शतमदात्पुनः ॥ १४७ ॥
 गवां सहस्रं षष्टीश्च सर्वाः खल्वरिधायसः^{(७)(ख)} ।
 शतमश्वाञ्छतं निष्काणयान् दशबधूमतः ॥ १४८ ॥
 चतुर्थ्यजो गवाश्चैव सहस्रं षष्ठ्याधिकम्^(८) ।
 खनयाद्भावयथ्याद्यः कश्चीवान् प्रत्यपद्यत ॥ १४९ ॥
 प्रतिशृङ्ग च तुष्टाव प्रातः^(९) पिचे शशंस च ॥
 एतदुत्तरसूक्तेन शतमित्यादिनोदितम्^(१०) ॥ १५० ॥

-
- (१) राजन्नाङ्गीरसोऽस्मीत्यादि औचधस्य ऋषेर्नृपेत्वन्तपाठः ड० चि-
 ङ्गितपुस्तके न दृश्यते ।
 (२) कन्याः इति ड० ।
 (३) दशभारसमन्विताः इति ड० ।
 (४) रघांश्चास्य द्वीपिनोऽश्वैरिति ड० ।
 (५) धनं कूप्यमिति ड० ।
 (६) निष्काणां शतमश्वानामिति ड० ।
 (७) गवां सहस्रमिति श्लोकार्जं ड० चिङ्गितपुस्तके न विद्यते ।
 (८) षष्ठ्युपाधिकमिति ड० ।
 (९) ततः इति ड० ।
 (१०) ड० चिङ्गितपुस्तके, एतदुत्तरसूक्तेनेति श्लोकार्जंश्लोके, एतत्तदुत्तरे
 सूक्ते शतमित्यादि चोच्यते इति पाठोऽस्ति, शतमश्वः शतं नि-
 ष्कानिति श्लोकार्जात्वात् पठितञ्च ।

(क) ऋ० १, १५८, १ । (ख) ऋ० १, १२६, ५ ।

पञ्चप्रदर्शनं तस्य क्रियते प्रायसस्त्रिंशत् ।
 द्वितीयान्नु पितापञ्चसुगु^(क)रित्यादिकाष्टमम् ॥१५१॥
 कक्षीवतं^(१) सर्वमिति भगवानाह ग्रीनकः ।
 एषा तु दैर्घतमसौ सानुस्त्रिंशत् कथं भवेत् ॥१५२॥
 उच्यते प्रातरि^(ग)त्सूक्ते सूनोर्दानेन चर्षितः ।
 राज्ञस्त्राग्निषमाहाय सुगुरित्यादिना क्लिप्त^(२) ॥१५३॥
 कर्माणि याभिः कथितानि राज्ञां^(३)
 दानानि चोच्चावचमध्यमानि ।
 नाराग्रंवी^(ग)रित्यृषसाः प्रतीया-
 याभिः स्तुतिर्दाशतयीषु राज्ञां^(४) ॥१५४॥
 पञ्चामन्दान् भावयव्यस्य गीता
 जायापत्योर्दो ऋषौ सम्यवादः^(५) ।

-
- (१) काक्षीवतमिति पाठः समीचीनः ।
 (२) अधिगम्य गुरोर्विद्यामित्यादि सुगुरित्यादिना क्लिप्तत्वन्तपाठः क०
 घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते । पञ्चप्रदर्शनं तस्येत्यादि
 सुगुरित्यादिना क्लिप्तत्वन्तपाठोऽपि ख० ड० चिह्नितपुस्तकयोर्न
 दृश्यते ।
 (३) कर्माणि यावन्ति कृतानि राज्ञेति ड० ।
 (४) प्रतीयावु स्तुती वृष्टा यासु वरिष्ठराज्यामिति ड० पुस्तकान्तरम् ।
 (५) सम्यवादो ऋषेनेति क० घ० च० ।

(क) ऋ० १, १२५, २ । (ख) ऋ० १, १, ४ । (ग) १०, ८५, ६ ।

सम्प्रवादं रोमग्रथे^(क)न्द्रराज्ञो-
रेते तृचौ^(१)मन्वते ग्राकपूषिः ॥१५५॥
इन्द्रेण जायापत्योऽस्येतिहासं
(१)तृचोऽस्मिन्नन्यते ग्राकटाथनः ।
प्रादात्सुतां^(२) रोमशां नाम नाष्वा
वृहस्पतिर्भावयथाय राज्ञे ॥१५६॥

इति वृहदेवतायां द्वितीयोऽध्यायः ॥

---

(१) सम्प्रवादमस्यस्या अथ चैव ताभ्यामेते तृचौ इति ख० ड०
पुस्तकान्तरम् ।

(२) द्युचे इति ग० ।

(३) स ताभिति ख० ड० ।

(क) ऋ० १, १२६, ७ ।

फलप्रदर्शनं तस्य क्रियते प्रायश्चित्तम् ।

द्वितीयान्तु पितापश्यात्सुगु^(क)रित्यादिकाष्टचम् ॥

काचीवतं^(१) सर्वमिति भगवानाह ग्रीनकः ।

एषा तु दैर्घतमसी सानुलिङ्गा कथं भवेत्

उच्यते प्रातरि^(२)त्सूक्ते सूनोर्दानेन हर्षितः

राज्ञश्चाग्निषमाहाय सुगुरित्यादिना किं

कर्माणि याभिः कथितानि राज्ञः^(३)

दानानि सोच्चावचमध्यमानि ।

नाराग्रंभी^(४)रित्यृचस्ताः प्रथिताः

याभिः स्तुतिर्दाग्रतयीषु

पञ्चामन्दान् भावयन्

जायापत्योर्दौ च्छरी

(१) काचीवतमिति पाठः स

(२) अधिगन्ध गुरोर्विद्याः

घ० च० चिह्नितम्

सुगुरित्यादिना किं

दृश्यते ।

(३) कर्माणि यावन्ति

(४) प्रतीयात् स्तुती

(५) सम्प्रवादो द्रुवेने

(क) ऋ० १, १२५, २

अथाग्नेये अग्निमित्युत्तरे य-
 त्पञ्चेन्द्राणि प्रत^(क)दैन्द्रवृगच^(१) ।
 युवन्त^(ख)मिन्द्रापर्वतौ^(ग) सह स्मृता-
 विन्द्रन्तु मेने यास्व एकं प्रधानं^(२) ॥ ४ ॥
 स्त्रयेतर्चुः पर्वतो विद्धि वज्रो^(३)
 दिवत्स्तुतौ चेन्द्रमाह^(४) प्रधानं ।
 आत्वार्योरथ पञ्चेन्द्रवाय्वो^(५)रेका
 वायोरुत्तरं द्विप्रधानं ॥ ५ ॥
 तत्र पञ्चवरुणं मित्रदेवा
 दिवादिभ्यः^(६) कथिताभ्यः परे द्वे
 द्वे द्वे पदे संस्तुते^(७) रोदसी च
 देवास्त्रार्धर्चनं विभक्तमन्यत् ॥ ६ ॥

-
- (१) अग्निमाग्नेये अत उत्तराखि पञ्चेन्द्राखि प्रतदैन्द्रवृगकेति छ०
 पुस्तकान्तरस्य ।
 (२) त्विन्द्रन्तु मेने इह यास्वः प्रधानमिति क० घ० च० ।
 (३) ऋक्षुस्तुतः पर्वतद्वि यज्ञः इति क० घ० च० ।
 (४) चन्द्रमाहुरिति क० घ० च० ।
 (५) आत्वागवपञ्चेन्द्रवाय्वोरिति क० घ० च०, आत्वावायोश्चाथ पञ्चेन्द्र-
 वाय्वोरिति ग० ।
 (६) दिभ्य आद्याः इति छ० ।
 (७) द्वे वापदे संस्तुताविति छ० ।
-

(क) ऋ० ८, १३, २७ । (ख) ऋ० ८, ७१, ४ । (ग) ऋ० ३, ५३, १ ।

अथ चतुर्थोऽध्यायः ।

ततस्त^(१)मथं हरिवान्^(क)विदित्वा
प्रियं सखायं स्नयं दिदृक्षुः ।
अभ्याजगामाग्नु शचीसखायः
प्रीत्यार्चयन्तं^(२) विधिनेव^(३)राजा ॥ १ ॥
अभ्याजगामाङ्गिरसी च तत्र
दृष्टा^(४)तयोः सा चरणौ च वन्दे ।
इन्द्रः सखित्वाद्य तामुवाच
रोमाणि ते सन्ति न सन्ति रात्रि ॥ २ ॥
सा वास्तभावाद्य तां जगाद्
सुपोपमे अक्र पराम्बुशेति ।
तां पूर्वयर्चाय नृपः प्रहृषा-
दन्वज्रजस्योऽथ पतिं तु साऽज्रवौत्^(५) ॥ ३ ॥

(१) तत्सर्वमिति ख० ड० पुस्तकान्तरघ ।

(२) प्रत्यर्चितं तमिति ख० ।

(३) प्रत्यर्चितोऽसौ विधिना चेति ड० पुस्तकान्तरघ ।

(४) दृष्टेति ख० ड० पुस्तकान्तरघ ।

(५) तां पूर्वया सान्ध्यन्तपः प्रहृष्टोवाच अजस्राथ पतिं पतिव्रतेति क०
घ० च० ।

(क) ऋ० १, ८१, ४ ।

अथामेये अग्निमित्युत्तरे य-
 त्पञ्चेन्द्राणि प्रत^(क)दैन्द्रवृगच^(१) ।
 युवन्त^(ग)मिन्द्रापर्वतौ^(ग) सह स्तुता-
 विन्द्रन्तु मेने यास्तु एकं प्रधानं^(२) ॥ ४ ॥
 स्त्रयेतर्चुः पर्वतो विद्धि वज्रो^(३)
 दिवत्स्तुतौ चेन्द्रमाह^(४) प्रधानं ।
 आत्वार्यथोरथ पञ्चेन्द्रवाय्वो^(५)रेका
 वायोरुत्तरं द्विप्रधानं ॥ ५ ॥
 तत्र पञ्चवरुणं मित्रदेवा
 दिवादिभ्यः^(६) कथिताभ्यः परे द्वे
 द्वे द्वे पदे संस्तुते^(७) रोदसी च
 देवास्वार्धर्चनं विभक्तमन्यत् ॥ ६ ॥

-
- (१) अग्निमागेये अत उत्तराखि पञ्चेन्द्राखि प्रतदैन्द्रवृगेकेति स०
 पुस्तकान्तरस्य ।
 (२) त्विन्द्रन्तु मेने सह यास्तुः प्रधानमिति क० घ० च० ।
 (३) ऋक्षुस्तुतः पर्वतस्य यज्ञः इति क० घ० च० ।
 (४) चन्द्रमाहुरिति क० घ० च० ।
 (५) आत्मानवपञ्चेन्द्रवाय्वोरिति क० घ० च०, आत्मावायोश्चाथ पञ्चेन्द्र-
 वाय्वोरिति ग० ।
 (६) दिभ्य आद्याः इति स० ।
 (७) द्वे वापरे संस्तुताविति स० ।
-

(क) ऋ० ८, १३, २७ । (ख) ऋ० ८, ७१, ४ । (ग) ऋ० ३, ५३, १ ।

मिषावरुणं सुसुमे^(क)ति सूक्तं^(१)
 प्रप्र^(२)पोष्यं वैश्वदेवं द्वितीयं^(३) ।
 एतत्सूक्तं^(४) वैश्वदेवं द्वितीयं
 वैश्वदेवं स्या^(५)द्विजदेवतेषु ॥७॥
 ब्रह्मणस्तु वैश्वदेवेषु संस्तवः^(६)
 अर्धर्चा^(७) द्वैपदास्त्रैपदाश्च ।
 द्विप्रधाना अपि चैकप्रधाना
 ब्रह्मप्रधाना अपि वैश्वदेवाः^(८) ॥८॥
 वैश्वदेवी मिषावरुणी द्वितीया
 तिस्रोऽग्निर्भा तत ऐश्री ततोऽग्नेः ।
 मासत्येका तत ऐश्राम्यनन्तरा
 वार्हस्यत्या चोत्तमा सौति देवान् ॥९॥

(१) सुसुमेतीह सूक्तमिति ख०, ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) द्वितीयमिति क० घ० च० ।

(३) अस्तु औषदिति उ० ।

(४) वैश्वदेवं हि स्यादिति उ० ।

(५) संस्तवः इति क० घ० च० ।

(६) अर्धर्चाविति क० घ० च० ।

(७) अपि ता वैश्वदेवः इति उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १, १३७, ६ । (ख) ऋ० १, ४०, ७ ।

अधीनृषिर्वा स्तौति दध्यग्नेऽस्मा-
मात्मानं वा तेषु ग्रं सन्वजसा^(१) ।
तस्मादस्यां विप्रवदन्ति केचित्
इन्द्राग्नौ तस्यां तु^(२) निपातभाजौ ॥ १० ॥

दावुचथ्य^(क) वृहस्यती अविपुत्रौ वभूवतुः ।
आसीदुचथ्यभार्या तु ममता नाम भार्गवौ ॥ ११ ॥
तां यवीयान्^(१) वृहस्यतिर्मेथुनायोपचक्रमे ।
शूक्रस्योत्सर्गकाले तु गर्भसं प्रत्यषेधत^(४) ॥ १२ ॥
इहास्मिन् पूर्वसम्भूतो न कार्यः शूक्रसङ्करः ।
तच्छुक्रप्रतिषेधं तु न ममर्षं वृहस्यतिः^(५) ॥ १३ ॥
स व्याजहार तं गर्भं तमसो दीर्घमस्त्विति ।
स च दीर्घतमा नाम वभूवर्षिरुचथ्यजः ॥ १४ ॥
स जातोऽत्यतप^(६) लोकांनेतस्मा^(७) दन्भतां गतः ।

-
- (१) एवाथर्वाणः स्तौति प्रशंस जन्मेति क० घ० च० । एवाथर्वाणः इत्यत्र अहमेवाथर्वाणः इति ग० ।
(२) केचिदैत्रौ त्वेवेति क० घ० च० ।
(३) कनीयानिति क० घ० च० ।
(४) प्रत्यभाषतेति क० ग० घ० च० ।
(५) तं शुक्रप्रतिष्ठामं तु वृहस्यतिरमर्षयदिति छ० ।
(६) अभ्यतपदिति ख० घ०, अभ्यवददिति ग० छ० पुस्तकान्तरम् ।
(७) अकस्मादिति ख० ग० छ० ।

(क) ऋ० ८, ४६, २८ ।

ददुर्देवा स्तुता नेचे ततोऽनन्धो वभूव च^(१) ॥१५॥
 स वेदिषद इत्यस्तौ^(२) चतुर्भिर्जातवेदसं ।
 समिद्ध आप्रियोऽन्धैः तमित्यग्नेः पराणि षट्^(३) ॥१६॥
 स्तुतौ तु मिषावरणौ सूक्तैर्भिचमिति चिभिः ।
 मिचं मैची वदत्येता^(४) माधेनवस्य ग्रंथति ॥१७॥
 अदितिं वाथ वाथमिं तथा रूपं हि दृश्यते ।
 अग्निं मेने दितिं त्वेव कुत्से चेह^(५) च ग्रीमकः ॥१८॥
 अघ्निरच प्रसङ्गाद्वा दर्शनाद्दानुकीर्तयेत्^(६) ।
 विष्णोर्नुकमिति चीणि वैष्णवानि पराश्रितः ॥१९॥
 प्रवः पान्तं चतुर्भिस्तु^(७) इन्द्राविष्णू सह स्तुतौ ।
 गृहाणि वा वैष्णवानि अघ्निर्येत्यृचि^(८) काञ्चति ॥२०॥

- (१) तु तस्यास्तौ नैते न त्वन्धतां गत इति क० घ० च० ।
- (२) इत्याद्यैरिति उ० ।
- (३) आप्रः परैः त्रैः षट्भिः त्वग्निं तमित्यत इति क० घ० च०, आप्रि-
 योऽन्धैः प्राष्टावाग्नेः पराणि चेति ग० ।
- (४) मैचीव देव्येतामिति उ० ।
- (५) यास्तः कुत्सो वेहेति उ० पुस्तकान्तरस्य ।
- (६) अघ्निरग्नेः प्रसङ्गाद्वाद्गृहाद्ग्रीमन्वकीर्तयदिति उ० ।
- (७) प्रवञ्चतश्चभिर्ह्यग्निरिति ग०, तावां चतश्चभिर्ह्यग्निरिति उ०
 पुस्तकान्तरस्य ।
- (८) तावामित्यृचोति ग० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

जीर्णन्तु दीर्घतमसं खिन्नास्तत्परिचारिणः^(१) ।
दासा अथ^(२) नदीतोये वृष्टिहीनमुपादधुः^(३) ॥ २१ ॥
तत्रैकस्त्रैतनो^(४)(क) नाम शस्त्रेषैनमपाह्वन्तु ।
गिरसांसावुरसैव खयमेव न्यहन्तत^(५) ॥ २२ ॥
अङ्गदेग्रसमीपे तु नद्यः सर्वाः समुत्सिद्धन्^(६) ।
^(७)जनयामास चोत्थाय^(८) कचीवत्प्रमुखानुषौन् ॥ २३ ॥

- (१) तत्परिचारकाः इति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।
(२) दासा बभूवेति क० घ० च० ।
(३) अवाद्धुरिति क० घ० च० ।
(४) त्रैतनः इति क० घ० च० ।
(५) ख० छ० पुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च,—
इत्या दीर्घतमास्तं तु पापेन महता हतम् ।
आत्माङ्गान्यनुदधैव ततोऽदान्मोहितो भूधम् ।
इत्यधिकं पठितम् ।
(६) तं नृपं समुदक्षिपदिति छ० पुस्तकान्तरम् ।
(७) जनयामास चोत्थायेति श्लोकार्द्धात्प्राक्, ख० छ० पुस्तकयोः पुस्त-
कान्तरे च,—
अङ्गराजमृहे युक्ता मुग्रिजं पुल्लकान्यया ।
राज्ञा च प्रहृतां दासीं भक्तां मत्वा महातपाः ॥
इत्यधिकं पठितम् ।
(८) सोऽजीजनद्ग्रसैकादिति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(क) ऋ० १, १५८, ५ ।

तृष्टाव चैव सूक्ताभ्या^(१)मबोधैत्यन्विनादृषिः ।
 प्रेति द्यावापृथिव्यौ तु^(२) पराभ्यामेतदुत्तरं ॥२४॥
 किमार्भवं परं^(३) मानो मेघस्याश्वस्य संस्तवः ।
 ईर्मां^(४)ता स इति त्वस्यां नीयमानं प्रशंसति ॥२५॥
 स्तूयथ्यास्तस्य चैवाच वदवः संस्तुता इयाः ।
 नियुक्तास्वानियुक्तास्य प्रसङ्गादनुकीर्तिताः ॥२६॥
 संश्रजवदसंश्रजं इविष्यं^(५) चाह सूतवः^(६) ।
 तस्मिन्मांसस्य सूतस्य चतुर्धा इविषस्तथा^(७) ॥२७॥
 वासोऽधिवाससोऽस्याच स्तधिते^(८)स्य प्रकीर्त्तनं^(९) ।
 गात्रसूतस्युषामा^(१०)स्य^(११) स्तधितेस्य प्रकीर्त्तनं^(१२) ॥२८॥

- (१) वेति वसुताभ्यामिति ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (२) द्यावापृथिव्यातेति ड० पुस्तकादृष्टस्य ।
 (३) परे इति ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (४) भविष्यं चाह भूतवत् इति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (५) चतुर्धा इविषस्तथेति ग०, तत्त्वौनस्यं च मांसस्य चरुषां च विघा-
 न्तथेति ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) यदिश्वस्यस्य कौर्त्तितमिति ख० ग०, वासाधिवाससोऽस्याच यज्ञीश्वस्य
 च कौर्त्तनमिति ड० ।
 (७) गात्रसूतस्युषामास्येति ख० ड० ।
 (८) क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु, गात्रसूतस्युषामास्येतिह्योकार्त्तं न
 पठितम् ।

(क) ऋ० ४, २७, २ । (ख) ऋ० १, १६२, ४ । (ग) ऋ० १, १६२,
 १८ । (घ) ऋ० ५, ६२, ७ ।

भागस्य^(१) कौर्त्तनं चात्र इन्द्रापूष्णोः सह स्तुतिः^(२) ।
 सूक्तं यदस्य^(३) वामीयं वैश्वदेवं तदुच्यते ॥२६॥
 प्रवादा विविधास्तत्र देवानां चात्र कौर्त्तनं ।
 अग्निस्तु वामः पलितो^(४) वायुर्भ्राता तु मध्यमः ॥२७॥
 द्यतष्टु^(५)स्तृतीयोऽत्र^(६) सप्त वै रश्मयस्तु ताः ।
 परास्तु कथयन्त्यग्निं^(७) यथा वर्षति पाति^(८) च ॥२९॥
 अहोराचदिना^(९)न्मासानुत्वंश्च परिवर्त्तनं^(१०) ।
 पञ्चधा त्रिविधा^(१) चैव षोढा द्वादशधैव च^(१०) ॥३१॥
 संवत्सरं चक्रवच्च पराभिः कौर्त्तयन्मृषिः ।

-
- (१) द्वागस्येति ग० छ०
 (२) इन्द्रापूष्णोश्च कौर्त्तनमिति ख० छ० ।
 (३) पदस्येति छ० ।
 (४) तृतीयोक्तः इति छ० ।
 (५) अग्निरिति छ० ।
 (६) वागीति ख० छ० ।
 (७) अहोरात्रान् दिनामिति छ० ।
 (८) पक्षांश्च परिवर्त्तनमिति छ० ।
 (९) पञ्चधा च त्रिविधेति ख० छ० ।
 (१०) द्वादशधापि वेति छ० ।

(क) ऋ० १, १००, ० । (ख) ऋ० १, १६०, १ ।

चक्षुश्चान्(१) च धेतुश्च गौरीं वाचं सरस्वतीं ॥ ३ ३ ॥
 धर्मं पूर्वयुगीयश्च(२) साध्यान् देवगणांस्तथा ।
 विविधानि च कर्माणि तन्निवायुविवस्वताम् ॥ ३ ४ ॥
 विभूतिमग्नेर्वायोश्च जगतीं स्थान(३)जङ्गमे ।
 हरणं रश्मिभिश्चैव(४) विसर्गं(५) पुनरेव च ॥ ३ ५ ॥
 कर्मारुकीर्तनश्चात्र(६) पर्जन्याग्निविवस्वतां ।
 मातापुत्रौ तु वाक्प्राणौ माता वागितरः सुतः ॥ ३ ६ ॥
 सरस्वन्तमिति प्राणा(७) वाचं प्राञ्जः सरस्वतीं ।
 ग्ररीरभिन्निर्यैर्युक्तं चेचमित्यभिधीयते ॥ ३ ७ ॥
 वेद तन्प्राण(८) एवैकस्तस्मात् चेचञ्च उच्यते ।
 मेघः(९) प्रक(१०) स्तस्य धूमः(१०) सखिसं वाच एव वा ॥ ३ ८ ॥

-
- (१) चक्षुश्चानमिति ग०, क्षेचं चानमिति ङ० ।
 (२) पूर्वयुगानाश्चेति ख० उ०, धर्मपूर्वयुगौ पश्चेति ग०,
 (३) जगति स्थास्विति ख० उ० ।
 (४) वारः इति ख०, वारामिति उ० ।
 (५) विसर्गमिति ख० ।
 (६) चास्येति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (७) प्राणः इति क० ग० घ० च० ।
 (८) वेद्येतत्प्राण इति ङ० ।
 (९) मेघे इति ख० ।
 (१०) धूमे इति ख० ।
-

(क) ऋ० ८, ८०, ३ ।

सोम उक्षा^(क) भवन्त्यस्य पावकाश्च चयोऽधिपाः ।
 गौरीरं तं वैश्वदेवसुपरि स्थात्पृथक् स्तुतिः ॥३९॥
 इन्द्रं मिचमिमौ सौर्यौ सौरी चान्या सरस्वते^(१) ।
 मारुतेन्द्रसु संवादः कथेति^(२) परमः स्यतः^(३) ॥४०॥
 मरुतामयुज^(४) स्वैत्र्यो युग्माः सर्वाः^(५) सहान्यया ।
 एकादशौ प्रथमा च मारुतस्तृच उत्तमः^(६) ॥४१॥
 षचस्यैव तु तत्रोक्तं कर्त्तृत्वमितरस्य तु ।
 इतिहासं पुरावृत्तमृषिभिः परिकथ्यते^(७) ॥४२॥
 समागच्छन्मारुद्विस्तु^(८) चरन् व्योम्नि गतक्रतुः ।

(१) क० ख० घ० च० पुस्तकेषु, मेघः शकलस्य धूम इत्यादि सौरी
 चान्या सरस्वते इत्यन्तपाठो न विद्यते, तेषु च अत्र स्थले,—
 सूक्तमस्यस्तवं त्वेतज्ज्ञानमेव प्रशंसति ।
 प्रवादबहुतात् ततः सजिजमुच्यते ॥

इति पाठो वर्त्तते ।

- (२) कथेतीति ख० ।
 (३) ततः इति ख० छ० ।
 (४) मरुजः इति ख० ।
 (५) तत्रेति ख० ।
 (६) उत्तरः इति ग०, मारुतस्तृच उत्तरा इति छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (७) षचस्यैव तु तत्रोक्तमित्यादि ऋषिभिः परिकथ्यते इत्यन्तपाठः क०
 ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नैक्ष्यते ।
 (८) चेति ख० छ० ।

(क) ऋ० १, १४६, २ ।

बृहदा तुष्टाव तानिन्द्रस्तेनेन्द्र^(१)मृषयोऽनुवम् ॥ ४ ३ ॥
 तेषामगच्छः संवादं तपसा वेद^(२)तत्त्वतः ।
 स तानभिजगामाशु निरूप्येन्द्रं हविस्तदा ॥ ४ ४ ॥
 मरुतस्याभितुष्टाव मूर्ध्निस्तदिति च^(३) चिभिः^(४) ।
 महश्चिदिति चैवेन्द्रं सप्तमिति चैतया^(५) ॥ ४ ५ ॥
 निरुप्तं तद्भविष्येन्द्रं मरुद्भ्यो दातुमिच्छति^(६) ।
 विज्ञायावेच्छ्य तद्भुव्यं त्विन्द्रो^(७) नेति तमग्रवीत्^(८) ॥ ४ ६ ॥
 न श्यो नाद्यतनं क्षति वेद कस्तद्यदङ्गुतं ।
 कस्तचित्त्वथ सञ्चारे^(९) चिन्तमेव विगच्छति ॥ ४ ७ ॥
 किञ्च इत्यग्रवीदिन्द्रमगच्छो भ्रातरस्ताव ।
 मरुद्भिः सम्यकल्प्यस्व^(१०)बधीर्मा च^(११) ग्रतकतो । ४ ८ ॥

-
- (१) ते चैन्द्रमिति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) तपसाबोधोति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) तन्विति त्विति क० घ० च० ।
 (४) तन्विति पञ्चभिरिति ग० ।
 (५) महश्चिदित्यनेनेन्द्रं सप्तमं त ऋचाद्ययमिति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) इच्छेति ख०, इच्छतः इति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) तद्भावमिन्द्रः इति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) ततोऽग्रवीदिति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) त्वर्थसञ्चारे इति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१०) सम्यकल्प्येति ख० ड० ॥
 (११) मा नः इति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

किं नो भ्रातरिति त्वयामिन्द्रो मान्यमुपासभत् ।
 अगस्वस्वरमित्यस्यां चुञ्च^(१)मिन्द्रं प्रग्रामयत्^(२) ॥४६॥
 प्रादात्संवननं^(३) कृत्वा तेभ्य एव च तद्भुविः ।
 पूर्व्वथा सान्वयमिन्द्रो अगस्व्यं खेदकान्वया ॥५०॥
 एवं संवननं कृत्वा प्रादान्तेभ्यः स तद्भुविः^(४) ।
 सुते^(५) चकार सोमे च^(६) तानिन्द्रः सोमपीथिनः^(क) ॥५१॥
 तस्मादिद्यान्निपातेन^(७) ऐन्द्रेषु^(८) मरुतस्तु तान्^(९) ।
 प्रीतात्मा पुनरेवर्षिस्तांस्तुष्टाव पुनः पृथक्^(१०) ॥५२॥
 मरुतः प्रेति सूक्ताभ्या^(११) मिन्द्रं षड्भिः परैस्तु सः^(१२) ।

-
- (१) कुञ्चमिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) प्रसाद्यदिति ख० उ०. प्रसाध्यदिति पुस्तकान्तरम् ।
 (३) सङ्गमनमिति क० ग० घ० च० ।
 (४) पूर्व्वथा सान्वयमिन्द्र इत्यादि स तद्भुविरित्यन्तपाठः, क० घ० च०
 चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (५) सुते इति ग० ।
 (६) सोमेऽथेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) निपातेऽविति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) मन्त्रेष्विति ख० ।
 (९) मरुतः स्तुताः इति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१०) पृथक् पृथगिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (११) प्रतिस्वक्ताभ्यामिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१२) गायन् षड्भिः शचीपतिरिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १०, १५, ८ ।

ऋतुज्ञाता^(१) ऋषिर्भाषीं सोपामुद्रां यन्नस्त्रिणीं ॥५३॥
 उपजस्वितुमारंभे रश्मःसंयोगकाम्यया ।
 दाभ्यां सा त्वन्नवीदृग्भ्यां पूर्वोरिति चिकीर्षितं ॥५४॥
 रिरंसुक्षामथागस्य उत्तराभ्यामतोषयत् ।
 विदित्वा तपसा सर्वं तथोर्भावं रिरंसतोः ॥५५॥
 उल्लेनं^(२) कृतवानस्मिन्^(३) ब्रह्मचार्युत्तमे जगौ ।
 प्रग्रस्य^(४) तं परिव्व्यव्य गुरु मूर्ध्ववज्जिघ्रतुः ॥५६॥
 स्त्रिवैनमाहृतुसोभावनागा अस्त्रि^(५) पुचक ।
 युवो^(६) रजांसीति ततः सूक्तैः पञ्चभिरस्त्रिणौ ॥५७॥
 अगस्य एव तुष्टाव सूक्तेन कतरे तुण^(७) ।
 द्यावापृथिव्यौ सूक्तेन आगो विश्वान् दिवोकसः ॥५८॥
 पितु^(८) मक्षं समिद्धाप्यो अग्निमग्ने नयेति च^(९) ।
 दृष्टस्यतेरनर्वाणं^(१०) कंकतोपनिषत्परं^(११) ॥५९॥
 अपां दृष्टानां सूर्यस्य केचिदेतां स्तुतिं विदुः ।

(१) ऋतौ ज्ञातामिति क० घ० च० ।

(२) न त्वेनः इति ख० ग०, नत्वेतदि ख० पुस्तकान्तरश्च ।

(३) षस्तीति ख० ग० ख० ।

(४) प्रग्रस्येति ग० ड० ।

(५) चोभौ ज्ञानागोऽसीतीति क० ग० घ० च० ।

(६) कतरेति परेष्व त्विति क० घ० च०, सूक्तेन कतरेति त्वि ख० ।

(७) समिद्धो द्याप्रियोऽग्ने च नयामये इति ख० ख० पुस्तकान्तरश्च ।

(८) परेति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १, ३४, १ । (ख) ऋ० १, ६१, ७ । (ग) ऋ० १, ३७, १ ।

ददन् तदगस्त्यो वा^(१) विषन्नं विषन्नंकया ॥ ६० ॥
 अदृष्टाख्यो विषयरूपः^(२) सूक्तस्यांसोऽप तु तृचः^(३) ।
 अस्तौ^(४) कृत्स्नमदोऽग्निं त्वं^(५) जातवेदस्य^(६) माप्रियः ॥ ६१ ॥
 यज्ञेनाथ समिद्धोऽग्निरतोऽग्निं^(७) सप्तभिर्ज्वे^(क) ।
 संयुज्य^(८) तपसात्मानमैत्रं विभ्रन्महदपुः ॥ ६२ ॥
 अदृश्यत सुहर्त्सन दिवि च व्योम्नि चेह च ।
 तमिन्द्रमिति मत्वा तु^(९) दैत्यौ भीमपराक्रमौ ॥ ६३ ॥
 धुनिश्च चुमुरिञ्चैव^(१०) सायुधावभिपेततुः ।
 विदित्वा स तयोर्भावमृषिः^(११) पापचिकीर्षतोः ॥ ६४ ॥
 यो जात इति सूक्तेन कर्माण्यैन्द्राण्यकीर्तयत् ।

-
- (१) त्विति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) अदृष्टाख्यो नष्टरूपः इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) तृचः इति ग० ।
 (४) अस्तौतीति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) अप्रियमिति ग० उ० ।
 (६) जातवेदस्यमिति ख० ग० ।
 (७) चातोऽग्निमिति क० घ० च०, अप्रिरिति उ० ।
 (८) संयोज्येति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) तौ इति उ० ।
 (१०) चोभाविति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (११) मृषिरिति क० घ० च० ।

(क) , अ० १, १७, ७ ।

उक्तेषु^(१) कर्षस्त्रेषु भीस्तावाग्नु विवेग ह^(२) ॥६५॥
 इदमन्तरमित्युक्त्वा ताविन्द्रस्तु न्यवर्हयत् ।
 निहत्य तौ गृह्णमदमृषिं^(३) प्रक्रोऽभ्यभाषत ॥६६॥
 यथेष्टं मास^(४)खे पथ्य प्रियस्व^(५)ं चागतोऽसि^(६) मे ।
 वरं गृहाण मत्तस्त्वमद्ययं^(७) चास्तु ते तपः ॥६७॥
 प्रह्ण^(८)सं प्रत्युवाचर्षिरस्माकं वदतां वरः^(९) ।
 तनूनामस्तु चारिष्टिर्वाक्चास्तु हृदयङ्गमा ॥६८॥
 सुवीरा^(१०)रथिमन्त^(११)श्च वयन्वामिन्द्र धीमहि^(१२) ;
 इन्द्र^(१३)त्वाञ्च विजानीमो वयं जन्मनि^(१४) जन्मनि ॥६९॥

(१) कीर्त्तयित्वा क० घ० च० ।

(२) भीतौ सुषुपतुस्तदेति ख० उ० पुस्तकान्तरञ्च ।

(३) इदमिति उ० पुस्तकान्तरञ्च ।

(४) मांसमिति पाठः सङ्गतः ।

(५) मास खे पथ्य प्रियस्वमिति क० घ० च० । अथ, मांसं खे पथ्यं
प्रियस्वमिति पाठो विशुद्धः ।

(६) प्रियत्वं चागतोऽसौति उ० ।

(७) मत्तस्त्वाद्ययमिति क० घ० च० ।

(८) प्रह्ण इति क० घ० च० ।

(९) वरेति क० ग० घ० च० ।

(१०) इन्द्र वामहे इति ख०, इन्द्रमीमहे इति उ० ।

(११) इन्द्रमिति उ० ।

(१२) विजानीति क० ग० घ० च० ।

(क) ऋ० ६, १३, ५ । (ख) ऋ० १०, ७४, १ ।

लङ्गत^(१)शेष मे भावो मापगास्त्रद्यौतरः^(२) ।
 निरुक्तं तदिदं चार्धमिन्द्रश्रेष्ठान्युचान्यथा ॥७०॥
 वज्रे वरमिदं सव्यं तदाकर्णं शचीपतिः^(३) ।
 तथेत्युक्त्वा तुराषाट् त्वां^(४) पाणौ जयाह दक्षिणे ॥७१॥
 अक्षिप्रास्य सखित्वेन पाणिना पाणिमस्यूयत् ।
 सहितौ जग्मतुश्चैवं महेन्द्रसदनं^(५) प्रति ॥७२॥
 तत्रैनमार्हयत्प्रीत्या स्वयमेव पुरन्दरः ।
 कर्माणा विधिदृष्टेन तमृषिश्चाभ्यपूजयत्^(६) ॥७३॥
 सखित्वाच्च पुमस्येन^(७)मुवाच हरिवाहनः ।
 गृणन्मादयसे धम्मात्त्वमस्मानुषिसत्तम ॥७४॥
 तस्माद्गृत्समदो नाम श्रौणकोऽत्र^(८) भविव्यधि ।
 ततो द्वादशभिः सूक्तैस्तुष्टावेन्द्रं ऋधी^(९)(क)त्युधिः ॥७५॥

-
- (१) त्वां तत इति क० घ० च० ।
 (२) माप्रागाच्च रद्यौतरः इति ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) निरुक्तं तदिदं चार्धमित्यादि तदाकर्णं शचीपतिरित्यन्तपाठः, क०
 ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु, नोपलभ्यते ।
 (४) त्वामित्यत्र तमितिपाठः शुद्धः । रथाङ्गनिर्वति ख० ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) महेन्द्रमवनमिति ख० ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) वाभ्यपूजयदिति क० । तमृषिं चाभ्यपूजयदिति ख० ग० घ० च० ।
 (७) एवमिति पुस्तकान्तरम् ।
 (८) श्रौणकोऽत्र इति ख० ।
 (९) इन्द्रऋधीत्युधिरिति क० पुस्तकान्तरश्च ।
-

(क) ऋ० १, २५, १६ ।

ददर्श संस्तुवन्नेव तत्र स ब्रह्मणस्पतिम् ।

दृष्टस्यतिं तु तुष्टाव दृष्टक्षिप्त्वाभिरेव च^(१) ॥७६॥

स तमथभितुष्टाव^(२) चतुर्भिरत^(३) उत्तरैः ।

गणानां विश्वमित्यस्यां^(४) सहेन्द्राब्रह्मणस्पती ॥७७॥

दृष्टस्यतिं प्रसङ्गादा^(५) ब्रह्मणस्पतिमेव च^(६) ।

तुष्टाव कर्षणैकेन प्रभावस्थान्तरन्नयोः^(७) ॥७८॥

मिचावरुणदक्षाग्रतुविजात^(८) भगार्थ्यम्णाम्^(९) ।

आदित्यानामिमाः^(१०) सूक्तमिदं वारुणसुच्यते^(१०) ॥७९॥

(१) दृष्टस्यतिस्तु तुष्टाव दृष्टिं क्षिप्त्वाभिरेव सहेति ख०, दृष्टक्षिप्त्वाभिरेव सहेति ड० ।

(२) अथभितुष्टावेति क० ख० ग० पुस्तकान्तरम् ।

(३) चतुर्भिरिति उत्तरैरिति ग०, चतुर्भिरिति उत्तरैरिति ड०, चतुर्भिरिते उत्तरैरिति पुस्तकान्तरम् ।

(४) अस्या इति ड०, विश्वामित्रस्येति ख० ।

(५) प्रसङ्गादादिति ख० ड० ।

(६) ब्रह्मणस्पतिमेव वेति ड० ।

(७) द्वयोरिति ग० । सौकार्द्धमेतत् ख० ड० चिह्नितपुस्तकयोर्नोपलभ्यते ।

(८) तुविजातभगार्थ्यमामिति ख० ।

(९) इमाः इत्यत्र इदमिति पाठो विमुक्तः ।

(१०) वरुणमिति ग० ।

(क) ऋ० १, १११, ७ ।

(१) धृतप्रता वैश्वदेवस्तमैत्रं परन्तु अत्(१) ।
 अहि क्रतुमिति त्वस्वामिन्द्रासोमौ अह सुतौ ॥८०॥
 अरस्वति त्वमित्यस्मिन्नर्द्धं मध्यमा तु वाक्(२) ।
 वृहस्पतिन्तु यो नस्तु(३) उत्तमा मरुतस्तुतिः(४) ॥८१॥
 अस्माकं वैश्वदेवन्तु सूक्तादावुत्तमस्य तु(५) ।
 यावापृथिव्योर्दे त्वाष्मौ(६) तथैवैन्द्रौ(७) परे ततः ॥८२॥
 दे दे राकाशिनीवाच्योः षड्छैत्र्योऽप्यास्वथान्तया(८) ।
 (१०) रौद्रं मारुतन्तु परं(११) मा ते धारावरा इति ॥८३॥

- (१) वाच्यो म इत्याद्या दुःखप्रायप्रथाशिनीः। श्लोकार्द्धमेतत् ग० चिह्नितपुस्तके धृतप्रतेति श्लोकात् पूर्वमधिकं पठितं ।
 (२) परं यत इति ख०, परं तत इति छ० ।
 (३) माध्यमानुवागिति ख० ।
 (४) वृहस्पते क्लृतिर्यो मा इति ख०, यो न स्त इति ग० ।
 (५) वृहस्पते क्लृतिर्यो उ सम्भ्रष्टस्मरतां क्लृतिः इति छ० ।
 (६) अस्माकं वैश्वदेवं स्यात् सूक्तादावस्य चास्य ऋगिति ग०, स्यादस्या ऋक् चान्तिमास्य त्विति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) ऋग्यावापृथिवीत्वचेति क० घ० च०, यावापृथिव्योस्वाष्मौ वै इति ख० । वै इत्यत्र वा इति ग० ।
 (८) वाच्य चैन्द्रा इति ग०, चैन्द्रौ वर्वी इति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) तथाप्येति ग०, षड्छैत्र्योऽप्यास्वथान्तया क्लृताः इति क० घ० च० ।
 (१०) ख० छ० चिह्नितपुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च रौद्रमित्यस्मात् पूर्व, तत्पूर्वे दे ऋचौ कुङ्गाः कुङ्गमहमिति स्पृते । तदुत्तरे दे अशुमतेरशुनो ग्विति ते स्पृते । धातुश्चतस्रस्तत्रादौ धाता दधाति नो रयिम्(क) । इत्यधिकं पठितं ।
 (११) रौद्रं स्यात् परमारुतमिति पुस्तकान्तरम् ।

(क) ऋ० १, १, ३ ।

वामदेवो ऋगान् बृहदा विभ्यन्तेभ्य ऋषिः स्वयम्^(१) ।
 (१) अपान्नपादुपेत्यत्र स्तुतः सूक्ते ततः^(२) परे ॥ ८ ४ ॥
 तुभ्यमित्यार्भवे^(३) सूक्ते सावित्रादाश्विनम्परम्^(४) ।
 सोमः पूषादितिष्वेव सोमापूष्येण्यथा स्तुताः ॥ ८ ५ ॥
 वायव्ये^(५) वैश्रवायव्या अनयास्तु प्रउगा^(६)स्तृषाः^(७) ।
 प्रेत्यूक् स्तौति हविर्धाने अग्निस्तत्र निपातभाक् ॥ ८ ६ ॥
 द्यावापृथिव्यौ द्यावेति हविर्धाने ततः परे ।
 (८) स्तुतिन्तु^(८) पुनरेवेच्छन्निन्द्रो भूत्वा कपिञ्जलः ॥ ८ ७ ॥

-
- (१) वामतस्तु ऋगान् स्तौत्वध्वनि निप्रस्थितास्तु हि । इति क० घ० च०,
 ऋगं दृष्टेति ग० ।
 (२) ग० ङ० चिह्नितपुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च अपान्नपादित्वस्मात् पूर्वं
 स्तुति अतमिति त्वस्यां ऋमस्तौत्प्रसादयन्नित्यधिकं पठितं ।
 (३) तत इति पुस्तकान्तरम् ।
 (४) इत्यातंवे इति ख० ङ० पुस्तकान्तरम् ।
 (५) स्तोकाद्भेदतत् ग० चिह्नित पुस्तके नोपलभ्यते ।
 (६) वायव्ये इति ग० ।
 (७) वायव्ये वैश्रवायवी पश्चाथ प्रउगास्तृषा इति क० ग० घ० च० ।
 (८) ङ० चिह्नितपुस्तके पुस्तकान्तरे च स्तुतिमिति स्तोकाद्भात् प्राक्,
 वायव्यो म इत्येषा दुःखप्राद्यप्रथाशिनोति स्तोकाद्भेदमधिकं
 वृष्यते ।
 (९) स्तुतन्विति ख० ।
-

(क) ऋ० १०, ११०, १ ।

अध्वेर्जिगमिषोराग्नां ववाग्ना^(क)स्त्राय^(१) दधिषाम् ।

स तमार्षेण सम्प्रेक्ष्य चक्षुषा पच्छिरूपिणम् ।

पराभ्यामभितुष्टाव सूक्ताभ्यान्तु कमिकदत्^(ख) ॥८८॥

प्रग्नास्य गायंस्तपसाऽध्यगच्छ^(१)-

द्वृद्धार्षितामेऋशतश्च पुत्रान् ।

स गाधिपुत्रस्तु जगाद सूक्तं

सोमस्य नेत्याग्नेयं यत्परश्च^(२) ॥८९॥

वैश्वानरीयेति^(३) समित्समिदा

प्रोद्रे आग्नेये^(४) उत्तरे त्व^(५) सूक्ते ।

द्यावापृथिव्यौ तु निपातभाजा^(६)

वापोऽथ देवाः पितरश्च मित्रः^(७) ॥९०॥

आग्नेयेषु दृश्यन्ते सुतास्तु^(८)-

(१) ववासे प्रतीति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) अध्यगच्छति छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(३) नेत्याग्नेये तत्परि चेति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(४) वैश्वानरीयेऽयेति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) प्रियो हे चेति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(६) त्वस्येति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च । उत्तरेत्यनेति ग० ।

(७) द्यावा पृथिव्या उषसो निपाता इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(८) वापोऽथ देवाः पितरोऽथ मित्र इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(९) क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु सुतास्तु इत्यत्र तु इति पाठो न दृश्यते ।

(क) ऋ० २, २, २ । (ख) ऋ० १, १२५ ३ ।

वैश्वानरो वरुणो जातवेदाः ।
 स्वयेतैका यत्र यचास्तुतिर्वा^(१)
 निपात्यास्तां^(२) उपमार्थाश्च^(३) विद्यात् ॥८१॥
 राजर्षयो गृह्यमदा वशिष्ठा
 भरद्वाजाः कुशिको गौतमाश्च ।
 विश्वेऽश्विनावङ्गिरयोऽप चोऽदिति-
 र्भाजाः कश्यपो^(४) भृगवो रोदसी दिशः ॥८२॥
 सावित्रसौम्याश्विन^(५) भारतेषु
 ऐन्द्राग्नेये रौद्रसौर्यौषसेषु^(६) ।
 आदावन्ते सूक्तमध्ये सुतास्तु^(७)
 न व्याप्नन्ति देवताः सूक्तभाजः^(८) ॥८३॥
 अग्नेः सप्तदशोऽध्याय ऊर्ध्वं जघुष ऊतथे^(९) ।

-
- (१) एको यत्र तत्रान्यस्तुतिर्वेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) निपात्यर्थाः इति क० ग० घ० च० ।
 (३) उपमार्थांश्चेति पाठः साधुः ।
 (४) कश्यपो इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) सौर्यौषिनेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) सौर्यौषसेष्विति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च, सौर्यौषिसेष्विति च० ।
 (७) सुतास्ताः इति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) भ्रन्ते देवतां सूक्तभागिनोमिति पुस्तकान्तरम्, सूक्तभाजा इति ग०, सूक्तभागिनामिति उ० ।
-

(क) ऋ० १, ४, १ ।

एते काण्व्यावृचौ यौष्यौ ह्यङ्गन्ति त्वेति पञ्च च^(१) ॥६४॥
 शेषा बङ्गभ्यो धूपेभ्यो^(२) वैश्वदेवौ तृगृष्टमी^(३) ।
 अस्या^(क)न्या प्रसिनी योक्ता^(४) षष्ठमैत्राम^(५)मुच्यते ॥६५॥
 वैश्वदेव्यग्निमुषसं^(६) दधिक्राव्णेति^(७) चेतया ।
 आग्नेत्री त्वम इन्द्रेति परा^(८) वैश्वानरसृचः ॥६६॥
 प्रयन्तु मासता^(९)स्यान्वा शतधारङ्गुहस्तवः ।
 प्र वो वाजा ऋतुं^(१०) सौति ऋत्विजः सौति^(११)मन्वतः ॥६७॥
 पुरीव्यास^(१२) (च) इति त्वस्यान्धिष्यानग्नीन् प्रशंसति ।

-
- (१) एते काण्व्यावृचौ चोभौ यौष्यौ ह्यङ्गन्ति पञ्च चेति ख० ।
 (२) शेषेभ्यो बङ्गयूपेभ्य इति ग० ।
 (३) वैश्वदेवौ ऋगृष्टमीति क०, वैश्वदेवीत्यृगृष्टमीति पुस्तकान्तरम् ।
 (४) स्यान्ता प्रप्रसिना योक्तेति च० ।
 (५) स्यान्ताः प्रप्रसिनाः योक्तेत्रामी ऐन्द्रामिति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) अग्निमुषसं वैश्वदेवेति क० ख० ग० घ० च० ।
 (७) दधिक्रामितीति क० ग० घ० च० ।
 (८) आग्नेत्री त्वम इन्द्रसृचं परेति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) प्रयन्तुमासतः इति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१०) ऋतुं नितिपाठः समीचीनः ।
 (११) सौति ऋत्विजश्चैवेति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१२) पुरीव्यास इति ग० ।
-

(क) ऋ० १, १६१, ७ । (ख) ऋ० १, १२, ४ ।

ज्ञेया^(१)स्येव तु होतारस्यो दैव्यास्येव तत्र तु^(२) ॥८८॥
 चयोविंशतिरेन्द्राग्नी दृच्छन्तीति पराश्रयतः ।
 सूक्ते प्रेति तु नद्यस्य विश्वामिचं समूदिरे^(३) ॥८९॥
^(४)पुरोहितः सन्निव्यार्थं सुदासः सोऽहरद्वनम् ।
 विपाट्कुतुब्धोः सभेदं ग्रमित्यैते उवाच च ॥१००॥
 प्रवादास्तत्र दृश्यन्ते दिवदञ्जवदेकवत् ।
 अश्चेत्यर्द्धैर्षं पच्छो वा नदीष्वप्येकवन्ति ते ॥१०१॥
 आद्ये ह्यृषे दिवत्सार्द्धं विश्वामिचवचःश्रुतेः ।
 एनाभिर्षेग्निर्वा नद्य षड्भिं वज्रवदूचिरे ॥१०२॥
 षष्ठ्यष्टमो^(५)स्यतुर्थ्याश्च दग्म्याश्चेतरा षडेः ।
 सप्तम्यामृचि षष्ठ्याश्च यौ देवौ^(६) परिकीर्तितौ ॥१०३॥
 निपातिनौ तु तौ ज्ञेयौ तैन्नापार्वत्युगुत्तमे^(७) ।
 करोति पुत्रिकां नारी^(८) यथा दुहितरन्तथा ॥१०४॥

(१) यूपा इति ख० ।

(२) तत्र हेति ख० छ० ।

(३) विश्वामिचः समूदिरे इति ख० ग० पुस्तकान्तश्च, स संवदन्निति
क० घ० च० ।

(४) पुरोहित इत्यादि स्त्रोक्तत्रयं क० घ० छ० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।

(५) षष्ठ्यष्टमोरिति पाठः साधुः ।

(६) यौदकौ इति ग० ।

(७) पार्वत्युगुत्तमेति छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(८) नामेति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

तस्यां विद्यति रेतो वा^(१) तच्छासदिति कौर्तितम् ।
 रिक्थस्य दुहितुर्दानं नेत्युचि प्रतिविध्यते^(२) ॥१०५॥
 तस्याश्चैव^(३) यवीयांसं भ्रातरं ज्येष्ठवत्सुतं ।
 सुदासश्च महायज्ञे दक्षिणा गाधिसूनवे^(४) ॥१०६॥
 मिष्टहीतं ब्रह्मणास्तेः^(५) सोऽवसीदद्विचेतनः ।
 तस्ये^(६) ब्राह्मणीन्नु सौरीं वा माया वाचं ससर्परीं ॥१०७॥
 सूर्य्यबथादिहागत्य ददुस्ते^(७) जमदग्नयः ।
 कुशिकानां ततः सा वागमतिन्नामपाह्वनत् ॥१०८॥
 उपेत्य चास्यां^(८) कुशिकान् विश्वामिचो बुबोध यत् ।
 सन्धा वाचं च दृष्टात्मा^(९) तानृषीन् प्रत्यपूजयत्^(१०) ॥१०९॥
 ससर्परीरिति द्वाभ्यामृग्भ्यां वाचं स्तुवन् स्वयम् ।
 स्थिरावित्यनसो^(क) ऽङ्गान्यनडुह^(११) च मृष्टान् ब्रजन् ॥११०॥

- (१) रेतो धा इति ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) प्रतिवेधतीति ख० ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) तस्याश्चाइति ख० ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) शक्तिना गाधिसूनवे इति क० ग० घ० च० ।
 (५) मृहीवा ब्रह्मणास्तेः इति ख० ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) तस्येति क० घ० ।
 (७) तां ददुरिति ख० ख० पुस्तकान्तरश्च । आगत्येव च आह्वयेति क० ग० घ० च० ।
 (८) उपेति चास्यां कुशिकानिति क० घ०, उपेत्य वाचं कुशिकानिति ख० ।
 (९) प्रतिष्ठात्मेति ख० ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१०) सन्वचेतयदिति ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (११) इत्यनसाङ्गान्यनडुहमिति क० घ० । अगडुहमित्यत्र अगडुहः इति ख० ।

(क) ऋ० ४, १०, १० ।

(१)अनसोऽङ्गानि चोत्थाप्य अनन्वाहौ गृह्णात्प्रजौ ।
 ततश्च स्वग्ररीरश्च गृह्णान् स स्वयमाप ह ॥१११॥
 रथश्च स्वग्ररीरेण गृह्णान् गच्छन् पराददे ।
 परास्यतस्यो चास्वच वसिष्ठदेषिणीर्विदुः^(१) ॥११२॥
 विश्वामित्रेण याः^(२) प्रोक्ता अभिग्राया इति स्मृताः ।
 दिषद्देषास्तु ताः प्रोक्ता विद्याश्चैवाभिचारिकाः^(३) ॥११३॥
 वसिष्ठास्ता^(४)न प्रदृषन्ति तदाचार्यकसम्मतम् ।
 कीर्त्तनाच्छ्रवणादापि महान् दोषः प्रजायते^(५) ॥११४॥
 अतथा भिद्यते मूर्धा कीर्त्तितेन श्रुतेन वा ।
 तेषां बालाः प्रमीयन्ते तस्मान्नास्तु न कीर्त्तयेत् ॥११५॥
 विश्वांस्य देवां^(६)स्तृष्टाव चतुर्भिरिममित्युषिः ।
 असौदिश्यात्मना सर्वान् मन्यमानः परं पदम् ॥११६॥

-
- (१) अनस इत्यादिसाङ्गोक्तः क० ग० घ० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ।
 तेषु अस्मिन् स्थले, तन्वच्च स्वां शरीरश्च गृह्णानाच्छन् परीददे इति
 पाठोऽस्ति ।
- (२) वसिष्ठदेषिण्यः स्मृताः इति क० ख० ग० घ० ।
- (३) त्विति क० ख० ग० घ० च० ।
- (४) विदेषिण्यः स्मृता विद्यादभिचारेषु शब्दयते । इति क० ग०
 घ० च० ।
- (५) त्विति ख० पुस्तकान्तरश्च, ते इति ख० ।
- (६) श्लोकार्द्धमेतत् क० घ० चिह्नितपुस्तकयोर्न दृश्यते ।
- (७) विश्वान् देवांश्चेति ख० पुस्तकान्तरश्च ।

(१) देवानामसुरत्वं तदेकं महदितोरयम् ।
 अश्विनौ मित्र ऋभवो^(१) धेतुर्मित्र इहेह वः ॥ ११७ ॥
 (२) वैश्वदेवीति विज्ञेया मैत्री मित्राय पञ्च तु ।
 ऐन्द्रार्भवस्तृचस्वत्रार्भवे सूक्तः स उत्तमः^(२) ॥ ११८ ॥
 (३) पूर्वे द्युचे निपातीन्द्र उषो वाजेन पञ्चमात् ।
 उषस्यादुत्तरे षड्भिः स्तुता ऋग्देवता द्युचेः^(३) ॥ ११९ ॥
 ऐन्द्रावरुणः प्रथमो वारुणस्यस्ततः परः^(४) ।
 पौष्पासावित्रसौम्याश्च मैत्रावरुण उत्तमः^(५) ॥ १२० ॥
 तुष्टाव जमदग्निश्च^(६) तेन देवा वृता वृधौ ।
 देवर्षिपितृपूजायं य अन्नाश्वपचक्षुमः^(७) ॥ १२१ ॥

-
- (१) अश्विनौ हिन्वात्मना सर्वाणित्यादि महदितोरयमित्यन्तपाठः क० ग०
 घ० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।
- (२) ऋतवः इति क० घ० च० ।
- (३) वैश्वदेवीति श्लोकार्जं ख० उ० चिह्नितपुस्तकयोर्न विद्यते ।
- (४) उत्तमे इति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
- (५) पूर्वे द्युचे इति श्लोकार्जं क० ख० घ० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ।
- (६) पौष्पासादुत्तरास्वन्त्ये षट् पृथग्देवतास्तृचाः इति क० ख० ग०
 घ० च० ।
- (७) तथापरः इति ग० । तदुत्तरः इति उ० ।
- (८) बन्धामन्थस्तु यस्तृचः इति उ० पुस्तकान्तरम् ।
- (९) जमदग्निस्तु इति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
- (१०) षपाशान्ताश्वियक्षुम इति क० ग० घ० च० ।

यस्य वै श्लेनरूपेण आहर^(१)दृचहा मधु ॥
 षोऽग्निन्तु पञ्चदशभिरिन्द्रं षोडशभिः परेः ॥१२२॥
 अषिस्त्वामिति तुष्टाव सूक्तेरेतेस्तु^(२) शौतमः ।
 स भ्रातरमिति त्वासु^(३) तिसृष्वग्निर्निपातभाक् ॥१२३॥
 वरुणेनाभिसंस्तौति चाञ्ज^(४)रन्वे निपातितम् ।
 लिङ्गोक्तदेवते सूक्ते एके^(५) प्रत्यग्निरेव तु^(६) ॥१२४॥
 अषिर्बोधदिति द्वाभ्यां स्तौति सोमकमेव तु^(७) ।
 तस्यैव चाथुरर्थाय^(८) पराभ्यामग्निर्नौ स्तौतौ ॥१२५॥
 अञ्जसानुजनित्येऽहं^(९) ऋवाणं गर्भं एव^(१०) तम्^(११) ।
 अन्वगात्त्वदितिः^(१२) सुक्तामिन्द्रमात्मश्चित्तैषिणी ॥१२६॥

- (१) यस्य च श्लेनरूपेण आहरदिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) इति त्विति ग० घ०, इति चैति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) त्वास्त्विति उ० ।
 (४) अभिसंस्तौत्या प्राञ्जरिति क० ग० घ० च० ।
 (५) लिङ्गोक्तदेवतं सूक्तमेते इति क० घ० ।
 (६) लिङ्गोक्तदेवते सूक्ते एके प्रत्यग्निरित्युभे, इति उ० ।
 (७) सोमकभूपतिमिति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) चाथुषोऽर्थायेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) अनित्यानेति क० ख० च०, अरिष्याय इति ग० ।
 (१०) गर्भमेवेति क० ग० घ० च० ।
 (११) त्विति क० ख० ग० घ० च० ।
 (१२) अन्वगात्त्वदिति उ० पुस्तकान्तरश्च ।

स जातमात्रं युद्धाय ऋषिमेवाजुष्टाव तं^(१) ।
 योधयन्^(२) वामदेवस्तं कृत्वात्मनि बलं तथा ॥ १२७ ॥
 दिनामि दश रात्रौश्च^(३) विजिग्ये चैनमोजसा ।
 स तद्द इम^(४)मित्यस्यां विक्रीणन्नृषिसंसदि ॥ १२८ ॥
 स्वयन्नेवाभितुष्टाव^(५) नकि^(क)रिन्द्रेति^(६) गौतमः ।
 किमादुतासीति चास्यां^(७) मन्युं मध्ये^(८) पराणुदत् ॥ १२९ ॥
 ऋथास्य रूपवोर्याणि धैर्यकाख्याणि तान्यृषिः^(९) ।
 विविधानि च कर्षाणि शशंसादितये तथा ॥ १३० ॥

(१) स जातमात्रं युद्धायेति क० ख० ग० घ० च० ।

(२) योधयेदिति क० ख० घ० च० ।

(३) रात्रौश्चेति क० ग० घ० च० ।

(४) संतद् इत्यमिति ग० ।

(५) स्वयं तेनाभितुष्टावेति ग०, स्वयमेवाभितुष्टावेति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) इन्द्रेणेति ख० ।

(७) किमादुतासीदित्यस्यामिति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(८) मन्युमर्षे इति क० ग० घ० च०, मन्युमध्ये इति ख० ।

(९) धैर्यावाण्याणि चारिष्विति क०, धैर्यायज्ञाणि चारिष्विति घ० च०, तान्यृषिरिति ख० ।

(क) ख० १, २७, ८ ।

अयमित्यथ वै सूक्ते^(१) ऋचे स्तुतिर्द्वैतस्य हि^(२) ।
 प्रसुषविभ्यो नवभिर्द्विभिः श्वेनस्य^(३) संस्तवः ॥ १ ३ १ ॥
 पराभिस्त्वेति पञ्चर्षे सोमेनेन्द्रः स्तुतः^(४) सद्य ।
 सोमप्रधाना^(५)मेतान्तु क्रोष्टुकि^(६)र्मन्यते स्तुतिं ॥ १ ३ २ ॥
 दिवश्चिदिति चानेन ऋचेनेन्द्रेण संस्तुतः^(७) ।
 उषसं मध्यमां मेने लाचार्यः^(८) ग्राकटायनः ॥ १ ३ ३ ॥
 वाममित्युक्स्तुताश्चात्र^(९) भगः पूषेति चार्थ्यमा ।
 कर्कशती^(१०)ति पूषोक्तोऽदन्तकः स इति श्रुतेः ॥ १ ३ ४ ॥
 अस्माकमुत्तमं सूर्यं स्तौतीत्याहान्मन्त्रायनः^(९) ।

-
- (१) अहमित्यात्मसंस्तवः इति ख० उ०, अहमित्यास्वसंस्तवः इति ग० ।
 (२) ऋचे स्तुतिर्विसस्य इति ख०, ऋचे स्तुतिरिवास्य इति उ० पुस्त-
 कान्तरक्ष ।
 (३) पराभिस्त्वेव पञ्चर्षे सोमेन्द्रः संस्तुतः इति क० घ०, सोमेन्द्रौ च
 स्तुतः इति ग० ।
 (४) सोमप्रधानमिति क० ख० ग० घ० च० ।
 (५) क्रोष्टुकिः इति क० घ० च० ।
 (६) चैतेन ते ऋचे नेन्द्रसंस्तुतेति क० घ० च०, इन्द्रसंस्तुतामिति ग० ।
 (७) मेन लाचार्यः इति ख० उ० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (८) वाममित्युचि संस्तुतेति ख० उ० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (९) कर्कशतीत्यादि स्तौतीत्याहान्मन्त्रायनः इत्यन्तपाठः क० ग० घ०
 च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(क) ऋ० १, ११८, ११ । (ख) ऋ० ४, १२, २३ ।

इन्द्रस्य हरयो ज्ञान्ना अग्नेरश्वस्तु^(१) रोहितः ॥१३५॥
 सूर्यस्य हरितश्चैव^(२) वायोर्नियत एव च ।
 रासभा रोहितो^(३)ऽश्विभ्यामजाः^(४)पूष्पाश्च^(५)वाजिनः ॥१३६॥
 पृषतो^(६)ऽश्वस्तु मरुतां गावोऽरुणस्तथोषसः^(७) ।
 सवितुर्वाजिनः श्यावा^(८) विश्वरूपा वृहस्पतेः ॥१३७॥
 सहैते देवताभिस्तु^(९) स्तूयन्ते स्वल्पश्रो^(१०)ऽन्यथा ।
 आयुधं वाहनं चापि स्तुतौ यस्मिन् दृश्यते ॥१३८॥
 तमेव तु स्तुतं विद्यान्तस्यात्मा ब्रह्महा हि सः ।
 कनीनका^(११)सूक्तशेषो हर्ष्याः स्तुति^(१२)रिहोच्यते ।
 चत्वार्यन्तश्च विज्ञेयान्यप्रमृष्ट्वापि^(१३) विद्मधेः^(१४) ॥१३९॥
 इति वृहद्देवतायां चतुर्थोऽध्यायः ।

-
- (१) अश्वस्त्विति क० ख० घ० ङ० च० ।
 (२) श्रोक्ता इति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) रासभो मोहितः इति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च, रासभौ सहितः इति ग० ।
 (४) मजाः इति क० घ० च० ।
 (५) पूष्पास्त्विति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) पृषतः इति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) तथोषसामिति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) श्यामा इति क० घ० च० ।
 (९) चैति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१०) स्तूयन्तेऽप्येतेऽन्यथेति क० घ० च०, स्तूयन्तेऽप्यल्पश्रोऽन्यथेति ग० ।
 (११) धर्मस्तुतिरिति क० घ० च०, सूक्तशेषोऽध्यर्धशस्तुतिरिति ग० ।
 (१२) चत्वारि परमाभेयान्याप्रमृष्ट्वाणीति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
-

(क) ऋ० १, ७, २ । (ख) ऋ० ४, ३२, २३ ।

अथ पञ्चमोऽध्यायः ।

प्रेति पञ्चार्भवं चीणि^(१) दधिक्राणि पराण्यतः ।
 ष्टग्धावापृथिव्यौ स्तौति दधिक्राव्णां^(२) मुखे तु या^(३) ॥१॥
 परोक्षैरमुतो वाग्निर्नामभिस्तु स्तुतास्त्रयः ।
 अग्निर्वायुश्च सूर्यश्च हंसः इष्टिषदित्यूषा^(४) ॥२॥
 नियुक्ता सूर्यदेवत्या हंस इत्यैतरेयके^(५) ।
 द्वे इन्द्रावरुणे सूक्ते^(६) तत्र^(७) चीण्याश्विनाग्निकः^(८) ।
 अयं वायो विही^(९) तेषु^(९) वायव्याः सप्त कौर्त्तिताः ॥३॥

-
- (१) पञ्चार्भवाणीति ड० ।
 (२) दधिक्राव्णां स्तुतौ हि वामिति ख०, दधिक्राव्णां मुखे तु येति ग०,
 दधिक्राव्यामुतो (ख) हि वामिति ड० ।
 (३) इत्युच्येति क० ग० घ० च० ।
 (४) स्तोकाज्जमेतत् क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।
 (५) द्वे इन्द्रावरुणे इन्द्रादिति ड० ।
 (६) ततः इति ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।
 (७) आश्विनाग्निकः इति क० ख० ग० घ० च० ।
 (८) विही मां त्या इति ड० पुस्तकान्तरम् ।
-

(३) ऋ० ४, ३६, २ । (ख) ऋ० १, २३, १५ ।

(ग) ऋ० ४, ४८, १ ।

नव चैवेन्द्रवायव्या ऐन्द्रा^(१)स्तिस्रः श्रतेन षट्^(२) ।
 इदं कश्चित्देवत्यं वस्तु सन्धोत्तमो हृषः^(३) ॥४॥
 स्ततिरिन्द्रावृहस्पत्योरष्टावेता ष्वचः स्रताः ।
 वार्हस्पत्यन्तु तत्सूक्तमिदमित्यौषधे परे ।
 पुरो धातुः कर्मशंसा स इन्द्राजोच्यते^(४) वृचे^(५) ॥५॥
 तत्सावित्री दे तु को वैश्वदेवं^(६)
 मही सावा पृथिवीयं तत्परस्र^(७) ।
 शेनस्येति तिस्रः शेचपत्याः^(८)
 शुनं^(९) वाहाः शुनदेवौ तृगुत्तमा^(९) ॥६॥

-
- (१) इन्द्रः इति क० ग० घ० च० ।
 (२) श्रतेन षडिति छ० ।
 (३) इदमित्यौषधे परे इति क० घ० च०, यत्तं सन्धोत्तमो हृषः
 इति ग० ।
 (४) स इन्द्राजोच्यते इति पुस्तकान्तरम् ।
 (५) स्ततिरिन्द्रावृहस्पत्योरिति श्लोकः क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु
 नेह्यते ।
 (६) तत्सावित्रीको वैश्वदेवमिति छ० ।
 (७) परन्तु षडिति क० ग० घ० च० ।
 (८) शेचस्य शेचपत्यास्तृचस्त्विति क० घ०, शेनस्येति शेचपत्यास्तृ-
 चस्त्विति ग० ।
 (९) शुनदेवत्वगुणरेति छ० छ० पुस्तकान्तरम् ।
-

(क) ऋ० १, ११७, ५८ ।

वायुः शुनः सूर्य एवाच^(१) वीरः^(२)
 शुनावीरौ^(३) वायुसूर्यौ^(४) वदन्ति ।
 शुनावीरं यास्क इन्द्रम् मेने
 सूर्येन्द्रौ तौ मन्यते शाकपूषिः ॥७॥
 शुनावीरौ पञ्चम्यां तु स्तुतौ तौ
 वीतायै षष्ठी त्वथ सप्तमी च^(५) ।
 शुनं नः फासाः^(६) छविं स्तौति पादः^(७)
 शुनं कीनाशाः^(८) छविजीवान् मनुष्यान्^(९) ॥८॥
 शुनं पादे पर्जन्यं तृतीये^(१०)
 चो नृषिः छविकामो^(११) जगाद ।

-
- (१) एवात्रेत्वाच्च त्वेवेति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (२) वीर्यं इति क० घ० च० ।
 (३) वायुसूर्यमिति क० घ० च० ।
 (४) दे तु वीतायै षष्ठी सप्तमी चेति क० ग० घ० च० ।
 (५) पादे इति उ० ।
 (६) छविजीमनुष्यानि क० घ० च० ।
 (७) स्तुतः पादेऽत्र पर्जन्यस्तृतीये इति क० ग० घ० च० ।
 (८) अन्त्यान् त्वृषिर्धर्मकामः इति क० घ० च०, अन्यस्तृषिर्धर्मकाम
 इति ग० ।
-

(क) ऋ० ४, ५७, ५ । (ख) ऋ० ४, ५७, ८ । (ग) ऋ० ४,
 ५७, ८ ।

कृषिं वा^(१) सौति सव्यं चि सूक्तं ।
 समुद्रादित्यग्नेर्मध्यमस्य ॥८॥
 आदित्यं वा ब्राह्मणोक्तं प्रदिष्टं
 आग्नेयं^(२) यदाव्यसूक्तं^(३) चि दृष्टं^(४) ।
 अपां सृतिं वा यदि वा दृतसृतिं
 गवां सृतिं वा सूक्तं^(५)मेतददन्ति ॥१०॥
 स्वर्भानुदृष्टं सूर्यस्य अपहृत्य^(६)तमोऽपचयः ।
 सप्तविंशतिभिः सूक्तैरबोधीत्यग्निमस्तुवन् ॥११॥
 त्रैवृष्य^(क)स्त्रसदस्युषे^(ख) अश्वमेध इति त्रयः ।
 स्वयमानाः परीक्ष्याः स्युरन्विष्येते^(ग)कश्चित् कश्चित्^(घ) ॥१२॥
 ऐस्त्राक^(ङ) स्थिरुषो राजा त्रैवृष्यो रथमास्त्रितः ।

-
- (१) कृषिवदिति क० घ० च० ।
 (२) आग्नेयमिति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (३) वाप्याव्यसूक्तमिति क० घ० च०, वा प्राव्यसूक्तमिति ग० ।
 (४) प्रदिष्टमिति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (५) गव्यमेके सौर्यमिति क० ग० घ० च० ।
 (६) स्वर्भानुदृष्टसूर्यस्यापन्नं ये इति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (ग) अन्विष्येते इति घ० ।
 (घ) त्रैवृष्यस्त्रसदस्युषेति श्लोकः ख० उ० चिह्नितपुस्तकयोर्न विद्यते ।
 (ङ) ऐस्त्राकुरिति क० ग० घ० च० ।
-

(क) ऋ० ५, २०, १ । (ख) ऋ० ४, ३८, १ ।

सञ्जयाहाश्वरभ्योऽसौ^(१) दृष्टो जानः^(२) पुरोहितः ॥१३॥

स ब्राह्मणकुमारस्य रथो गच्छच्छिरोऽश्विनत् ।

एनःस्त्रित्यत्रवीक्षेव स राजेन^(३) पुरोहितं ॥१४॥

सोऽथर्वाङ्गिरसान्मन्त्रान्^(४) दृष्ट्वा सञ्जीव्य तं शिशुं^(५) ।

क्रोधात्समस्य्य राजानमन्यं देवं समान्धितः ॥१५॥

दुरोऽप्याग्नेर्नग्रात्र^(६) तस्यापक्रमणाद्दुषेः^(७) ।

अग्नौ प्रास्तानि श्वानि^(८) न ह्यपच्यते^(९) कानिचित् ॥१६॥

ततः प्रव्यपितो राजा अभिगम्य प्रसाद्य च^(१०) ।

आनीत्वा सद्यं जानं^(११) पुनरेव पुरोदधे ॥१७॥

स प्रसन्नो दृष्टोऽन्वेच्छदरमग्नेर्नृपचये ।

(१) अस्य रभ्योश्चेति क० घ० च० ।

(२) दृष्टोजानः इति ख० ।

(३) राजा तमिति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(४) सोऽथ वाङ्गानि सामानोति क० घ० च०, सोऽथर्वा गिरिशान् मन्त्रानिति ख० ।

(५) सुतमिति छ० ।

(६) अस्येति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(७) तस्यापक्रमणाद्दुषेरिति क० ग० घ० च०, गुरोरिति छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(८) प्रास्तानि पच्यानीति क० घ० च०, प्रास्तानि श्वानानीति ख०, प्रास्तानि चान्धानीति छ० ।

(९) ह्यपच्यन्तेति पाठः साधुः । न ह्यपच्यतेति क० घ० च०, श्ववहन्ते इति ख०, न जीर्षन्ते चेति छ० ।

(१०) तमिति ग० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(११) आनीय सद्यं जानं इत्येव पाठो भवितुमर्हति ।

अविन्दत पिशाचीं च^(१) जायां तस्य च भूपतेः ॥१८॥
 निषण्णः स तथा सार्द्धं मासं द्यां कग्निपावपि^(२) ।
 तामुपामग्नयाश्चक्रे कमेतं त्वमिति तृषा^(३) ॥१९॥
 हरः^(४) कुमाररूपेण वृशस्ता^(५) मभ्यभाषत ।
 विद्योतिषेति शोक्तायां सहस्राग्निदम्बलात् ॥२०॥
^(१)पिशाचीमदहतां स यत्र शोपविवेश सा ।
 एष एव परामृष्टो भास्ववी ब्राह्मणो^(६) द्यूषः ॥२१॥
 निदानसंज्ञके ग्रन्थे छन्दोगानामिति श्रुतिः^(७) ।
 भवेदेव परामर्शः सूक्तस्यास्य व्यपेक्षया^(८) ॥२२॥
 भवन्ति वाक्या मन्त्रा^(९) हि विधिग्रन्थेन^(१०) शोदिताः ।

-
- (१) तामिति ग० ड० पुस्तकान्तरघ ।
 (२) कग्निपावपीति क० घ० च० ।
 (३) युषेत्वृषेति ड० ।
 (४) हरः इति क० घ० च० ।
 (५) वृशंस्तामिति ख० ।
 (६) ख० ड० चिह्नितपुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च, पिशाचीमदहतां स
 इति श्लोकात् प्राक्, सहस्राग्निः समायान्तं प्रकाशश्च प्रकाशयन्निव-
 धिकं श्लोकार्द्धं पठितम् ।
 (७) भास्वाभिव्राह्मण्यः इति ख०, भास्वविव्राह्मण्यः इति ड० ।
 (८) यतश्श्लोकार्द्धं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (९) विवक्षयेति ख० ड० पुस्तकान्तरघ ।
 (१०) वाक्यान्वेषामिति क० ग० घ० च० ।
 (११) विधिवृष्टेनेति क० ग० घ० च० ।

दृष्टन्ते ब्राह्मणे मन्वा एकदेशे प्रदर्शिताः ॥२३॥
 नामदग्न्वो यथाप्रियः^(१) स्त्रीतीथा^(२) श्वैतरेयके ।
 आप्रियः सुसमिद्धाय^(३) पञ्चमं सूक्तमच तु^(४) ॥२४॥
 एतद्^(५) श्वैश्वदेवी वा अन्त्या चैन्द्रान्युपोत्तमे ।
 ऐन्द्राणि दादग्र चीषीत्युग्रना^(६) यत्र^(७) संस्तुतः ॥२५॥
 उग्रनेति तु पादेन संहयदामनेन च^(८) ।
 इन्द्राकुत्सेति चैतस्यां कुत्सेनेन्द्रः स्तुतः सद्य ॥२६॥
 यन्वा सूर्व्यति चाचीषां पञ्चर्षे^(९) कर्ष कौर्त्यते ।
 (१०) चैष्ट्यास्यदणो राजा अश्वमेध ऋषं च यः ॥२७॥
 स्त्रयमानाः प्रतीक्ष्याः स्युरचिष्वेते कश्चित् कश्चित् ।
 अनस्तन्नेति सूक्तेऽभिन्नाग्नेयेऽचिर्ष्वपिः स्त्रयम् ॥२८॥
 दामतुष्टः ग्रग्रमेतावाजर्षीनिति केचन ।

-
- (१) नामदग्रस्तथैवाव्यः इति क० घ० च०, यथाप्रिय इति ग० ।
 (२) स्त्रीकीथाः इति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरम् ।
 (३) आप्रियः सुसमिद्धायेति क० ग० घ० च० ।
 (४) अप्रियत्विति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।
 (५) एदम्गिति क० ग० घ० च०, रोदम्गिति ख० ।
 (६) दादग्रान्वादीन्युग्रना इति छ० पुस्तकान्तरम् ।
 (७) त्वनेति क० ख० ग० घ० च० ।
 (८) उग्रनेति च पादोऽयं संहयदां परञ्च यः इति ख०, परञ्च यः इत्यत्र
 परस्त्रय इति छ० पुस्तकान्तरम् ।
 (९) पञ्चर्षः इति क० घ० च० ।
 (१०) चैष्ट्यास्यदणो राजेत्वादि सार्द्धाष्टसोकः क० ग० घ० च० चिह्नित-
 पुस्तकेषु न विद्यते ।

आग्नीरथेषणाच्चैभो अग्निं प्रति च दृश्यते ॥२८॥

अधुतञ्च गवां चीषि प्रतान्वय च विंग्रतिः ।

सौवर्ष्यकटं गोभ्यां श्वरुषोऽदामृपोऽपथे ॥३०॥

अश्वमेधगतं चोद्गांस्वसदस्सुर्धनं वज्र ।

राश्वः प्रति च तत्सूक्तं बभाष इति केषन ॥३१॥

आत्मा हितात्मने^(१) दद्यादग्रहीमृपतेर्ष्विः ।

अग्नेः सुतसृषिं बभ्रुमार्त्विज्याय षण्णश्च यः ॥३२॥

सहस्रदक्षिणे सोमे वज्रे तं सोऽप्यथाजयत् ।

ददौ तदौग्रनो राजा सहस्राणि प्रतामि च ॥३३॥

तस्मै चत्वारि चत्वारि महावीरश्च काञ्चनम् ।

प्रवर्गेषु महावीराः सौवर्ष्यास्तस्य चाभवन् ॥३४॥

प्रतिगृह्य ऋषिर्गच्छन् मध्यमेनाग्निना पथि ।

पृष्ट इन्द्रेण चापस्त्वौ भद्रं चतसृभिस्य तत् ॥३५॥

कोशुवान् वैश्वदेवानि एकादश^(२) पराश्वतः^(३) ।

मारुतानि दश प्रेति इत्थाभीत्यृषि तु स्तुता^(४) ॥३६॥

द्वितीययान्थया स्तुतः सविता श्रौमकोऽग्रवीत्^(५) ।

उपेति वार्हस्पत्यरूपो यो मारुत्युगन्तरा ॥३७॥

(१) आत्महितात्मने इति पाठः सङ्गतः ।

(२) कोशुवांश्च वैश्वदेवान्येकादशेति क० ।

(३) त्विति उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(४) प्रेतीइत्थाभीत्यृषि तु संस्तुतेति ग०, इत्थाभि न ऋषा स्तुतेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) श्रौमकाद्भेदतत् क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

तमुष्टुषी तु रौद्री स्यात्^(१) प्रसृष्टुतिरिति लृषि ।
 इक्षत्यतिः प्राकपूषिः पर्जन्याग्नी तु गाक्षवः ॥२८॥
 यास्कस्य पूषणं मेने सुतमिन्द्रस्तु ग्रीनकः ।
 वैश्वानरं भागुरिस्तु मास्यौषसमाश्विनं^(२) ॥२९॥
 वायव्याध्वर्यवः सौमी दग्नेत्यैत्री परा तु या^(३) ।
 (४)अग्निं धर्मं पराञ्चन्ति^(५) अग्निनौ सौत्युगच्छ च ॥४०॥
 प्रेति वां पूषणं या चेत्यर्द्धैर्सेऽग्निरिहोच्यते ।
 प्रथमेऽथ द्वितीये च स्तुता एति द्विवीकसः ॥४१॥
 आवाचं मध्यमां सौति ततोऽन्या तु दृष्टत्यतिं ।
 (६)व्याया समिति चादित्यं प्र वो वायुरिहोच्यते ॥४२॥
 तं प्रन्नये^(७)ति सौमी वा दैव्यैत्री वा प्रजापतेः ।
 परोच्यैश्वदेवं तदाह कौषीतकिः स्वयम् ॥४३॥
 तेषु तृतीयमित्युक्तं देवान् ऊव^(८) इदं परम् ।

(१) त्विति क० ग० घ० च० ।

(२) आश्विनोति क० ग० घ० च० ।

(३) दृष्टेत्यैन्द्रागंसावितोति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) अग्निं धर्ममित्यादिसार्द्धलोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु
न पठितः ।

(५) परातन्तीति पुस्तकान्तरम् ।

(६) व्याया समिति चादित्यमित्यादि देवान् ऊव इदं परमित्यन्तपाठः
क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।

(क) ऋ० १, ८६, १ । (ख) ऋ० १, १७, ७ ।

देवाणां पञ्जीरिति तु ^(१)देवपत्न्यो द्यूचे स्तुताः ॥ ४ ४ ॥

अयं चतुर्णामिति चेन्नवायू

चिभिः स्तुतौ वायवृक्षे^(२)ति वायुम् ।

रयं द्यूचा रोदसी स्त्रयतेऽत्र

यस्याः स्तुता मरुतो रुद्रपत्न्याः^(३) ॥ ४ ५ ॥

आरुद्रा स इति त्वखां रुद्राणां संस्तुतो गणः ।

मरुतान्तु गणस्यैते गात्रा^(४)रुद्रा इति स्तुताः^(५) ॥ ४ ६ ॥

अभावग्निरिमौ^(६) चोभौ त्वग्नी^(७)पार्थिवमध्यमौ^(८) ।

यदुत्तमे द्रचेऽर्द्धर्चे इले^(९)ऽग्निं संस्तुतौ द्यूचे ॥ ४ ७ ॥

मध्यमा वाक् स्त्रियः सर्वाः पुमान् सार्द्धं मध्यमः ।

गणाश्च सर्व्वे मरुतो गुणभेदात् पृथक् पृथक्^(९) ॥ ४ ८ ॥

(१) चेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु, अयं चतुर्णामित्येति स्त्रोकस्यले,
अयं चतुर्णामिति च इन्द्रवायुचिभिः स्तुतौ । वायुर्द्वितीययान्त्येका
रथान्विति तु रोदसी । इति पाठो वर्त्तते ।

(३) गणस्यैतन्नामेति क० ग० घ० च० ।

(४) स्तुताः इति क० ग० घ० च० ।

(५) अयमिति उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(६) चोभावग्नी इति उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(७) पार्थिवमध्यगाविति ख० ।

(८) क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु, यदुत्तमे द्रचेऽर्द्धर्चे इत्यादिसार्द्ध-
स्त्रोकस्यले अमे मरुद्ग्निरित्यस्यां मरुद्ग्नः सह संस्तुताविति स्त्रोकार्द्धं
वर्त्तते ।

(क) ऋ० ७, १७, ४ । (ख) ऋ० १, १८८, ८ ।

राजर्षिरभवद्दार्भ्यां रथवीति^(क)रिति श्रुतः^(१) ।
 स यच्छ्रमाणो राजर्षिरभिगम्य प्रसाद्य च ॥४८॥
 आत्मानं कार्यमर्थ^(२)श्च ख्यापयन् प्राञ्चसिः क्षितः ।
 अदृष्टीतर्षिमाचेयमालिञ्च्यायार्चनानसम्^(३) ॥५०॥
 स सपुत्रोऽभ्यगच्छन्तं राजानं यज्ञसिद्धये ।
 श्वावाश्व^(ग)श्चाचिपुत्रस्य पुत्रः स्ववर्चनानसः ॥५१॥
 साङ्गोपाङ्गान् सर्ववेदान् यः पित्राध्यापितो मुदा ।
 अर्चनानाः सपुत्रोऽथ गत्वा नृपमयाजयत्^(२) ।
 यज्ञे च विततेऽपश्यद्राजपुत्रीं यगस्त्रिणौम् ॥५२॥
 खुषा मे राजपुत्री स्यादिति तस्य मनोऽभवत् ।
 श्वावाश्वस्य च तस्यां वै सक्तमाषीत्तदा मनः^(४) ॥५३॥
 संयुज्यस्व मया राजश्रिति याञ्चस्य सोऽब्रवीत् ।
 श्वावाश्वाय सुतां दिक्षुर्महिषीं स्वां नृपोऽब्रवीत् ॥५४॥
 किं ते पुत्रीमहं कन्यां श्वावाश्वाय ददामि हि ।
 अचिपुत्रो दुर्बलो हि जामाता लावथोरिति ॥५५॥
 राजानमब्रवीत् सापि नृपर्षिकुलजा ह्यहम् ।

(१) श्रुतिरिति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(२) कार्यवन्तमिति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) श्वावाश्वश्चाचिपुत्रस्येति शार्ङ्गैकश्लोकः क० घ० च० चिह्नितपुस्त-
केषु गोपलभ्यते ।

(४) एतच्छ्लोकाङ्गं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(क) ऋ० ५, ६१, १६ । (ख) ऋ० ५, ६४, ७ । (ग) ऋ० ५, ६१, ५ ।

नानृषिर्ना हि जामाता नैष मन्त्रान् हि वृष्टवान् ॥५६॥
 अथये दौयतां कन्या चेदस्यां वा भवेत्तथा ।
 अषिं मन्त्रद्वयं वेदपितरं मन्यते यतः^(१) ॥५७॥
 प्रत्याचष्टे स^(२) तं राजा सह सम्पत्स्य भार्यया ।
 अनृषिर्ना न^(३) जामाता कश्चिद्भवितुमर्हति ॥५८॥
 प्रत्याख्यात अषिस्तेन वृत्ते यज्ञे न्यवर्त्तत ।
 श्यावाश्वस्य तु कन्यायां मनो नैव न्यवर्त्तत^(४) ॥५९॥
 ततः स्तुतौ^(५) निवर्त्याशु तावेतावभिजम्मतुः^(६) ।
 श्रग्रीयसी^(७)(१०) तरन्त^(८)श्च पुरमीच्छ^(९)(८)श्च पार्थिवम्^(९) ॥६०॥
 तरन्तपुरमीच्छौ^(१०) तु राजानौ वै ददश्व्यूषी^(११) ।
 ताभ्यान्तौ चक्रतुः पूजामृषिभ्यां नृपती^(१२) स्वयम् ॥६१॥

- (१) श्यावाश्वस्य स्तुतां दित्पुरित्यादिसाङ्गलोकत्रयं क० ग० घ० च०-
चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ।
- (२) प्रायोचत्वधेति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (३) नैवेति ग० ।
- (४) न स्म निवर्त्तते इति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (५) ततस्तौ त्विति क० ग० घ० च० ।
- (६) ततः स्तुतौ निवर्त्तते उभावेवाभिजम्मतुरिति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (७) श्रग्रीयसीति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (८) पुरमीच्छमिति छ० ।
- (९) एतच्छ्लोकाङ्गं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितं ।
- (१०) तरन्तपुरमीच्छमिति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
- (११) ददश्व्यूषीति क० घ० च० ।
- (१२) तु पतिरिति क० घ० च० ।

(क) ऋ० ५, ६१, ६। (ख) ऋ० १, १०५, ११। (ग) ऋ० ८, ७१, १७।

अविपुत्रं महिष्यास दग्ग्यामास तं^(१) नृपः ।
 तरन्तानुमतेनैव^(२) प्रादाद्द्विविधं वसु ॥१२॥
 अजाविकं गवाश्वश्च श्वाश्वाय शशोयसी^(३) ।
 अचिं^(४) याव्यार्चितौ गत्वा पितापुत्रौ स्तमाश्रमम् ॥१३॥
 अभ्यवादयतामचिं^(५) महर्षिं दीप्ततेजसम् ।
 श्वाश्वस्य मनस्यासीन्मन्त्रसादग्गनादहम् ॥१४॥
 न सन्धवानिमां कन्यां हन्त सर्वाङ्गशोभनाम् ।
 अयहं मन्त्रदर्शीं स्यां भवेद्दूर्षी महान् मम ॥१५॥
 इत्यरथे चिन्तयतः प्रादुरासीन्मरुद्गणः^(६) ।
 ददर्श संश्रितान् पार्श्वे तुल्यरूपान्महात्मनः^(७) ॥१६॥
 समानवयसश्चैव^(८) महतो ह्यव्यवस्यः ।
 तांस्तुल्यवयसो ब्रुवा देवान् पुरुषवियहान् ॥१७॥
 श्वाश्वो विस्मितोऽपृच्छत्केवेति^(९) महतस्तदा ।

(१) वै इति ख० उ० ।

(२) तरन्तानुमता चैवेति क० ग० घ० च० ।

(३) शशोयसीति उ० पुलकान्तरश्च ।

(४) तौ त्विति पाठः सङ्गतः ।

(५) अभ्यवादयतातत्तमिति उ० पुलकान्तरश्च ।

(६) अचिं याव्यार्चितौ गत्वेत्यादि प्रादुरासीन्मरुद्गणः इत्यन्तपाठः
 क० ग० घ० च० चिञ्जितपुलकेषु नेष्यते ।

(७) तुल्यरूपानिवात्मनः इति क० ख० ग० घ० च० ।

(८) चैवमिति उ० पुलकान्तरश्च ।

(९) के इति पाठः समीचीनः । केहेतीति क०, कोहेतीति उ० ।

ततस्तु मरुतो देवानृषिस्तानन्वबुध्यत^(१) ॥ ६८ ॥
 य ईं वहन्त इत्यग्निः षड्भि^(२) स्तुष्टाव तांस्तथा ।
 अतिक्रमं हितस्तुषिर्मेने विपुस्तमात्मनः ॥ ६९ ॥
 यज्ञ^(३) दृष्टैव तुष्टाव यज्ञ^(४) केष्टेति^(५) षष्टवान् ।
 स्तुताः स्तुत्यानया प्रीता गच्छन्तः पृश्निमातरः^(६) ॥ ७० ॥
 अत्रमुच्य स्त्रवसोभ्यो^(७) इक्ष्मं तस्यै तदा ददुः ।
 मरुतु तु प्रथातेषु म्हावाम्भस्तु महायज्ञाः^(८) ॥ ७१ ॥
 रथवीतेर्दुहितरमगच्छन्मनसा तदा ।
 स सद्य षष्टिरात्मानं विवचुरथवीतये^(९) ॥ ७२ ॥
 एतं मे क्षोममित्यृग्भ्यां^(९) दौत्ये^(१०) राचीं न्ययोजयत् ।
 रथवीतिं तपस्यन्तं^(११) सम्येच्छार्षेण चक्षुषा ॥ ७३ ॥

(१) इन्द्रसूनुन्बुध्यतेति क० ग० घ० च० ।

(२) बुद्धेति क० ग० घ० च० ।

(३) यज्ञ इति क० घ० च० ।

(४) यांष्टेति क० ग० घ० च० ।

(५) केष्टेतीति क०, केष्टेतीति छ० ।

(६) अत्रमुच्यत स्त्रवसोभ्यः इति ख०, अत्रमुच्यते स्त्रवसोभ्यः इति छ० ।

(७) महायज्ञाः इति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(८) प्रवक्ष्यन्मथवीतये इति क० ग० घ० च० ।

(९) इत्याभ्यामिति क० ग० घ० च० ।

(१०) दौत्ये इति ख० पुस्तकान्तरम् ।

(११) रथवीतिमपश्यन्तीमिति ख० छ० ।

(क) ऋ० १, २२, १० :

रम्ये हिमवतः पृष्ठ एषचेतीति चाग्रवीत् ।
 अश्वेर्मियोगमाज्ञाय देव्या राश्या प्रचोदितः ।
 आदाय कन्यां तां दार्ष्यं उपेयायार्चनानघम् ॥७४॥
 पादौ तस्थोपसङ्गश्च स्थितः^(१) प्रङ्गः ह्यताश्चक्षिः ।
 रथवीतिरहं दार्ष्यं इति नाम ग्रग्रंश च ॥७५॥
 मया सङ्गति^(२)मिच्छन्तं त्वां प्रत्याचक्षि यत्पुरा ।
 तत् चमस्व नमस्तेऽस्तु मा च मे भगवन् क्रुधाः^(३) ॥७६॥
 अश्वेः पुत्रः स्वयन्वृषिः^(४) पितासि भगवन्वृषेः ।
 इत्त प्रतिमृष्टाणेमां क्षुषामित्येवमग्रवीत्^(५) ॥७७॥
 पाद्यार्थमधुपर्कैश्च पूजयित्वाय तं^(६) नृपः ।
 शुकुमसग्रतं दत्त्वा अन्तुजज्ञे मृष्टान् प्रति ॥७८॥
 ग्रग्रीयसी^(७) तरन्तश्च पुरमीच्छ^(८) पार्थिवम् ।
 वरुभिः सनदिति क्षुत्वा जगामर्षिरपि स्वयम्^(९) ॥७९॥

-
- (१) स्थित्वेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) संयोगमिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) क्रुधाः इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) वरुषिरिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) क्षुषान्तेऽस्त्विति चाग्रवीदिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) चार्चनाना स्वयमिति क० घ० च० ।
 (७) ग्रवीयसीमिति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) पुरमीच्छमिति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) वरुषमिति क० ग० घ० च० ।

अतेन मैत्रावरुणान्येकादशपराणि तु ।
 षडाश्विनानि^(१) गर्भार्थां पञ्चर्षूपनिषत्स्मृतिः^(२) ॥८०॥
 सप्तकृत्वोऽपराधे तु^(३) विफले द्वारसंग्रहे ।
 अषिः कृतो^(४)ऽश्वमेधेन भारतेनेति वै श्रुतिः^(५) ॥८१॥
 ततोऽष्टमे^(६)ऽपराधे तु वृचद्रेण्यां स पार्थिवः ।
 अषिं^(७)सेह^(८) विनिश्चिष्य स्कन्नं रात्रौ न्यधारयत्^(९) ॥८२॥
 सोऽश्विनाविति सूक्तेन तुष्टावर्षिः शुभस्यती ।
 तौ तं तस्मात् समुद्गत्य चक्रतुः सफलं पुनः ॥८३॥
 द्विचक्रस्यैव गर्भार्थं स्तपत^(१०)स्तस्य गर्भवत् ।
 यथा वात इति श्लेषे त्वश्विभ्यामितरे अश्वौ^(११) ॥८४॥

-
- (१) षडाश्विनानीति क० ग० घ० च० ।
 (२) गर्भार्थं पञ्चर्षूपनिषत्स्मृतिरिति ग० । स्मृतिरित्यत्र तुवीति क०
 घ०, तुवीति च० ।
 (३) सप्त कृत्वापराधान् वै इति क० घ० च०, सप्तकृत्वोऽपराधान् वै
 इति ग० ।
 (४) ततः इति छ० पुस्तकान्तरश्च, ऋषीं कृत्वेति ग० ।
 (५) गः श्रुतमिति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) तमष्टमे इति क० ग० घ० च० ।
 (७) ऋषीनीति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) ऋषीसेना इति घ० च० ।
 (९) रात्रौ रात्रौ न्याधावयदिति क० घ० च० ।
 (१०) द्विचक्रस्यैव गर्भार्थंस्तपतः इति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (११) श्लेषावश्विभ्यामितरौ दृष्टाविति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

खवतामपि गर्भाणां दृष्टं तदनुमन्त्रणम् ।
 भाववृत्तं तु तत्तस्यास्तथारूपं हि दृश्यते ॥८५॥
 जरायुर्गर्भग्रन्धाभ्यामेतद्रूपं हि दृश्यते^(१) ।
 महे उषस्ये^(२) सावित्रं युञ्जतेऽष्टावदः^(३) स्तुतः ॥८६॥
 पर्जन्यो बभ्रिति लक्ष्मिन्^(४) पृथिवी मध्यमा तु^(५)वाक्^(६) ।
 अथा नो देवसवितरियं दुःखप्रनाग्निनी^(७) ॥८७॥
 वारुणन् प्रसन्नाजे षड्भैः प्रागमुत्तरम्^(८) ।
 विष्णुं न्यङ्ग^(९) न्यरन्नेति मासतं सूक्तमुत्तरम्^(१०) ॥८८॥
 एतया मरुदाख्यातं द्यौर्वेद्रे प्रतिपूर्वकम्^(११) ।

-
- (१) खवतामपि गर्भाणामित्यादिसाङ्गेऽङ्गोक्तः क० ग० घ० च० चिह्नित-
 पुस्तकेषु नापश्यत ।
 (२) महौषसेतीति क० घ० च० ।
 (३) सावित्रे युञ्जतेऽष्टेति वै इति क० ग० घ० च० ।
 (४) पर्जन्यस्तु बभ्रित्येतीति ख० पुस्तकान्तरम् ।
 (५) श्विति ग० ।
 (६) स्तुतेति ख० पुस्तकान्तरम् ।
 (७) एतच्छ्लोकाङ्गं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (८) उत्तरमित्यत्र उत्तममिति क०, इन्द्राभौः प्रागमुत्थते इति ख०,
 मिन्द्राभौः प्रागमुत्थते इति ख० पुस्तकान्तरम् ।
 (९) विष्णुं चिह्नमिति ख० पुस्तकान्तरम् ।
 (१०) उत्तममिति ख० ।
 (११) एतच्छ्लोकाङ्गं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।

श्रीसूक्तमाश्रीर्वादसु^(१) स्त्रीपुलाणां पराशि तु^(२) ॥८८॥
 तस्यादा^(३) कश्चपमुद^(४) मग्निस्तच^(५) निपातभाक् ।
 प्रजावान् जीवपुत्रो^(६) वा गर्भकर्म्मणि संस्तुतौ ॥९०॥
 नानारूपाः पयस्त्रिन्यः^(७) संस्तवन्तीति संस्तुताः^(८) ।
 आश्रीर्वादिषु संज्ञासु कर्म्मसंख्यासु देवताः^(९) ॥९१॥
 निपातभाग् छिद्रवाक्यात्^(१०) परीक्षेतेह मन्त्रवित् ।
 मन्त्रप्रयोगमन्त्रयोः^(११) प्रयोगो^(१२) ब्रह्मवत्तरः ॥९२॥

-
- (१) आश्रीर्वादो स्यादिति ख०, आश्रीर्वादास्येति उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (२) श्रीपुलाणां पराशि षट् इति क० घ० च०, षट् इति ग०, श्रीः
 पुलाणां पराश्च षट् इति उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (३) तस्यादेति क० घ० च० ।
 (४) कश्चपनिर्गेदः इति क० घ० च०, स्याद्यालक्ष्यौ पतेर्गेदे इति
 ख०, अलक्ष्यपनिर्गेदे इति उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (५) स्त्रनेति ख० उ० ।
 (६) प्रजावज्जीवपुत्रः इति क० ख० ग० घ० च०, प्रजावान् जीवपुला
 इति उ० ।
 (७) यथान्त्रिन्यः इति ख० ग० ।
 (८) संस्तुताविति उ० ।
 (९) कर्म्मसंख्या तु देवतेति ख० ।
 (१०) छिद्रवाक्येति ख० ग० ।
 (११) मन्त्रप्रयोगमन्त्राणामिति ग० ।
 (१२) प्रयोगे इति ग० ।

विधेस्तयोः परीक्षा^(१) स्यान्मन्त्राः स्युरभिधायकाः^(२) ।
 तस्मान्नेन विसंवादो मन्त्राणां तद्गतानि तु ॥८३॥
 गुणाभिधायकानि स्युः सविज्ञानपदानि तु ।
 मन्त्रेषु गुणभूतेषु प्रधानेषु च कर्षसु ॥८४॥
 प्रधानगुणभूताः स्युर्देवता इति गम्यते ।
 चिर्मावत्सरिकं सचं प्रजाकामः प्रजापतिः ॥८५॥
 आहरत्सहितः साथैर्विधैर्देवैः सहेति च ।
 तत्र वाग्दीक्षणीयायामाजगामाग्ररीरिणी^(३) ॥८६॥
 तां दृष्ट्वा युगपत्तत्र कस्याथ वक्ष्यस्य च ।
 शुकं चस्कन्द तद्वाभ्यामग्नौ प्राप्तं^(४) यदृच्छया ॥८७॥
 ततोऽर्चिर्भ्यां भृगुर्जज्ञे अङ्गारेभ्योऽङ्गिरा^{(क)(५)} स्युषिः ।
 प्रजापतिस्तुतौ दृष्ट्वा दृष्ट्वा वाग्भ्यभाषत ॥८८॥
 आभ्याम्विस्तृतीयोऽपि भवेदचैव मे सुतः ।
 प्रजापतिस्तथेत्युक्तः प्रत्यभाषत भारतीम् ॥८९॥
 स्युषिरचिस्ततो जज्ञे सूर्यान्सप्तमद्युतिः ।
 योऽङ्गारेभ्य स्युषिर्जज्ञे तस्य पुत्रो दृष्टस्यतिः ॥१००॥

(१) परीक्षाः इति स० ।

(२) अभिधानकाः इति ख०, अभिधानिकाः इति ग० ।

(३) इरीरिणीति युक्तः पाठः ।

(४) प्राप्समिति ख०, प्राप्तेति ग० ।

(५) अङ्गारस्यङ्गिरा इति ख०, अङ्गारेव्यङ्गिरा इति ग० ।

(क) ऋ० १, ११, १ ।

वृहस्पतेर्भरद्वाजो विदधोति^(१) य उच्यते^(२) ।
 मरुत्स्त्रासीहुर्धस^(३) स एवाङ्गिरसो नपात्^(४) ॥१०१॥
 सपुत्रस्य तु तस्त्रेदं^(५) मरुत्सं षष्ठमुच्यते ।
 त्वं ह्यग्र इति तच्चादावाग्नेयानि षयोदश ॥१०२॥
 सूक्तानि चोषि मूर्द्धानमग्नेर्वैश्वानरस्य तु ।
 एकाग्रविंशतिश्चैव^(६) पिवन्धैन्द्रास्य^(७)तः परम् ॥१०३॥
 अग्ने सचे षदित्यस्यां द्वौ देवौ तु^(८) निपातितौ ।
 प्रोतये नूम^(९) इत्येते वैश्वदेव्यावृषौ तु ते^(१०) ॥१०४॥
 षड्गृहीतीया पदस्थान्यमैन्द्रमेति^(११) गवां स्तुतिः ।
 आसस्त्राणास^(१२) इत्यस्यां वायुरिन्द्रस्य संस्तुतौ^(१३) ॥१०५॥
 इन्द्रः प्राधान्यतो वाच स्तुतो वायुर्निपातभाक् ।

-
- (१) विदधोतीति छ० ।
 (२) प्रजावान् जीवपुत्रो वा इत्यादि विदधोति य उच्यते इत्यन्तपाठः
 क० घ० च० चिञ्जितपुस्तकेषु नापश्यत ।
 (३) भुवन्यच्चेति क० घ० च०, गुरोर्धस्येति ख० ग० ।
 (४) ससपुत्रस्य तस्यैतदिति क० ग० घ० च० ।
 (५) एकाग्रिञ्जिभ्रदेवाचेति ख०, एकाग्रिञ्जिभ्रदेवाचेति छ० । एकाग्रिञ्जि-
 तिरिति भवितुमर्हति ।
 (६) पिवन्धैन्द्रासीति पाठः शुद्धः ।
 (७) देवौ याविति क० ग० घ० च० ।
 (८) नम इति क० घ० च० ।
 (९) स्तुते इति छ० ।
 (१०) चेतोति ग० ।
 (११) इन्द्रवायु सङ्ग स्तुताविति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० १, १४१, १ । (ख) ऋ० ६, ३७, ३ ।

अथं देवस्तुचं सौम्यैर्ऋतेके प्रचक्षते^(१) ॥१०६॥
 शरीरं चक्षुरित्यस्यां दृष्टोऽधीति^(२) दृष्टोः^(३) स्तुतिः^(४) ।
 पितरं स्तौति ग्रंथु^(५)श्च वृषस्याग्ने पदे स्वप्नम्^(६) ॥१०७॥
 स्वादु^(७)श्चिक्षाचमिथेताः प्रचर्चः सौम्य एव वा^(८) ।
 इन्द्रः प्रधानतो वाच स्तुतः सोमो निपातभाक् ॥१०८॥
 इन्द्रस्यैन्द्रनिपातोऽयं स्वयन्ते सौतरेषके^(९) ।
 अगव्युतिः^(१०) स्तौति देवान् पादो भूमिमथोत्तरः ॥१०९॥
 दृष्टस्वामिं दृतीयोऽस्वौत्^(११) त्विन्द्र^(१२)मेवोक्तमं पदम् ।
 अविस्तु तौ तथेत्युक्त्वा पाथुं^(१३) पुत्रमभाषत ॥११०॥
 अधर्षणीयौ शत्रूणां कुर्वन्तौ^(१४) नृपाविति ।
 पितरं च तथेत्युक्त्वा युद्धोपकरणं तयोः ॥१११॥
 जीमूतस्येति^(१५) सूक्तेन पृथक्कोनाम्बमन्त्रयत् ।

- (१) इन्द्रः प्रधानतो वाचेति श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
- (२) अधीतिरिति विसर्गयुक्तपाठः शुद्धः ।
- (३) य आनयदिति तस्य दृष्टोऽधीति दृष्टस्तुतिरिति क० ग० घ० च० ।
- (४) स्वप्नस्याग्ने पदे स्वप्नमिति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
- (५) इति तु सौम्यः प्रचर्चं उत्तरः इति क० ग० घ० ।
- (६) इन्द्रः प्रधानतो वाचेत्यादि स्वयन्ते सौतरेषके इत्यन्तपाठः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते । स्वयन्ते इति सुद्धः पाठः ।
- (७) दृतीयस्त्विति क० उ० पुस्तकान्तरम् ।
- (८) त्विन्द्रमिति पाठः साधुः ।
- (९) कुर्वन्ते इति ख० पुस्तकान्तरम् ।
- (१०) जीमूतयेनेति क० घ० च०, जीमूतस्येवेति ग० ।

(क) ऋ० ६, ४५, ३१ । (ख) ऋ० १, ३४, ६ । (ग) ऋ० ६, ४४, २१ ।
 (घ) ऋ० ६, ४७, २० । (ङ) ऋ० २, २, ४ ।

प्रथमाः त्वस्र सूक्तस्य योद्धारं सौति षष्ठीषम् ॥११२॥
 धनुः सौति^(१) द्वितीया तु तृतीया व्याभिमन्त्रिणी^(२) ।
 सौति चाली^(३) चतुर्थी च^(४) गिषुधिं सौति पञ्चमी ॥११३॥
 अर्द्धेन^(५) सारथिं षष्ठ्या रश्मयोऽर्द्धेन संस्तुताः ।
 अश्वान् सप्तमी सौति आयुधागारमष्टमी ॥११४॥
 नवमी रथगोपांस्तु दशमी रणदेवताः ।
 इषुमेकादशी^(६) सौति द्वादशी कवचस्तुतिः ॥११५॥
 त्रयोदशी कर्मा सौति हस्तपापं चतुर्दशी ।
 प्रथमे पञ्चदश्यास्तु पादे दिग्भः^(७) इषुः स्तुतः^(८) ॥११६॥
 अयोमुखी द्वितीये तु अर्द्धेऽस्त्रं^(९) वारुणं परम्^(१०) ।
 षोडश्यां^(१०) त्वस्र सूक्तस्य धनुर्मुक्त इषुः स्तुतः ॥११७॥
 सप्तदश्यां तु युद्धादेः^(११) कवचस्य च बन्धनं^(१२) ।

-
- (१) धनुषश्चेति क० घ० च० ।
 (२) व्याभिमन्त्रिणीति क० घ० च० ।
 (३) सौत्युगाली चतुर्थी चेति क० ग० घ० च० ।
 (४) अर्थेनेति क० घ० च० ।
 (५) इषुधिश्चैकादशीति क० घ० च०, इषुश्चैकादशीति ग० ।
 (६) दिग्भः इति ग० ।
 (७) इषुस्तुतः इति ग० छ० ।
 (८) अर्द्धेनमिति छ० ।
 (९) परे इति छ० ।
 (१०) षोडश्यांति क० ग० घ० च० ।
 (११) युद्धादेः इति क० घ० च०, युद्धादेरिति छ० ।
 (१२) बन्धनः इति क० ग० घ० च० ।

(क) ऋ० ६, ७५, ४ ।

क्षुतिरष्टादशी ज्ञेया युयुत्सोर्देव्यगुप्तमा^(१) ॥११८॥
 आग्नासे चोत्तमे पादे ऋषि^(२)रात्मन आग्निषः ।
 सूक्तेनानेन तु कृत्वा सङ्गमाङ्गान्यृषिसूक्तयोः ॥११९॥
 ततः^(३) प्रस्थापयामास पुनर्वारग्निखान्^(४) प्रति ।
 एतद्व्यक्ते चतसृभ्यो राज्ञोः साहाय्यकाङ्गया ॥१२०॥
 भरद्वाजोऽभितुष्टाव प्रीतस्तेन पुरन्दरः ।
 अभ्वावर्त्तिनमासाद्य ह्यर्घ्युपीयानदीतटे ॥१२१॥
 सहितसायमानेन^(५) जघानैतान् ग्रचीपतिः^(६) ।
 एवं^(७) वारग्निखा^(८)ञ्चिन्वा तावभ्वावर्त्ति^(९)सार्द्धयौ^(१०) ॥१२२॥
 भरद्वाजाय गुरवे ददत्तुर्विविधं वसु ।
 भरद्वाजस्य गर्गस्य वृष्टाविन्द्रेण वै पथि ॥१२३॥
 द्वौ च^(१) प्रस्तोक^(२) इत्याभिर्दानं तस्मै^(३) ग्रग्रंसतुः ।

-
- (१) क्षुतिरक्षमेति क० ग० घ० च० ।
 (२) ऋषिरिति ड० ।
 (३) तथोरिति क० घ० च० ।
 (४) वारिग्निखानिति ग० ।
 (५) एतद्व्यक्ते चतसृभिरित्यादि जघानैतान् ग्रचीपतिरित्यन्तपाठः क०
 ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न वृक्षते ।
 (६) तौ त्विति क० ग० घ० च० ।
 (७) वारिग्निखानिति ग० ।
 (८) ततोऽभ्वावर्त्ति क० ग० घ० च० ।
 (९) इत्यानिति क० ग० घ० च० ।
 (१०) तस्यै इति क० ग० घ० च० ।
-

(क) ऋ० ६, २७, ८ । (ख) ऋ० ६, ४७, २५ । (ग) ऋ० ६, ४७, २२ ।

(१) प्रसङ्गादिह^(१) याः सूक्ते देवताः परिकीर्तिताः ॥१२४॥
 ता एव सूक्तभाजस्तु मेने राघीतरौसुतः^(२) ।
 प्राजापत्यो मरीचिर्हि मारीचः कश्यपोऽभवत्^(३) ॥१२५॥
 तस्य देव्योऽभवन्नाया^(४) दासायण्यस्त्रयोदश ।
 अदितिर्दितिर्दनुः काष्ठा दनायुः सिंहिका मुनिः^(५) ॥१२६॥
 क्रोधावग्ना वरिष्ठा च सुरभिर्विगता तथा ।
 कद्रुश्चैवेति दुहितृः कश्यपाय ददौ स च^(६) ॥१२७॥
 तासु देवासुराश्चैव गन्धर्वोरगराक्षसाः ।
 वयांसि च पिशाचाश्च जज्ञिरेऽन्याश्च जातयः ॥१२८॥
 तत्रैका त्वदितिर्देवी दादग्नाजनयत्^(७) सुताम् ।
 भगश्वेवार्थमांग्र^(८)श्च मित्रो वरुण एव च ॥१२९॥

(१) ख० छ० चिह्नितपुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च, प्रसङ्गादिह याः सूक्ते इति
 श्लोकाद्भावात् प्राक्,—

ऋषिरप्यमितुष्टाव दानं तत्र च तस्य तु ।

ऋचैकया द्वयां अमे दत्तं सप्तोर्त्तयन् स्वयम् ॥

इत्यधिकं पठितम् ।

(२) प्रसङ्गा त्विहेति क० ग० घ० च० ।

(३) राघीतरस्तुताविति क० घ० च० ।

(४) मुनिरिति क० ग० घ० च० ।

(५) जाता इति क० घ० च० ।

(६) विगाविति ख० ।

(७) अदिति रित्यादिसार्द्धैकश्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु
 न विद्यते ।

(८) इन्द्रशोऽजनयदिति क० ग० घ० च० ।

(क) ऋ० २, १, ४ ।

धाता चैव विधाता च विवक्षांस महाद्युतिः ।
 त्वष्टा पूषा तथैवेन्द्रो दादग्नो विष्णुदध्यते^(१) ॥१२०॥
 इन्द्रं तस्यास्तु तस्मिन्ने^(२) मित्रस्य वरुणस्य च^(३) ।
 तथोरादित्ययोः सचे वृद्धाश्वरसमुर्वग्रीम् ॥१२१॥
 रेतस्यस्कन्द कुम्भे तु^(४) न्यपत^(५) दासतीतरे ।
 तेनैव तु मुद्गर्तन वीर्यवन्तौ तपस्विनौ ॥१२२॥
 अगस्त्यस्य वसिष्ठस्य तपसोर्वी संभूवतुः ।
 ब्रह्मधा पतिते शुक्रे कक्षसेऽथ जले स्थले ॥१२३॥
 स्थले वसिष्ठस्तु मुनिः समभूत ऋषिसन्तमः ।
 कुम्भे त्वगस्त्यः समभूतो जले मत्स्यो महाद्युतिः^(६) ॥१२४॥
 उदियाथ ततोऽगस्त्यः ग्रन्था^(क)मात्रो महायशाः^(७) ।
 मानेन सम्भितो यस्मात् तस्मान्मान्य इहोच्यते ॥१२५॥
 यदा कुम्भादृषिर्जातः कुम्भेनापि हि^(८) मीयते ।

-
- (१) मगश्चैवार्थमांशश्चेत्यादिसाङ्गैः क्लृप्तैः ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु
 गोपलभ्यते ।
 (२) अज्ञाते इति छ० ।
 (३) मित्रस्य वरुणस्य चेतित क० ख० ग० घ०, सचेति ख० ग० ।
 (४) तत्कुम्भे इति ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (५) न्यपतदिति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) ब्रह्मधा पतिते शुक्रे इत्यादिसाङ्गैः क्लृप्तैः क० ग० घ० च० चिह्नित-
 पुस्तकेषु न पठितः ।
 (७) महायशाः इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (८) कुम्भे नावीहेति क० घ० च० ।
-

(क) ऋ० १, ८२, ४ ।

कुम्भ इत्यभिधानम् परिमाणस्य लक्षणम्^(१) ॥ १ ३ ६ ॥
 ततोऽप्यु मृत्तमाणासु वसिष्ठः पुष्करे स्थितः ।
 सर्वतः^(२) पुष्करं तत्र विश्वेदेवा अधारयन् ॥ १ ३ ७ ॥
 उत्थाय सलिलान्तस्मादथ तेपे महत्तपः ।
 नामास्य गुणतो जज्ञे वसतेः श्रेष्ठकर्मणः^(३) ॥ १ ३ ८ ॥
 अद्भुतमृषिभिर्हीनं^(४) सोऽप्यन्तपसा पुरा ।
 सोमभागानथो^(५) तस्यै प्रोवाच हरिवाहन ॥ १ ३ ९ ॥
 षडथो वा इन्द्रमिति ब्राह्मणात्तद्वि वृष्यते^(६) ।
 वसिष्ठस्य वसिष्ठास्य^(७) ब्राह्मणा वै ततोऽभवन् ॥ १ ४ ० ॥
 सर्वकर्मासु यज्ञेषु दीक्षणीयास्ततोऽभवन्^(८) ।
 तस्मादद्यापि^(९) वासिष्ठाः सदस्यास्त्रिह कर्षाणि^(१०) ॥ १ ४ १ ॥

- (१) कस्यते इति क० घ० च० ।
 (२) सर्वत्रेति क० म० घ० च० ।
 (३) श्रेष्ठकर्मणः इति पाठः साधुः । श्रेष्ठकर्मणेति उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (४) चैन्द्रमिति उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (५) सोमभागान्ततः इति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।
 (६) एतच्छ्रौकार्जं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न वृष्यते ।
 (७) वासिष्ठास्य वसिष्ठेति पाठः सङ्गतः । वसिष्ठास्य वसिष्ठास्येति क० च०, वसिष्ठास्य वसिष्ठास्येति ग० घ० ।
 (८) सर्वमन्त्रेषु यज्ञेषु दक्षिणीयतमास्तथेति क० घ० च० ।
 (९) येऽद्यापीति क० ग० घ० च० ।
 (१०) वसिष्ठाः सदस्याः त्र्यस्तु कर्षिचिदिति क० ग० घ० च० ।

अर्हयेद्^(१) दक्षिणाभिस्तान् भास्त्रवेद्यौ श्रुति^(२)स्त्वियम्^(३) ।
 अविस्तु मैत्रावरुणिः सूक्तैः षोडशभिः परैः ॥१४२॥
 तुष्टाव चाग्नि^(४)मित्यग्निमाप्रस्तव जुषस्व नः^(५) ।
 प्राग्गये^(६)ऽथ प्रसधाजो^(७) द्वितीयं प्राग्गये^(८) वृचम् ॥१४३॥
 वैश्वानरीयास्थेतानि^(९) ते हे^(१०)ऋषि पराश्रितः ।
 दग्ध पशु च सूक्तानि निपातो मरुतां क्षुतिः ॥१४४॥
 नक्तिः सुदास^(११) इत्यस्यां दानं पैजवनस्य तु ।
 वसिष्ठेन चतुर्ध्वग्नि^(१२)र्द्धिं नप्तु^(१३)रिति कीर्त्तितम् ॥१४५॥
 संवादः सूक्तमैत्रं^(१४) वाग्धिन्यं तप्तु^(१५) प्रचचते ।
 वसिष्ठागस्त्ययोरन्न कीर्त्त्यते तनयैः सह ॥१४६॥
 इन्द्रेण चैव संवादो महिमा जन्म कर्म च ।

-
- (१) पूजयेदिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) क्षुतिरिति क० घ० च० ।
 (३) बृहार्थं भास्त्रवेद्यौ श्रुतिरिति ख० उ० ।
 (४) वैश्वानरीयमित्येतदिति क० घ० च० ।
 (५) चतुर्भिस्त्विति क० ग० घ० च० ।
 (६) संवादमैत्रसूक्तमिति उ० पुस्तकान्तरश्च, संवादे सूक्तमैत्रे इति ख० ।
 (७) वाग्धिन्यं वस्त्विति क० ग० घ० च० ।
-

- (क) ऋ० ७, १, १ । (ख) ऋ० ७, २, १ । (ग) ऋ० ७, ५, १ ।
 (घ) ऋ० ७, ६, १ । (ङ) ऋ० ७, १३, १ । (च) ऋ० ७, १८, १ ।
 (छ) ऋ० ७, १२, १० । (ज) ऋ० ७, १८, २२ ।

पराणि प्रे^(क)ति चत्वारि वैश्वदेवानि यानि^(१) तु ॥२४७॥
 सौत्यृगजा^(ख)महिं तच्च मानो^(ग)ऽहिर्बुध्न्य^(घ) एव च ।
 अहिराहन्ति मेघान् च एति वा तेषु मध्यमः ॥२४८॥
 योऽहिः च बुध्न्यो बुध्नेति सोऽन्तरिक्षेऽभिजायते^(१) ।
 उदुंख^(क)सवितुः सूक्तं^(२) ग्रन्थो^(ख)वाजिनदेवताः^(३) ॥२४९॥
 दृषो^(४)ऽर्द्धस्य पादोऽत्र प्रथमायाम्दधि स्रुतः^(५) ।
 पादस्यैव द्वितीयोऽत्र प्रथमायाम्दधि स्रुतः^(६) ॥२५०॥
 यथाऽर्द्धर्चा भगसुय^(ख)स्तथा नूनं भगो^(घ)ऽपि च ।
 च हि रत्नानि सविता सुवातीति भगः च वा^(घ) ॥२५१॥

-
- (१) तत्रेति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) अहिराहन्तीत्यादि सोऽन्तरिक्षेऽभिजायते इत्यन्तपाठः क० ग०
 घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।
 (३) सूक्ते इति ख० घ० ।
 (४) वाजिनदेवत इति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) दृषः इति ग० ।
 (६) दृषोऽर्द्धस्य भागोऽत्र भगसुय इति श्रुतिरिति ख० घ० पुस्त-
 कान्तरश्च । श्रुतिरित्यत्र श्रुतः इति ग० ।
 (७) पञ्चन्यामहिदेवतः इति क० ग० घ० च० ।
 (घ) एव श्लोकाः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नापद्यत ।
-

(क) ऋ० ७, ३१, १ । (ख) ऋ० ७, ३३, १६ । (ग) ऋ० ७, ३३,
 १७ । (घ) ऋ० ७, ३३, १७ । (ङ) ऋ० ७, ३८, १ । (च) ऋ० ७,
 ३८, ७ । (छ) ऋ० ७, ३८, ६ । (ज) ऋ० ७, ३९, ५ ।

वैश्वदेवानि पक्षीर्ध्वपक्षर्यो भगदेवताः^(१) ।
 प्रातरिजित^(क)मुषसोऽन्या द्रष्टुं च सौत्याग्नि^(२)रेव वा ॥ १५२ ॥
 एके तु प्रात^(ख)रित्यस्यां भगमेव^(३) प्रचक्षते ।
 आद्यान्ते ते तु खषयः कीर्त्तयन्ति^(४) प्रसङ्गतः ॥ १५३ ॥
 सूक्तेषु^(५) देवता मान्य मान्यास्तत्र सुवन्ति^(६) च ।
 सासोक्यात्^(७)साहचर्याद्वा संस्तवादथ वा पुनः ॥ १५४ ॥
 गणस्थानाद्भक्तितो वा कीर्त्तयेन्नेऽन्यास्तु देवताः ।
 दाधिकमथ साविचं रौद्रमित्यनुपूर्वग्रः ॥ १५५ ॥
 दधिकां^(ग) प्रथमायान्तु^(घ) देवताः परिकीर्त्तितः ।
 ता ज्ञेया आप^(घ) आयं स्यादाभवंः प्रथमस्तृचः ॥ १५६ ॥
 सप्तमा वैश्वदेवी वा आर्भवी वा निगद्यते^(६) ।

-
- (१) पक्षीर्ध्वः पक्षर्यो भगदेवतः इति क० ख० ग० घ० च० ।
 (२) द्रष्टुः सौत्याग्नीरिति क० घ० च०, वृष्ट्याग्नीरिति ड० पुस्त-
 कान्तरश्च ।
 (३) प्रातरिजितां भागीमेवेति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) आद्यान्तेषु तु ज्ञेषु तु यत्कीर्त्तयन्तीति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) सूक्तेऽस्मिन्निति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) तन्या अन्यास्तत्र भवन्तीति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) कासादेति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (घ) प्रथमायास्त्विति क० ग० घ० च० ।
 (६) वैश्वदेवी तु सप्तम्येष्टेऽप्यां स्तुतिरिति क० घ० च० ।

(क) ऋ० ७, ४१, २ । (ख) ऋ० ७, ४१, १ । (ग) ऋ० ७, ४४, १ ।
 (घ) ऋ० ७, ४७, १ ।

वैश्वदेवे तथा ब्रह्म^(१) आर्भवं ब्रह्मते हि तत् ।

दग्रमेऽग्निं समस्तासु समुद्रज्योष्ठा^(क)अपां स्रुतिः^(२) ॥१५७॥

इति वृहद्देवतायां पञ्चमोऽध्यायः ।

---

(१) ब्राह्मणे इति ग० ।

(२) वैश्वदेवे तथा ब्रह्म इत्यादि स्रुतिरित्यन्तपाठः क० घ० च० चिह्नित-
पुस्तकेषु न विद्यते ।

(क) अ० ७, ४७, १ ।

अथ षष्ठोऽध्यायः ।

आ मा^(क)मिति तु सूक्तानि प्रत्युचं देवताः स्मृताः ।
 मिचावरुणावग्निश्च देवा नद्यस्तथैव च^(१) ॥१॥
 दृचावादित्यदेवत्यौ रोदस्योः प्रे^(ख)ति यस्तृषुः ।
 वास्तोष्पत्यश्नतश्च^(२) प्रखापिन्य षचः स्मृताः^(३) ॥२॥
 परं^(४) चत्वारि सूक्तानि भारुतानि क ई^(ग)मिति ।
 तेषां तु पितरं देवं अम्बकं^(घ) स्तौत्यृगुप्तमा ॥३॥
 स्तुतौ तु मिचावरुणौ सूक्तैर्य^(ङ)दिति सप्तभिः ।
 अश्विनौ तु स्तुतौ^(५) देवावष्टभिः प्रति वा^(च)मिति ॥४॥
 यद्^(६)द्योत्सूर्यं^(ज) इति तिस्र उ^(झ)देतीत्यर्द्धपञ्चमाः ।
 सौर्यं तच्च^(ञ)रिति तु गीयते चक्षुर्देवता ॥५॥

-
- (१) एतच्छ्लोकाङ्गं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितम् ।
 (२) त्विति क० ग० घ० च० ।
 (३) त्वद्यौ प्रखापनी स्मृता इति क० ग० घ० च० ।
 (४) ततः इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) परैरिति क० ग० घ० च० ।
 (६) तच्चक्षु तच्चक्षुरिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
-

- (क) ऋ० ७, ५०, १ । (ख) ऋ० ७, ५३, १ । (ग) ऋ० ७, ५६, १ ।
 (घ) ऋ० ७, ५६, १२ । (ङ) ऋ० ७, ६०, १ । (च) ऋ० ७, ६५, १ ।
 (छ) ऋ० ७, ६०, १ । (ज) ऋ० ७, ६२, १ । (झ) ऋ० ७, ६३, १ ।
 (ञ) ७, ६६, १६ ।

आदित्यानां तदो^(क) अद्य दे षड्धौ श्रौणकोऽब्रवीत् ।
 अन्याः सर्वा षडः सौर्या यदद्याद्याः^(ख) प्रकीर्तिताः ॥६॥
 इमे चेतार^(ग) इत्याद्याः^(घ) सचे मित्रो मितः स्तुतः ।
 अर्थ्यमूणो वरुणस्यापि मित्रस्यैता नव स्तुताः ॥७॥
 यदद्य सूरे^(ङ) इत्याद्या दग्नादित्या षडः स्तुताः ।
 सविता चा^(च) दितिर्मित्रो वरुणश्चार्य्यमा भगः ॥८॥
 स्तुता उदुं त्य^(ज) दित्येतास्तिष्ठः सौर्यस्ततः पराः ।
 आश्रौस्तच्चु^(झ) रित्येतामाचार्य्यः श्रौणकोऽब्रवीत्^(ञ) ॥९॥
 उषास्तु सप्तभिर्व्युषाः^(ट) सूक्तान्येभ्यः पराणि तु ।
 चत्वारौन्नावारुणानि^(ड) इन्द्रावरुणयोः स्तुतिः ॥१०॥
 उदुं व्योति^(ण) रिति त्वस्मिन्नर्द्धर्चे मध्यमः स्तुतः^(त) ।
 वरुणस्य गृह्णात्वात्रौ वसिष्ठः स्वप्न^(थ) आचरत् ॥११॥
 प्रविवेशाय तं तच्च आ मदन्नभ्यवर्त्तत^(द) ।

-
- (१) इत्याद्यैरिति पाठः सङ्गतार्थः ।
 (२) वेति ख० छ० ।
 (३) आदित्यानां तदो अद्येत्यादयश्चत्वारः श्लोकाः क० ग० घ० च०
 चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यन्ते ।
 (४) इन्द्रावरुणेत्येति क० ग० घ० च० ।
 (५) एतच्छ्लोकार्द्धं क० ग० घ० चिह्नितपुस्तकेषु नापश्यत ।
 (६) सौर्यमिति छ० ।
 (७) अभ्यधावतेति क० ग० घ० च० ।
-

(क) ऋ० ७, ६६, १२ । (ख) ऋ० ७, ६६, ४ । (ग) ऋ० ७, ६०, ५ ।
 (घ) ऋ० ७, ६६, ४ । (ङ) ऋ० ७, ६६, १४ । (च) ऋ० ७, ६६, १६ ।
 (ज) ऋ० ७, ७५, १ । (झ) ऋ० ७, ७६, १ ।

क्रन्दन्तं सारमेयं स धावन्तं द्रष्टुमुद्यतं ॥१२॥
 यदूर्ध्वे^(क)ति च चिभिः सान्त्वयित्वा व्यसुस्वपत्^(ख) ।
 स तं^(ग) प्रस्त्रापयामास जनमन्यस्य वारुणम् ॥१३॥
 ततस्तु वरुणो राजा स्नान् पात्रान् प्रत्यसुञ्चत^(घ) ।
 स बद्धः^(ङ) पितरं सूक्तैश्चतुर्भिरित उत्तरैः^(च) ॥१४॥
 अभितुष्टाव धीरे^(ज)ति सुमोर्ध्वेनन्ततः पिता ।
 भ्रुवासु त्वे^(झ)ति सोक्तायां पात्रा अस्त्रात्प्रमोचिरे^(झ) ॥१५॥
 पराशि चीषि सूक्तानि वायव्यानि प्रवीरया^(ञ) ।
 अप तास्त्रै^(ट)न्नुवायव्याः ऋचो^(ड) यासु^(ड) द्विवत्सुतिः ॥१६॥
 प्रवीरयोक्ता वायव्याः प्रा उ^(ण) गीत्यैतरेषके ।

-
- (१) क्रन्दन्तमित्यादि सान्त्वयित्वा व्यसुस्वपदित्यन्तपाठः क० ग० घ० च०
 चिक्रितपुस्तकेषु न विद्यते ।
 (२) एवमिति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (३) सैः पात्रैः प्रत्यवध्यत इति क० ग० घ० च० ।
 (४) बुद्धेति क० घ० च ।
 (५) बद्धः स वारुणैः पात्रैः भ्रुवा सुत्वेति दृश्यते इति ख० ड० पुस्त-
 कान्तरस्य ।
 (६) सुसुचिरे इति पाठः शुद्धः ।
 (७) चेति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (८) क्लृताविति क० ग० घ० च० ।
 (९) यास्त्विति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (१०) प्रास्त्विति ख० ।
-

(क) ऋ० ७, ५५, २ । (ख) ७, ८६, १ । (ग) ऋ० ७, ८८, ७ ।
 (घ) ऋ० ७, ६०, १ ।

पदस्य व्यत्ययं कृत्वा वाच्योः प्राधान्यमुच्यते ॥१७॥
 ते सत्येन द्रव्यो यावन्तरस्यतुर्ध्वजः पुनः ।
 उग्रनैका^(क) प्रसोता^(ख) सर्गद्वयोरेता नव स्यताः^(ग) ॥१८॥
 ऐन्द्राग्ने शुचि^(ग)मित्येते प्रेति^(घ) सारस्यते परे ।
 स्तुतस्यैव सरस्त्रांसु^(१) जनिधन्त^(ख)स्यतुर्ध्वजेः^(२) ॥१९॥
 राजा वर्षसहस्राणि^(३) दीक्षित्यन्नाङ्गवः पुरा ।
 चचारैकरथेनेमां ब्रुवन् सर्वाः समुद्रगाः ॥२०॥
 यच्छे वहत भागान् मे^(४) दन्द्गो वाप्यनेकशः^(५) ।
 प्रत्यूचुस्तं नृपं नद्यस्यापवीर्याः कथं वयं ॥२१॥
 वहेम भोगान् सर्वांसो सचे वार्षसहस्रिके^(६) ।

-
- (१) प्रवीरयोक्ता वायव्या इत्यादि द्वयोरेता नव स्यता इत्यन्तपाठः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नास्तीक्यते ।
 (२) हेचा सरस्त्रान् स इतीति छ० पुस्तकान्तरम् । हेचा इत्यत्र दृष्टे इति ख० ।
 (३) चतस्रमिरिति क० घ० च० चतिस्रमिरिति ग० ।
 (४) वर्षसहस्रायेति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरम् ।
 (५) भोगान् मे इति पाठो युक्तः उत्तरत्र तथादर्शनात् । उपहत मां सर्वामिति क० घ० च०, वहद्य भागान् मे इति ग०, वहत माः सर्वाः इति छ० ।
 (६) वाच्य वैकशः इति क० ख० ग० घ० च० ।
 (७) वर्षसहस्रिके इति ख० छ० ।
-

(क) ऋ० ७, ६१, २ । (ख) ऋ० ७, ६२, २ । (ग) ऋ० ७, ६३, १ ।
 (घ) ऋ० ७, ६४, १ । (ङ) ऋ० ७, ६६, ४ ।

सरस्वतीं प्रपद्यस्व सा त्वा^(१) वक्ष्यति नाञ्जय ॥२२॥
 तथेत्युक्त्वा जगामाशु आपगां^(२) च सरस्वतीम् ।
 सा चैनं प्रतिजग्राह दुदुहे च पयो दत्तम्^(३) ॥२३॥
 एतदत्यहुतं कर्म सरस्वत्या नृपं प्रति ।
 वारुणिः^(४) कौर्त्तयामास प्रथमस्य द्वितीयया ॥२४॥
 द्वे वारुण्यत्ये ऐन्द्रे च^(५) वैष्णवे तु^(६) परे ततः ।
 उत्तमैश्वर्यस्य तिस्रः^(७) स्युः^(८) पर्वान्ये तिस्र उत्तरे ॥२५॥
 आग्नीर्षं च प्रथमा तत्र प्रथमस्य द्वितीयया ।
 यज्ञे आद्येन्द्रमेवास्त्रौदन्या त्विन्द्रादृष्टस्यती^(९) ॥२६॥
 द्वितीया नवमी चैव सौतीन्द्राग्रज्जाणस्यती^(९) ।

- (१) ते इति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) जगामाशु पावनौमिति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) प्रतिजग्राह सा चैनं प्रयः सर्पिंश्च दुदुहतीति क० ग० घ० च० ।
 (४) वारुणः इति ख० ।
 (५) ऐन्द्रे यज्ञे दिवः सूक्ते इति क० घ० च०, यज्ञे वारुणस्यत्वमैन्द्र-
 मिति ग० ।
 (६) चेति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) द्वयो द्वितीयोदमैन्द्रेति क० घ० च० ।
 (८) आग्नीर्षं च प्रथमा तत्रेत्यादि अन्यथा त्विन्द्रादृष्टस्यती इत्यन्तपाठः
 क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते । तेषु अस्मिन् स्थले,
 सौतीन्द्रं प्रथमा तत्र द्वितीयाद्या दृष्टस्यति । इति श्लोकाऽं
 वर्तन्ते ।
 (९) सहेन्द्राग्रज्जाणस्यती इति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० ७, १०१, १ ।

संवत्सर^(क)न्तु माण्डूकमैन्द्रासोमं^(१) परन्तु यत् ॥२७॥
 षड्विर्ददर्श रक्षोन्नं^(२) पुत्रघ्नोकपरिभुतः ।
 हते पुत्रघ्नते क्रुद्धः सौदासेर्दुःखितस्तदा^(३) ॥२८॥
 ये पाकग्रंसं^(४)मृक् सौम्या^(५) आग्नेयी तत उत्तरा ।
 एकादशी वैश्वदेवी सौम्यस्तस्याः परो दृचः^(६) ॥२९॥
 यदि वाह^(७)मृगाग्नेयी ऐन्त्री यो मे^(८)ति तु स्रता^(९) ।
 यावृषी प्रयाजिगती^(१०)ति वित्तिष्ठध्वं^(११) तु मास्तौ ॥३०॥
 प्रवर्त्तये^(१२)ति पक्षेत्र्य ऐन्द्रासोमीत्यृगुत्तमा ।
 षड्विस्त्राग्निषमाग्नास्ते मानो रक्ष^(१३) इति तृचि^(१४) ॥३१॥
 दिवसैव पृथिव्याश्च तथा पाञ्चनमात्मनः ।
 उलूक यातुं^{(१५)(१६)} जज्ञेतास्मानारूपाभिर्गाचरान्^(१७) ॥३२॥

- (१) मण्डूका इन्द्रासोममिति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) राक्षोन्नमिति क० घ० ड० च० ।
 (३) एतच्छ्लोकार्थं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ।
 (४) सौम्याविति ख० ।
 (५) दृचः इति म० ।
 (६) यो मेतीन्द्रः स्ततोऽर्द्धयेति ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) दृचै इति क० घ० च० ।
 (८) यात्विति क० ख० ग० घ० च०, यान्विति पुस्तकान्तरम् ।
 (९) एष श्लोकः क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ।

(क) ऋ० ७, १०३, १ । (ख) ऋ० ७, १०४, ६ । (ग) ऋ० ७,
 १०४, १४ । (घ) ऋ० ७, १०४, १६ । (ङ) ऋ० ७, १०४, १७ ।
 (च) ऋ० ७, १०४, १८ । (छ) ऋ० ७, १०४, १९ । (ज) ऋ० ७, १०४, २३ ।
 (झ) ऋ० ७, १०४, २२ ।

पञ्चदश्यान्तु सूक्तस्थापाहृत्वा^(१) चैव वासुधिः ।
 दुःखप्रोकपरीतात्मा प्रपते विष्णुपत्निव ॥ ३३ ॥
 इते पुत्रप्रते तस्मिन्^(२) वसिष्ठो दुःखितस्तदा ।
 रक्षोभ्रतेन प्रापान्तु सुदासेनेति नः श्रुतं^(३) ॥ ३४ ॥
 कस्त्यैव प्रगायस्य घोरपुत्रौ बभूवतुः ।
 गुह्या तावतुभ्रातावूषतुः सहितौ वने ॥ ३५ ॥
 वसतोऽसु तद्योक्ष्य कस्त्यपत्न्याः शिरःस्तपन्^(४) ।
 हत्वा कनीयान् कस्त्योक्तसङ्गावन्बुधत^(५) ॥ ३६ ॥
 प्रभुकामस्य तं कस्त्यः क्रुद्धः पापामिग्रह्या ।
 बोधयामास पादेन दिधचक्षिव तेजसा ॥ ३७ ॥
 विदित्वा तस्य तं भावं प्रगायः प्राञ्चक्षिः स्मितः ।
 मादत्ते च पिदत्ते च वरयामास तावुभौ ॥ ३८ ॥
 स चौरौ^(६) वाच कस्त्यो वा वंशजैर्वंशभिः पितुः ।
 ददर्शान्यैश्च सहितः ऋषिर्मन्त्रस्यमष्टमम् ॥ ३९ ॥

(१) अष्टम्यामिति क० म० घ० च० ।

(२) क्रुद्धः इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) वै श्रुतिरिति क० म० घ० च० ।

(४) शिरःस्तपदिति क० घ० च० । शिरःस्तपदिति ख० म० ।

(५) उक्तसङ्गावन्बुधतेति क० घ० च० । कस्त्योक्तसङ्गावन्बुधतेति ख०
 छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) चौरः इति क० ख० घ० च० ।

माचिदै^(क)न्नाधि चत्वारि अन्वस्य खूर^(ख)मित्युषि ।
 तुष्टावाङ्गिरसौ गारौ वसन्ती^(१) श्रमती^(ग) पतिम् ॥ ४० ॥
 स्त्रियं सन्तं^(२) पुमांसन्तमासङ्गः स्तुतवानृषिः^(३) ।
 खस्य^(४) दानं सुसौ^(५)त्युग्मिश्चतुर्भिः परिकीर्तितम् ॥ ४१ ॥
 शिष्टे^(६)त्युग्म्हां तु काशस्य विभिन्दोः परिकीर्तितम् ।
 पाकस्यान्वसु^(७) भोजस्य चतुर्भिर्यमिति^(८) स्तुतम् ॥ ४२ ॥
 पौष्णौ प्रेति^(९) प्रगाथौ द्वौ^(१०) मन्यते ग्राकटाद्यमः ।
 ऐन्द्रमेवाथ पूर्वन्तु गाक्षवः पौष्णसुत्तरम्^(११) ॥ ४३ ॥
 ऐन्द्राणामिह सूक्तानामुत्तमस्योत्तमे ढचे ।
 दानं राघ्नः सुसङ्गस्य खूरं राध^(१२) इति स्तुतं ॥ ४४ ॥
 दूरा^(१३)दित्याग्निने सूक्ते सप्तत्रिंशत्ताने^(१४) यथा ।

-
- (१) वसन्ताविति ख० । वसताविति ङ० ।
 (२) सन्तमिति ग० ।
 (३) मासं तं स्तुतवानृषिरिति ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (४) तस्येति ख० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (५) चेति ख० ङ० ।
 (६) त्विति ख० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (७) उत्तममिति ङ० ।

-
- (क) ऋ० ८, १, १ । (ख०) ऋ० ८, १, ३४ । (ग) ऋ० ८, १, ३४ ।
 (घ) ऋ० ८, १, ३० । (ङ) ऋ० ८, २, ४१ । (च) ऋ० ८, ३, २१ ।
 (छ) ऋ० ८, ४, १५ । (ज) ऋ० ८, ४, १६ । (झ) ऋ० ८, ५, १ ।
 (ञ) ऋ० ८, ५, ३७ ।

तत्रार्द्धर्चा^(१) दृष्ट^(२)स्नान्यः कग्रोर्दानस्तवः स्तुतः ॥४५॥
 महानिती^(३)न्द्रदैवत्यमग्निं वैश्वानरं स्तुतम्^(४) ।
 मन्यते ग्राकपूणिस्तु भार्ग्याश्च^(५)सैव सुद्वजः ॥४६॥
 दृष्टे तु गत^(६)मित्यस्मिन् दानं तैरिन्द्रिरं स्तुतम् ।
 परन्तु मास्तं प्रेति^(७) आन^(८)स्त्रीष्या^(९)श्चिनानि च^(१०) ॥४७॥
 त्व^(११)माग्नेयं य इन्द्रे^(१२)ति षडैन्द्राण्युत्तमस्य तु ।
 उपोत्तमायामर्द्धर्चं देवो वासोस्वतिः^(१३) स्तुतः ॥४८॥
 इद^(१४)मादित्यदेवत्यं तिसृभिस्त्वदितिः^(१५) स्तुता^(१६) ।
 षष्ठ्यां चतुर्थीषप्तम्योस्तुते^(१७)त्याम्बिन्यृगष्टमौ^(१८) ॥४९॥
 स्तुताः श्र^(१९)मिति पञ्चोस्या^(२०)मग्निस्वर्यानिशास्त्रयः ।

-
- (१) इत्यर्द्धर्चः इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) दृष्टः इति क० घ० उ० च० ।
 (३) महानैन्द्रं प्रभवत्यामभिर्वैश्वानरः स्तुतः इति क० ग० घ० च० ।
 (४) भार्ग्याश्च इति उ० ।
 (५) अतः इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) तथेति क० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) षष्ठा चतुर्थीषप्तम्योस्तुतेत्याम्बिन्यृगष्टमौ इति क० घ० च० ।
 (८) पञ्चस्विति क० ग० घ० च० ।
-

- (क) ऋ० ८, ६, १ । (ख) ऋ० ८, ६, ४६ । (ग) ऋ० ८, ७, १ ।
 (घ) ऋ० ८, ८, १ । (ङ) ऋ० ८, ८, २१ । (च) ऋ० ८, ११, १ ।
 (छ) ऋ० ८, १२, १ । (ज) ऋ० ८, १७, १४ । (झ) ऋ० ८, १८, १ ।
 (ण) ऋ० ८, १८, ६ । (ट) ऋ० ८, १८, ८ । (ठ) ऋ० ८, १८, ९ ।

वदुषार्थममिच्छाणां प्रगाथोऽय^(१)मिति स्तुतिः^(२) ॥५०॥
 आग्नेये स्तुतौ राजर्षिस्त्वसदस्योरदा^(क)दिति ।
 पञ्चाशतं बधूनाञ्च गवां तिस्रस्य सप्ततीः ॥५१॥
 अश्वोद्गाणामुरभ्राणां वासांसि विविधानि च ।
 रत्नानि वृषभं श्रावं तासामघोसरं पतिम्^(ख) ॥५२॥
 हत्वा दारानृषिर्गच्छन्निन्द्रायैतच्छ्रंस ह ।
 वयं^(ग) सूक्तेन शक्रञ्च प्रीतस्येन शचीपतिः ॥५३॥
 ऋषे वरं वृणीष्वेति प्रह्वस्तमृषिरब्रवीत् ।
 काकुत्स्थ कन्याः पञ्चाशद्युगपद्रमये प्रभो ॥५४॥
 कामतो बह्वरूपत्वं धीवमं^(घ) चाक्षयां रतिं ।
 शङ्खनिधिं पद्मनिधिं मङ्गुहेष्वनपायिमम्^(ङ) ॥५५॥
 प्रासादान् विश्वकर्मासौ सौवर्णास्त्वत्प्रसादतः ।
 करोतु पुष्यवाटीञ्च पृथक्तासां सुरद्रुमैः ॥५६॥
 मा भूत् सपत्नी स्यद्ध्यायां सर्व्वमस्त्विति चाब्रवीत्^(च) ।

-
- (१) वदुषार्थममिच्छाणां प्रगाथेयमिति ख० ड० ।
 (२) स्तुताः इति ख० ड० पुस्तकान्तरञ्च, तदेति ग० ।
 (३) अग्ने शरं प्रतीति ख० ।
 (४) युगपदिति ड० ।
 (५) काकुत्स्थोत्थादिसाङ्गोक्तः पुस्तकान्तरे न दृश्यते ।
 (६) पञ्चाशतं बधूनाञ्चेत्यादि सर्व्वमस्त्विति चाब्रवीदित्यन्तपाठः क० ग०
 घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नश्यते ।
-

(क) ऋ० ८, १९, १६ । (ख) ऋ० ८, २१, १ ।

आगन्तु^(क) माहृतं सूक्तं वय^(ख)मित्येन्द्रमुत्तरम्^(१) ॥५७॥
 काण्वस्य सौभरे^(२)स्यैव यजतो वंशजैः^(३) सह ।
 कुहचेचे यवान् जक्षुर्हवीषि विविधानि च ॥५८॥
 आखुच्च^(४) सोऽभितुष्टाव इन्द्रश्चिचं सरस्वतीं ।
 इन्द्रो वे^(५)त्यनयर्षा स दामग्रन्तिं प्रकाशयन् ॥५९॥
 आखुराजोऽभिमानाच्च प्रहर्षितमनाः स्वयम्^(६) ।
 स सुतो^(७) देववश्चिच^(८) स्रवथे तु गवां ददौ^(९) ॥६०॥
 अयुतानां सहस्रं वै निर्जयाह सुवभृषिः ।
 ष्विञ्चोवाच^(८) हृष्टात्मा नाहमर्हाम्युषेः सुतिम् ॥६१॥
 तिर्यग्योनौ समुत्पन्नो^(९) देवतां^(१०) स्रोतुमर्हसि ।

-
- (१) वयमैन्द्रमतः परमिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) सोमदेरिति क० ग० घ० च० ।
 (३) वंशजैरिति क० घ० च० ।
 (४) आखवः इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) इन्द्रोवेत्यनयर्षा स इति श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु
 नाशोक्तते ।
 (६) संसृत इति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) यद्ददौ तद्भृषेन हेति उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) प्रोवाचेति उ० ।
 (९) समुद्भूत इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१०) देवं नः इति ग० ।
-

(क) ऋ० ८, २०, १ । (ख) ऋ० ८, २१, ४ । (ग) ऋ० ८, २१, १७ ।
 (घ) ऋ० ८, २१, १८ ।

तमन्यथा पुनश्चासौदोत्यं^(क) सूक्तेन चाश्विनौ^(ख) ॥६२॥
 इक्षि^(ग)ध्वेत्येतदाग्नेयं सखायस्यैन्द्रमुत्तरम्^(घ) ।
 यथा वरः सुसाधे^(ङ) उत्तमस्त्वौषसस्तृचः ॥६३॥
 अष्टौ तु सञ्चिता एता देवता विभिदुर्वलम् ।
 उषास्येन्द्रश्च सोमश्चाथाग्निः सूर्यो वृहस्पतिः ॥६४॥
 अङ्गिराः सरमा चैव ता वा^(च)मित्युत्तरस्य तु ।
 आदौ मैत्रावरुणस्तु^(छ) नव द्वादश तत्तराः ॥६५॥
 वैश्वदेव्यो वरुणाया यथादावृषये वसु ।
 इन्द्रो वेत्येतयर्षा तु दानप्रक्तिप्रकाशनम्^(ज) ॥६६॥
 कौर्त्तितं^(झ) तु वृषे तस्मिन्मृच्च^(ञ)मुच्यथायने ।
 अश्विनौ ददतः प्रीतौ तद्विद्योक्तं सुषामनि^{(ट)(ठ)} ॥६७॥

-
- (१) कृत्वा चित्रं सूक्तैः परैस्त्रिभिरिति क० घ० च० ।
 (२) उत्तममिति छ० एतच्छ्लोकार्द्धं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितम् । तेषु अस्मिन् खण्डे, अश्विनावप्रिमिन्द्रश्च चामितुष्टाव देवताः । एतच्छ्लोकार्द्धं वर्त्तते ।
 (३) मित्रावरुण इति ख० छ० ।
 (४) एतच्छ्लोकार्द्धं ख० ग० छ० चिह्नितपुस्तकेषु नापद्यत ।
 (५) कौर्त्तितमिति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) एतच्छ्लोकार्द्धं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विस्यते ।
-

(क) ऋ० ८, २२, १ । (ख) ऋ० ८, २१, १ । (ग) ऋ० ८, २४,
 २८ । (घ) ऋ० ८, २५, १ । (ङ) ८, २६, २२ । (च) ऋ० ८, २५, २२ ।

आश्विनं तु युवो^(क)र्युच्छ^(ख) वायव्या उत्तरासु याः ।
 यं सवर्णमनुर्नाम लेभे पुत्रं विवस्वतः ॥६८॥
 वैश्वदेवानि पञ्चैतान्यग्निदक्षे^(ग) जगाद् सः^(१) ।
 ऋभुरेक^(घ) इति त्वस्मिंस्त्रिभ्रतो^(२) द्विप्रदा दग् ॥६९॥
 स्वयन्ते देवता ह्यासु कर्षाभिः^(३) खैः पृथक् पृथक् ।
 सुताः कर्षागुणैः खैः खैर्देवता यत्र यत्र तु ॥७०॥
 पृथक् कर्मसृतिर्नाम वैश्वदेवन्तदेव तु^(४) ।
 तासाम्भुरिति त्वाद्या सौम्याग्नेयी तृगुन्तरा ॥७१॥
 त्वाप्त्री चैत्री च रौद्री च पौष्णी वैष्णव्युगाश्विनी ।
 नवमी मैत्रावरुण्युदग्रमी मित्रसंस्तवा ॥७२॥
 यजमानप्रसङ्गाच्च यजिरेवाच संस्तवा ।
 यो यजति^(क)दृचे गङ्गो यजतां पतिरीक्षितः ॥७३॥
 तस्य युमान्^(ख) दृचे यज्वा चतसृष्वपि मच्छि^(ग)ति ।

-
- (१) वैश्वदेवानि ऋक्सांनि जगादाग्निरिति स्वयमिति क० घ० च० ।
 (२) त्वेता त्रिभ्रतः इति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।
 (३) ह्यासां नवभिरिति क० घ० च० ।
 (४) पृथक् कर्मसृतेषु त्वस्मिं तद्विद्याद्वैश्वदेवतमिति ख० ङ० पुस्तकान्तरम् ।
-

(क) ऋ० ८, २६, १ । (ख) ऋ० ८, २६, २० । (ग) ऋ० ८, २७,
 १ । (घ) ऋ० ८, २६, १ । (ङ) ऋ० ८, २१, १ । (च) ऋ० ८, २१,
 २ । (छ) ऋ० ८, २१, १, ५ ।

यज्वनोरेव दम्पत्योः पञ्च या^(क) दम्पतीत्यृषः ॥७४॥
 आश्रमा^(ग)ग्नीरैतु^(ग) पौष्णौ परे मिचार्यमाः यथा^(घ) ।
 वरुणस्य सुतस्त्वच आदित्याः अग्नि^(घ)मग्ने^(१) ॥७५॥
 सूक्तानि प्रकृतानी^(घ)ति चीर्यैः प्राणि पराश्वतः ।
 अध^(घ) इत्यत्र कन्या तं स्त्रीलिङ्गेनेन्द्रमत्रवीत् ॥७६॥
 स हि तां कामयामास दानवीं पाकशासनः ।
 ष्येष्ठां स्वसारं पुंसस्य^(१) तस्यैव बधकाम्यवा^(५) ॥७७॥
 अग्निने^(ग)त्याश्विनं सूक्तमैन्द्रे सूक्ते परे ततः ।
 ऐन्द्राम्यात् परमाग्नेयमैन्द्राम्याद्वावणे^(४) परे ॥७८॥
 उत्तरे वरुणे त्वन्य आ वा^(क)मित्याश्विनस्तृषः ।
 सूक्ते इमे^(ग) समाग्नेये^(५) ताभ्यामैन्द्रे ततः परे^(१) ॥७९॥

- (१) यो यजाति बृचे शक इत्यादिसाङ्गोक्तद्वयं क० ग० घ० च० चिह्नित-
 पुस्तकेषु नापद्यत ।
 (२) प्युसस्येति क० घ० च०, वंसस्येति ख० पुस्तकान्तरस्य ।
 (३) युवकाम्ययेति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (४) ऐन्द्रामं परमाग्नेयमैन्द्रामं वावणे इति क० घ० च० । वावणे इत्यत्र
 वावणमिति ग० ।
 (५) इमे तु चाग्नेये इति क० घ० च० ।
 (६) ताभ्यमैन्द्रेति चोत्तरे इति क० ग० घ० च० ।

(क) ऋ० ८, ३१, ५ । (ख) ऋ० ८, ३१, १० । (ग) ऋ० ८,
 ३१, ११ । (घ) ऋ० ८, ३१, १२ । (ङ) ऋ० ८, ३१, १४ । (च) ऋ०
 ८, ३२, १ । (छ) ऋ० ८, ३३, १६ । (ज) ऋ० ८, ३५, १ । (झ) ऋ०
 ८, ३२, ४ । (ञ) ऋ० ८, ३२, १ ।

वशायाश्चाय^(१)यत्^(२)प्रादात्कानीनस्तु वृथुश्रवाः ।
 तद्वच संस्तुतं दानमास^(३) इत्येवमादिभिः^(४) ॥८०॥
 आनः^(५) प्रगाथो वायव्यः सूक्तस्योपोत्तमा च या ।
 मिषार्थमाषौ मरुतः सुनीयोच^(६)दृषे सुताः ॥८१॥
 द्विषत्वारिंशकान्नीत^(७) खिप्रोकाय पुरन्दरः ।
 गिरिं निहत्य वक्षेण गा ददावसुरैर्हताः ॥८२॥
 यः^(८) क्वन्तदिति चैतस्यामृषिस्तु स्वयमब्रवीत्^(९) ।
 सुता नवम्या त्वदितिर्महो^(१०)त्यादित्यदेवते^(११) ॥८३॥
 अन्धाः पद्मोषसेऽपि स्युः सौम्यं सादो^(१२)रिति स्वतम् ।
 पराश्रय्यष्टौ तु^(१३) सूक्तानि श्वषीषां तिग्मतेजसाम् ॥८४॥

(१) वशायाश्चायेति घ० ।

(२) वशाश्चाय वपदिति छ० ।

(३) आदिनेति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(४) प्रातः इति छ० पुस्तकान्तरम् ।

(५) मिषार्थमाषौ मरुतः इत्यादि ऋषिस्तु स्वयमब्रवीदित्यन्तपाठः क०
 म० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ।

(६) चापीति क० घ० च० ।

(७) पराश्रि चाष्टाविति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(८) ऋ० ८, ४६, २१ । (ख) ऋ० ८, ४६, २५ । (ग) ऋ० ८,
 ४६, ४ । (घ) ऋ० ८, ४६, २७ । (ङ) ऋ० ८, ४७, १ । (च) ऋ०
 ८, ४८, १ ।

ऐन्द्राण्यभि^(क) तु षड्विंशः प्रगाथो बज्रदेवतः ।
 ऋगन्याग्नेरचेत्य^(ख)ग्निः सूर्यमन्यपदा^(ग) जगौ^(घ) ॥८५॥
 प्रस्तुत्स्य पृषभस्य^(ङ) प्रादाद्यदसु किञ्चन ।
 तद्भूरी^(च)दिति सूक्ताभ्यामखिलान्विह संस्तुतम्^(छ) ॥८६॥
 ऐन्द्राण्युभय^(ज)मित्यत्र षडाग्नेयात् पराणि तु^(झ) ।
 निपातमाह^(ञ) देवानां दाता म^(ट) इति भागुरिः ॥८७॥
 ढचे^(ड)यास्कासृचन्वेतं^(ण) मन्यते वैश्वदेवतं ।
 आदित्यदैवतं सूक्तं त्याग्वि^(त)त्यत्र परन्तु यत् ॥८८॥
 धीवराः षड्दशा मीनान् बृहदा सारस्वते जले ।

-
- (१) अनयं पदमिति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) एतच्छ्लोकाद्धं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते । तेषु
 षस्मिन् शब्दे, अन्वेत्त्वमिरिति त्वस्यास्ततोऽभिः सूर्यं एव तु । इति
 श्लोकाद्धंमस्ति ।
 (३) त्विति ड० ।
 (४) परिकीर्तितमिति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) श्लोकाद्धंभेतव् ख० ड० चिह्नितपुस्तकयोर्न विद्यते ।
 (६) निपातानाहेति ख०, निपातेनेहेति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) ऋचमिति ग० ।
 (८) यास्कोऽस्तेऽद्धं ढचं चैनमिति ड० ।
-

(क) ऋ० ८, ४६, १ । (ख) ऋ० ८, ५६, ५ । (ग) ऋ० ८, ५५,
 १ । (घ) ऋ० ८, ६१, १ । (ङ) ऋ० ८, ६५, १० । (च) ऋ० ८,
 ६७, १ ।

जास्रं प्रचिप्य तान् बद्धोदचिपन् मलिखात् खलम् ॥८८॥
 ग्ररीरपातभीतास्ते तुष्टुबुधादितेः सुतान् ।
 सुमुपुस्तांस्तस्ते च प्रसन्नास्तान् समूदिरे ॥८९॥
 धीवराः चुङ्गयं मा वो भूत्स्वर्गं प्राप्स्येति च^(१) ।
 उते^(२)ति माता चैविषां द्रुचेनाभिष्टुतादितिः ॥९१॥
 मादृत्वाद्गर्भसम्बन्धात्^(३) स्त्रियेतैषां^(४) स्तुतौ स्तुतौ ।
 ऐन्द्राण्या त्वा रथं^(५) चीणि स्तौत्यृत्तनुपमे^(६)ति षट् ॥९२॥
 आर्चाश्रमेधयोरथ पञ्चदानस्तुतिः परा ।
 अपा^(७)दिन्द्रस्य चाग्नेस्य विश्वेषां चैव संस्तवः ॥९३॥
 दृषस्य प्रथमोऽर्द्धर्षः श्रेषा वरुणदेवताः^(८) ।
 त्व^(९)माग्नेयेऽथ वा सूक्ते उत्तरे^(१०) हविषां स्तुतिः ॥९४॥
 पयःपशोषधीमाञ्च^(११) तथा रूपं हि दृश्यते ।

(१) धीवराः सद्दसा मीनानित्यादि साङ्गस्योक्तद्वयं क० ग० घ० च०
चिह्नितपुस्तकेषु नापश्यत ।

(२) मादृत्वादितिसम्बन्धादिति क० च०, मादृत्वादभिसम्बन्धादिति ग०
मादृत्वादिति सम्बन्धादिति घ० ।

(३) सुवन्धेनामिति ख० ड० पुस्तकान्तरघ ।

(४) श्रेषो वरुणदेवतः इति ख० ग० घ० ।

(५) सूक्तसुत्तरमिति क० ग० घ० च० ।

(६) वेति ख० ड० ।

(क) ऋ० ८, ६७, १० । (ख) ऋ० ८, ६८, १ । (ग) ऋ० ८,
६८, १४ । (घ) ऋ० ८, ६९, ११ । (ङ) ऋ० ८, ७१, १ ।

उ^(क)दित्याश्विनमाग्नेये परे सूक्ते विशो विशः^(घ) ॥८५॥
 अग्भ्यामह^(ग)मिति द्वाभ्यां सौत्यात्मानमृषिः स्वयम् ।
 आत्मानमात्मना स्तुत्वा सौति दानं श्रुतर्व्यषः ॥८६॥
 आत्मादानाभिसम्बन्धात् परव्योच्च महानदीम्^(१) ।
 परव्योचं परया चेन्द्रं^(२) चिभिः सूक्तैरिम^(घ)न्विति ॥८७॥
 सौम्यस्य स्वय^(ग)मित्यस्य पराशैन्द्राणि यानि तु ।
 नही^(घ)ति तेषां प्रथमे^(३) वैश्वदेव्युगवीरुधत्^(ख) ॥८८॥
 देवाना^(ग)मिति देवानाम्प्रेष्ठ^(घ)माग्नेयमुत्तरम्^(४) ।
 चौष्ट्याश्विनानि सूक्तानि आ मे^(घ)शैन्द्राणि तं^(क) तथा^(५) ॥८९॥
 अपासाऽचिसुता त्वासीत्कन्या त्वग्दोषिणी पुरा ।
 तामिन्द्रश्चकमे बृहदा^(६) विजने पितुराश्रमे ॥९०॥

-
- (१) आत्मानमात्मना स्तुत्वेत्यादि परव्योच्च महानदीमित्यन्तपाठः क० ग०
 घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितः ।
 (२) परया परव्योमिन्द्रमिति क० ग० घ० च० ।
 (३) प्रथममिति उ० पुस्तकान्तरञ्च ।
 (४) आग्नेयन्तु ततः परमिति क० घ० च० ।
 (५) आम इति शैन्द्राणि तमितीति चेति क० ग० घ० च० ।
 (६) बृष्टेति क० घ० च० ।
-

(क) ऋ० ८, ७३, १ । (ख) ऋ० ८, ७४, १ । (ग) ऋ० ८, ७४,
 १३ । (घ) ऋ० ८, ७६, १ । (ङ) ऋ० ८, ७९, १ । (च) ऋ० ८,
 ८०, १ । (छ) ऋ० ८, ८०, १० । (ज) ऋ० ८, ८३, १ । (झ) ऋ०
 ८, ८४, १ । (ञ) ऋ० ८, ८५, १ । (ट) ऋ० ८, ८८, १ ।

तपसा ब्रुधे सा तु सर्वमिन्द्रचिकीर्षितम् ।

उदकुम्भं समादाय अपामर्षं जगास सा^(१) ॥१०१॥

दृष्ट्वा सोममपादास्ये तुष्टावर्षा वने तु तं ।

कन्या वा^(क)रिति चैतस्यानेषोऽर्षः कथितः स्तुतः^(१) ॥१०२॥

सा सुषाव सुखात् सोमं स्तुलेन्द्रघ्राजुहाव तं^(१) ।

असौ य एषी^(क)त्यनया पपाविन्द्रस्तु तन्मुखात्^(४) ॥१०३॥

अपूर्णांश्चैव सक्तूंस भक्षयित्वा तु तद्गृहात्^(४) ।

अग्निस्तुष्टाव सा चैनं जगादैनं दृष्टेन तु^(१) ॥१०४॥

सुप्तोमामनवद्याङ्गीं कुरु मां शक्र सुत्वर्षा ।

तस्यास्तदचनं भ्रुत्वा प्रीतस्तेन पुरन्दरः^(५) ॥१०५॥

रथच्छिद्रेण तामिन्द्रः शक्रटस्थ युगस्थ च ।

(१) क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु उदकुम्भं समादायेति श्लोकाङ्गं,
अपूर्णांश्चैव सक्तूंस्वेति श्लोकाङ्गात्परतः पठितम् ।

(२) दृष्ट्वासोममपादास्ये इत्यादि एषोऽर्षः कथितः स्तुतः इत्यन्तपाठः
क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तके नोपलभ्यते ।

(३) पपाविन्द्रस्तु तन्मुखादिति क० ग० घ० च० ।

(४) एतच्छ्लोकाङ्गं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(५) शतक्रातुरिति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(६) असौ ब्रूते इत्येन सेति छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(७) एतच्छ्लोकाङ्गं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नैद्यते ।

(क) ऋ० ८, ६१, १ । (ख) ऋ० ८, ६१, २ ।

प्रक्षिप्य निश्चकर्ष चिः सुत्वक् सा तु ततोऽभवत्^(१) ॥१०६॥
 तस्यां त्वधि व्यपेतायां पूर्वस्यां ब्रह्मको^(२)ऽभवत् ।
 उत्तरा त्वभवद्गोधा ह्यकसासस्त्वगुत्तमा ॥१०७॥
 इतिहासमिमं^(३) सूक्तं त्वाहत्तुर्यास्वमाठरौ^(४) ।
 कन्ये^(क)ति श्रौगकः सूक्ते यान्त^(ख)मैत्रे ततः परे^(ग) ॥१०८॥
 उत्तमा चार्भवी प्रोक्ता उत्तरस्यैतरेयके ।
 ह्यान्दोगिके द्वितीये तदार्भवं ग्रस्यते यतः^(१) ॥१०९॥
 माहृतं गौः^(ग) परं सूक्तमा त्वै^(घ)न्द्राणि^(०) पराणि षट् ।
 सूक्ते द्वितीय एतेषामितिहासं प्रचक्षते^(८) ॥११०॥

-
- (१) ततः सा सुत्वचामवदिति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) तस्यास्त्वगपहृतायाः पूर्वा सा ब्रह्मकोः इति क० ग० घ० च० ।
 (३) इदमिति क० ग० घ० च० ।
 (४) यास्वभागुरिरिति क० ग० घ० च० यास्वगाणवाविति ङ० पुस्तका-
 न्तरश्च ।
 (५) श्रौगकस्त्वैत्रं यान्तमित्युत्तरे च ये इति क० ।
 (६) उत्तमा चार्भवीत्यादिश्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु
 नापद्यत ।
 (७) ह्यात्वैन्द्राणीति क० ग० घ० च० ।
 (८) एतच्छ्लोकादर्थं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ॥
-

(क) ऋ० ८, ६१, १ । (ख) ऋ० ८, ६२, १ । (ग) ऋ० ८, ६४,
 १ । (घ) ऋ० ८, ६५, १ ।

अपक्रम्य तु^(१) देवेभ्यः सोमो वृचभयार्दितः ।
 नदीमंशुमतीनाम्बीमध्यतिष्ठत् कुरुन्^(२) प्रति ॥१११॥
 तं वृहस्पतिनैकेन अभ्यपा^(३)द्वृचहा सह ।
 योत्स्यमानः सुसंहृष्टै^(४)र्मरुद्भिर्विविधायुधैः ॥११२॥
 वृद्धा तामायतः सोमः स्वबलेन व्यवस्थितः ।
 मन्वानो वृचमायान्तं^(५) जिघांसुमरिसेनया ॥११३॥
 व्यवस्थितं धनुमन्तं तमुवाच वृहस्पतिः ।
 मरुत्पतिरथं सोम एहि^(६) देवान्^(७) पुनर्विभो ॥११४॥
 श्रुत्वा देवगुरोर्वाक्यमनथं वृचशङ्क्या^(८) ।
 सोऽब्रवीञ्चेति तं शक्र ओजसैव^(९) बलाद्ब्रवी ॥११५॥

- (१) अपचक्रामेति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) अशुमती नामा अत्यतिष्ठद्गुरुनिति क० ग० घ० च०, अभ्यति-
 ष्टव् कुरुनिति ख० ड० ।
 (३) अभ्ययादिति पाठः साधुः । द्वृचान्वयादिति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) योत्स्यमायस्य संहृष्टैरिति क० घ० च० ।
 (५) वृद्धा तामायतांस्वोमं स्वबलेन व्यवस्थितम् । मन्वानं पुत्रमायान्त-
 मिति क० घ० च० ।
 (६) मरुत्पतिरथं सोममैह्येति क० ग० घ० च० ।
 (७) देवेति पाठः समीचीनः ।
 (८) श्लोकार्द्धमेवत् क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।
 (९) स्वर्गं एवेति क० घ० च० ।

इयाय देवानायन्तं^(१) तं पपुर्विधिवत्सुराः ।
जघ्नः पौला च दैत्यानां समरे^(२) नवतीर्णव ॥११६॥
तदेतदप्यवद्रुष^(३)स्तृचे सर्वं निगद्यते ।
द्वचस्य देवतां तस्य^(४) इन्द्रमेवाह ग्रौनकः ॥११७॥
ऐन्द्रावार्हस्यत्य उक्ता ब्राह्मणे त्वैतरेयके^(५) ।
द्वचेनेन्द्रमपश्यन् तं ^(६)नेमोऽय^(७)मिति भार्गवः ॥११८॥
तुष्टावेन्द्रो द्रुचेनाय^(८)महं पश्य च मामृषे ।
स हि स्तुवन्नेव एको नेन्द्रा^(९) अस्तीति चाब्रवीत् ॥११९॥
तदाकर्ष्यंश्च आत्मानमृग्भ्यां तुष्टाव दर्शयन्^(१०) ।

-
- (१) आदायेति क० ग० घ० च० ।
(२) इतरा इति क० घ० च० ।
(३) तदेतदपि यतस्मिन्निति क० ग० च० ।
(४) देवता ह्येवा इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
(५) श्लोकार्ज्जमेतत् क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
(६) अवृश्यन्तमिति क० घ० च०, ऐन्द्रमपश्यन् तमिति ख० पुस्तकान्तरस्य ।
(७) इन्द्रः इति पाठः साधुः ।
(८) स हि स्तुवन्नेव एक इत्यादि ऋग्भ्यां तुष्टाव दर्शयन्मिथ्यन्तपाठः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितः ।
-

(क) ऋ० ८, ६६, १३ । (ख) ऋ० ८, १००, १ । (ग) ऋ० ८,
१००, ४ ।

अक्षिप्त दृष्टा^(क) सुप्रीतो विश्वेत्तात^(ख) इति दृष्टे ॥१२०॥
 विविधानि च कर्माणि दानमैन्द्रश्च शंसति ।
 मनोजवा^(ग)स्तु सौवर्षी^(१) समुद्रे^(ग) वज्रसंस्तवः ॥१२१॥
 वाचं सर्वगतं देवीं^(घ) स्तौति यद्वा^(ग) गिति दृष्टे ।
 चींल्लोकानभितप्येमान्^(१) वृचस्तस्थौ स्वयं लिषा ॥१२२॥
 तं नाग्रकं हन्तुमिन्द्रो विष्णुमभ्येत्य सोऽग्रवीत् ।
 वृचं हनित्ये तिष्ठस्व विक्रम्याद्य^(४) ममान्तिके ॥१२३॥
 उद्यतस्य तु^(५) वज्रस्य द्यौर्ददातु^(६) ममान्तरम् ।
 तथेति विष्णुस्तच्चक्रे द्यौस्त्रास्य विवरन्ददौ ॥१२४॥
 तदेतदखिलं प्रोक्तं विष्णुविति सखे^(७) लृचि^(७) ।

(१) तं दृष्टिर्षिञ्चेति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) सौवर्षीति ख० ड० ।

(३) अभिवृत्तेभानिति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(४) वृचं हनावविक्रम्य तिष्ठत्याद्येति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) उद्यतश्चैवेति क० घ० च० ।

(६) दशत्विति क० घ० च० ।

(७) सर्व्वमृद्विषोक्तं सखेलृचौति क० ग० घ० च० ।

(क) ऋ० ८, १००, ६। (ख) ऋ० ८, १००, ८। (ग) ऋ० ८,
 १००, ६। (घ) ऋ० ८, १००, ११। (ङ) ऋ० ८, १००, १०। (च) ऋ०
 ८, १००, १२।

मैत्रावरुणः सूक्ताद्यास्यतस्रस्वृध^(क)गित्यूषः ॥१२५॥
 प्रे^(ख)ति मित्राय वा पादास्यार्थ्यम्णो^(ख) वरुणस्य च ।
 नय^(ग)स्यतुर्थः सर्वेषामादित्यानामिति स्तुतिः ॥१२६॥
 परा त्वादित्यदेवत्या^(ख) आम^(घ) इत्याश्विनो हृषः^(ख) ।
 वायवे चोत्तरे सौर्य्यं औषधी लृगियं^(ग) परा^(घ) ॥१२७॥
 पावमानी प्रजा हे^(घ)ति माते^(घ)त्यृग्भ्यान्तु गौः स्तुता ।
 त्वमग्ने वृह^(घ)द्वाग्नेये परेऽग्निस्त्वृषि संस्तुतः ॥१२८॥
 मरुद्भिः सह रुद्रैश्च आग्ने याही^(घ)ति मध्यमः ।
 प्रजा हे^(घ)त्यपि वार्द्ध्वं प्रथमेऽग्निरिहोच्यते ॥१२९॥
 पादे द्वितीये आदित्य स्तुरीये मध्यमः स्तुतः ।

-
- (१) मित्राय पादश्च अर्थ्यम्णः इति क० ख० ग० घ० ।
 (२) ऋच आदित्यदेवत्या इति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) हृषः इति ग० ।
 (४) सौर्य्यं औषध्या प्रभा वा चन्द्रसूर्य्ययोरिति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 औषध्या इत्यत्र उच्येति ग० ।
-

(क) ऋ० ८, १०१, १ । (ख) ऋ० ८, १०१, ५ । (ग) ऋ० ८,
 १०१, ४ । (घ) ऋ० ८, १०१, ७ । (ङ) ऋ० ८, १०१, ११ ।
 (च) ऋ० ८, १०१, १४ । (छ) ऋ० ८, १०१, १५ । (ज) ऋ०
 ८, १०२, १ । (झ) ऋ० ८, १०२, १४ । (ञ) ऋ० ८, १०२,
 १४ ।

रहस्ये ब्राह्मणोऽप्येवं व्याख्यातं ह्येतरेयके^(१) ॥१३०॥
 पावमानः स्तुतः सोमो नवमे लिह मण्डले^(२) ।
 पवमानवदाप्यस्तु^(३) समिद्ध^(क) इति संस्तुतः ॥१३१॥
 अग्न आयूंषी^(ख) ति चासु तिसृष्वग्निर्निपातभाक् ।
 अविता न^(ग) इति त्वस्मिंस्त्वृषे पूषा^(घ) सह स्तुतः ॥१३२॥
 आग्नेय्यौ दे ष्टचावच यत्त^(च) इत्युत्तरे ततः ।
 उभाभ्या^(ज) मिति सावित्री अग्निषाविष्टृ^(ड) गुत्तरा ॥१३३॥
 पुनन्तु मां^(झ) वैश्वदेवी आग्नेयी त्वृगुपप्रियम्^(ञ) ।
 षडुत्तरा^(ट) य^(ण) इत्यच^(०) स्वाध्यायाध्येहसंस्तवः ॥१३४॥

-
- (१) प्रजा हेत्वपि वाऽर्द्धे इत्यादिसाङ्ग्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नित-
 पुस्तकेषु न विद्यते ।
 (२) नवमे मण्डले ऽर्धिमिरिति क० घ० च०, मण्डलार्धिमिरिति ग० ।
 (३) पवमानवदाग्नौयः इति ख० ।
 (४) पूषेति ख० छ० पुस्तकान्तरघ ।
 (५) आग्न्यासावितीति ख० ।
 (६) समोत्तराः इति ख० छ० पुस्तकान्तरघ ।
 (७) उत्तरे च य इत्येतीति ग० ।
-

(क) ऋ० ८, ५, १ । (ख) ऋ० ८, ६६, १६ । (ग) ऋ० ८, ६७, २० ।
 (घ) ऋ० ८, ६७, २३ । (ङ) ऋ० ८, ६७, २५ । (च) ऋ० ८, ६७, २७ ।
 (ज) ऋ० ८, ६७, २६ । (झ) ऋ० ८, ६७, ३१ ।

सूक्ते निरुक्ते सूक्ते^(क)ऽग्नि रचोहा चर्मासंस्तवः^(१) ।
 सूर्यवच्चात्मवच्चाच^(२) पवित्रं^(३)मिति चोच्यते ॥१३५॥
 आर्भवस्तु भवेत्पादं च्चभुर्धोर^(ग) इति स्मृतः ।
 निपातैस्तु चिभिः पादैस्त्रयो देवा इहोदिताः^(४) ॥१३६॥
 ब्रह्मा देवानां तिस्रोक्तास्त्रिभिस्त्रेतैर्द्वैचैश्च^(४) ।
 सूर्यवच्चात्मवच्चाचं^(५) स्त्रयते सोम^(घ) इत्यपि^(६) ॥१३७॥
 अनादृष्ट्यां तु वर्त्तन्यां पप्रच्छर्षींश्चक्षीपतिः ।
 काले दुर्गं महत्यस्मिन् कर्माणां केन जीव्यथ ॥१३८॥
 शकटं शाकिनौ गावः क्षपिरस्यदमं वनं^(७) ।
 समुद्रः पर्वतो राजा एवं जीवामहे वयम् ॥१३९॥
 अथ स्तुवन्^(८) शग्रंसास्य क्षुषिराङ्गिरसः शिशुः ।

-
- (१) एतच्छ्लोकार्थं ख० चिह्नितपुस्तके न पठितम् ।
 (२) सूर्यवर्चात्मवर्चापीति क० घ० च० ।
 (३) एष श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ।
 (४) दृषादृचैरिति क० ग० घ० च० ।
 (५) सूर्यवर्चात्मवर्चापीति क० घ० च० ।
 (६) एव वेति क० ग० घ० च० ।
 (७) ऋरस्य गन्दगन्दनमिति ख० । एष श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नापठ्यत ।
 (८) स्तुवन्नेवेति क० ग० घ० च० ।
-

(क) ऋ० ६, ७३, १ । (ख) ऋ० ६, ८३, १ । (ग) ऋ० ६, ८७, ३ । (घ) ऋ० ६, १०७, ७ ।

नानानीयेन^(क) सूक्तेन द्यूषीणामेव^(१) सन्निधौ ॥१४०॥
 तानिन्द्रः प्राब्रवीत् सर्वा^(२)स्तपध्वं सुमहत्तपः ।
 नातप्ततपसः शक्यमिदं^(३) कृत्स्नं व्यपोहितं ॥१४१॥
 अथ ते वै तपस्तेषुः सर्वे स्वर्गजिगीषवः ।
 ततस्ते तपसोपेण पावमानीर्ष्योऽब्रुवन् ॥१४२॥
 अनसूयुरधीयानः शूश्रूषुस्तपसाम्बितः ।
 दश पूर्वापरान् वंशान् पुनात्यात्मानमेव च ॥१४३॥
 पापं यथा^(४)करोत्किञ्चिन्मनोवाग्देहभोजनैः^(५) ।
 पूतः स तस्मात् सर्वस्मात् स्नाध्यायफलमश्रुते^(६) ॥१४४॥
 पावमान्यः परं ब्रह्म शूक्रं ज्योतिः सनातनं^(७) ।
 गायत्र्योऽन्नेऽथ यज्ञासां प्राणानायम्य तन्मनाः^(८) ॥१४५॥
 पावमानं पितृन् देवान् ध्यायेद्यस्य सरस्वतीम् ।

-
- (१) इवेति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) त्वाद् सर्वास्त्विति क० ग० घ० च० ।
 (३) न द्यूषीणामेव शक्यं विनेति क० ग० घ० च० ।
 (४) यथेति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) मनोवाग्देहदो जनैरिति क० घ० च०, मनोवाग्देहतो जनै-
 रिति ग० ।
 (६) ऋषिसाधोक्त्वमाप्नुयादिति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) ज्योतिसनातनमिति क० घ० च० ।
 (८) यद्य ह्योक्तः ख० छ० पुस्तकयोर्न विद्यते ।

(क) ऋ० ६, ११२, १ ।

पितृस्वप्नोपवर्तत^(१) चीरं सर्पिर्मधूदकम् ॥१४६॥
 एतत् सूक्तं प्रतं सौम्यं मण्डलं सप्ततुर्दशम् ।
 पावमान^(२)मिति ख्यातमनुवाकास्तु सप्त वै^(३) ॥१४७॥
 सप्ताग्नेयानि सूक्तानि ददर्शाद्य इति चितः ।
 प्रकोत्तने^(४)ति त्वाङ्गस्तु चिगिराः सूक्तमुत्तरम् ॥१४८॥
 षष्ठस्वस्र^(५) षडाग्नेय्यस्तचस्वस्रे^(६)ति^(५) यः परः ।
 तेनेन्द्रमभितुष्टाव स्वप्नात् इति नः^(१) श्रुतिः ॥१४९॥
 अभवत्स हि^(७) देवानां पुरोधः प्रियकाम्यया^(८) ।
 असुराणां स्वसुः पुन्नस्त्रिगिरा विश्वरूपभृत् ॥१५०॥
 तन्महिं प्रहित^(९)न्विन्द्रो देवेषु बुबुधेऽसुरैः ।

-
- (१) उपतिष्ठेतेति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) वीजमात्रमिति ख० ।
 (३) एष श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (४) तस्येति छ० ।
 (५) षष्ठस्यास्येतीति छ० ।
 (६) न श्रुतिरिति क० घ० च०, श्रुतिमिति छ०, पुस्तकान्तरश्च । एष
 श्लोकः ख० चिह्नितपुस्तके न पठितः ।
 (७) स हेति ख० छ० ।
 (८) क्षयकाम्ययेति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) तं ऋजन् प्रहितः इति क० घ० च० । महित इति ग० ।
-

(क) ऋ० १०, ८, १ । (ख) ऋ० १०, ८, ७ ।

सोऽस्य वक्षेः तान्याशु^(१) शिरांसि नील्यथाच्छिदत्^(२) ॥१५१॥
 तस्य यत्सोमपानन्तु मुखं सोऽभूत् कपिञ्जलः ।
 कक्षविक्रः सुरापानमखादं तित्तिरि^(३) स्तभूत् ॥१५२॥
 तं वागभवदद्वाङ्गी^(४) ब्रह्महासि प्रतक्रतो ।
 प्रपन्नं हतवान् यस्माद्^(५) विश्वरूपं पराङ्मुखम् ॥१५३॥
 तमभ्यविशत् सूक्तेन ऋषि^(६) राप^(क) इति स्त्रियम् ।
 सिन्धुद्वीपोपनुत्यर्थं तस्यास्त्रीसस्य पापनः ॥१५४॥
 मैथुनार्थमभौषन्तीं प्रत्याचष्टे यमीं यमः ।
 श्रोचिन्त् सखायं^{(७)(८)} संवादो^(८) विवस्वत्सु तयोस्तयोः ॥१५५॥
 वृषा^(९) ग्रेये इविधाने युजे वा^(७) मच^(९) संसृते ।
 परेयिवांस^(७) मित्यच स्त्रयते मध्यमो यमः^(१०) ॥१५६॥

- (१) सोऽस्य वक्षेः तस्याशु इति क० घ० च० ।
 (२) तान्याशु शिरांसि नील्यथाच्छिददिति ग० । शिरांस्येवाच्छिदत् प्रभुः
 इति ख० पुस्तकान्तरस्य ।
 (३) तित्तिरिः इति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (४) तौत्रेति क० घ० च० ।
 (५) यक्षमिति क० घ० च० ।
 (६) श्रुविरिति क० ग० घ० च० ।
 (७) तदोचिदिवीति क० ग० घ० च० ।
 (८) संवादे इति क० घ० च० ।
 (९) युजतेनेति क० ग० घ० च० ।
 (१०) इत्येतस्मिन् सूयन्ते युमत्तयः इति क० घ० च० ।

(क) ऋ० १०, ६, १ । (ख) ऋ० १०, १०, १ । (ग) ऋ० १०, ११, १ ।
 (घ) ऋ० १०, १३, १ । (ङ) ऋ० १०, १४, १ ।

अथर्वाणोऽथ भृगवः पितरोऽङ्गिरस^(क)श्च ह ।
 षष्ठ्यां देवगणास्तत्र संख्यन्ते शुभक्तयः ॥१५०॥
 पित्रभिस्त्राङ्गिरोभिश्च संस्तुतो वृष्यते यमः ।
 मन्त्रेषु वज्रग्रः पादे विवस्त्रन्तं पिता हि सः ॥१५८॥
 संस्कार्यप्रेतसंयुक्तैः पित्रभिः ख्यते यमः ।
 प्रेहि प्रेही^(ख)ति तिसृषु प्रेताग्निष उदाहृताः ॥१५९॥
 पित्राणां हि पतिर्देवो यमस्तस्मात् स सूक्तभाक्^(ग) ।
 अतिद्रव^(घ)दृचे श्वानौ परं पित्र्यमुदीरितम्^(ङ) ॥१६०॥
 परेषैव^(च) तु सूक्तेन श्मशाने कर्मा ग्रंसति^(छ) ।
 पित्रदेवासुराणाञ्च अभवन्नग्नस्तयः ॥१६१॥
 इत्यकव्यवहौ चोभौ सह रक्षाग्निना सह^(ज) ।
 तत्र मैत्र^(झ)मिति त्वेतत्कव्यवाहनसंस्तुतिः^(ञ) ॥१६२॥

-
- (१) अथर्वाणोऽथ भृगवः इत्यादिसार्द्धस्योक्तयं क० ग० घ० च०
 चिह्नितपुस्तकेषु गोपकष्यते ।
 (२) उदीरतामिति क० ग० घ० च० ।
 (३) उत्तरेवेति ग० ।
 (४) एतच्छ्लोकाद्धं ख० छ० चिह्नितपुस्तकयोर्न पठितम् ।
 (५) सहरक्षा च नामयः इति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) त्वाह कव्यवाहनमेवचेति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
-

(क) ऋ० १०, १४, ६ । (ख) ऋ० १०, १४, ० । (ग) ऋ० १०, १४, १० ।
 (घ) ऋ० १०, १६, १ ।

इतराणि तु देवस्य^(१) स्तुतिर्नास्त्वापु रस्य च^(२) ।
 अभवन्मिथुनं लष्टुः सरण्यूस्रिगिराः सदृ^(३) ॥१६३॥
 स वै सरण्युं प्रायच्छत् स्वयमेव विवस्वते ।
 ततः सरण्यां^(४) जज्ञाते यमयम्यौ विवस्वतः ।
 तौ चायुभौ यमावेव व्यार्थास्ताभ्यान्तु वै यमः ॥१६४॥

इति दृष्टदेवतार्था षष्ठोऽध्यायः ॥६॥

-
- (१) देवस्येति ग०, दैवस्येति ड० ।
 (२) त्विति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (३) सदृशी च इति क० घ० च० ।
 (४) सरण्या इति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

अथ सप्तमोऽध्यायः ।

सृष्ट्वा^(१) भर्तुः परोक्षन्तु सरण्युः सदृशीं स्त्रियम् ।
निश्चिप्य मिथुनं^(२) तस्यामथा भूत्वापचक्रमे^(३) ॥१॥
अविज्ञानाद्विवक्षांसु तस्यामजनयन्मनुम् ।
राजर्षिरभवत् सोऽपि^(४) विवस्त्रानिव तेजसा ॥२॥
स विज्ञाय^(५) त्वपक्रान्तां सरण्युमशरूपिणीम् ।
त्वाङ्गीं प्रति जगामाश्र वाजी भूत्वाश्रयक्षणेः^(६) ॥३॥
सरण्युश्च^(७) विवस्त्रन्तं विदित्वा^(८) हरिरूपिणम्^(९) ।

-
- (१) दृष्टेति क० घ० च० ।
(२) मैथुनमिति पाठः साधुः ।
(३) अथो भूत्वापचक्रमे इति क० घ० च० ।
(४) राजर्षिरासीत् स मशुरिति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।
(५) विज्ञायेति ग० ।
(६) सशयः इति क० घ० च०, सशयः इति ग० ।
(७) तमिति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।
(८) विज्ञायेति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।
(९) हरिरूपिणमिति पुस्तकान्तरम् ।

मिथुनायोपपत्ताम^(१) ताञ्च तत्रारोह सः ॥४॥
 ततस्तथोक्त वेगेन शुकं तदपतहुवि ।
 उपाजिघ्रन्^(२) सा तन्वा तच्छुक्रं गर्भकाम्यया ॥५॥
 आघ्रातमाचाच्छुक्रान्तु कुमारौ संबभूवतुः ।
 नासत्यस्यैव दक्षस्य यौ सुतावग्निनाविति^(३) ॥ ६॥
 इतिहासमिमं चास्कः सरथूदेवते दृष्टे^(४) ।
 विवस्वतस्य त्वष्टुस्य त्वष्टे^(५)ति सह मन्यते ॥७॥
 पूष्टे^(६)ति पादौ पौष्णौ द्वौ त्वाग्नेया^(५)बुध्नरौ तु यौ ।
 स्यान्मृतीयोऽपि वा पौष्णस्तिस्त्रयान्याः परास्तु याः^(६) ॥८॥
 अर्षां स्तुतिस्त्वृगर्षैका^(७) द्वासात्सारस्वतात्परा ।
 स्तुतः परोचः सोमस्तु द्रष्टु^(८) इत्युत्तरे द्वेषे ॥९॥
 अग्देवताग्नीर्वादो^(९) वा पयस्त्रत्यु^(७)त्तरा तु या ।

(१) मिथुनायापपत्तामेति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) उपाजिघ्रतीति क० घ० च० ।

(३) यौ तु तौ वाजिनाविति क० घ० च० ।

(४) ऋचाविति क० ध० च०, तृषे इति ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) द्वावाग्नेयाविति ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(६) पौष्णस्त्रयापरस्तुष इति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(७) अर्षां स्तुति स्तुतिस्त्वैकेति ख०, अर्षां स्तुतिस्तुतिवैकेति ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(८) अग्देवताग्नीर्वादः इति ख० ड०, पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १०, १७, १ । (ख) ऋ० १०, १७, १ । (ग) ऋ० १०, १७, ११ ।

(घ) ऋ० १०, १७, १४ ।

चतस्रस्ताः स्तुतिर्नृत्यो^(क)रन्ते क्लिप्ताश्च^(१) कर्मणि ॥१०॥
 मृतग्रिष्टेभ्य आग्रास्त इमे^(ख) ज्योर्जीवर्णं पुनः ।
 इमं जीवेभ्य^(ग) आग्रास्ते तेभ्यः परिधिकर्मणि^(२) ॥११॥
 यथा^(घ) धाञ्चुत्तरा स्वाप्नी ततो यान्या इमा^(ङ)स्त्विति^(३) ।
 स्त्रीणामाग्निषमाग्रास्ते तथैवाञ्चनकर्मणि^(४) ॥१२॥
 उदीर्ष्व नारीत्यनया मृत^(च)पत्नी तु रोहती^(५) ।
 भ्राता कनीयान् प्रेतश्च निगदात्^(६) प्रतिषेधति ॥१३॥
 कुर्व्यादित् कर्म होता देवरो न भवेद्यदि ।
 प्रेतानुगमनं न स्यादिति ब्राह्मणशासनात् ॥१४॥
 वर्णानामितरेषाञ्च स्त्रीधर्मोऽयं भवेन्न वा^(७) ।
 शान्थर्थं धनुरादाने प्रेतश्चर्थं धनु^(क)र्जपेत्^(८) ॥१५॥

-
- (१) त्विति छ० ।
 (२) एष श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (३) यथाध्याञ्चुत्तरास्वाप्नी ततो यान्या इमास्त्विति ख० छ० पुस्तका-
 न्तरस्य ।
 (४) तथा परिधिकर्मणीतीति क० ग० घ० च० ।
 (५) मृतं पत्न्युरोहतीति पाठः साधुः । मृतमन्वारोहतीति क०
 घ० च० ।
 (६) निगतेति क० घ० च०, निगत्वेति ग० ।
 (७) कुर्व्यादित् कर्म होतास्तीति सार्द्धैकश्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नित-
 पुस्तकेषु नापद्यत ।
 (८) शान्थर्थं च अपत्यस्यां, धनुरित्युत्तराम्बुचमिति क० ग० घ० च० ।

-
- (क) ऋ० १०, १८, २ । (ख) ऋ० १०, १८, ३ । (ग) ऋ० १०, १८, ४ ।
 (घ) ऋ० १०, १८, ५ । (ङ) ऋ० १०, १८, ७ । (च) ऋ० १०, १८, ८ ।
 (छ) ऋ० १०, १८, ९ ।

यस्मादेताः प्रयुज्यन्ते भ्रश्राने चान्यकर्माणि^(१) ।
 तस्माद्देत्तृचक्षा^(२) देवतां मृत्युरेव^(३) तु ॥१६॥
 मन्त्रेषु अग्निरुक्तेषु देवतां कर्मातो वदेत् ।
 मन्त्रतः कर्मातश्चैव प्रजापतिरसम्भवे^(४) ॥१७॥
 पराश्रतस्यो यास्त्वन्न उपसर्पे^(५)ति पार्थिवी ।
 तासां प्रयोगः प्रेतस्य अस्त्रिसञ्चयकर्माणि ॥१८॥
 प्रतीचीने^(६)यथाहामि अपच्यतेतराणि तु^(७) ।
 अहःसु^(८) पितरो दधुरित्याग्रास्ते^(९)ऽन्ययाग्निषः^(८) ॥१९॥
 अहःस्नागामिषु च मां द्रयतः^(९) समजीवयन्^(१०) ।
 निवर्त्तध्व^(११)मिदं सूक्तं^(११) गवां केचिदपां विदुः ॥२०॥
 अर्द्धर्षः प्रथमायास्तु^(१२) अग्नीषोमीय उत्तरः ।

- (१) एते प्रयुज्यन्ते भ्रश्रानेऽन्यकर्माण्यिति क० ग० घ० च० ।
 (२) दृष्टस्येति क० ग० घ० च० ।
 (३) मृत्युरेवेति पाठः समीचीनः ।
 (४) इदं जगाविति क० घ० च० ।
 (५) प्रतीचीनमृचं त्वेतामपच्यतेतरासु तत् इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) अहश्चित् इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (७) दधुरभ्याग्रास्ते इति क० घ० च० ।
 (८) दधुरभ्याग्रास्ते समाग्निषः इति ग० ।
 (९) प्रयतः इति ख० ।
 (१०) एतच्छ्रौकाङ्गं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु गोपकभ्यते ।
 (११) इतीदन्विति क० ग० घ० च० ।
 (१२) चेति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० १०, १८, १० । (ख) ऋ० १०, १८, १४ ॥ (ग) ऋ० १०, १६, १ ।

ऐन्द्रो षष्ठी द्वितीयायासुभौ देवौ निपातितौ ॥२१॥
दम्नाचरन्तु ग्राण्यथं मानसं सूक्तसुत्तरम्^(१) ।
चीच्छैत्राणि कुशे^(२)त्यच आग्नेयाभ्यां पराणि तु ॥२२॥
दृषोऽत्रास्याश्विन^(३)स्त्वेक ऐन्द्राग्र^(४) उत्तमे युवम्^(५) ।
भद्रं^(६) सौम्यं प्रहि^(७)पौष्यं चीच्छैत्राणि पराश्रितः ॥२३॥
तेषामाद्येन मत्तः सन्^(८) स्वाग्नि कर्षाणि ग्रंसति ।
यथा चरति भूतेषु यथा वर्षति पाति^(९) च ॥२४॥
सूक्ते तदस्मिन्नर्च्यभिर्च्यग्नि^(१)रुक्तमभू^(२)रिति^(३) ।
सन्ने^(४)ति मरुतः स्तौति पर्जन्यं सौत्यु^(५)गुत्तरा ॥२५॥
अग्निमिन्द्रश्च सोमश्च पीवानं मेघ^(६)मर्षति ।
पूर्वोऽर्द्धोऽपर^(७)स्तस्याः पर्जन्यं वायुना सह ॥२६॥

- (१) उच्यते इति क० ग० घ० च० ।
(२) दृषोऽस्याश्वान्निग इति ड० ।
(३) ऐन्द्राभ्यामिति क० ग० घ० च० ।
(४) स इति क० घ० च० ।
(५) वातीति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
(६) तदस्मिन्नर्च्ये त्वग्निरिति क० ग० घ० च० ।
(७) अभूर्त्वितीति क० च०, प्रभूर्त्वितीति ग० ।
(८) परमं स्तौति स्तौति वचमिति क० घ० च० ।
(९) पूर्वोऽर्द्धोऽपरः इति क० ग० घ० च० ।

- (क) ऋ० १०, २२, १ । (ख) ऋ० १०, २४, ६ । (ग) ऋ० १०, २५, १ ।
(घ) ऋ० १०, २६, १ । (ङ) ऋ० १०, २७, ७ । (च) ऋ० १०, २७, १५ ।
(छ) ऋ० १०, २७, १७ ।

विक्रोशनास^(क) इत्यग्निमुत्तरा सूर्यमर्चति^(१) ।
 एतौ मे^(२)ऽयं च^(३) इत्येते स्तुतिश्चैवेन्द्रवज्रयोः^(४) ॥२७॥
 दृष्टे दृष्टे^(५) धनुश्चैन्द्र^(६) देवाना^(७)मिति तु चयः ।
 ग्रीतोष्णवर्षदातारः पर्जन्यानिष्पभास्कराः ॥२८॥
 अन्ये सूर्यानिष्पौ चोभौ स्तूयेते च पदे^(८) षड् ।
 सा ते जीवातु^(९)रित्यस्यामिन्द्रो वा सूर्य एव वा ॥२९॥
 विश्वो ह्यौ^(१०)त्यत्र^(११) संवाद^(१२) ऋषेः शक्रस्य चैव हि ।
 युग्मा एव तु शक्रस्य अयुग्मा एव तु तृषेः^(१३) ॥३०॥
 क्षुषेन्द्रस्यागतान् देवान् दृष्ट्वा शक्रमनागतम् ।
 यज्ञे परोक्षवत् प्राह अश्रुरो नागतो मम ॥३१॥
 यद्यागच्छेद्भक्षयेत् स^(१४) धानाः सोमं पिबेदपि ।
 इति तस्या वषः श्रुत्वा तत्क्षणाद्दैत्यवज्रष्टक् ॥३२॥
 तिष्ठन् वेद्यामुत्तरस्यामुच्चैराह सरोक्षवत्^(१५) ।

- (१) श्वत्सिति क० ग० घ० च० ।
 (२) एता उभौ त्वेताविति स्तूयेते वष्यमुत्तरेति क० घ० च० ।
 (३) ऐन्द्रोति क० घ० च०, ऐन्द्रोमिति ग० ।
 (४) पदे संस्तूयेते इति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) सूर्यान्वस्त्विति क० ग० घ० च० ।
 (६) संवादमिति ख० छ० ।
 (७) युग्माः शक्रस्य विश्वेया वसुक्रस्येतरा ऋषेः इति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) क्षुषेन्द्रस्यागतान् देवानित्यादिसार्द्धस्योक्तद्वयं क० ग० घ० च० चिह्नित-
 तपुस्तकेषु न दृश्यते ।

- (क) ऋ० १०, २७, १८ । (ख) ऋ० १०, २७, २० । (ग) ऋ० १०, २७, २१ ।
 (घ) ऋ० १०, २७, २२ । (ङ) ऋ० १०, २७, २३ । (च) ऋ० १०, २७, २४ ।
 (छ) ऋ० १०, २८, १ । (ज) ऋ० १०, २८, २ ।

द्वितीयया चतुर्थ्या च प्रदेवचे^(क)त्यर्पा स्तुतिः^(१) ॥ ३ ॥
 अर्पा नपा^(ख)दित्यनेन नाम्नाभि^(१)र्मध्यमः स्तुतः ।
 प्रति य^(ग)द्वैश्वदेवन्त^(१) तस्य प्रे^(घ)त्यैन्द्रमुत्तरम्^(४) ॥ ४ ॥
 वैश्वदेवी प्रमे^(ङ)त्येका सं मे^(च)त्यैन्द्रो^(५)दृचः^(१) परः ॥
 सुव अवण^(ष)मर्चन्ति^(०) परे दे^(८) चासदस्यवम् ॥ ५ ॥
 मृते भिचातिथौ राशिं तं नपातमृषिः परैः ।
 उपमश्रवसं यस्य^(अ) चतुर्भिः स व्यग्रोकथत् ॥ ६ ॥
 प्रावेपा^(क) इति सूक्तं यत्तदस्यस्तुति^(९)रुच्यते ।
 अत्रा^(१०)वान् दादग्री सौति नवम्याद्या च^(११) सप्तमी ॥ ७ ॥

-
- (१) प्रदेवचेत्यर्पा स्तुताविति ख० ग० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) नामाभिरिति क० घ० च० ।
 (३) त्विति क० ग० घ० च० ।
 (४) उत्तममिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) तस्यास्वैन्द्रः इति क० घ० च० ।
 (६) दृचः इति ग० ।
 (७) अर्चन्तः इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) पराः षडिति क० घ० च० ।
 (९) तदस्येति क० घ० च० ।
 (१०) तचेति ख० उ० ।
 (११) अथेति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १०, ३०, १ । (ख) ऋ० १०, ३०, ४ । (ग) ऋ० १०, ३०, १३ ।
 (घ) ऋ० १०, ३३, १ । (ङ) ऋ० १०, ३३, १ । (च) ऋ० १०, ३३, २ ।
 (झ) ऋ० १०, ३३, ४ । (ञ) ऋ० १०, ३३, ६ । (भा) ऋ० १०, ३४, १ ।

षयोदशीं ह्यधिं स्तौति कितवद्वासुग्रासति^(१) ।
 अक्षां^(२)स्तु शेषास्मिन्दन्ति अबुधं^(३) वैश्वदेवते^(४) ॥ ३८ ॥
 याविचमेके मन्यन्ते महः अग्ने^(५) स्तवं परम् ।
 आचार्याः श्रौतको यास्को गालवस्योत्तमामृचम्^(६) ॥ ३९ ॥
 नमः^(७) सौर्यमैत्रमस्मिन्^(८) सौर्यं षष्ठ्या तु याः स्तुताः^(९) ।
 निपातिनी^(१०)स्ताः सूक्तान्ते वैश्वदेवो^(११)ऽच तु हृचः^(१२) ॥ ४० ॥
 आश्विनामि तु य^(१३)स्त्रीणि ऐन्द्राण्यसो वसु^(१४) प्र च ।
 ऐन्द्राणासुत्तमा यास्तु स्तुतोऽर्द्धर्षे^(१५) वृहस्पतिः^(१६) ॥ ४१ ॥
 परे दिवः पर्या^(१७)ग्नेये प्रथमस्योत्तमा तु या^(१८) ।

- (१) एतच्छ्लोकाद्धं ख० उ० चिह्नितपुस्तकयोर्न विद्यते ।
 (२) अक्षाः इति उ० ।
 (३) वैश्वदेवतमिति पाठः साधुः ।
 (४) एव श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितः ।
 (५) षष्ठ्यां तु संस्तुतः इति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) निपातिन इति ख० उ० ।
 (७) सूक्तान्त्यो वैश्वदेवः इति क० ग० घ० च० ।
 (८) हृचः इति ग० ।
 (९) यास्तु अर्द्धर्षे त्विति क० ग० घ० च०, याः स्तुततोऽर्द्धर्षे इति उ० ।
 (१०) उत्तमेन त्विति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १०, ३५, १ । (ख) ऋ० १०, ३६, १२ । (ग) ऋ० १०, ३७, १ ।
 (घ) ऋ० १०, ३८, १ । (ङ) ऋ० १०, ३९, १ । (च) ऋ० १०, ४२, १ ।
 (छ) ऋ० १०, ४२, ११ । १०, ४३, ११ । १०, ४४, ११ । (ज) ऋ० १०,
 ४५, १ ।

द्यावापृथिव्यौ विश्वे च पञ्चा^(१)र्द्धर्षेण संस्तुताः ॥ ४२ ॥
 आसीत् काशीवती घोषा पापरोगेण दुर्भगा ।
 उवाच षष्टिवर्षाणि पितुरेव गृहे पुरा ॥ ४३ ॥
 आतस्थे महती चिन्ता न पुत्रौ न पतिर्मम ।
 जरां प्राप्ता मुधा तस्मात् प्रपद्येऽहं शुभस्थती ॥ ४४ ॥
 यथैतौ मामकस्तात आराध्यावाप यौवनम् ।
 आयुरारोग्यमैश्वर्यं सर्व्वभूतहने विषम्^(२) ॥ ४५ ॥
 रूपवत्ताञ्च यौभाग्यमहं तस्य सुता यदि ।
 ममापि मन्त्राः प्रादुःसुर्यैः स्तोत्र्येते मयाश्विनौ ॥ ४६ ॥
 चिन्तयन्तीति सूक्तानि त्रीणि घोषा ददर्श सा ।
 स्तुतौ तावश्विनौ देवौ प्रीतौ तस्या भगान्तरम् ॥ ४७ ॥
 प्रविश्य विजरारोगां सुभगाञ्चक्रतुश्च तौ ।
 भर्त्सारं ददतुस्तस्यै सुहृत्स्यञ्च सुतं मुनिम्^(३) ॥ ४८ ॥
 ददतुस्तौ सुपर्षाभ्यां यन्नासत्येति^(४) कीर्त्तिते ।
 काशीवत्यै च घोषायै तथा ददतुरोजसा^(५) ॥ ४९ ॥

(१) पञ्चो इति ख० ग० ङ० ।

(२) सर्व्वभूतहने धियमिति ङ० ।

(३) मगोरिति ङ० ।

(४) येनासत्येतीति ख० ।

(५) न तस्यां मासुरोजयेति ख० ङ० पुलकान्तरञ्च । आसीत् काशी-
 वती घोषेत्यादि सप्त श्लोकाः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न
 सन्ति ।

प्राजापत्यासुरी त्वाषीदिकुण्डा नाम नामतः ।
 वेष्टतीन्द्रधमं पुत्रं तेपेऽथ सुमहत्तपः ॥५०॥
 सा प्रजापतितः कामान्^(१) लेभेऽथ विविधान् वरान्^(२) ।
 तस्याश्वेन्द्रः स्वयं^(३) जज्ञे जिघांसुर्दैत्यदानवान् ॥५१॥
 एकदा^(४) दानवैः साङ्गं समरे समसञ्जत ।
 जघान तेषां नवतीर्नव सप्त च सप्तधा^(५) ॥५२॥
 भिक्षा^(६) स्ववाङ्मवीर्येण हैमरौप्यायषीः^(७) पुरीः ।
 इत्वा सर्वान् यथास्नानं पृथिव्यादिष्ववस्थितान्^(८) ॥५३॥
 राव्यं प्राप स दैत्येषु खेन वीर्येण दर्पितः ।
 देवान् बाधितुमारेभे मोहितोऽसुरमायया ॥५४॥
 बधमानासु तेनापि असुरेषामितौजसा ।
 उपाधाववृषिभ्रेष्ठं तत्प्रबोधाय सप्तगुम्^(९) ॥५५॥

(१) काममिति क० घ० च० ।

(२) सुमहत्तपाः इति क० ग० घ० च० ।

(३) सुतः इति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(४) एकश्चेति क० घ० च० ।

(५) सप्तकानिति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(६) जित्वेति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(७) हैमवत्यायषीरिति क० घ० च० ।

(८) एतच्छ्लोकाङ्गं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितम् ।

(९) राव्यं प्राप स दैत्येषु खेन वीर्येण दर्पित-
पुस्तकेषु नापश्यत ।

घृथिष्यां कासनेथांस्य पौलोमांस्यैव धन्विनः ।
 तांस्य व्युच्छादथामास^(१) प्रक्लादतनयानपि^(२) ॥५६॥
 अघिसु सप्तगुर्नाम तस्यासीत्सुप्रियः सखा ।
 स चैनमभितुष्टाव जगृभ्ने^(३)ति करे सृग्रन् ॥५७॥
 ततः स^(४) बुद्ध्वा चात्मानं सप्तगुस्तुतिहर्षितः ।
 आत्मानमेव तुष्टाव अहं^(५) भुव^(६)मिति त्रिभिः ॥५८॥
 कीर्तयन् खानि कर्माणि यानि स्य हतवान् पुरा ।
 यथाकरोत् स^(७) वैदेहं व्यंसं सोमपतिं^(८) नृपम् ॥५९॥
 वसिष्ठग्रापादभवद्विदेहो^(९) नृपतिः पुरा ।
 इन्द्रप्रसादादीजे स^(१०) सचैः^(९) सारस्वतादिभिः ॥६०॥
 प्रभृतां शक्तिमन्ताश्च शत्रूणामपरिक्रियाम्^(१०) ।

-
- (१) व्युच्छादयन् सर्वाभिमिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) दिवीति क० ग० घ० च० ।
 (३) त्विति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) चाहमिति ख० उ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) चैति क० ग० घ० च० ।
 (६) व्यंसं सोमपतिरिति क० घ० च०, सोमपतिमिति उ० ।
 (७) वैदेहं इति ग० ।
 (८) चैति क० ग० घ० च० ।
 (९) मन्त्रैरिति पुस्तकान्तरम् ।
 (१०) एतच्छ्लोकार्थं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ।

(क) ऋ० १०, ४७, १ । (ख) ऋ० १०, ४८, १ ।

विष्णुस्रोत्रेषु^(१) चैश्वर्यं प्रभुत्वं भुवनेषु च ॥११॥
 प्र वो मह^(क) इति त्वस्यामात्मन्ये^(२) वार्षयन् स्वयम्^(३) ।
 वैश्वानरे गृहपतौ यविष्ठेऽग्नौ च पावके ॥१२॥
 वषट्कारेण वृक्षेषु अग्नौ च^(४) सहस्रः स्तुतौ^(५) ।
 अपचक्राम देवेभ्यः सौचीकोऽग्नि^(६)रिति श्रुतिः ॥१३॥
 स प्राविशदपक्रम्य चतूनपो वनस्थतीन् ।
 ततोऽसुराः प्रादुरासन्नष्टेऽग्नौ हव्यवाहने ॥१४॥
 तेऽग्निमेवान्ववैषन्त देवा हत्वासुरान् युधि ।
 तन्तु दूराद्यमस्यैव वरुणस्यान्वपथ्यताम् ॥१५॥
 उभावेनं समादाय देवानेवाभिजग्मतुः ।
 दृष्ट्वा देवास्त्रेणमूर्चुरग्रे हव्यानि नो वष्ट ॥१६॥
 वरं गृह्णाण मन्तस्य चिचभानो भजस्व नः^(७) ।
 प्रत्युवाचाय तानग्निर्विश्वे देवा यदात्य माम्^(८) ॥१७॥
 तत्करिष्ये जुषतान्तु हौचं^(९) पञ्च जना मम ।

(१) ऋषु सर्वेष्विति क० ग० घ० च० ।

(२) आत्मनः इति क० ग० घ० च० ।

(३) वीर्यमक्षयमिति ग० ।

(४) त्विति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) आहवर्गौ सह स्तुताविति ख० ग०, सहस्रस्तुते इति छ० ।

(६) अभिचक्राम सौचिको भयादभिरिति क० ग० घ० च० ।

(७) सेति क० घ० च० ।

(८) वैश्वानराय दातुं मेति क० घ० च०, विश्वे ब्रूत यथाक्रमादिति ग० ।

(९) हौचमिति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

ग्राह्यमुख्यः^(१) प्रणीतश्च पुत्रो गृहपतेश्च यः ॥६८॥
 उत्तरो दक्षिणश्चाग्निरेते पञ्च जनाः स्युताः ।
 मनुष्याः पितरो देवा गन्धर्वीरगराक्षसाः ॥६९॥
 यास्कोपमन्यवा^(२) वेतानाहतुः पञ्च वै जनाम् ।
 निषादपञ्चमान् वर्षान् मन्यते ग्राकटायनः ॥७०॥
 ऋत्विजो^(३) यजमानश्च ग्राकपूषिस्तु मन्यते ।
 (४) आयुरस्तु च मे दीर्घं हवींषि विविधानि च ॥७१॥
 अरिष्टिः पूर्वजानाञ्च भ्रातृणामध्वरेऽध्वरे^(५) ।
 प्रयाजा^(क)श्चानुयाजाश्च हतं सोमे पयः^(१) पशुः ॥७२॥

(१) ग्राह्यामुख्यः इति ग० ।

(२) यास्कोपमन्यवाविति क० घ० च० ।

(३) ऋत्विजेति ख० ।

(४) ख० चिह्नितपुस्तके आयुरस्तु च मे दीर्घमिति श्लोकाद्धात्प्राक्,—

ह्योताध्वर्युश्च उद्गाता ब्राह्मणे तान् वदति तान् ।

चक्षुः श्रोत्रं मनो वाक् च प्राणश्चेत्यात्मवादिनः ।

गन्धर्वाप्सरसो देवा मनुष्याः पितरस्तथा ।

सर्पाश्च ब्राह्मणाश्चैव श्रूयन्ते ह्यैतरेयके ।

ये चान्ये पृथिवीजाता देवाश्चान्येऽथ यक्षियो ।

इत्यधिकं पठितम् ।

(५) भ्रातृणामेवमध्वरे इति ख० ।

(६) च यः इति ख० ग० ।

(क) ऋ० १०, ५१, ८ ।

महैवत्यानि^(१) वै सन्तु यज्ञो महेतोऽस्तु च^(२) ।
 तवाग्ने यज्ञ ^(३)इत्येतत् प्रत्यङ्गि^(३) खिष्टकञ्च सः^(४) ॥७३॥
 तस्य^(५) चीणि सद्दृशाणि नव चीणि ^(६)ग्रतानि च ।
 चिंशचैव तु देवानां सर्वानिव^(६) वरान् ददुः ॥७४॥
 ततोऽग्निः सुमनाः प्रीतो विश्वेर्देवैः पुरस्कृतः ।
 विधूयाङ्गानि यज्ञेषु चक्रे ह्यौच^(७)मतन्द्रितः ॥७५॥
 भ्रातृभिः सहितः प्रीतो दिव्यात्मा ह्यववाहनः ।
 तस्यास्त्रि देवदार्यासौन्मेदोमांसञ्च गुग्गुलुः ॥७६॥
 सुगन्धि तेजनं स्यायुः^(८) शुक्रं रजतकाञ्चने ।
 रोमाणि काशाः^(९) कोशाश्च कुशाः कूर्पा नखानि च ॥७७॥
 अन्नाणि शैवसास्त्रेव मय्या शिकतकर्कराः^(१०) ।

- (१) मे देवत्यानीति ख०, महैवत्यान्विति ग०, महैवत्यानीति क० घ० च० ।
 (२) मृचः इति ग० ।
 (३) प्रत्याङ्गीति ग० ।
 (४) एतच्छ्रुक्काङ्गं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।
 (५) यस्येति क० ग० घ० ङ० च० ।
 (६) सर्वाङ्घ्येतानिति ख० ।
 (७) ह्यौचमिति ग० ।
 (८) सुच्चिति क० घ० च०, सुगन्धं तेजनत् प्राप्सरिति ख० ।
 (९) कोशाविति क० घ० च० ।
 (१०) शिकतशर्कराः इति ख०, शिकतशर्कराः इति ग० ।

(क) ऋ० १०, ५१, ६ । (ख) ऋ० १०, ५२, ६ ।

असृक्पित्तञ्च विविधं धातवो गैरिकादयः ॥७८॥
 एवमग्निञ्च देवाञ्च सूक्तैर्मह^(७)दिति त्रिभिः ।
 समूदिरे^(८) परे त्वस्मादैन्त्रे सूक्ते तु तां सुते ॥ ७९॥
 विधुन्दद्राण^(९)मित्यस्यां सूर्याचन्द्रमसौ स्तुतौ ।
 प्राणवच्चात्मवच्चापि स्तुतिरप्यत्र दृश्यते^(१) ॥ ८० ॥
 इदं^(२) द्वे वैश्वदेवे च द्वितीयेऽर्घ्यमणो हृषः^(३) ।
 प्रथमैन्द्रो द्वितीयाग्नेय्यन्या तत्सोमदेवता^(४) ॥ ८१ ॥
^(५)जीवावृत्तिः सवन्धो^(६)र्वा यदि वा मनसः स्तवः ।
 राजासमातिरैस्त्राको^(१)रथप्रोष्ठः^(७) पुरोहितान् ॥ ८२ ॥

(१) एष श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितः ।

(२) गिरिसां स्तुतिरिति ख०, हृषः इति ग० ।

(३) प्रथमा त्वेन्द्राग्नेन्द्रासौ आर्त्विज्यामपरन्तु यदिति क० घ० च० ।

(४) ख० चिह्नितपुस्तके जीवावृत्तिरिति श्लोकात् प्राक्—

अपि स्तौति पितृनेतदार्त्विज्यञ्च षडुत्तरम् ।

सूक्तमास्थानसंयुक्तं पक्ककामस्य मे षट्शु ।

सम्मोहाम्रवृत्सञ्जस्य शत्रूणां दमिहृत्स्य तु ।

इति सार्द्धैकश्लोकोऽधिकं पठितः ।

(५) सवन्धोरिति पाठः साधुः परञ्च तथादर्शनात् ।

(६) रेस्त्राकुरिति क० घ० च० ।

(७) रथप्रोष्ठाः इति ख०, रथप्रोष्ठानिति ग० ।

(क) ऋ० १०, ५१, १ । (ख) ऋ० १०, ५४, १ । (ग) ऋ० १०, ५५, ५ ।

(घ) १०, ५६, १ ।

बुदस्य बन्धुप्रभृतीन् द्वैपादा ये चिमण्डले ।
 द्वौ किराताकुली^(१) नाम ततो मायाविनौ द्विजौ ॥८३॥
 असमातिः पुरोऽधत्त वरिष्ठौ तौ हि मन्यते ।
 तौ कपोतौ द्विजौ भूत्वा गत्वा गौपायनान^(२)भि ॥८४॥
 मायाबलाच्च योगाच्च सुबन्धुमभिपेततुः ।
 स दुःखादभिघाताच्च सुमोह च पपात च ॥८५॥
 तौ ततोऽस्यासुमाकुच्य^(३) राजानमभिजग्मतुः ।
 ततः सुबन्धौ पतिते गतासौ भ्रातरस्त्रयः ॥८६॥
 जेषुः स्वस्त्रयनं सर्व्वे मे^(क)ति गौपायनाः^(४) सह ।
 मन^(ख)सावर्तयन्तोऽस्य^(५) सूक्तं य^(ग)दिति तेऽभ्ययुः ॥८७॥
 जेषुश्च भैषजार्थं यं प्रतारी^(घ)ति परन्ततः ।
 सूक्तस्याद्यत्पुत्रस्त्रय^(६) निर्द्धतेरपनोदमः ॥८८॥

(१) किरातौ कुली इति ग० । कली इति क० घ० उ० च० ।

(२) गोपायनानिति घ० ।

(३) आकुच्येति ख० आकौचेति ग० उ० ।

(४) गोपायनाः इति ख० ग० ।

(५) सावर्तनं तस्येति ख० ।

(६) तत्रेति ख० ग० ।

(क) ऋ० १०, ५७, १ । (ख) ऋ० १०, ५७, १ । (ग) ऋ० १०, ५८, १ ।

(घ) ऋ० १०, ५९, १ ।

चयः पादा मो खि^(क)ति तु सौम्या नैर्द्धत उक्तमः ।
 ऋक् सौम्या नैर्द्धती^(१) वैषा असुनीते^(२)स्तुतिः परा ॥८८॥
 हृचे^(३) त्वानुमतं पादमन्यं चास्कस्तु मन्यते ।
 भृशोः सोमस्य पूषा च खं पथ्या स्सक्तिरेव च ॥८९॥
 सुबन्धोरेव ग्रान्यथं पुनर्न^(ग) इति तु स्सता^(४) ।
 दृषः ग्र^(घ)मिति रोदसीरैर्द्रोर्द्धः स^(ङ)मित्यृषि ॥९१॥
 रपसो नाग्रनाथं वै तुष्टुवुस्तथ रोदसी ।
 रप^(च)इत्यभिधानन्तु गदितं पापकृच्छ्रयोः ॥९२॥
 ऋग्निरे^(ज)ति चतसृभिस्तत ऐष्वाकुमस्तवन् ।
 इन्द्रस्ये^(झ)त्यृषा चास्य सुत्वाग्रंसिपुराग्रिषः^(४) ॥९३॥
 अगस्त्यस्ये^(झ)ति माता च तेषां तुष्टाव तं नृपम् ।
 स्तुतः स राजा सम्रीडस्तस्यौ गौपायनानभि ॥९४॥

(१) निर्द्धतीति ख० ग० ।

(२) ऋचीति ग० ।

(३) संस्ततः इति ख० ।

(४) एतच्छ्रुक्काङ्गं ख० चिन्त्रितपुस्तके नेष्यते ।

(क) ऋ० १०, ५६, ४ । (ख) ऋ० १०, ५६, ५ । (ग) ऋ० १०, ५६, ७ ।

(घ) ऋ० १०, ५६, ८ । (ङ) ऋ० १०, ५६, १० । (च) ऋ० १०,

५६, १० । (झ) ऋ० १०, ६०, १ । (ज) ऋ० १०, ६०, ५ ।

(भा) ऋ० १०, ६०, ६ ।

सूक्तेनाथ स्तुव^(१)न्नग्निं द्वैपदेन यथाचिषु^(२) ।
 अग्निरित्यब्रवीदेता^(३)नयमन्तः परैवसून्^(४) ॥६५॥
 सुबन्धुरस्य चैस्त्राको^(५)मया गुप्तो द्वितार्थिना ।
 सुबन्धवे प्रदायासून्^(६)जीवेत्युक्त्वा च पावकः ॥६६॥
 स्तुतो गौपायनैः प्रीतो जगाम चिदिवं प्रति ।
 अयं माते^(७)ति दृष्टास्ते^(८) सुबन्धोरसुमाङ्गयन् ॥६७॥
 शरीरमभिनिर्द्दिश्य सुबन्धोः पतितं भुवि ।
 सूक्तशेषं जगुस्यास्य चेतसो धारणाय ते ॥६८॥
 सन्धासुञ्जाय^(९)मित्यस्यां पृथक्पाणिभिरसृग्मन् ।
 षड्दि^(१०) वैश्वदेवानि द्वितीयेऽङ्घ्रिरसां स्तुतिः^(११) ॥६९॥
 जन्म कर्म च सख्यञ्च^(१२) इन्ध्रेण सह कीर्त्तयन् ।

(१) सूक्तेनेषां स्तुवन्निति क० ग० घ० च० ।

(२) द्वैपदं यत्तदचिष्विति क० घ० च० ।

(३) देवानिति ग० ।

(४) परा व्यसुरिति क० ग० घ० उ० च० ।

(५) सुबन्धोरस्य चैस्त्राकोरिति क० ख० घ० च० ।

(६) असुमिति ख० ग० ।

(७) श्रेष्ठेणेति ख० ।

(८) ऋषिरिति क० घ० च० ।

(९) सङ्घाप्तेति क० घ० च० ।

(क) ऋ० १०, ६०, ७ । (ख) ऋ० १०, ६०, १२ । (ग) ऋ० १,
६१, १ ।

स्तौति प्रनून^(क)मित्याद्याः सावर्ण्यस्य मनोः स्तुतिः ॥१००॥
 तस्यैव चायुषोऽर्थाय देवान् स्तौत्यभ्यधादृषिः ।
 सूत्रामाणं^(ख) महिमूषु^(ग) दक्षस्त्रि^(घ)त्यदितेः स्तुतिः ॥१०१॥
 पथ्यास्वस्ति स्वस्ति^(ङ) षड्विस्वस्ति^(च)तो मरुतां स्तुतिः ।
 मारुतीमृषमन्वाहेत्युक्तमाध्वर्यवेषु हि ॥१०२॥
 या गौ^(क)रिति तथैवास्यां स्तुयते मध्यमानुवाक् ।
 मित्राय मैत्रावरुणौ भुज्युमंहस^(ख) आग्निनी^(ग) ॥१०३॥
 स्तौत्यापि च मरुं स्वस्ति हुचे^(घ) वाचश्च मध्यमां ।
 अथेमां^(ङ) दे वार्हस्यत्ये भद्रा^(च) आग्नेयमाग्निचः^(छ) ॥१०४॥
 यज्ज्योतिरमृतं ब्रह्म यद्योगात्समुपाश्रुते ।
 तज्ज्ञानमभितुष्टाव सूक्तेनाथ वृहस्यतिः ॥१०५॥
 जीवनाथं प्रयोगस्तु मन्त्राणां प्रतिषिध्यते ।
 वेदतत्त्वार्थविज्ञानं प्रायेष्वात्र हि दृश्यते ॥१०६॥

(१) महिमूषीति ख० ।

(२) स्तौति प्रनूनमित्याद्याः इत्यादि सुज्युमंहस आग्निनीत्यन्तपाठः क०
घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(३) हुचे इति ग० ।

(४) आग्नेयमथाग्निचः इति क० घ० च०, भद्रा आग्नेयमाग्निचः
इति ख० ।

(क) ऋ० १०, ६२, ८ । (ख) ऋ० १०, ६३, १० । (ग) ऋ० १०, ६४, ५ ।

(घ) ऋ० १०, ६३, १५ । (ङ) ऋ० १०, ६५, ६ । (च) ऋ० १०, ६५, १२ ।

(छ) ऋ० १०, ६७, १ । (ज) ऋ० १०, ६८, १ ।

आचार्याः केचिदित्याड्डरच वाम्बिदुषां स्ववः ।
 यथाभिर्निन्द्यते^(१) लृग्भिः सूक्तेऽन्याभिरनर्थवित् ॥१०७॥
 ये चैनामन्वविन्दन्त विद्वांस षड्विंशतिं शचीम्^(२) ।
 तथा च ह्यभजद्यज्ञे तदचोक्तं^(३) तृतीयया ॥१०८॥
 प्रग्रस्यते दग्ग्यां^(४) तु विद्वानुत्तमया लृचा^(५) ।
 यज्ञे महर्त्विजामाह विनियोगश्च कर्षणाम् ॥१०९॥
 परे तु स्त्रयते चोक्त्वा अष्टौ^(६) चैवादितेः^(७) सुताः ।
 धातेन्द्रो वरुणो मित्रः अंग्रः सूर्योऽर्यमा भगः ॥११०॥
 ऐन्द्रेऽजनिष्ठाः^(८) सूक्ते द्वे प्रस्त्रि^(९)त्यत्र परन्तु यत् ।
 तत्र प्राच्यः प्रतीच्यश्च स्रवन्थो दक्षिणाश्च याः^(९) ॥१११॥
 ताः सप्त सप्तकैर्वर्गैः संस्त्रयन्ते प्रधानतः^(९) ।

- (१) तथाहिं निन्दते इति ख० ।
 (२) विद्वांसर्षिगता सतीमिति ख०, विद्वांसर्षिगतां सतीमिति ग० ।
 (३) उक्तः इति क० घ० च० ।
 (४) दशम्येति ग० ।
 (५) ङचेति ख० ग० ।
 (६) चास्य क्वाष्टौ चादितये इति क० घ० च० ।
 (७) जनिष्ठाः इति क० घ० च० ।
 (८) दक्षिणाश्चवेति ख०, दक्षिणाश्चयाः इति ग० ।
 (९) दशकैर्वर्गैः संस्त्रयन्ते विभक्तयः इति ग० ।

(क) ऋ० १०, ७२, ८ । (ख) ऋ० १०, ७५, १ ।

प्रावृष्णामा वो^(क) मारुते द्वे अभ्रमुष^(ख) इति स्मृते ॥११२॥
 अपञ्च^(ग)मिति चाग्नेये च इमा^(घ) वैश्वकर्षणे ।
 मान्यवे यस्त^(ङ) इत्येते परं यत्तु मम व्रते ॥११३॥
 तदाग्नीर्वाद्दवञ्जलं स्तौति विश्वान् दिवौकसः ।
 परा^(च) कदा स आग्नेयं^(१) य^(ख)दु^(ख)दित्यष्टकं परम् ॥११४॥
 मैत्रावरुण्युक्तचास्ति चतुर्थ्यैर्ग्राह्युपोत्तमा ।
 सावित्री चैव सूर्या च चैव पत्नी विवस्वतः ॥११५॥
 स्तुता वृषाकपायी^(क)ति उषा इति च योच्यते^(२) ।
 उषा श्लेषा^(ख) चिधात्मानं विभज्य प्रैति^(ग) गोपतिम् ॥११६॥
 उषा^(घ) पुरोदये भूत्वा सूर्या मध्यन्दिने स्थिते ।
 भूत्वा वृषाकपायी च दिगान्नेष्वनुकीर्तिनी^(१) ॥११७॥

-
- (१) आग्नेये इति क० ग० घ० च० ।
 (२) च पूषा वृषाकपायी इति ख० ।
 (३) एवेति क० ग० घ० च० ।
 (४) अग्नेतीति ख० ।
 (५) उषाः इति क० घ० च० ।
 (६) वृषाकपायीति दिगान्नेष्वनुकीर्तिनी इति ख० ।
-

(क) ऋ० १०, ७६, १ । (ख) ऋ० १०, ७७, १ । (ग) ऋ० १०, ७८, १ ।
 (घ) ऋ० १०, ८१, १ । (ङ) ऋ० १०, ८२, १ । (च) ऋ० १०, ८५, २६ ।
 (छ) ऋ० १०, ८५, २७ । (ज) ऋ० १०, ८५, २१ । (झ) ऋ० १०, ८६, १६ ।

सत्यसूर्य्यर्त्तुसोमानां सौर्याद्य च द्युगुच्यते ।
 पराभिस्त्रिभिरसृग्मि^(१)रुच्यते सोम षौषधः^(२) ॥११८॥
 विस्वष्टमुत्तरा त्वासाष्टक् चन्द्रमथमर्चति ।
 सूर्याये भाववृत्तन्तु रैभी^(३)त्यष्टाभिरुच्यते ॥११९॥
 य^(४)दशिनौ हृष^(५)सौति सूर्य्य^(६) एवोत्तरार्चति ।
 सप्तदश्री वैश्वदेवी सूर्याचन्द्रमसौ परा ॥१२०॥
 परसाः प्रथमौ पादौ सौर्य्यौ चान्द्रमसौ परौ ।
 और्ध्वनाभो हृषे त्वस्त्रिभिरशिनौ मन्यते स्तुतौ ॥१२१॥
 सूर्याचन्द्रमसौ तौ हि प्राणापानौ च तौ स्यतौ ।
 अहोरात्रे^(७) च तावेव स्यातां तावेव रोदसी ॥१२२॥
 अश्रुवाते हि तौ लोकाञ्ज्योतिषा च रसेन च ।
 पृथक् पृथक् चरतु^(८) दक्षिणेनोत्तरेण च ॥१२३॥

(१) त्वचेति ख० ।

(२) षौषधिरिति ग० ।

(३) द्युष इति ग० ।

(४) सूर्य्यमिति पाठः साधुः ।

(५) अहोरात्राविति ख० ।

(६) तौ चरतः इति पाठः सङ्गतः । चरतुरिति ग० ।

(क) ऋ० १०, ८५, ६ । (ख) ऋ० १०, ८५, १४ ।

(१) सुकिंशुक^(क)मिति त्वर्था सूर्यामारोहतीं पतिम् ।
 सौति विश्वावसुश्चैव दृचे^(१) गन्धर्वसुत्तरे ॥ १२४ ॥
 ऋगुत्तरा^(२) इत्यनया धौ तौ^(१) सौतीह दम्पती ।
 गृहान् प्रपद्यमानान्नु पराभिः पञ्चभिर्बधूम ॥ १२५ ॥
 वाससश्च बधूनाश्च वरदानं प्रपद्यते ।
 ततस्त्रिभिर्विरागश्च यद्बध्व^(ग)^(४) इति वाससः ॥ १२६ ॥
 तद्युक्त्या तथा स्यर्गो निद्रिते पत्युरेव च ।
 ऋगुत्तरा द्वतीयस्य विभवे सति वाससः ॥ १२७ ॥
 अन्यत्र मैथुनाङ्गर्तुर्हरणं प्रतिषिध्यते ।

(१) ख० चिह्नितपुस्तके सुकिंशुकमिति श्लोकात् प्राक्,—
 सूर्यः सरति भूतेषु सुवीरः पतितानि वा ।
 सुदयत्वापात्त्रेषु सर्वकार्याणि स वदत् ॥
 चाह ब्रवति वाचा य आवागिन्नतुमुच्यते ।
 वनेषु च समेतानि निर्मितेऽथ चन्द्रमोः ॥
 इत्यधिकपाठोऽस्ति ।

(२) दृचे इति ग० ।
 (३) यात्वे इति ख० ।
 (४) यद्बध्वइति वाससः इत्यादि ऋगुत्तरा द्वतीयस्येत्वन्तपाठः क० ग०
 घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(क) ऋ० १०, ८५, २० । (ख) ऋ० १०, ८५, २६ । (ग) ऋ० १०,
 ८५, ३० ।

छे^(क) यक्षमाग्निनीं क्षौति दृष्टे^(ल)मा परिपन्विनः ॥१२८॥
 अष्टमे य^(च)दिति त्वाह यादृग्वाधूयमर्हति ।
 आग्नास्ते^(ख) चैव विविधं ज्ञातिभ्यस्तुग्नासनम्^(ग) ॥१२९॥
 बद्धा स्त्री भावदृष्टि^(घ)श्च परया तत्र कथ्यते ।
 पराभिराग्नीष्टाग्नास्ते पृथक् ताभ्यः सद्यैव च ॥१३०॥
 मन्त्रा वैवाहिका ह्येते निगद्यन्ते नृणामपि ।
 आर्त्तिभ्या यजमानाश्च यथारूपं विशेषतः ॥१३१॥
 प्रत्युचं प्रतिकीर्त्यन्ते देवताश्चेह यासु याः^(ङ) ।

(१) दृष्टे इति ग० ।

(२) आग्नास्तीति क० ग० घ० च० ।

(३) आग्निभ्यस्तुग्नासनमिति ख० ।

(४) भावदृष्टिरिति क० घ० च० ।

(५) ख० चिह्नितपुस्तके, पराभिराग्नीष्टाग्नास्ते इत्यादि देवताश्चेह यासु
याः इत्यन्तपाठो न विद्यते । तत्र अस्मिन् स्थले,

मृभ्णामि(ग)तरिवाधोहस्तमृन्द धममाग्निषः ।

आग्नास्ते परयास्तस्याः संयोगार्थास्तथाग्निषः ॥

पराभिराग्निषः आस्ते पृथक् ताषां सह क्वचित् ।

अधोरे(घ)ति दृष्टे तस्याः स(ङ)मिहेति द्वयोर्दयोः ॥

आग्ना प्रजापतेः प्रैमानश्च(च) यथारूपं विशेषतः ।

प्रत्युचं कीर्त्यते देवता तेषु भावदृष्टतः ॥

इति पाठो वर्तते ।

(क) ऋ० १०, ८५, ३१ । (ख) ऋ० १०, ८५, १५ । (ग) ऋ० १०, ८५, ३६ ।

(घ) ऋ० १०, ८५, ३३ । (ङ) ऋ० १०, ८५, ३६ । (च) ऋ० १०, ८५, ३७ ।

वदेत्तां^(१) देवतां तासु नराग्रंशीर्वदेत वा ॥१३२॥
 उषस्यः सर्वथा चैता भाववृत्तं प्रपचते ।
 सूर्यथा सह सूक्तोऽस्मिन् पादस्यैवाच सच्यते ॥१३३॥
 वि हि^(क) वार्षाकपं सूक्तमसौ तु^(२) कपिलो वृषा ।
 इन्द्रः प्रजापतिश्चैव विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः^(३) ॥१३४॥
 रचोहृषा^(ग)दि वाग्नेयं^(४) चीन् सौत्यग्रीन् परं इविः^(घ) ।
 इमश्च मध्यमश्चैव असौ वैश्वानरश्च यः ॥१३५॥
 इन्द्रं^(क) पुरुषसूक्तं^(घ)श्च^(४) अन्यथा पुरुषस्य तु ।
 यथैतमभजन् साध्या^(५) यज्ञार्थं सोऽर्थं^(६) उच्यते ॥१३६॥
 आपानमन्यु^(क)रित्यस्यां^(७) स्तुतः सोमस्तु^(८) वृक्षते ।

-
- (१) वदेतामिति ख० ग० ।
 (२) ह्येति ग० ।
 (३) वाग्नेयमिति क० घ० च० ।
 (४) तथैत्रात्पौड्यं सूक्तमिति ख० ।
 (५) साप्येति ख० ।
 (६) सार्थं इति ख० ।
 (७) इत्येतामिति ख० ।
 (८) अचेति ख० ग० ।

-
- (क) ऋ० १०, ८६, १ । (ख) ऋ० १०, ८६, ५ । (ग) ऋ० १०, ८७, १ ।
 (घ) ऋ० १०, ८८, १ । (ङ) ऋ० १०, ८९, १० । (च) ऋ० १०, ९०, १ ।
 (छ) ऋ० १०, ८९, ५ ।

सासोक्तात्साहचर्यादा स्त्रयते सोम एव वा ॥१३७॥
 निपातभाजं सोमञ्च अर्थां रथीतरोऽब्रवीत् ।
 ऐन्द्रो ह्येष निपातस्तु^(१) क्षुतोऽग्निरक्षणेन^(२)सः ॥१३८॥
 यज्ञस्तु वो^(३) वैश्वदेवे प्रैत^(४) इत्युत्तरन्तु यत् ।
 तथार्थुदस्तु यावापां मूर्त्तिमन्तमिवाचर्त्तति ॥१३९॥
 पुष्करवशि राजर्षावप्युरास्त्रवर्षी पुरा ।
 न्यवसत् संविदङ्गुला तस्मिन् धर्मस्यार च ॥१४०॥
 तथा तस्य च संवास^(१)मसूयन् पाकग्रासनः ।
 पैतामहश्चानुरागमिन्द्रवचापि^(४) तस्य तु ॥१४१॥
 स तयोस्तु वियोगार्थं^(५) पार्श्वस्थं वज्रमब्रवीत् ।
 प्रीतिभिन्ध्यनयो^(६)र्वज्र मम चेदिच्छसि प्रियम् ॥१४२॥
 तथेत्युक्त्वा तयोः प्रीतिं वज्रो भिदति^(७) मायया ।
 ततस्तथा विहीनस्तु चचारोन्मत्तवक्रुपः ॥१४३॥

- (१) ऐन्द्रेषु हि निपातोऽप्येति क० ग० घ० च० ।
 (२) वक्षणेन सः इति ख० ।
 (३) संवादमिति क० घ० च० ।
 (४) चानुरागं त्विन्द्रवर्चापीति क० ख० घ० च० ।
 (५) विभागाार्थमिति क० घ० च० ।
 (६) प्रीतिभिद तयोरिति ग० ।
 (७) भिनत्तीति साधु ।

(क) ऋ० १०, ६२, १ । (ख) ऋ० १०, ६४, १ ।

चरन् चरसि सोऽपश्यदभिरूपामिवोर्ध्वग्रीम् ।
 सखीभिरभिरूपाभिः पञ्चभिः पार्श्वतो दृताम्^(१) ॥१४४॥
 तामाह पुनरेहीति नेति सा त्वन्नवीक्षुपम् ।
 तामुपाङ्गयत प्रीत्या दुःखात्सा त्वन्नवीक्षुपम् ॥१४५॥
 अप्राप्याहं त्वयाद्येह स्वर्गं प्राप्स्यसि मां पुनः ।
 आङ्गानं प्रति चाख्यान^(२)मितरेतरयोरिदम् ॥१४६॥
 संवादं मन्यते चास्क इतिहासन्तु ग्रौणकः ।
 ह्य^(क) इति परमैत्रं प्रते^(ख)या ^(ग)ओषधीस्तवः ॥१४७॥
 आर्द्धिषेणस्तु देवापिः कौरव्यश्चैव शन्तनुः^(४) ।
 भातरौ^(५) सुहृषु लेतौ राजपुत्रौ बभूवतुः ॥१४८॥
 व्येष्टस्तयोस्तु देवापिः कनौयांश्चैव शन्तनुः ।
 त्वग्दोषी राजपुत्रस्तु^(५) अर्द्धिषेणस्तु^(६)ऽभवत् ॥१४९॥

-
- (१) दृतां चतसृभिः स्ततः इति ख० ।
 (२) आख्यातमिति क० ग० घ० च० ।
 (३) कनौयांश्चैव शन्तनुरिति ख० ।
 (४) भारताविति क० ग० घ० च० ।
 (५) त्वग्दोषिणी राजपुत्रः इति क० घ० च० ।
 (६) आर्द्धिषेणस्तुतः इति ग० ।
-

(क) ऋ० १०, ६५, १ । (ख) ऋ० १०, ६६, १ । (ग) ऋ० १०,
 ६७, १ ।

राज्येन ह्यन्धयामासुः^(१) प्रजाः स्वर्गं गते गुरौ ।
 स मुहूर्त्तमिव ध्यात्वा प्रजासाः प्रत्यभाषत ॥ १५० ॥

इति दृष्टदेवतायां अप्तमोऽध्यायः ।

---

(१) ह्यन्धयेयुस्तसु राज्यमिति क० घ० च० ।

अष्टमोऽध्यायः ।

न राज्यमहमर्हामि नृपतिर्वोऽस्तु श्रन्तनुः ।
तथेत्युक्त्वाभ्यविच्छंसाः प्रजा राज्याय श्रन्तनुम् ॥१॥
ततोऽभिषिक्ते कौरव्ये वनन्देवापिराविशत् ।
न ववर्षाय पर्जन्यस्तस्मिन्नाहे श्रतं समाः ॥२॥
ततोऽभ्यगच्छद्देवापिं प्रजाभिः सह श्रन्तनुः ।
प्रसादयामास चैनं तस्मिन् धर्मव्यतिक्रमे ॥३॥
शिशिच^(१) चैनं राज्येन^(२) प्रजाभिः सशितस्तदा ।
तनुवाचाय देवापिः प्रङ्गं प्राञ्जस्त्रिसंस्थितम्^(३) ॥४॥
न राज्यमहमर्हामि त्वग्दोषोपहृतेन्द्रियः ।
याजयिष्यामि ते राजन् दृष्टिकामेभ्यया खयम् ॥५॥
ततस्तन्तु पुरोऽधत्त आर्लिष्याय स श्रन्तनुः ।
स चास्य चक्रे कर्षाणि^(४) वार्षिकाणि यथाविधि ॥६॥

(१) शिषेधेति पाठः समीचीनः ।

(२) राज्ये त्विति पाठः साधोयान् । चैव राज्येति क० घ० च० ।

(३) प्रवस्तु प्राञ्जलिः स्थितः इति क० घ० च०, प्रङ्गन्तु प्राञ्जलिस्थित-
मिति ग०, प्रवचं प्राञ्जलिस्थितमिति पुस्तकान्तरम् ।

(४) चकार सोऽस्य कर्माणीति ख० ।

दृष्टस्यते प्रती^(क)त्यग्निरीजे चैव^(१) दृष्टस्यतिम् ।
 द्वितीययास्य सूक्तस्य बोधिते जातवेदसा ॥७॥
 आस्ये ते द्युमति^(२) वाचं दधामि स्तुष्टि देवताः^(३) ।
 इति^(४) सोऽस्यै ददौ प्रीतो वाचं देवैः^(५) तथा च सः ॥८॥
 अग्निस्तस्यभिर्देवान् अगौ वृक्ष्यर्थमेव तु ।
 अग्निञ्च सूक्तशेषेण क^(क)मेन्द्रं सूक्तसुत्तरम् ॥९॥
 इन्द्रदृष्टे^(ग)ति विशेषासु^(घ)दित्यूत्विक्स्तुतिः परम् ।
 शक्तिप्रकाशने तेषां^(१) विनियोगोऽत्र कीर्त्यते ॥१०॥
 प्रे^(घ)तीतिहाससूक्तानु^(०) मन्यते शाकटायनः ।

-
- (१) प्रतीत्येतदीजे चैवेति क० घ० च० ।
 (२) अस्येति द्विमतिरिति ख० ।
 (३) द्वितीययास्य सूक्तस्येत्यादि दधामि स्तुष्टि देवताः इत्यन्तपाठः क०
 ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नापश्यत ।
 (४) ततः इति क० ग० घ० च० ।
 (५) वाचन्देवोमिति क० ग० घ० च० ।
 (६) शक्तिप्रकाशने नैषामिति क० ख० ग० घ० च० ।
 (०) इतिहासं प्रैति सूक्तमिति ख०, सेतिहासं प्रैति सूक्तमिति पुस्तका-
 न्तरम् ।

(क) ऋ० १०, ६८, १ । (ख) ऋ० १०, ६६, १ । (ग) ऋ० १०,
 १००, १ । (घ) ऋ० १०, १०१, १ । (ङ) ऋ० १०, १०२, १ ।

धास्त्रेऽत्रौ घन^(१)मेन्द्रं वा वैश्वदेवन्तु ग्रीनकः ॥११॥
 आजावनेन^(२) भार्ग्याञ्च^(३) इन्द्रासोमौ तु सुद्रुखः ।
 अजयदृषभं^(४) युक्त्वा ऐन्द्रञ्च द्रुचणं रचे ॥१२॥
 युध्यन् संख्ये जयं प्रेषुरैन्द्रो^(५) प्रतिरथं जगौ^(६) ।
 आशु^(७)रैन्द्रमघादेवौ अमीषा^(८)मित्यृषि सुता ॥१३॥
 चतुर्यौ बार्हस्पत्या स्थादाबल^(९) प्रसहामिति^(१०) ।
 ह्ये च^(११) मरुतः प्रे^(१२)ति शर्व्वेति परंमन्तु यन्त ॥१४॥
 तचानिरुक्तसूक्तादावृगेका सूर्यमर्चति ।
 धर्मपरा^(१३)स्यतस्वस्तु सवितारमभौ^(१४)ति धा ॥१५॥
 सूक्तगोषस्य षडृचः सूर्याचन्द्रमसौ षट् ।

- (१) पयामिति ख०, घञामिति घ० च० ।
 (२) आजावने त्विति ख०, आजीवनन्विति पुस्तकान्तरम् ।
 (३) भार्ग्याञ्च इति खं० गार्ग्येति पुस्तकान्तरम् ।
 (४) दृषभमिति क० ख० घ० ।
 (५) इन्द्रः इति पाठः सङ्गतः ।
 (६) एतद्भूकाङ्गं क० ग० घं० चं० चिह्नितपुस्तकेषु नैक्ष्यते ।
 (७) एतद्भूकाङ्गं क० ग० घं० चं० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।
 (८) द्रुचस्त्विति खं०, द्युचे त्विति गं० ।
 (९) धर्मपरा इति ख० ग० ।

(क) ऋ० १०, १०३, १ । (ख) ऋ० १०, १०३, १२ । (ग) ऋ० १०, १०३, ५ ।
 (घ) ऋ० १०, १०३, १३ । (ङ) ऋ० १०, १०३, ७ ।

तुष्टावेन्द्रमसावी^(क)ति अष्टकोऽस्मात् परेष^(१) तु ॥ १६ ॥
 कौत्सः कदा वसोः ^(ख)सूक्तं दुर्मिचो नाम नामतः ।
 सुमिच इति नामास्य^(२) गुणार्थमितरं पदम् ॥ १७ ॥
 भृतांशस्तु प्रजाकामः कर्ष्याणि कृतवान् पुरा ।
 न हि खेभे प्रजाः काश्चित्काश्यपो सुमिसत्तमः ॥ १८ ॥
 उवाच भार्या भृतांशं सुतानिच्छासि थावतः ।
 तावतो जनयिष्यामि देवता इन्द्रशस्तु हि ॥ १९ ॥
 तमभ्ययस्तु स्र्व्याणि इन्द्रानि स्तुतिकाम्यथा ।
 तान्यवेक्ष्याथ तच्चक्रे^(३) नासत्थौ सूक्तभागिनौ ॥ २० ॥
 तदेतदन्ततो भावादाश्विनं सूक्तमुच्यते ।
 न चाश्विन्वेवताश्विङ्गं प्रायेणाच हि दृश्यते ॥ २१ ॥
 सूक्तेन तु परेषाच स्रथमाविर^(ग)भूदिति ।
 आत्मानमेव तुष्टाव प्राजापत्याथ^(घ) दक्षिणा^(घ) ॥ २२ ॥
 दाहृणच स्तुतानेके दक्षिणानां वदन्ति तु ।
 दाहृलाद्दक्षिणानाञ्च भोजास्रतस्रभिः स्तुताः ॥ २३ ॥

(१) अष्टकः परमेष्ठेति क० घ० च० ।

(२) सुमिचस्यैव नाम स्यादिति क० घ० च० ।

(३) सचक्रे इति ख० ।

(घ) अथेति ख० ।

(क) ऋ० १०, २०४, १ । (ख) ऋ० १०, १०५, १ । (ग) ऋ० १०, १०७, १ ।

(घ) ऋ० १०, १०७, ५ ।

असुराः पण्यो नाम रघापारनिवासिनः^(१) ।
 गास्तेऽपजहुरिन्द्रस्य न्यगूहंस^(२) प्रयत्नतः ॥२४॥
 इहस्यतिस्रथापम्यहृष्टेन्द्राय ग्रग्रंस च ।
 प्राक्षिपोत्तच दूतीन्^(३) सरमां पाकग्रासनः ॥२५॥
 किं^(४)मित्यत्रायुजाभिस्तां पप्रच्छुः पण्योऽसुराः ।
 कुतः कस्यासि कस्यासि किं वा कार्यमिहासि ते ॥२६॥
 अथाग्रवीत्तां सरमा दूत्यैश्चै विचराम्यहम् ।
 युष्मान् प्रजास्यान्विव्यन्ती^(५) ऐन्द्रीर्गांश्चैव वृच्छति ॥२७॥
 विदिलेन्द्रस्य दूतीन्तामसुराः पापचेतसः ।
 ऊचुर्मा सरमे गास्त्वमिहास्माकं स्वसा भव ॥२८॥
 सूक्तस्य चान्यथा सर्वा^(६) युग्माभिस्त्वेव सर्वशः ।
 साग्रवीन्नाह^(७)मिच्छामि स्तसृत्वं वा धनानि वा ॥२९॥
 पिवेयं^(८) तु पयस्तासां गवां यास्ता निगूह्य च ।
 असुरास्तां तथेत्युक्त्वा तदाजह्रुः पयस्तातः ॥३०॥

(१) सिन्धुपारनिवासिनः इति ख० ।

(२) निगूहस्येति क० घ० च० ।

(३) दूत्येऽयेति ख० ग० ।

(४) विधूय वः सर्वा इति क० घ० च० ।

(५) सूक्तस्यान्तपचर्येति क० घ० च० ।

(६) पिवामीति क० घ० च० ।

(क) ऋ० १०, १०८, १ । (ख) ऋ० १०, १०८, १० ।

सा स्त्रभावाच्च लीलाच्च पीत्वा तत्^(१) पय आसुरम् ।
 वरं^(२) संवननं ह्यद्यं बलापुष्टिकरं ततः ॥ ३१ ॥
 भ्रतयोजनविस्तारामतरत्तां रसां पुनः ।
 यस्याः शारेऽपरे तेषां पुरमासीच्च दुर्जयम् ॥ ३२ ॥
 पप्रच्छेन्द्रस्य सरमां कश्चिद्वा दृष्टवत्यसि ।
 सा नेति प्रत्युवाचेन्द्रं प्रभावादासुरस्य हि^(३) ॥ ३३ ॥
 तां जघान तदा क्रुद्ध उद्गिरन्ती पयस्ततः ।
 जगाम सा भयोदिग्ना पुनरेव पष्णीन् प्रति ॥ ३४ ॥
 पयस्तस्य पद्भ्या रथेन हरिवाहनः ।
 गत्वा जघान च पष्णीन् गास्य ताः पुनराहरत् ॥ ३५ ॥
 तेऽवदम्^(४) वैश्वदेवन्तु जामदग्न्यस्तथाप्रियः^(५) ।

(१) चिति क० घ० च० ।

(२) पयः इति ग० ।

(३) त्विति क० ग० घ० च० ।

(४) ख० चिह्नितपुस्तके एतच्चक्रैकाकाङ्क्षं न विद्यते । तत्र अस्मिन् स्थले,

ते च तं वैश्वदेवं स्यात् ब्रह्मज्ञाया जुहुर्जगौ ।

यामदग्निसमिद्धाज्यो प्रियसूक्तामतः परं ।

ब्रजन्त युजपत् सर्वे वैश्वपातं चिभिः परैः ।

इति पाठो वर्तते ।

(क) ऋ० १०, १०६, १ ।

युगपदे ब्रजन्तं तं^(१) वैरूपा अग्रयस्त्रयः ॥३६॥
 इन्द्रं प्रति जगुः सूक्तैः पष्णीन् प्रतिजिगीषिषाम्^(२) ।
 वैश्वदेवं परं सूक्तं घर्षं^(क)त्येके च तु स्तुतान् ॥३७॥
 देवानिन्द्रं च मन्यन्ते इन्द्रांस्यग्निं^(३) च मध्यमम् ।
 आग्नेयं चित्रं^(४) इत्येतज्जगादग्निरुपस्तुतः ॥३८॥
 पिबे^(ग)न्द्रं स्तौति ने^(घ)त्यन्नं रचोन्नाग्नेयमुत्तरम्^(५) ।
 इति वै^(६) तावदैन्द्रं त^(७)दास्याः षष्ठ्यां निपातिताः^(८) ॥३९॥
 प्रजापत्यमथाग्नेयं वैन्यमित्यनुपूर्वशः ।
 वरुणेन्द्राग्निषोमामा^(९) मिमं न^(१०) इति संस्तुतिः^(१०) ॥४०॥
 षतस्रस्त्रच सूक्तादावग्निरात्मसावं जगौ ।
 स्तुतः सोमस्तु षष्ठ्या च नवम्या^(११)श्च पदैस्त्रिमिः ॥४१॥

(१) ब्रतं तन्वित क० घ० च० ।

(२) प्रतिमगौषिषः इति ख० ।

(३) इन्द्रांस्यग्निमिति ख० ।

(४) आग्नेयन्तु परं ततः इति क० घ० च० ।

(५) षष्ठाश्च संस्तुतः इति ख० ।

(६) सोमाग्निवरुणाग्नान्विति क० घ० च० ।

(७) संस्तुतः इति ख० ग० ।

(८) नवम्यामिति ख०, नवम्येति ग० ।

(क) ऋ० १०, ११७, १ । (ख) ऋ० १०, ११५, १ । (ग) ऋ०
 १०, ११६, १ । (घ) ऋ० १०, ११७, १ । (ङ) ऋ० १०, ११६, १ ।
 (च) ऋ० १०, १२०, १ । (ज) ऋ० १०, १२७, १ ।

वाक्स्थितराक्षिः^(१) इन्द्र^(२)मेवोत्तमं पदम्^(३) ।
 अहं^(४) वाक्सूक्तमर्थ्यम्षो मिषस्य वरुणस्य च ॥४२॥
 न तं^(५) राधाः परं सूक्तं वैश्वदेवं ममे^(६)ति यत् ।
 नमस्यो वैद्युतं सूक्तं लाग्नीर्वादः परन्तु तत्^(७) ॥४३॥
 यादृश्ययन्ति नोऽरयः कृत्या^(८) नाग्रजमात्मनः^(९) ।
 शिरस्यस्तुरापुष्यं नास^(१०)द्य^(१)त्परमेष्ठिनः ॥४४॥
 वदन्ति भावदृप्तं तद्यो यज्ञ^(११) इति चोत्तरम्^(१२) ।
 अपै^(१३)न्नमच तान्निव्यौ चतुर्थी पञ्चमी स्यते^(१४) ॥४५॥
 मैत्रावरुणमीजानं^(१५) प्रथमायामृचि स्तुता^(१६) ।
 अर्धर्चं द्यौश्च भूमि^(१७)श्च आग्निना चोत्तरे ततः^(१८) ॥४६॥

- (१) कश्चेति ग० ।
 (२) उत्तमो जगादिति ग० ।
 (३) यदिति ख० ।
 (४) छात्रामिति ग० ।
 (५) नतिं कृत्वा देवतमुच्यते इति ख० ।
 (६) नेति यदिति क० घ० च० ।
 (७) उत्तरन्तस्य चैव तदिति क० घ० च० ।
 (८) च वेति ख० ।
 (९) कुताः इति ख० ग० ।
 (१०) पथेति ख० ।
 (११) आग्निनौ चोत्तरे ततः इति क० ग० घ० च०, उत्तरेण त्विति ख० ।

(क) ऋ० १०, १२४, ६ । (ख) ऋ० १०, १२५, १ । (ग) ऋ० १०,
 १२६, १ । (घ) ऋ० १०, १२८, १ । (ङ) ऋ० १०, १२९, १ । (च) ऋ०
 १०, १३०, १ । (छ) ऋ० १०, १३१, १ । (ज) ऋ० १०, १३२, १ ।

प्रोक्षे^(क)ञ्च वैश्वदेव्युक् तु नकिर्देवा मिनीमसि^(ख) ।
 यस्मिन् वृक्षे^(ग)इति त्वस्मिन् युस्थाने स्त्रयते यमः ॥ ४७ ॥
 केष्मिन्^(घ)केष्मिनः सूक्तं श्रुत देवाः^(ङ)परन्तु यत् ।
 देवानामत्र वाद्या स्याद्वायव्यस्तृच उत्तरः^(च) ॥ ४८ ॥
 चायन्तां^(ज)वैश्वदेव्युक् तु शेषस्त्र्यदेवतः परः^(झ) ।
 स्याद्वै त^(ञ)द्विश्वभेषव्यं रपसो वा विनाग्रनम्^(ट) ॥ ४९ ॥
 भूमिर्लाक्षा परं सूक्तं तवै^(ड)ञ्च सूक्तमुत्तरम् ।
 सूर्यरश्मि^(ण)रिति त्वस्मिन् सावित्रः प्रथमस्तृचः ॥ ५० ॥
 आत्मा स्तुतः परोक्ष^(त)स्तु गन्धर्व्वेषोत्तरे वृक्षे ।
 इन्द्रो वैष^(थ)निपातेन अथ वा सूर्यं उच्यते ॥ ५१ ॥
 सूक्तोऽस्मिन् देवतास्त्रिस्त एता एव प्रकीर्त्तिताः ।
 आग्नेयं तग्ने^(द) तवे तु अग्ने अक्के^(ण)ति यत्पराम्^(ण) ॥ ५२ ॥

- (१) ऋगाद्या तत्र देवानां वाते देवस्तृचः परः इति ख० ।
 (२) स्तुतः ख० ।
 (३) स्यादेतदिति ग० ।
 (४) रपसश्चापनोदनमिति ख० ।
 (५) परोक्षमिति ख० ।
 (६) चैवेति ख० ।
 (७) एष स्तोत्रः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(क) ऋ० १०, १३३, १ । (ख) ऋ० १०, १३४, ७ । (ग) ऋ० १०, १३५, १ ।
 (घ) ऋ० १०, १३६, १ । (ङ) ऋ० १०, १३७, १ । (च) ऋ० १०, १३७, ५ ।
 (ज) ऋ० १०, १३८, १ । (झ) ऋ० १०, १३९, १ । (ञ) ऋ० १०, १४०, १ ।
 (ट) ऋ० १०, १४१, १ ।

आग्नेयं वैश्वदेवस्य अय^(क)मित्यथ तु दृष्टाः^(१) ।
 ग्राह्यास्तत्वार ऋषयो अग्निमार्चन् पृथक् पृथक् ॥५३॥
 आश्विनं त्यच्चि^(ख)दित्येतदथ^(ग)मैत्रं ततः परम् ।
 इमां खनानी^(घ)ति सूक्तमिन्द्राणी यत्स्वयं जगौ ॥५४॥
 तदौपनिषदं सूक्तं भाववृत्तं प्रचक्षते ।
 (१) अरण्यानी^(ङ)त्यरण्यान्याः स्तुतिरेन्द्रे तदुत्तरे ॥५५॥
 सावित्रं सविता यन्मैः^(च) सचिद्धृष्टित् सभिध्यसे^(ज) ।
 आग्नेयं अद्भुथा^(झ) आद्भुं मेधासूक्तमतः परम् ॥५६॥
 आग्नेयमासुरित्यस्माच्छास^(झ) ऐन्द्रे ततः परे ।
 सोम एकेभ्य^(ञ) इत्येतद्भाववृत्तं प्रचक्षते^(२) ॥५७॥

(१) दृष्टाः इति ग० ।

(२) ख० चिह्नितपुस्तके अरण्यानीति स्त्रीकात् प्राक्, उत्तरानपश्चात्
पाठान्तु स्त्रीति सूक्ते मशैषधिम् । पतिसंवन्नीं त्वं पाप्माः सप-
त्नपनोदिकाम् । इत्यधिकं पठितम् ।

(३) वदन्ति त्विति ख० ।

(क) ऋ० १०, १४२, १ । (ख) ऋ० १०, १४३, १ । (ग) ऋ० १०, १४४, १ ।

(घ) ऋ० १०, १४५, १ । (ङ) ऋ० १०, १४६, १ । (च) ऋ० १०, १४६, १ ।

(झ) ऋ० १०, १४७, १ । (ज) ऋ० १०, १४९, १ । (ञ) ऋ० १०, १५२, १ ।

(ञ) ऋ० १०, १५४, १ ।

शौनको वैश्वदेवन्तु मन्यते शाकटायनः ।
 सूक्तोऽस्मिन् देवतास्त्रिषु एता एव प्रकीर्तिता^(१) ॥५८॥
 षडरायी^(२) त्वष्ट्री^(३) तत्र चत्तो^(४) इति वृषे ।
 प्राधान्याद्वा निपाताद्वा स्त्रयते ब्रह्मणस्यतिः ॥५९॥
 इन्द्रश्चैव य^(५)दित्यस्यां विश्वेदेवाः परी^(६) त्वृषि ।
 आग्नेयं चाग्नि^(७)मित्येतद्वैश्वदेवमिमा नु कम्^(८) ॥६०॥
 इन्द्रः प्राधान्यतस्त्वच^(९) विश्वेर्देवैः सह स्तुतः ।
 आदित्यैश्च महद्भिश्च तथारूपं हि वृष्यते ॥६१॥
 सूर्यो न^(१०) इति सौर्यन्तु यत्तेतदुदसा^(११)विति ।
 पौलोमी खान् गुणांस्त्वच सपत्नीनां प्रशंसति ॥६२॥
 ऐन्द्रं^(१२) तीव्रस्थ^(१३) मुष्मामि^(१४) भेषज्यं यक्ष्मनाग्रमम् ।
 राजयक्ष्मह्नं सूक्तं प्राजापत्यं तदुच्यते ॥६३॥
 ऐन्द्राग्रं मन्यते यास्क एके सिङ्गोक्तदेवतम् ।

(१) शौनको वैश्वदेवन्वित्यादि एता एव प्रकीर्तिता इत्यन्तपाठः क०
ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ।

(२) त्वष्टिमिति ख० ।

(३) प्रधानतो वाचेति ख० ।

(४) इन्द्रमिति ख० ।

(क) ऋ० १०, १५५, १ । (ख) ऋ० १०, १५५, २ । (ग) ऋ० १०, १५५, ४ ।

(घ) ऋ० १०, १५५, ५ । (ङ) ऋ० १०, १५६, १ । (च) ऋ० १०, १५७, १ ।

(छ) ऋ० १, १५८, १ । (ज) ऋ० १०, १५९, १ । (झ) ऋ० १०, १६०, १ ।

(ञ) ऋ० १०, १६१, १ ।

गर्भसंस्तवसंयुक्तं^(१) चलेतद्ब्रह्मणे^(२)ति तु ॥ ६४ ॥
 स्रवतामपि गर्भाणां दृष्टन्तदनुमन्त्रणम् ।
 वैन्यन्तु वेनस्तत्पश्य^(३) दक्षीभ्यां^(४) यक्ष्मनाग्रनम् ॥ ६५ ॥
 दुःस्वप्नमपेक्षी^(५)ति निपातीन्द्रोऽग्निरेव तु ।
 आसीदृषि^(६)दीर्घतपाः^(७) कपोतो माम नैर्घृतः ॥ ६६ ॥
 चक्रे^(८)कपोतस्तस्याभ्यामग्निधाने पदङ्गिण ।
 स त^(९)मात्महितैर्वाक्यैः कपोतं स्तुतवानृषिः^(१०) ॥ ६७ ॥
 देवा ^(११)इति तु सूक्तेन प्रायश्चित्तार्थमुच्यते ।
 स्रवभं मा^(१२) सपत्नं घेनेदमिति मानसम् ॥ ६८ ॥
 तुभ्ये^(१३)तृषी ददृशत्तुरैर्ऋं गाथिनभार्गवौ ।
 वरुणो विधातानुमतिर्धाता सोमो वृहस्पतिः ॥ ६९ ॥
 षड्रेता देवतास्त्वच दतीयायामृचि स्तुताः ।
 वातस्त्रे^(१४)ति परेणासौदनिस्रं पितरं स्वकम् ॥ ७० ॥

-
- (१) रक्षोघ्नाभेयमित्युक्तमिति ख० ग० ।
 (२) अपश्यदित्यर्थे पश्यदित्यर्थः । भाववृत्तं परस्मैवमिति ख० ।
 (३) आशीविषः इति ख० ।
 (४) दीर्घतपाः इति क० घ० च० ।
 (५) अकारोदिति क० घ० च० ।
 (६) शतमिति ख०, सतमिति ग० ।
 (७) कपोतो नैर्घृतस्तदिति क० ग० घ० च० ।

-
- (क) ऋ० १०, १६२, १ । (ख) ऋ० ६०, १६३, १ । (ग) ऋ० १०, १६४, १ ।
 (घ) ऋ० १०, १६५, १ । (ङ) ऋ० १०, १६६, १ । (च) ऋ० १०, १६७, १ ।
 (छ) ऋ० १०, १६८, १ ।

मयो भू^(क)रिति यत्सूक्तमपश्यच्छवर^(१) ऋषिः ।
 नामारूपाः पयस्त्रिन्यो गावस्तत्र तु संस्तुताः ॥७१॥
 विभ्राट्^(ख) सौर्यन्वन्व^(ग)मैन्द्रन्वायाही^(घ)त्युषसः स्तुतिः ।
 आ ता^(च)राज्ञेऽभिविक्ताय^(१)द्वे सूक्ते चानुमन्त्रणे ॥७२॥
 प्रव^(च)इत्युत्तरं यावृणं ददर्श स्तुतिमार्भुदिः^(१) ।
 यत्नतः^(४) परमाग्नेयं तच्चाभ्वृक् प्रसूनवः^(ख) ॥७३॥
 ऋषिर्जगौ पतङ्गस्तु पतङ्ग^(ख)मिति यत्परम् ।
 तत्सौर्यमेके मन्यन्ते मायाभेदं तथापरे ॥७४॥
 मायाभेदे द्वितीयायां वाक् सूतेत्याह ग्रौनकः ।
 देवी विभ्रमति मनसापा वाचा विदितां सती^(५) ॥७५॥
 त्यमूर्खि^(ख)ति तु सौपर्णं^(१) सूक्तं खख्ययनं विदुः ।
 उ^(ख)दैन्द्रं वैश्वदेवन्तु प्रयञ्चे^(४)ति च यत्परम् ॥७६॥

(१) श्रमरः इति क० घ० च० ।

(२) अभिविक्तस्येति ख० ।

(३) आर्भुदः इति ख० ।

(४) यत्नत इति क० घ० च० ।

(५) मायाभेदे द्वितीयायामित्यादि या वाचा विदितां सतीत्यन्तपाठः
क० ग० घ० ङ० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(६) तार्क्ष्यदेवत्वमिति ख० ।

(क) ऋ० १०, १६६, १ । (ख) ऋ० १०, १७०, १ । (ग) ऋ० १०, १७१, १ ।

(घ) ऋ० १०, १७२, २ । (ङ) ऋ० १०, १७३, १ । (च) ऋ० १०, १७५, १ ।

(छ) ऋ० १०, १७६, १ । (ज) ऋ० १०, १७७, १ । (झ) ऋ० १०, १७८, १ ।

(ञ) ऋ० १०, १७९, १ । (ट) ऋ० १०, १८१, १ ।

आत्मप्रभावमाचख्युस्तथाद्या षष्ठयस्त्रयः ।
 रथन्नरं यथा स्तोत्रं स्तोत्रञ्चैव यथा दृष्टत् ॥७७॥
 यथा च सम्भृतो घर्भः सवितुस्त्रोपलक्ष्यते^(१) ।
 दृष्टस्यति^(२)रिति त्वस्मिन् स्तुतः सूक्ते दृष्टस्यतिः ॥७८॥
 आग्निषो यजमानस्य केचिदेतां स्तुतिं विदुः^(३) ।
 प्राजापत्यस्य यत् सूक्तमपभ्यं त्वा^(४)प्रजावतः ॥७९॥
 प्रत्यूषं देवता स्तौति लिङ्गैरेवाच देवताः^(५) ।
 आग्निषः पुत्रकामस्य प्रथमा हि वदत्यथ ॥८०॥
 द्वितीया पुत्रकामायास्तृतीयात्मस्तव^(६)स्त्वृषेः ।
 यद्विष्णु^(७)रिति सूक्तान्तु वैश्वदेवं प्रचक्षते ॥८१॥
 तस्मिन् स्तदारगभार्थमृषिराग्नास्त आग्निषः ।

-
- (१) वादस्यैवाच दृश्यते इति क० घ० च० ।
 (२) दृष्टस्यतिरिति त्वस्मिन्नित्यादि केचिदेतां स्तुतिं विदुरित्यन्तपाठः
 ख० चिह्नितपुस्तके न विद्यते । तत्र अस्मिन् श्लोके, सूक्ते-
 ऽस्मिन् देवतास्तिस्र एता एव प्रकीर्त्तिताः इति श्लोकाब्जं
 वर्त्तते ।
 (३) एवार्थजक्षिताः इति ख०, एष श्लोकः क० घ० च० चिह्नितपुस्त-
 केषु नोपलभ्यते ।
 (४) आत्मस्तवमिति ग० ।
-

(क) ऋ० १०, १८२, १ । (ख) ऋ० १०, १८३, १ । (ग) ऋ० १०, १८४, १ ।

परन्तु^(१) नेजमेषं द्वि^(२) गर्भार्थं ताव^(३)दुच्यते ॥८२॥
 माह्विचं यन्महि चीणा^(४)मादित्यानां स्तुतिं विदुः^(५) ।
 सूर्यवर्षणमिच्छाणामादित्येखितरेषु तु^(६) ॥८३॥
 एत^(७) एव अथो वाता स्तुताः स्वल्पे^(८)तोऽन्यथा ।
 शान्द्यर्थं सूक्तमेतद्धि पावनं चैव विश्रुतम् ॥८४॥
 पातमपि स्वस्ययने दृष्टं तदनुमन्त्रणम्^(९) ।
 लक्षोऽस्तौत्पितरं वातमाग्नेयं प्राग्नेये^(१०) परम् ॥८५॥
 विस्मष्टं जातवेदस्यं प्रे^(११)ति दासतयीषु^(६) तु ।
 यत्किञ्चिदेव त्वा^(१०)ग्नेयं जातवेदस्यमुच्यते ॥८६॥
 आयङ्गौ^(११)रिति यत्सूक्तं सर्पराज्ञी^(११)स्वयं जगौ ।

(१) परे त्विति ख० ।

(२) नेजमेवेतीति ख० ग० ।

(३) वा तदि क० घ० च० ।

(४) आदित्येखितरेषु त्विति क० घ० च० ।

(५) एतच्छ्लोकार्जं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेक्ष्यते ।

(६) एक इति क० घ० च० ।

(७) ह्यल्पेखिति ख० ।

(८) एतच्छ्लोकार्जं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(९) दासतयीष्विति ख० ।

(१०) अन्यत्रेति ख० ग० ।

(११) सर्पराज्ञीति क० घ० उ० ।

(क) ऋ० १०, १८५, १ । (ख) ऋ० १०, १८७, १ । (ग) ऋ० १०, १८८, १ ।

(घ) ऋ० १०, १८६, १ ।

तस्मात् सा देवता^(१) तत्र सूर्य्यमेके प्रचक्षते ॥८७॥
 मुद्गलः प्राकपूषिष्य आचार्य्यस्य रथीतरः^(२) ।
 चिखानाधिष्ठितां वाचं मन्यन्ते प्रत्यूचं स्तुताम् ॥८८॥
 भावदृष्टपरं^(३) सूक्तं ददग्नाथाघमर्षणः ।
 परं न विद्यते तस्माच्छाक्त्यै वा पावनाय वा ॥८९॥
 यथाश्वमेधः क्रतुराट् सर्व्वरिप्रप्रणोदनः^(४) ।
 तथाघमर्षणं ब्रह्म सर्व्वरिप्रप्रणोदनं^(५) ॥९०॥
 तदादीनि^(६) तु यच्चातः संज्ञानं ज्ञानसंस्तवः ।
 चतुर्थं यत्तु नैर्हृष्यं तत्सपत्ननिवर्हणम्^(७) ॥९१॥
 संसमिन्^(क) प्राध्वराणाञ्चेत्याग्नेये एव ते स्मृते^(८) ।

-
- (१) तस्य स्याद्देवतेति क० ख० घ० च० ।
 (२) आचार्य्यः प्राकटायनः इति ख० ग० ।
 (३) भावदृष्टतन्मतिमिति क० घ० च० ।
 (४) सर्व्वरौप्रप्रणोदनः इति ख० ।
 (५) यथाश्वमेधः क्रतुराट् इत्यादि सर्व्वरिप्रप्रणोदनमित्यन्तपाठः क०
 घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नापश्यत ।
 (६) तदादीनीति क० घ० च० ।
 (७) चतुर्थस्तेर्हृष्यं यत्तत्सपत्नीनिवर्हणमिति क० घ० च० ।
 (८) उभे तत्राग्निदेवते इति क० घ० च० ।
-

(क) ऋ० १०, १९१, १ ।

उग्रना वरुणश्चेन्द्रस्याग्निश्च सविता स्तुताः ॥८२॥
 संज्ञानं प्रथमस्या^(१)न्तु द्वितीयस्यामथाश्विनौ^(२) ।
 तृतीया चोत्तमे च द्वे आग्निषोऽभिवदन्ति ताः^(३) ॥८३॥
 इन्द्रः पूषा सपत्न्ये द्वितीयस्यामृचि स्तुतौ ।
 देवानामितराः प्रोक्ता आग्नीर्वीदपराश्च याः^(४) ॥८४॥
 (५)महानाम्न्य ऋचो गुह्यास्ता ऐन्द्र्यश्चैव यो वदेत् ।
 सहस्रयुगपर्यन्तं सोऽहं ब्रह्म स राध्यते^(६) ॥८५॥
 (७)पुरीषपदमासान्तु प्रथमं स्यात्प्रजापतेः^(८) ।

- (१) प्रथमायामिति पाठः शुद्धः ।
 (२) उग्रना वरुणश्चेन्द्रस्याग्निश्च द्वितीयस्यामथाश्विनावित्यन्तपाठः क०
 घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (३) स त्वाग्नीर्वीद उच्यते इति क० घ० च० ।
 (४) एष श्लोकः क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (५) ख० चिह्नितपुस्तके महानाम्न्य इति श्लोकात्प्राक्, संसंसंज्ञानमित्येते
 श्रेयमनं विदुरिति श्लोकार्जं वर्तते ।
 (६) राध्यतीति पाठः साधुः, सोर्ही ब्राह्मः स्वराध्यते इति क० घ० च०,
 साह ब्राह्मं स्वरं ध्यात्ते इति ख० ।
 (७) त्वग्निदेवतमिति ख० ।
 (८) ख० चिह्नितपुस्तके पुरीषपदमासान्विति श्लोकात् प्राक्,—
 त्रिचाधर्मियादिकाः सूक्तानाह-
 स्तस्मिन् सुतो दृश्यते यः सूक्तभावा ।
 प्रधानसूक्तं किञ्च देवतायाः
 सूक्तभाजः सर्व्वदा श्रौतकेन ।

आग्नेयमैन्द्रं वैष्णव्यं पौष्णं दैवन्तु पञ्चमम्^(१) ॥८६॥
 अग्नेः प्रयाजानुयाजाः प्रैषा ये च^(२) हवींषि च ।
 यद्देवतं हविस्तु स्यात्प्रैषास्तद्देवतास्तु^(३) ते ॥८७॥
 निविदां निगदानाञ्च खैः खैर्लिङ्गैश्च देवताः^(४) ।
 निगदेन^(५) निगद्यन्ते याश्च कल्पानुगा ऋचः ॥८८॥
 अग्नेरेव तु गायत्र्य उष्णिहः^(६) सवितुः स्यताः ।
 अनुष्टुभस्तु सोमस्य बृहत्स्यस्तु बृहत्स्यतेः ॥८९॥

ऐन्द्रा ऋचो महानाञ्जीस्तु विद्या
 तथा हि दृष्टं ब्राह्मणसूक्तशब्दः ।
 न दृश्यते सूक्तशब्दो न वित्तु
 यथा प्रैषेष्वाहासूक्ताभिधानम् ॥
 सूक्तैकदेशा इति तान् प्रतीया-
 दन्याश्च कुन्याः पदशो निगद्मः ।
 यथैतसो देवि निपादि संज्ञा
 कुन्तापे तत्सर्वमेकं सूक्तम् ॥

इत्यधिकपाठोऽस्ति ।

- (१) विन्द्रं त्वा वैष्णवश्चैव पौष्णश्चैव मनः परमिति ख० ।
 (२) एवेति क० घ० च० ।
 (३) चेति ख० ।
 (४) लिङ्गोक्तदेवता इति क० घ० च० ।
 (५) निगदेत्विति ख० ।
 (६) उष्णिकः इति ख०, उष्णिहेति ग० ।

पङ्क्तयस्त्रिष्टुभश्चैव विद्यादैश्वर्यस्य सर्व्वग्रः ।
 विश्वेषां चैव देवानां जगत्यो यास्तु काश्चन ॥१००॥
 विराजश्चैव मित्रस्य खराजो वरुणस्य च ।
 विषये यस्य वा स्यातां स्यातां वा वायुदेवते ॥१०१॥
 इन्द्रस्यातिष्ठतिः प्रोक्ता वाचोश्च भूरिजः स्मृताः^(१) ।
 यास्ततिश्चन्द्रसः काश्चित्ताः प्रजापतिदेवताः^(२) ॥१०२॥
 विश्वेन्द्रसस्तु वायव्या मन्त्राः पादैश्च ये मिताः ।
 पौरुषा द्विपदाः सर्वा ब्राह्म्य एकपदाः स्मृताः^(३) ॥१०३॥
 समस्ता च्च आग्नेय्यो वायव्यानि यजूंषि च ।
 सौर्याणि चैव सामानि सर्वाणि ब्राह्मणानि च ॥१०४॥
 वैश्वदेवो वषट्कारो द्विङ्कारो ये यजामहे ।
 रूपं वज्रस्य वाक्पूर्व्वं स्वाहाकारोऽग्निदेवतः ॥१०५॥
 देवानाञ्च पितृणाञ्च नमस्कारः स्वधैव^(४) च ।
 क्रुष्टो मूर्द्धनि विज्ञेयस्तालव्यः प्रथमः खरः ॥१०६॥
 द्वितीयस्तु भ्रुवोर्मध्ये तृतीयः कर्णसंश्रितः ।
 चतुर्थो नासिकाधे स्यादौरसो मन्त्र उच्यते ॥१०७॥

-
- (१) एतच्छ्लोकार्जं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितम् ।
 (२) एतच्छ्लोकार्जं ख० चिह्नितपुस्तके न दृश्यते ।
 (३) द्विपदा पौरुषं चन्द्रो ब्राह्मी त्वेकपदा स्मृताः इति ख० ।
 (४) तथैवेति ख० ।

मन्द्रकर्षणसंयुक्तमतिस्वारं प्रशंसति^(१) ।
 वदन्ति देवताः क्रुष्टं मनुष्यास्त्रितरैस्त्रिभिः^(२) ॥१०८॥
 द्वितीयं वसवः^(३) सर्व्वं गन्धर्वाप्सरसः स्वरम् ।
 अण्डजाः पक्षिणः सर्पाश्चतुर्थमुपभुञ्जते^(४) ॥१०९॥
 मन्द्राः पिशाचा रक्षांसि असुरास्योपभुञ्जते^(५) ।
 अतिस्वार^(६)स्तु शेषस्य जङ्गमस्यावरस्य च ॥११०॥
 वैश्वदेवस्वरः क्रुष्टो नित्यं यो मूर्ध्नि तिष्ठति^(७) ।
 तास्यव्यः प्रथमः साक्षां स्वर आदित्यदैवतः^(८) ॥१११॥
 स्वरौ द्वितीयः साध्यानां भ्रुवोर्देगश्रितस्य यः^(९) ।
 आश्विनस्तु^(१०) तृतीयोऽत्र स्वरः कर्षसमाश्रितः ॥११२॥
 चतुर्थस्वर^(११) वायव्यो नासिक्यः स्वर उच्यते ।

-
- (१) तु सं विदुरिति ख० ।
 (२) सर्वा मनुष्याः प्रथमं स्वरमिति ख० ।
 (३) पशवः इति ख० ग० ।
 (४) तूपभुञ्जते इति क० घ० च०, चतुर्थस्योपभुञ्जते इति ख० ।
 (५) एतच्चक्रोकाजं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।
 (६) अतिस्वार्यः इति क० घ० च०, अतिसार इति ख० ।
 (७) ख० चिह्नितपुस्तके, वदन्ति देवताः क्रुष्टमित्यादि नित्यं यो मूर्ध्नि
 तिष्ठतीत्यन्तं, द्वितीयस्तु भ्रुवोर्मध्ये इति श्लोकात् प्राक् पठितं ।
 (८) चेद्व्यय एव त्विति क० घ० च० ।
 (९) देहं समाश्रितः इति ख० ग० ।
 (१०) आश्विनस्त्विति क० घ० च० ।
 (११) तेषु इति क० घ० च० ।

पञ्चमस्तु खरः प्रोक्तश्चाक्षुषः सूर्य्यदेवतः^(१) ॥११३॥
 यस्तु सामखरः षष्ठः^(२) स सौम्यो मन्द्र उच्यते ।
 विकर्षणं तु मन्द्रस्य^(३) युक्तोऽतिस्वार्थ्यं उच्यते ॥११४॥
 स मैत्रावरुणो ज्ञेयो मन्द्रस्थानसमाहितः^(४) ॥
 सामखराणां सप्तानामेते देवा इहोदिताः^(५) ॥११५॥
 त्रयाणामितरेषां तु लोकाधिपतयस्त्रयः ।
 वाग्देवत्योऽथ वाग्नेयः प्रस्तावस्यैव सामसु ॥११६॥
 उद्गीथापद्रवावैग्ध्यौ स्यातां वा वायुदेवते ।
 सौर्य्यः स्यात्प्रतिहारोऽत्र निधनं वैश्वदेवतम् ॥११७॥
 द्विङ्कारप्रणवाभ्यान्तु पुरस्तादेव कीर्तनात् ।
 इति व्यस्तसमस्तानां मन्त्राणामिह दैवतम् ।
 देवताविद्वेचेत प्रयोगे सर्व्वकर्षणाम् ॥११८॥
 सप्तर्षयो वसवश्चापि देवा
 अथर्षाणो भृगवः सोमसूर्याः^(१) ।

-
- (१) एतच्छ्लोकाद्भं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नापश्यत ।
 (२) ऋष्ट इति क० घ० च० ।
 (३) कर्षणेनैव मन्द्रस्येति क० घ० च०, विकर्षणेन तु मन्द्रस्येति ख० ।
 (४) मन्द्रस्थानसमाहितः इति क० घ० च०, मन्द्रस्थानसमाहि स-
 दिति ग० ।
 (५) इति खराणां सप्तानामुक्ताः सामसु देवताः इति क० घ० च० ।
 (६) अंशोऽर्थ्यमा इति क० घ० च० ।

पथ्यास्त्रस्त्री रोदसी चोक्तमन्त्रे
 कुङ्कुमुरदितिर्धनुरध्या ॥११८॥
 असुनीतिरिष्ठा वा धीः^(१) विधातानुमतिर्दया ।
 अङ्गिरोभिः सहेताः स्रुक्कमन्त्राश्च देवताः ॥११९॥
 वैश्वानरो हि^(२) सुपर्णा विवस्त्राम्
 प्रजापतिर्गोः सुधन्वा नगोधः^(३) ।
 अपां नपादर्यमा वातजूति-
 रिस्तस्यतिश्चैव रथस्यतिश्च ॥१२०॥
 अभवः पर्जन्यः पर्वताग्नाश्च^(४) पत्नी-
 र्दक्षो भगो^(५) देवपत्नीर्दिग्गश्च ।
 आदित्या रुद्राः पितरोऽथ साध्या
 निपातिनो वैश्वदेवेषु सर्व्वे ॥१२१॥
 अनुक्रान्ता देवताः सूक्तभाजो
 हविर्भाजस्योभयथा निपातैः ।
 अथेवं स्यादुभयथान्यथा वा
 न प्रत्यक्षमनृषेरस्ति मन्त्रः ॥१२२॥

(१) स्यादिति ख० ग० ।

(२) द्योः सुधन्वा गोभ्यः इति क० घ० च०, न नद्यः इति ग० ।

(३) अपीति ख० ग० ।

(४) वा गावश्चेति क० घ० च० ।

(५) भर्गः इति ग० ।

योगेन दाक्ष्येण दमेन बुद्ध्या
 बाहुश्रुत्येन तपसा नियोगैः^(१) ।
 उपास्तव्याः^(२) ह्यत्तज्ञो देवता या^(३)
 स्तृषो ह यो वेद स वेद देवान् ।
 यजूंषि यो वेद स वेद यज्ञान्
 सामानि यो वेद स वेद तत्त्वं ॥१२४॥
 असौ मे पुत्रकामाया अब्दादर्द्धं च त^(४)त्कृतम् ।
 आग्निषो योगनेतं हि वाङ्मौ गौर्येन^(५) मन्यते ॥१२५॥
 एकारमनुकम्पार्थं नास्मि स्मरति माठरः ।
 आख्यातभूतकरणं^(६) बाष्कुला स्त्री व्यथो रत ॥१२६॥
 मन्त्राणां देवताविद्यः प्रयुक्ते कर्म कर्षिषित् ।
 जुषन्ते देवतास्तस्य^(७) हवि^(८)र्वा^(९)देवताविदः ॥१२७॥
 अविज्ञानप्रदिष्टं^(१०) हि हविर्नाश्रमि देवताः ।

-
- (१) अभियोगैरिति ख० ।
 (२) उपास्यास्ताः इति ख० ग० ।
 (३) दैवतस्येति क० घ० च० ।
 (४) स वागर्द्धेन यदिति क० घ० च० ।
 (५) बद्धो गौर्येभ्य इति ख० ।
 (६) आख्याते भूतकरणमिति ख० ।
 (७) ह्यस्येति ग० ।
 (८) हविर्भवेति ख० ।
 (९) नेति क० ग० घ० च० ।
 (१०) अविज्ञानप्रदिष्टमिति क० घ० च० ।

तस्मान्मनसि संन्यस्य देवता जुहुयाद्भुविः ॥१२८॥
 स्वाध्यायमेव^(१) योऽधीते मन्त्रदैवतविष्कृषिः ।
 स सत्रसदिव^(२) स्वर्गं सत्रसद्भिरपीज्यते^(३) ॥१२९॥
 नियमोऽयं जपे होने ऋषिच्छन्दोऽथ दैवतम् ।
 अन्यथा चेत् प्रयुञ्जानस्तत्फलाच्चाच हीयते ॥१३०॥
 ऋषिच्छन्दोदैवतादिज्ञानं यज्ञादिषु श्रुतम् ।
 तदाश्रित्य प्राणदृष्टिर्विहिताचेति गम्यताम् ॥१३१॥
 अविदित्वा ऋषिच्छन्दोदैवतं योगमेव च ।
 योऽध्यापयेज्जपेदापि पापीयान् जायते तु सः ॥१३२॥
 अर्थेषुवः खल्वृषयश्छन्दोभिर्देवताः पुरा ।
 अभधावन्निति छन्दो मध्ये त्वाङ्गर्महर्षयः ॥१३३॥
 ऋषिन्तु प्रथमं ब्रूयाच्छन्दस्तु तदनन्तरम् ।
 देवतामथ मन्त्राणां कर्मस्वेवमिति श्रुतिः ॥१३४॥
 आप्तस्य वा अनाप्तस्य^(४) विविच्यात्मानमात्मनि ।
 ईक्षमाणो ह्युभौ सन्धिमृचो दैवतवित्पठेत् ॥१३५॥
 स ब्रह्माभूतमत्यन्तं योनिं सदसतोर्भुवम् ।
 महश्चाणु च विश्वेग्रं विभ्रति ज्योतिरुत्तमम् ॥१३६॥
 इति श्रौतकाचार्यकृतायां वृहद्देवतायामष्टमोऽध्यायः ॥

समाप्ता वृहद्देवता ॥

(१) उतेति क० घ० च० ।

(२) असत्रसदपीति ग० ।

(३) अपीज्यते इति क० घ० च० ।

(४) आत्मानं वाप्यनधारमिति ख०, आत्मानं साप्यनधारमिति ग० ।

श्रीः
अथार्थानुक्रमणी ।

प्रथमं मण्डलम् ।

अश्वेदमखिलं ये हि द्रष्टारो मुनियुक्त्वाः ।
तदनुक्रमणायाहं नमामि परमेश्वरीम् ॥१॥
अत्राग्निमील इत्यादि प्रथमं मण्डलं प्रति ।
शतर्चिनस्तु विज्ञेया षडयः सुखसिद्धये ॥२॥
तेषां पूर्वा मधुष्कन्दा मेधातिथिरनन्तरः ।
शुनःश्रेपस्तृतीयोऽयं हिरण्यरूप उत्तरः ॥३॥
कणस्तु पञ्चमः षष्ठः प्रस्कणः सव्य उत्तरः ।
नोधाः पराशरश्चान्यो गौतमः कुत्स उत्तरः ॥४॥
कश्यपस्त्वथ कचीवान् परुष्केपस्तदुत्तरः ।
दीर्घतमास्ततोऽगस्त्यः षोडशैते शतर्चिनः ॥५॥
अथां शतानि दृष्ट्वा^(क)देत एव शतर्चिनः ।
जेतादीमान्मु तन्नास्ति तस्माच्चैते शतर्चिनः ॥६॥

(क) शतानां द्रष्टृत्वादिति पाठो भवितुमर्हति ।

तत्र त्वादित आरभ्य सूक्तानां दशकं प्रति ।
 वैश्वामिचो^(क) मधुच्छन्दा ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥७॥
 इन्द्रं विश्वा^(ख) इति त्वस्य जेता तस्य सुतो मुनिः ।
 अग्निं दूत^(ग)मुपक्रम्य सूक्तदादशकं प्रति ॥८॥
 काण्डो मेधातिथिर्नाम मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 कस्य नून^(घ)मुपक्रम्य सूक्तानां सप्तकं प्रति ॥९॥
 आजीगर्त्तिः शुनःश्रेय ऋषिरित्यवगम्यताम् ।
 अयन्तु देवराताख्यो वैश्वामिचस्य ऋषिमः ॥१०॥
 त्वमग्न^(ङ) इत्युपक्रम्य सूक्तानां पञ्चकं प्रति ।
 हिरण्यस्त्रपनामायमृषिरङ्गिरसः सुतः ॥११॥
 प्र वो यङ्ग^(च)मुपक्रम्य सूक्तानामष्टकं प्रति ।
 घोरस्य पुत्रः कण्डोऽथमृषिरित्यवगम्यताम् ॥१२॥
^(क)अभित्यं मेघ^(ख)मित्यादिसूक्तानां सप्तकं प्रति ।
 सव्यो हि नामाङ्गिरस ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥१३॥
 नू चित्सहोजा^(ग) इत्यादि सूक्तानां सप्तकं प्रति ।
 गोतमस्य सुतो नोधा ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥१४॥

(क) विश्वामिच इति घ० ।

(ख) (११) चिञ्जेनानेन सूक्तसङ्ख्या परिच्छेया । एवं परचापि । मख्खसङ्ख्या
तु मूक्तत एवावगम्यताम् ।

(ग) अग्ने विवस्वदि(७७)त्वादिसूक्तानां सप्तकं प्रति ।

कस्यस्य पुत्रः प्रच्छण्ड ऋषिरित्यवगम्यताम् ।

इत्येवं श्लोकोऽस्मात् पूर्वम् भवितुमर्हति । सर्वाशुक्तमख्यासौ तथैवोपपन्नाम् ।

पन्था न ताद्यु(१५)मित्यादिसूक्तानां नवकं प्रति ।
 ग्राक्तः पराग्ररो नाम ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥१५॥
 उपप्रयन्त(०४) इत्यादिसूक्तानां विंशतिं प्रति ।
 राह्णगणो गोतमो^(क)ऽयमृषिरित्यवगम्यताम् ॥१६॥
 इमं सोम(१४)मुपक्रम्य सूक्तानां पञ्चकं प्रति ।
 कुसो हि नामाङ्गिरस ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥१७॥
 जातवेदस(११) इत्यस्मिन् मारीचः कश्यपो मुनिः ।
 स यो वृषे(१००)ति सूक्तस्य द्वाषथो वार्षागिराः ॥१८॥
 ऋज्जाम्भः प्रथमश्लेषां भयमानसुराधसौ ।
 सहदेवोऽम्नरीषस्य तेऽत्र सूक्ते प्रकीर्त्तिताः ॥१९॥
 चन्द्रमा(१०५) इति सूक्तस्य चित् आप्योऽथवा ऋषिः ।
 नासत्याभ्या(११९)मुपक्रम्य सूक्तेवेकादशस्यथ ॥२०॥
 कचीवान् दैर्घतमस उग्निक्सूनुः स एव च ।
 भावयव्यस्तु राजायमृषिरा गधिते(११९,९)त्यृषः ॥२१॥
 तद्गार्था रोमशा नामोपोत्तमस्या उपोत्तमे ।
 अग्निं होतार(१२०)मित्यादिसूक्तेष्वेव चयोदश ॥२२॥
 दैवोदासिः परुच्छेपो राजैवायमृषिस्ततः ।
 वेदिषदे(१४०)प्रभृतीनां सूक्तानां पञ्चविंशतेः ॥२३॥
 दौर्घतमा नामौषथ्य ऋषिरित्यवगम्यताम् ।
 कया शुभेतिषवाद् इन्द्रादीनां हि तत्र तु ॥२४॥

(क) गौतम इति घ० ।

कथा शुभे(११५)त्युपक्रम्य युजामासामृषां पुनः ।
 एकादशा^(क)स्त्रायमिन्द्र ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥२५॥
 ऋषयो मरुतस्तत्र तृतीयाद्ययुजामृषाम् ।
 सूक्तस्थान्ते द्वेषेऽगस्त्य ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥२६॥
 अगस्त्य एव तर्कवा(११९)दिमिचावरुणयोः^(ख) सुतः ।
 षड्विंशतेषु सूक्तानामृषिरित्यवगम्यताम् ॥२७॥
 इन्द्रागस्त्ययोः संवादो न नून(१००)मिति तत्र तु ।
 प्रथमायास्तृतीयाया ऋषोरिन्द्र ऋषिः स्त्रयम् ॥२८॥
 उभौ वाथ चतुर्थ्यास्तु द्वयोरन्यतरोऽथवा ।
 पूर्वो(१०९)रिति च सूक्तस्य संवादस्य हृषास्त्रयः ॥२९॥
 सोपामुद्रा हृषे पूर्वो अगस्त्यो मध्यमे हृषे ।
 अग्नेवाषी ब्रह्मशारी सूक्तस्थान्ते हृषे मुनिः ॥३०॥

इति प्रथमं मण्डलम् ।

(क) एकादशा इति क० ।

(ख) तन्वादिमिचावरुणयोरिति घ० च० ।

अथ द्वितीयं मण्डलम् ।

मध्यमेऽध्वर्यो ज्ञेया मण्डलेऽध्वय मध्यमाः ।
तत्र त्वमग्र(१) इत्यादिद्वितीयं मण्डलं प्रति ॥१॥
अधिर्गत्समदो नाम विज्ञेयः स च ग्रौनकः ।
चौरसः शुनक्षोचस्य शुनकस्यैव कृत्विमः ॥२॥
तस्मादाङ्गिरसः पूर्वं पश्चात्स भृगुताङ्गतः ।
ऊवे व(४) इति सूक्तानां तथापि च चतुष्टये ॥३॥
सोमाङ्गतिर्भागवोऽथमृषिरित्यवगम्यताम् ।
इमा गिर(२०) उपक्रम्य सूक्तानां चितयं प्रति ॥४॥
अपिः कूर्षो गार्त्समदः स्यं गत्समदोऽथ वा ॥५॥

इति द्वितीयं मण्डलम् ।

अथ तृतीयं मण्डलम् ।

सोमस्य मे(१)त्युपक्रम्य तृतीयं मण्डलं प्रति ।
विश्वामिष इति श्लेषः स च गाधिसुतः^(क) स्यतः ॥१॥
अथभो दे प्र वः(१२) सूक्ते विश्वामिषसुतो जगौ ।
विपाजसे(१५)ति सूक्ते दे कात्योत्कीष अघिर्वजौ ॥२॥
समिध्यमानो(१०) दे सूक्ते वैश्वामिषः कतो जगौ ।
अग्निं होतार(१८)मारभ्य गाथी नाम स कौशिकः ॥३॥
सूक्तान्यपश्यन्त्वारि सूक्ते निर्मथिते परे ।
देवभवोदेववातावृषी एतौ हि भारतौ ॥४॥
कुशिकः शाशदि(२१)त्यस्मिन्निषीरयसुतो मुनिः ।
अथवा मण्डलद्रष्टा विश्वामिषो यथा मुनिः^(ख) ॥५॥
प्र पर्वताना(२२)मित्यस्मिन् विपाङ्गित्येवमादिभिः ।
नदीभिः सह संवादो विश्वामिषस्थोन्तितीर्षाः ॥६॥
अष्टमी द्वात्रिंशो षष्ठी चतुर्थी च नदीवचः ।
शिष्टा या नवसूक्तस्य विश्वामिषवचांसि ताः ॥७॥
अस्मै प्रथन्वी(२६,२०)त्येतस्यां घोर आङ्गिरसो मुनिः ।

(क) गाधिसुतः इति क० ।

(ख) मुनिरिति ज० ।

(२६,२०) चिन्नेनानेन सूक्तसङ्ख्या ऋक्सङ्ख्या च अवगन्तव्या । एवं पर-
चापि।

मिर्दहेष्यमानेऽपि भ्रूयते^(क) सा न शस्यते ॥८॥
अभि तष्टेव(१८) सूक्तस्य वैश्वामित्रः प्रजापतिः ।
वाच्यो वा स उभौ वा तौ विश्वामित्रोऽथवा भ्रूतेः ॥९॥
इमं मह(१७) उपक्रम्य सूक्तानां चितयं प्रति ।
अथमेव ऋषिर्विद्यादुक्तगोचः प्रजापतिः ।
भार्गवो जमदग्निर्वा मण्डलान्ते दृष्टेऽप्यृषिः ॥१०॥

इति द्वितीयं मण्डलम् ।

(क) शस्यमानेति भ्रूयते इति ज० ।

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

त्वां ह्यग्ने सद(१)मित्यादि चतुर्थं मण्डलं प्रति ।
गौतमो वामदेवो(क)ऽथमृषिरित्यवगम्यताम् ॥१॥
अथं पन्थास्तु संवाद इन्द्रादेः सूक्तमच तु ।
अथं पन्था(१८) इति त्वष्टा ऋच इन्द्रः स्वयं मुनिः ॥२॥
वामदेवस्तु पञ्चानामर्द्धर्षानां ततः परम् ।
न हि त्वष्टा(१८,४)दिसप्तानामर्द्धर्षानां तथादितिः ॥३॥
ममञ्चन त्वे(१८,८)त्यादीनामृषां षष्ठान्त एव तु ।
वामदेव ऋषिर्विद्यादन्वायेवं विशेषतः ॥४॥
चसदस्युः पौरकुत्स्य ऋषिः सूक्ते मम दिता(४९) ।
क ङ अत्र(क)(४९)दिति त्वष्टा तथा तस्योत्तरस्य च ।
पुरुमीहोऽजमीहस्य(ग) सौहोचौ तावृषी सह ॥५॥
इति चतुर्थं मण्डलम् ।

(क) गौतमो वामदेवोऽथेति अ० ।

(ख) मोक्षमूषारसम्यादित ऋग्वेदे क ऊं अत्रदिति पाठोऽस्ति ।

(ग) पुरुमीहोऽजमीहस्येति अ० ।

अथ पञ्चमं मण्डलम् ।

अबोधयिरूपकस्य पञ्चमं मण्डलं प्रति ।

पुत्राद्यैः सह भौमोऽचिर्मुनिरित्यवगम्यताम् ॥ १ ॥

अत्र त्वनुक्तगोचा ये ज्ञेयास्त्वचिसुता इति ।

अबोधयि(१)रिति त्वस्मिन्नुषी बुधगविष्टिरौ ॥ २ ॥

कुमार(२)मिति चैतस्मिन् कुमारो वा वृग्रोऽथवा ।

वृग्रो जार(क) इति ज्ञेय उभौ वाच समुच्चितौ ॥ ३ ॥

कमेत(२,२)मिति चैतस्यां तथा विव्योतिषे(२,८)त्यृषि ।

वृग्र एव ऋषिर्विद्यान् विकल्पसमुच्चयौ ॥ ४ ॥

त्वमग्न(२) इति सूक्तेषु चतुष्केषु वसुश्रुतः ।

सखायः सं व(७) इत्यस्मिन्निषस्तस्योत्तरेऽपि च ॥ ५ ॥

त्वामग्न(८) इति चैतस्मिन् गयस्तस्योत्तरेऽपि च ।

जनस्य गोपाः(११) सूक्तेषु चतुष्केषु सुतम्बरः ॥ ६ ॥

प्र वेधस(१५) इति त्वस्मिन् धरुणोऽङ्गिरसः सुतः ।

वृहद्दय(१९) इति त्वस्मिन् पुरु(१०)स्तस्योत्तरेऽपि च ॥ ७ ॥

प्रातरग्नि(१८)रिति तस्मिन्मृकवाहा द्वितो मुनिः ।

अभ्यवस्था(१८)यमग्ने (२०)च सूक्तयोरेतयोर्मुनिः ॥ ८ ॥

(क) जान इति सर्वानुक्रमण्यां वृष्यते ।

(ख) पूरुरिति सर्वानुक्रमण्यामुपपद्यते ।

वज्रिर्नाम मुनिः पूर्वं प्रथस्त्रन्तसादुत्तरे ।
 मनुष्वत्त्वे(११)ति सूक्तस्य सप्तो नाम मुनिः स्मृतः ॥ ९ ॥
 प्र विश्वसाम(१२)न्नित्यस्य विश्वसामेत्यृषिः स्मृतः ।
 अग्ने सहन्त(१३)मित्यस्य दुष्मोऽयं विश्वचर्षणिः ॥ १० ॥
 अग्ने त्वं(१४) सूक्तमेकर्षा दैपदा विद्यते क्रमात् ।
 विप्रबन्धुः श्रुतबन्धुः सुबन्धुर्बन्धुरित्यमौ ॥ ११ ॥
 गौपायना इमे ज्ञेया आवा नौपायना^(क) इति ।
 ऋषिरष्ठा व(१५) ^(ख)इत्यस्मिन्नुत्तरे च वसूयवः ॥ १२ ॥
 अगस्त्रन्ते(१६)ति सूक्तस्य चिष्टष्णापुरकुत्सजौ ।
 श्रद्धण्यसदसू दावश्चमेधस्य भारतः ॥ १३ ॥
 अग्न्यानां तिसृष्णामेषां पूर्वामामितरौ सह ।
 अथवा भौम एवाचिस्त्रृषिरत्र न शस्यते^(ग) ॥ १४ ॥
 दानक्रियायमेकस्य दाढतादाढता यतः^(घ) ।
 समिद्धो अग्नि(१७)रित्यस्मिन् विश्ववाराचिगोत्रजा ॥ १५ ॥
 अर्थ्यमे(१८)त्यस्य सूक्तस्य गौरिवीतिः स शक्तिजः ।
 कस्य वीरः क(१९) इत्यस्य बभ्रुर्नाम ऋषिः स्मृतः ॥ १६ ॥
 इन्द्रो रथाय(२०)सूक्तेऽस्मिन्नवस्यु^(ङ)र्नाम संस्मृतः ।

-
- (क) गौपायना इति सर्वाशुक्रमणौ ।
 (ख) मोक्षमूजरसम्पादित ऋग्वेदे, ऋष्य व इति पाठोऽस्ति ।
 (ग) शस्यते इति घ० च० ।
 (घ) दानक्रियेयमेकस्य दाढतादाढता यत इति पाठः सम्भवितुमर्हति ।
 (ङ) नावस्युरिति सर्वाशुक्रमणौ ।

अदर्दरुत्स(१२)मित्यस्य गातुर्नाम मुनिः स्मृतः ॥१७॥
 प्राजापत्यः संवरणः सूक्ते मद्दि मद्दे (१३)जगौ ।
 प्रभुवसु^(क)राङ्गिरसो यस्ते साधिष्ठ(१५) इत्युभे ॥१८॥
 सम्भानुने(१७)त्युपक्रम्य सूक्ताणां सप्तकं प्रति ।
 अचिरेव स्वयं भौम अघिरित्यवगम्यताम् ॥१९॥
 तं प्रत्नये(४४)ति सूक्तेऽस्मिन्नवत्सारो हि काश्यपः ।
 अन्यैश्च दशभिः साकम्घिरित्यवगम्यताम्^(ख) ॥२०॥
 सदाष्टणो यजतो^(ग)श्च बाहुवृक्तः सुतम्भरः ।
 श्रुतवित्तर्यनामा स एवावदो मनसः ॥२१॥
 चक्षसप्रौ इमे चान्ये दृष्टसिङ्गा हि सूक्तके ।
 विदा दिव(४५) इति त्वस्मिन्नृषिरेष सदाष्टणः ॥२२॥
 हयो न विदा(४६)नित्यस्मिन् प्रतिचक्ष अघिः स्मृतः ।
 प्रयुञ्जती(४७)ति सूक्तेऽस्मिन्नृषिः प्रतिरथः स्मृतः ॥२३॥
 कद्रूं प्रियाय(४८)सूक्तेऽस्मिन् देवं व(४९) इति चोत्तरे ।
 अघिः क्रमेण विज्ञेयः प्रतिभानुः प्रतिप्रभुः^(घ) ॥२४॥
 विश्वो देवस्य(५०) सूक्तस्य तथैवाग्रे सुतस्य(५१) च ।
 उभयोरनयोरेष स्वस्यात्रेय इति स्मृतः ॥२५॥

(क) प्रभुवसुर्इति सर्वानुक्रमण्यौ ।

(ख) एष सूक्तः, ज० चिह्नितपुस्तके, सम्भानुनेत्युपक्रम्येति श्लोकात्
प्राक् पठितः ।

(ग) यजतः इति पाठः सङ्गतः । सदाष्टण्यौ यजताविति घ० ।

(घ) प्रतिप्रभ इति सर्वानुक्रमण्यौ ।

प्र श्वावाश्व(५२) उपक्रम्य दशसूक्तेष्वतः परम् ।
 श्वावाश्वो मरुतां स्तोता मुनिरित्यवगम्यताम् ॥२६॥
 अतएव अत(१२)मित्यस्य सूक्तेऽयं^(क) श्रुतविष्मनिः ।
 अतस्य गोपा(१२)वित्यस्मिन् वरुणं व (१५) इतीह च ॥२७॥
 अर्षनामा अषिर्विद्याद्यसिक्ते(१५)ति सूक्तयोः ।
 रातद्वयोऽथ यजतो वसित्येति(१०) च सूक्तयोः ॥२८॥
 उरुचक्रिर्वाङ्मृक्तः पौरशैव द्वयोर्द्वयोः ।
 प्रतिप्रियतमं(०५) सूक्तमवष्टुर्वृष्टवाष्मनिः ॥२९॥
 अचिरेव मुनिर्भौम आभात्यग्नि(०१)रिति द्वयोः ।
 अग्निनावेह(०८) सूक्तस्य सप्तवप्तिस्त्रृषिः सतः ॥३०॥
 सत्यश्रवा अषिर्नाम महे नो अद्य(०९)सूक्तयोः ।
 युञ्जते मन(८१) इत्यच श्वावाश्वः सूक्तयोर्ष्वषिः ॥३१॥
 अचिरच्छा वदे(८१)^(क)त्यादिषतुःसूक्तेष्वृषिः स्वयम् ।
 मण्डसान्धस्य सूक्तस्य प्र व(८०) इत्येवयामरत् ॥३२॥

इति पञ्चमं मण्डलम् ।

(क) चेति च० ।

(ख) मोक्षसूक्तसम्पादित ऋग्वेदे सर्वानुक्रमण्याश्च अष्ट वदेति पाठो वसन्ते ।

अथ षष्ठं मण्डलम् ।

लं क्षम इत्युपक्रम्य षष्ठाख्यं मण्डलं प्रति ।
बार्हस्पत्यो भरद्वाज ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥ १ ॥
तत्रायन्ये भरद्वाजादृष्यन्ते येऽपवादतः ।
तेषामनुक्तगोचास्तु विज्ञेयास्तत्सुता इति ॥ २ ॥
इममूं षुव (१५) इत्यस्य सूक्तस्याङ्गिरसः सुतः ।
वीतहृद्यो विकल्पेन मुनिरित्यवगम्यताम् ॥ ३ ॥
अभूरेक(११)स्त्वपूर्व्यै(१२)ति सुहोचः सूक्तयोर्ऋषिः ।
शुनहोचो य ओजिष्ठः(१२) सच्च त्वे(१४) चेति सूक्तयोः ॥ ४ ॥
कदा(१५) सत्राम दास(१६)स्तु सूक्तयोरनयोर्नरः ।
ऋषिर्द्यौ रयि व(४४)स्त्वादिसूक्तानां चितयं प्रति ॥ ५ ॥
यज्ञा यज्ञीय(४८)सूक्ते च शंयुः पुत्रो वृहस्पतेः ।
स्वादुष्किलाय(४०)मित्यस्य गर्गी नाम ऋषिः स्मृतः ॥ ६ ॥
स्तुषे जन(४९)मुपक्रम्य चतुःसूक्तेष्वयं मुनिः ।
ऋजिश्वा ये सुहोत्राद्याः पौत्राश्चैते वृहस्पतेः ॥ ७ ॥
जीमूत(०५)सूक्ते पायुस्तु भारद्वाज ऋषिः स्मृतः ।
उक्तापवादविषयादितरत्रात्र मण्डले ।
स्वयमेव भरद्वाज एवं सर्वत्र गम्यताम् ॥ ८ ॥
इति षष्ठं मण्डलम् ।

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

अग्निं नर इति लेतत्सप्तमं मण्डलं प्रति ।
अधिर्वसिष्ठो विज्ञेयो मित्रावरुणयोः सुतः ॥ १ ॥
इन्द्रं क्रतुं न (२२,२१) इत्यस्मिन्नर्द्धर्षे मो षु (२२)सूक्तके ।
वसिष्ठपुत्रः शक्तिर्वा वसिष्ठो वा स्वयं मुनिः ॥ २ ॥
श्वित्यश्च(२२) इति सूक्तस्य नवानामादितस्सूचां ।
वसिष्ठ एव पञ्चानां विद्युतो ज्योति(२२,१०)रित्यूचाम् ॥ ३ ॥
वसिष्ठपुत्रा इन्द्रो वा ऋषिरित्यवगम्यताम् ।
तिस्रो वाच(१०१) इति त्वस्मिन् पर्जन्याये(१०२)ति चोत्तरे ।
अग्निपुत्रः कुमारो वा वसिष्ठो वा स्वयं मुनिः ॥ ४ ॥

इति सप्तमं मण्डलम् ।

अथाष्टमं मण्डलम् ।

मा चिदन्यदिति(१)त्वेतदष्टमं मण्डलं प्रति ।
प्रगाथाद्यूपयो ज्ञेयाः श्रुषु वक्ष्यामि तानिह ॥ १ ॥
अनुक्तगोषो यस्त्वच मण्डले सच्यते मुनिः ।
स तु काण्व इति ज्ञेयः प्राङ्गत्यात्सामदादृषेः ॥ २ ॥
मण्डलाद्यह्वचस्यायं प्रगाथो घोरजो मुनिः ।
स हि घोरस्य कण्वस्य भ्राता सन् पुत्रताङ्गतः ॥ ३ ॥
मेधातिथिः परस्वस्मात्स मेधातिथिना सह ।
यच्चिद्धि त्वे(१,२)त्युषामासामृषिरासप्तविंशतेः ॥ ४ ॥
सुहि सुहो(१,२०)त्याद्यानामृषां चतसृषामृषिः ।
प्रयोग^(क)पुत्र आसङ्गस्तस्य पत्नी तु शश्वती ॥ ५ ॥
अन्वस्य सूर(१,२४)मित्यस्याः सा च तङ्गिरसः सुता ।
मेधातिथिप्रियमेधावृषी सूक्ते इदं वसो(२) ॥ ६ ॥
आङ्गिरसः प्रियमेधस्तत्र मेधातिथिर्मुनिः ।
शिखा वि भिन्दो^(क)(२,४१) इत्यस्य ह्वचस्यान्वस्य केवलम् ॥ ७ ॥
पिवा सुतस्य(२)^(ग) सूक्तस्य मेधातिथिर्ष्वधिः स्मृतः ।
यदिन्द्र प्रागपाक्(४) सूक्ते देवातिथिर्मुनिः स्मृतः ॥ ८ ॥

(क) ज्ञयोग इति सर्वानुक्रमण्यो ।

(ख) मोक्षमूलरसम्पादित ऋग्वेदे शिखा वि भिन्दो इति पाठोऽस्ति ।

(ग) मोक्षमूलरसम्पादित ऋग्वेदे सर्वानुक्रमण्य्याच्च पिवा सुतस्येति
पाठो वर्तते ।

दूरादिहेव(५) सूक्तस्य ऋषिर्ब्रह्मातिथिस्ततः^(क) ।
 महानिन्द्रो य(६)इत्यस्मिन् वत्सो नाम ऋषिः स्मृतः ॥ ८ ॥
 प्र यद्वस्त्रिष्टुभं(७) सूक्ते पुनर्वत्स ऋषिः स्मृतः ।
 आ नो विश्वाभि(८)रित्यस्मिन् सध्वंसो नाम संस्मृतः ॥ १० ॥
 आ नूनमग्निने(९)त्यस्मिञ्छग्रकर्ण ऋषिः स्मृतः ।
 यत्स्र(१०) इत्यस्य सूक्तस्य प्रगाथो नाम संस्मृतः ॥ ११ ॥
 त्वमग्ने व्रतपाः(११) सूक्ते वत्स एव मुनिः स्मृतः ।
 ऋषिर्ध इन्द्र(१२) सूक्तस्य पर्वतो नाम संस्मृतः ॥ १२ ॥
 इन्द्रः सुतेषु(१२) सूक्तस्य नारदो मुनिरेव सः ।
 यदिन्द्राह(१४)मिति त्वस्मिंस्तमू(१५)मित्युत्तरेऽपि च ॥ १३ ॥
 गोषूक्ती चाश्वसूक्ती च ऋषी एतौ काष्ठायनौ ।
 प्र सवाज(१६)मिति चीणि सूक्तानीरिन्निठिर्जगौ ॥ १४ ॥
 तं गूर्द्धये(१६)ति चत्वारि ऋषिः सूक्तानि सोभरिः ।
 ईक्षिष्व द्यौ(१७)त्युपक्रम्य चतुःसूक्तेष्वतः परम् ॥ १५ ॥
 ऋषिर्विश्वमना नाम स वैश्व इतिः स्मृतः ।
 एषां चतुर्थे सूक्ते तु व्यशो वाङ्मिरशो मुनिः ॥ १६ ॥
 अग्निहृत्थे(२०) उपक्रम्य पञ्चसूक्तेष्वतः परम् ।
 मनुर्वैवस्वतो नाम ऋषिरित्यवगम्यताम् ।
 एषां तु मध्यमे सूक्ते मारीचो वाय कश्यपः ॥ १७ ॥
 मेधातिथिस्तु प्रकृतानि(२२) सूक्तं
 मेधातिथिस्तत्र वयङ्ग(२२)सूक्तम् ।

(क) स्मृत इति ज० ।

जीपातिथिः सूक्तमथेन्द्र याहि(१४)

दृष्टं तथान्यं वसुरोचिषस्य ॥१८॥

सहस्रमेतेऽङ्गिरसो ह्यपथं-

स्ततोऽग्निनेत्रेण(१५) ततोऽविते(१६)ति ।

चतुर्थं सूक्तेष्वत उत्तरेषु

श्यावाश्वनामा मुनिरचिगोचः ॥१९॥

अग्निमस्तोषि(१८)सूक्तेषु नाभाकोऽथ चतुर्थैषिः ।

एषां चतुर्थं सूक्ते वा तस्य चान्ये दृष्टेऽथवा ॥२०॥

आचेयस्त्वर्चनाना वा मुनिरित्यवगम्यताम् ।

इमे विप्रस्य(४९) सूक्तेऽस्मिन् समिधाग्नि(४७)मितौह च ॥२१॥

विरूपोऽङ्गिरसः पुत्रस्त्रिगोकस्तत उत्तरे ।

सूक्ते त्वावत(४९) इत्यस्मिन्नथपुत्र ऋषिर्विश्वः ॥२२॥

महि वो महतां(४०) सूक्ते ह्याप्यस्त्रित ऋषिः स्यतः ।

स्वादोरभश्चि(४८)सूक्तस्य प्रगाथास्य ऋषिः स्यतः^(क) ॥२३॥

(क) अतः परं, एकादश सूक्तानि मोक्षमूलरसम्यादितऋग्वेदे समुप-
लभ्यन्ते । तानि तु सायणेन न व्याख्यातानि । अत्रापि च तेषां न
ऋषिगिरूपयमस्ति । किन्तु सर्वानुक्रमण्यां तत्र तत्र ऋष्युल्लेखो
दृश्यते । यथा, अग्नि प्र(४९) दश प्रस्त्रस्यः * * * * । प्रसुश्रुतं(५०)
पुष्टिगुः । यथा मगौ (५१) अष्टिगुः । यथा मगौ (५२) आयुः । उपमं
त्वा(५३)ष्टौ मेध्यः । यतस्ते (५४) मातरिन्वा * * । भूरीत् (५५) पञ्च
छत्रः * * * * । प्रति ते (५६) एषभ्रः * * * * । युवं देवा (५७)
चतुर्व्यं मेध्यः * * * * । इमानि वां (५८) सप्त सुपर्णाः * * * * । इति ।
वेदार्थदीपिकायां खलु नैतावान् सन्दर्भो व्याख्यातः । जगन्नाथकृतानु-
क्रमिकाविवरणे तु सूक्तानामेषाम् ऋषिगिरूपयमुपलभ्यते ।

अग्न आयाहि(१०) सूक्तस्य तथा तस्योत्तरस्य च ।
 भर्गः प्रगाथपुत्रोऽयमृषिरित्यवगम्यताम् ॥२४॥
 प्रगाथ एव प्रो अक्षौ(११) सूक्तेषु चतुर्वृषिः ।
 तरोभि(११)रिति सूक्तस्य प्रगाथतमथः कलिः ॥२५॥
 सूक्ते त्विह त्यान्वि(१०)ति सांमदो वा
 मत्स्यो मुनिस्तस्य ह्यारिणो वा ।
 जालेन बद्धा^(क) बहवो हि मत्स्य
 मान्योऽथ मैत्रावरुणिः स्त्रयं वा ॥२६॥
 आ त्वा रथ(१८)मिति त्वस्य प्र प्र वस्त्रिष्टुभस्य(१९)^(ख) च ।
 आङ्गिरसः प्रियमेध ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥२७॥
 यो राज्ञे(००)ति च सूक्तस्य त्वं न(०१) इत्युत्तरस्य च ।
 आङ्गिरसः पुरुहन्ता मुनिरथ यदुत्तरम् ॥२८॥
 तच्च त्वन्यतरोऽयं वा सुदीतिपुरुमीह्योः ।
 हविष्कृणुध्व(०१)मित्यस्मिन् प्रागाथो ह्यर्थतो मुनिः ॥२९॥
 उदीराथा(०१)मिति त्वस्य तथा तस्योत्तरस्य च ।
 आचेयोऽयं गोपवन ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥३०॥
 आचेयः सप्तवभिर्वा तयोः पूर्वस्य गम्यताम् ।
 ऋषिर्युष्मा हि^(ग)(०५) सूक्तस्य विरूपो वाङ्गिरसः सुतः ॥३१॥
 इमं तु(०१) सूक्तमारभ्य त्रिषु सूक्तेष्वतः परम् ।

(क) बद्धा इति ञ० ।

(ख) मोक्षमूषरसम्पादितऋग्वेदे त्रिष्टुभमिति पाठो वर्तते ।

(ग) मोक्षमूषरसम्पादितऋग्वेदे युष्म इति पाठो वर्तते ।

काण्डः कुबसुतिर्नाम ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥ ३ २ ॥
 अयं कनु(०९)रिति तस्मिन् कनुर्नाम ऋगोः सुतः ।
 न ह्यन्य(८०)मिति सूक्तेऽस्मिन्नेकधूर्नीधसो मुनिः^(क) ॥ ३ ३ ॥
 आ त्व न^(ख)(८१) इत्युपक्रम्य त्रिषु सूक्तेष्वतः परम् ।
 कुषीदी नाम काण्डोऽयमृषिरित्यवगम्यताम् ॥ ३ ४ ॥
 प्रेष्ठं व^(ग)(८४) इति^(ग) सूक्तस्य काण्डोऽयमुग्रना मुनिः ।
 आ ने हव^(घ)(८५)मुपक्रम्य त्रिषु सूक्तेष्वतः परम् ॥ ३ ५ ॥
 आङ्गिरसः कृष्णनामा मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 एषान्तु मध्यमे सूक्ते कार्ष्णिर्वा विश्वको मुनिः ॥ ३ ६ ॥
 उत्तरे च ^(घ)वसिष्ठस्य पुत्रो वा द्युञ्जिको^(घ) मुनिः ।
 प्रियमेधो वाङ्गिरस ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥ ३ ७ ॥
 तम्बोदस्मस्य^(घ)(८८) सूक्तस्य नोधा नाम स गौतमः ।
 दृहदिन्द्राय^(घ)(८९) सूक्तस्य ऋषी तस्योत्तरस्य च ॥ ३ ८ ॥
 नृमेधः पुरुमेधस्य सहैतावङ्गिरःसुतौ ।
 अपाखा नाम कन्वे(९१)ति सूक्तस्याचेः सुता मुनिः ॥ ३ ९ ॥
 सुतकचः सुकचस्य तावप्यङ्गिरसः सुतौ ।

(क) नाम गौधसः इति घ० ।

(ख) मोक्षमूलरसम्यादितऋग्वेदे आ तु न इति पाठो वृद्धते ।

(ग) प्रेष्ठं वोऽतिधीति घ० च० ।

(घ) उत्तरमेवेति ज० ।

(ङ) द्युञ्जिक इति सर्वानुक्रमणी ।

(च) मोक्षमूलरसम्यादितऋग्वेदे सर्वानुक्रमण्यामनुक्रमणिकाविवरणे च तम्बोदस्ममिति पाठो वर्तते ।

पान्कमा व(८९) इति त्वस्य तावृषी अवगम्यताम् ॥ ४० ॥

उद्देदमौ(८९)ति सूक्तस्य सुकचः स्वयमेव तु ।

गौर्धयती(८४)ति सूक्तस्य विन्दुरङ्गिरसः सुतः ।

पूतदचोऽथवा ज्ञेयः सोऽपि चाङ्गिरसः सुतः ॥ ४१ ॥

आ त्वे(८५)ति सूक्ते तत उत्तरे च

तिरश्चिनामा^(क)ङ्गिरसस्तनूजः ।

तचोत्तरे मासतिर्वा द्युतानो

रेभस्ततः काश्यप उत्तरस्य ॥ ४२ ॥

इन्द्राय साम(८८) सूक्तस्य तथा तस्योत्तरस्य च ।

मृमेधनामाङ्गिरस षडि रित्यवगम्यताम् ॥ ४३ ॥

अथन्त एमि(१००) सूक्तस्य नेमो नाम भृगोः सुतः ।

अथमस्मि(१००,४) इचे त्वस्मिन्निन्द्र एव षडिः स्ततः ॥ ४४ ॥

षडिगित्ये(१०१)ति सूक्तस्य जमदग्निः स भार्गवः ।

त्वमग्नि(१०२) इति सूक्तस्य प्रयोगो नाम भार्गवः ॥ ४५ ॥

अथवा षडस्यत्यः पावकोऽग्निर्मुनिः स्ततः ।

षडस्यपतियविष्ठाख्यावग्नी वा षडसः सुतौ ॥ ४६ ॥

तथोरन्यतरो वाम्योर्षडि रित्यवगम्यताम् ।

षडिस्त्वदग्नि(१०२) सूक्तस्य सोभरिर्नाम कण्वजः ॥ ४७ ॥

इत्यष्टमं मण्डलम् ।

(क) तिरश्ची नामेति सर्वाणुक्रमणी, अनुक्रमणिकाविवरणम् ।

अथ नवमं मण्डलम् ।

स्वादिष्ठये(१)त्युपक्रम्य नवमं मण्डलं प्रति ।
 पावमान्यस्तु विज्ञेया ऋषयः सौमिकाश्च ते^(क) ॥ १ ॥
 मण्डलाद्यस्य सूक्तस्य मधुच्छन्दा ऋषिः स्मृतः ।
 पवस्व देववीः(२) सूक्ते मेधातिथिरिति स्मृतः ॥ २ ॥
 एष देव(३) इति त्वस्य शुनःश्रेपो मुनिः स्मृतः ।
 सना च सोम(४)^(ख) सूक्तस्य क्षिरण्यस्त्रप ऋषिः स्मृतः ॥ ३ ॥
 एतेषामुक्तगोचत्वाद्गोचोक्तिर्न कृता मया ।
 समिद्ध(५) इत्युपक्रम्य सूक्तानां विंशतिं प्रति ॥ ४ ॥
 असितो वा देवलो वा ह्यृषिरेतौ तु काश्यपौ ।
 ऋषिः पवस्व(२५) सूक्तेऽस्मिन्नागस्यः स दृल्हच्युतः ॥ ५ ॥
 दृल्हच्युतस्य पुत्रोऽयमिधवाहस्तदुत्तरे ।
 एष कवि(२०)रेष वाजी(२८) सूक्तयोरनयोः क्रमात् ॥ ६ ॥
 नृमेधः प्रियमेधश्च मुनिराङ्गिरसाविमौ ।

- (क) सर्वानुक्रमण्योवेदार्यदीपिकाजगन्नाथकृतानुक्रमणिकाविवरणेषु नव-
 ममण्डलस्य सोमदेवताकत्वकीर्तनमस्ति । अत्र तु नवममण्डले सौमि-
 कानामृषित्वं दृश्यते । अत्र श्रौतक एव प्रमाणात् । अथवा सोमो
 देवता एषामिति व्युत्पत्त्या ऋषयोऽपि सौमिका इति व्यपदिश्यन्ते ।
 अधिकेन व्यपदेशा भवन्तीति न्यायात् ।
- (ख) मोक्षमूलरसम्पादितऋग्वेदे सर्वानुक्रमण्याच्च सना च सोमेति
 पाठो वर्तते ।

प्राश्व(१८) प्र धारा अश्वे(१०)ति सूक्तयोरनयोः क्रमात् ॥७॥
 नृमेधस्याथ बिन्दुस्य मुनिरङ्गिरसः सुतः ।
 प्र सोमासः(११) प्र सोमासः(११) सूक्तयोरनयोः क्रमात् ॥८॥
 राङ्गणो गोतमोऽयं श्वावाश्वस्याचिगोचजः ।
 प्र सोमास(१२) उपक्रम्य द्वयोराष्टस्त्रितो मुनिः ॥९॥
 द्वयोर्द्वयोर्दत्तरयोर्द्वयोर्द्वयोऽङ्गिरसः सुताः ।
 प्रभृवसूरङ्गणो बृहन्मतिरिमे चयः ॥१०॥
 प्र ये गाव(४१) उपक्रम्य चिषु सूक्तेष्वतः परम् ।
 मेध्यातिथिः स्त्रयं काण्व ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥११॥
 चिष्वेवाङ्गिरसोऽयास्यः प्र ष(४४) इत्युत्तरेष्वृषिः ।
 कविस्तु भार्गवः सूक्तेष्वया सोम(४०) इति चिषु ॥१२॥
 उपषथस्त्रिषु सूक्तेषूत्त(५०) इत्यङ्गिरसः सुतः ।
 उत्ते(५१) सूक्त उपक्रम्य सूक्तानामष्टकं प्रति ॥१३॥
 काश्वपोऽयमवत्सार ऋषिरित्यवगम्यताम् ।
 अया वीती(११)ति सूक्ते शामहीयुरङ्गिरःसुतः ॥१४॥
 एते असृष्ट(११)मित्यस्मिन् जमदग्निर्भृगोः सुतः ।
 आ पवस्त्रे(११)ति सूक्तेऽस्मिन्निभ्रुविः काश्वपो मुनिः ॥
 वृषा सोमे(१४)ति सूक्तेऽस्मिन् मारीचः काश्वपो मुनिः ॥१५॥
 द्विष्वन्नि(१५)सूक्तं जमदग्निरार्षः
 स्त्रयं भृगुर्वा वरुणस्य पुत्रः ।
 ऋषिद्वुगोचास्तु पवस्त्रे(११)सूक्तं
 वैश्वानरा नाम शतं विदुस्ते ॥१६॥

त्वं सोम(१०)सूक्ते सद्यचास्तृचेषु
 मुखेषु सप्तस्रृषयः प्रसिद्धाः ।
 भरद्वाजः कश्यपो गोतमोऽपि-
 विश्वामित्रो जमदग्निर्वसिष्ठः ॥१७॥

उत्तराणां तु शिष्टानामृषामङ्गिरसः सुतः ।
 पवित्रो वा वसिष्ठो वा ह्युभौ वा तादृषी सह ॥१८॥
 प्र देव(१८)मिति वत्सप्रिः^(क) सूक्तं भासन्दनो जगौ ।
 इषुः(१९) सूक्तं त्वाङ्गिरसो हिरण्यस्त्रप उत्तरम् ॥१९॥
 चिरस्मा(२०) इति सूक्तेऽस्मिंस्तत आ दक्षिणो(२१)त्तरे ।
 रेणुः पूर्वोऽथ षष्ठभो विश्वामित्रौ च तादृषी ॥२०॥
 हरिं मृजन्ति(२२) सूक्तस्य सक्ते द्रुपस्य(२३) च क्रमात् ।
 हरिमन्तः पवित्रस्य मुनिरङ्गिरसः सुतः ॥२१॥
 शिशुर्ज(२४) सूक्ते कक्षीवान्मुनिर्दीर्घतमःसुतः^(ख) ।
 अभि प्रियाण्यु(२५)पक्रम्य पञ्चसूक्तेष्वतः परम् ॥२२॥
 कविर्नाम भृगोः पुत्र ऋषिरित्यवगम्यताम् ।
 सोमस्य धारे(२६)त्यादीनां सूक्तानां त्रितयं प्रति ॥२३॥
 भारद्वाजो वसुर्नाम मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 पवित्र(२७)मिति सूक्तस्य पवित्रोऽङ्गिरसः सुतः ॥२४॥
 ऋषिः पवस्त्र(२८) सूक्तस्य वाच्यो नाम प्रजापतिः ।
 इन्द्राय सोम(२९) सूक्तस्य वेनो नाम स भार्गवः ॥२५॥

(क) वत्सप्रोरिति सर्वानुक्रमणी ।

(ख) दीर्घतमः सुत इति ष० ष० । कक्षीवान्गौशिशु इत्यनुक्रमशिका-
 विवरणम् ।

प्र ते(८१) हि सूक्तं प्रथमं दशर्ष-
 मकृष्टमाषा षषयो विदुस्ते ।
 निवावरी(८२)स्ते सिकता द्वितीयं
 तृतीयमेते खलु षष्ठयोऽजाः ॥ २ ६ ॥
 गणास्त्रयोऽमी कथितास्तुर्ष-
 मेषां तु गोचं क्वचिदप्रसिद्धम् ।
 त्रिष्टासु पञ्चस्तृषिरचिरेता-
 स्त्रण्ये त्वचे गृत्समदः प्रसिद्धः ॥ २ ७ ॥

प्र तु द्रवे(८०)त्युपक्रम्य सूक्तानां चितयं प्रति ।
 काव्योऽथमुग्रना नाम षषिरित्यवगम्यताम् ॥ २ ८ ॥
 प्र क्षिप्तानो(८०) वसिष्ठस्तु मिचावरुणयोः सुतः ।
 असर्जि वक्त्रा(८१)सूक्तस्य तथा तस्थोत्तरस्य च ॥ २ ९ ॥
 मारीचः कश्यपो गोधाः साकमुच्चस्य(८२)(८) गौतमः ।
 अधि य(८३)स कनिकन्ति(८४) सूक्तयोरनयोः पुनः ॥ २ ० ॥
 घौरः काण्ड षषिः पूर्वं काण्डः प्रस्त्रण्ड उत्तरे ।
 प्र सेनानी(८५)ति सूक्तस्य दैवोदासिः प्रतर्दनः ॥ २ १ ॥
 अस्य प्रेषे(८६)ति सूक्तस्य वसिष्ठः प्रथमे त्वचे ।
 उत्तरेषु नवस्त्रेते तस्य पुत्राः ष्यक् ष्यक् ॥ २ २ ॥
 इन्द्रप्रमतिरेकस्तु तेषां वृषगणः परः ।

(क) निवावरीरिति प्रथमार्थे द्वितीयेत्यार्थम् ।

(ख) मोक्षमूलरसम्यादितन्त्रवेदे सर्वानुक्रमण्यामनुक्रमणिकाविवरणे च
 साकमुच्च इति पाठो वर्तते ।

मन्यस्य उपमन्यस्य व्याघ्रपाच्छक्तिरुत्तरः ॥ ३ ३ ॥
 कर्णश्रु^(क)स्य मृत्नीकस्य वसुक्रो नवमः स्मृतः ।
 चतुर्द्भागानां शिष्टानामृचां ग्राह्यः पराग्ररः ॥ ३ ४ ॥
 सोमः सुत(९०, ४५)स्तथान्धानां कुत्स आङ्गिरसो मुनिः ।
 अम्बरीषोऽभि नः(९८) सूक्ते मान्वाद्दतनयस्तथा ॥ ३ ५ ॥
 भारद्वाजश्चजिन्वा च तावेतौ सहितावृषी ।
 रेभसूनु काश्यपौ च द्वयोर्दत्तरथोर्ष्वेषी ॥ ३ ६ ॥
 पुरोजिती(१०१)ति सूक्तस्य सप्तथा षडयः स्मृताः ।
 श्शावान्भः^(ख) प्रथमोऽन्धौगुर्ययातिर्नाङ्गुषः परः ॥ ३ ७ ॥
 नङ्गुषो मानवस्त्रेको मनुः सांवरणः परः ।
 चत्वार एते सप्तथाः शेषे वाच्यः प्रजापतिः ॥ ३ ८ ॥
 क्राणे(१०१)त्याप्यस्त्रितः सूक्ते द्वित आप्यस्तदुत्तरे ।
 पर्वतो नारदः काण्डी^(ग)सखायः(१०४) सूक्तयोः सह ॥ ३ ९ ॥
 पूर्वे तु द्वे शिखण्डिन्यौ काश्यपौ वाप्सरः स्त्रियौ ।
 इन्द्रमच्छे(१०९)ति सूक्तस्य सप्तथा षडयस्त्रयः ॥ ४ ० ॥
 चाक्षुषोऽग्निश्च चक्षुश्च मानवो मनुराप्यवः ।
 सूक्तस्य शिष्टे पञ्चर्चे चाक्षुषोऽग्निर्द्विः स्मृतः ॥ ४ १ ॥

-
- (क) कर्णश्रुदिति सर्वानुक्रमणी, अनुक्रमशिकाविवरणश्च ।
 (ख) श्शावान्भिरिति सर्वानुक्रमणी, अनुक्रमशिकाविवरणश्च ।
 (ग) काण्डीवित्वा काश्यपाविति सर्वानुक्रमणी, अनुक्रमशिकाविवरणश्च ।
 वेदार्थदीपिकायान्तु तौ काण्डीविति व्याख्यातम् ।

परीत(१००) इति सूक्तोऽस्मिन् भारद्वाजादयो^(क) विदुः ।
 एते तु सप्त ऋषयः सगोत्राः परिकीर्तिताः ॥४१॥
 पवस्त्रे(१०८)त्युत्तरं सूक्तं सप्तैते लृषयो विदुः ।
 तस्य त्वाद्ये हृद्ये ग्राह्यो गौरिवीतिर्हृद्यिः स्मृतः ॥४२॥
 तृतीयाया ऋषः शक्तिर्वासिष्ठोऽन्ये द्वयेऽपि च ।
 अथ हृद्यानां शिष्टानामूरुराङ्गिरसो मुनिः ॥४३॥
 भारद्वाज^(ख) ऋजिश्वा च तथैवाङ्गिरसौ नृपाः ।
 ऊर्ध्वसद्या कृतयगा ऋणञ्जय इति त्रयः ॥४५॥
 धिष्ण्याग्रयः^(ग) परि प्रे(१०८)ति सूक्तमैश्वरयो विदुः ।
 पर्युषु प्रे(११०)ति सूक्तस्य चित्रणापुरुकुत्सजौ ॥४६॥
 श्वरुणस्त्वसदस्युश्च मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 अथा रुचे(१११)ति सूक्तस्य पारुच्छेपिरमानतः ॥४७॥
 मानान(११२)मिति सूक्तस्य शिशुराङ्गिरसो मुनिः ।
 शर्यणावति(११२)सूक्तस्य य इन्दो(११४)रुत्तरस्य च ॥४८॥
 भारीचः कश्यपो नाम ऋषिरित्यवगम्यताम् ।

इति नवमं मण्डलम् ।

(क) भरद्वाजकश्यपगोतमात्रिविश्वामिषजमदभिवसिष्ठा इति अनुत्तम-
 शिकाविवरणं वेदार्थदीपिका च ।

(ख) भारद्वाजा इति घ० ।

(ग) धिष्ण्याग्रयेय इति घ० च० ।

अथ दशमं मण्डलम् ।

अग्ने वृहन्निति(१)लेतद्दशमं मण्डलं पुति ।
चुद्रसूक्ता महासूक्ता विज्ञेया षडयस्त्विति ॥१॥
मण्डलादिमुपक्रम्य सप्तसूक्तेष्वतः परं ।
आप्यस्त्वितो मुनिस्त्वाङ्गस्त्विग्रिराः सूक्तयोर्द्वयोः ॥२॥
प्रकेतुने(८)ति तत्रापि यत्सूक्तञ्चरमन्तयोः ।
अम्बरीषसुतस्तत्र सिन्धुद्वीपोऽथवा मुनिः ॥३॥
ओ षि(१०)सूक्तेष्वयुष्मृचु षष्ठ्या सह मुनिर्यमी ।
वैवस्वतो यमो नाम नवम्या सह युचु तु ॥४॥
वृषा(११)द्यावा(१२)युजे(१३)लेषां सूक्तानां चितयं प्रति ।
आङ्गि(१४)नाम हविर्धानो मुनिरित्यवगम्यताम् ॥५॥
एतेषामुत्तरे सूक्ते विवस्वान्दितेः सुतः ।
परेयिवांसं(१६)सूक्तस्य यमो वैवस्वतो मुनिः ॥६॥
उदीरतामुपक्रम्य पञ्चसूक्तान्यतः परम् ।
यमपुत्रा विदुस्तेषामु(१५)च्छङ्गो दममस्तु मा(१६) ॥७॥
एको देवश्रवास्त्वष्टा(१७)परः सङ्कुसुकः परम्(१८) ।
मथितस्तु नि वर्तध्व(१९) मस्मिन् सूक्ते मुनिः पुनः ॥८॥
भृगुर्वा वारुणिर्विद्याङ्गवस्त्ववनोऽथवा ।
भद्र(२०)मित्यादिसूक्तानां सप्तानां विमदो मुनिः ॥९॥

(क) आङ्गिरित्यत्र आङ्गिरस इति अनुक्रमशिकाविवरणम् ।

प्राजापत्यः स ऐन्द्रो वा वसुहदा वसुक्रजः ।
 अषिर्वसुक ऐन्द्रीयस्त्रिषु सूक्तैस्त्रिंशत्(१०)ति ॥१०॥
 तन्मध्यसूक्ते विश्वो द्वि(१८) प्रथमाया अचो मुनिः ।
 इन्द्रसुषा वसुकस्य पत्न्येवेन्द्रो युजामृषाम् ॥११॥
 चतुर्थ्या सह त्रिष्टानां वसुकस्त्रयुजामृषाम् ।
 प्र देवचे(१०)ति सूक्तानां पञ्चानां कवषो मुनिः ॥१२॥
 ऐलूषो मौजवान् वाचः प्रावेपा मे(१४)ति चोत्तरे ।
 सुगो मुनिः स धानाकस्त्रुभ्र(१५)मिति सूक्तयोः ॥१३॥
 नमो मिचस्य(१०) सूक्तस्य सूर्य्यजोऽभितपा मुनिः ।
 अस्मिन्न(१८)इति सूक्तस्य अषिरैन्द्र(क)स्तु मुष्कवान् ॥१४॥
 यो वां परिध्या(१९)सूक्तस्य रथ(४०)मित्युत्तरस्य च ।
 कचीवतः सुता घोषा हृषिकेत्यच कीर्त्तिता ॥१५॥
 समानसु त्वं(४१)(ख) घौषेयः सुष्टयो नाम वा अषिः ।
 अस्तेवे(४२)ति त्रिसूक्तानां कृष्ण आङ्गिरसो मुनिः ॥१६॥
 दिवस्परि(४५)प्र ह्योते(४९)ति सूक्तयोरनयोस्त्रुषिः ।
 भासन्दनस्तु वत्सप्रि(ग)र्जगृभो(४०)त्युत्तरस्य तु ॥१७॥
 सप्तगुर्नाम विश्वेयो मुनिरङ्गिरसः सुतः ।
 अहभ्रुव(४८) सुपक्रम्य सूक्तानां चितयं प्रति ॥१८॥

(क) इन्द्र इति सर्वाणुक्रमणी, अनुक्रमणिकाविवरणम् ।

(ख) समानसु त्वे इति घ० च० ज० ।

(ग) वत्सपीरिति सर्वाणुक्रमणी । वत्सः प्रिय इति अनुक्रमणिकाविवरणम् ।

ऋषिरिन्द्रस्य वैकुण्ठो महत्त(५१)दिति तु त्रिषु ।
 देवानामग्निना साकं संवादः क्रियतेऽच तु ॥१८॥
 धमैच्छामे(५२)ति सूक्तेऽग्निन् देवा ऋषय उत्तरे ।
 विश्वे देवा(५२)इति त्वस्मिन् सौचीकोऽग्निस्त्वृषिः स्मृतः ॥२०॥
 महत्त(५१)दिति पूर्वं तु देवा एवायुजामृचाम् ।
 युजां त्वग्निः स सौचीकस्तदद्ये(५२,४)ति हृषस्य च ॥२१॥
 तां सु ते कीर्त्तिं(५४)मित्यादिसूक्तानां चितयं प्रति ।
 बृहदुक्थो वामदेव्य ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥२२॥
 मा प्र गामे(५७)त्युपक्रम्य चतुःसूक्तेष्वतः परम् ।
 बन्ध्वाद्या(क) ऋषयो ज्ञेया गोपायनसुतास्त्रयः ॥२३॥
 खसागस्यस्य(ख) मातैषामगस्यस्ये(१०,१)त्यृचो मुनिः ।
 इदमित्ये(११)ति सूक्तस्य ये यज्ञेनो(१२)त्तरस्य च ॥२४॥
 नाभानेदिष्ठनामायमृषिर्ज्ञेयः स मानवः ॥२५॥
 गयः ज्ञातो मुनिर्विद्यात्परावत(१२) इति द्वयोः ।
 वासुक्रो वसुकर्षोऽयमग्निरिन्द्र(१५) इति द्वयोः ॥२६॥
 अयास्यनामाङ्गिरस इमान्धिय(१०)मिति द्वयोः ।
 वाध्रश्मस्तु सुमित्रोऽयं भद्रा अग्ने(१८)रिति द्वयोः ॥२७॥
 बृहस्पतिस्त्राङ्गिरसो बृहस्पत(०१) इति द्वयोः ।

- (क) गौपायना जौपायना वा बन्धुः सुबन्धुः अतबन्धुर्विप्रबन्धुश्चेति अनुक्त-
 मशिकाविवरणम् । वेदार्थदीपिकायान्तु, अत्रैषां जौपायनत्वं न कर्त-
 व्यम् । अपि तु गौपायनत्वमेवेति वक्तुमुक्तम् । * * * अस्य मृतस्य
 सुबन्धोर्भातरस्त्रयो बन्धुः अतबन्धुर्विप्रबन्धव इति दृश्यते ।
- (ख) बन्ध्वादीनां माता असमातिरिति अनुक्तमशिकाविवरणम् ।

अमयोत्तरे सूक्ते लोको (क) वा स दृश्यतिः ॥२८॥
 अदितिर्वा दक्षपुत्री मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 अषिः ग्राह्यो गौरिवीतिर्जनिष्ठा (७२) इति सूक्तयोः ॥२९॥
 सिन्धुच्छिप्रैयमेधो (७) इयं प्र सु वः (७५) सूक्त उत्तरे ।
 ऐरावतो जरत्कर्ण आ व अञ्जस (७६) उत्तरे ॥३०॥
 भृगुपुत्रः स्युमरश्चिरभ्रप्रुष (७७) इति द्वयोः ।
 अग्निर्वैश्वानरो वायं स सौचौकोऽग्निरेव वा ॥३१॥
 सन्निर्वाजम्भरो वायमपश्च (७८) मिति सूक्तयोः ।
 भौवनो विश्वकर्मायं य इमे (८१) त्यादिसूक्तयोः ॥३२॥
 अषिस्तु तापसो मन्युर्यस्ते मन्य (८२) विति द्वयोः ।
 सत्येनोत्तमिता (८५) सूक्तं सूर्या सावित्रीत्याषं तत् ॥३३॥
 वि ही (८६) ति सूक्तमिन्द्राण्या इन्द्रस्य च वृषाकपेः ।
 वि हि सेतोः (८६, १) (ग) किं सुवाह (८६, ८) विन्द्राणीं (८६, ११)
 नाह (८६, १२) मित्यृचां ॥३४॥
 अयमेमी (८६, १६) ति चारभ्य तथा चतसृणामृचाम् ।
 उच्छणो ही (८६, १४) त्यनया साकं नवानामिन्द्र एव दृक् ॥३५॥
 उवे अन्न सुखाभिके (८६, ७) वृषाकपायि रेवति (८६, १२) ।
 पशुर्हं (८६, १२) ति तिसृणां च अषिरैन्द्रो वृषाकपिः ॥३६॥
 एकादशानां शिष्टानामिन्द्राणी सा पुलोमजा ।

(क) लौक्य इति सर्वानुक्रमणी ।

(ख) प्रथमेध इति अनुक्रमणिकाविवरणम् ।

(ग) वि हि सेतोः (८६, १) रित्यादिविशेषकथनं सर्वानुक्रमणानुक्रमणिकाविवरणयोगं दृश्यते । वेदार्थदीपिका तु यथायथमाह स्त ।

पाथूरक्षोहणे(८०)(क) सूक्ते भरद्वाजसुतो मुनिः ॥ ३७ ॥
 हविष्यान्तस्य(८८)(ख) सूक्तस्य मूर्द्धन्वाक्त्राम दर्शितः(ग) ।
 अथन्वङ्गिरसः पुत्रो वामदेव्योऽथवा पुनः ॥ ३८ ॥
 विश्वामित्रसुतो रेणुः सूक्तस्येन्द्रं स्तवे(८९)त्यूषिः ।
 सहस्रग्रीवा(९०) सूक्तस्य ऋषिर्नारायणः स्यतः ॥ ३९ ॥
 सञ्जागृवङ्गि(९१)रित्यस्मिन् वैतहव्योऽरुणो मुनिः ।
 यज्ञस्ये(९२)त्यस्य सूक्तस्य शार्यातो नाम मानवः ॥ ४० ॥
 महि द्यावे(९३)ति सूक्तस्य पार्थ्य(घ)स्तान्च ऋषिः स्यतः ।
 प्रैते(९४) सूक्तस्य सर्पोऽयं काद्रवेयोऽर्बुदेा मुनिः ॥ ४१ ॥
 उर्व्वशी च हये(९५) सूक्ते मुनिरैलः पुरुरवाः ।
 ऐलस्य वाक्यमचैताः प्रथमाथ चतुर्द्दशी ॥ ४२ ॥
 द्वतीया द्वादशी षष्ठी सप्तदशा सहेति षट् ।
 सचा य(९६,८)दिति तिस्रस्य उर्व्वशा उत्तरा नव ॥ ४३ ॥
 प्र ते मह(९९) इति त्वस्य बहुरङ्गिरसः सुतः ।
 ऐन्द्रः सर्व्वहरिर्वाचमृषिरित्यवगम्यताम् ॥ ४४ ॥
 या ओषधी(९७)(च)स्तु सूक्तस्य ऋषिराथर्व्वणो भिषक् ।
 आर्ष्टिषेणस्तु देवापिर्मुनिः सूक्ते वृहस्पते(९८) ॥ ४५ ॥

-
- (क) मोक्षमूलरसम्पादितऋग्वेदे सर्व्वानुक्रमण्यामनुक्रमणिकाविवरणे
 च रक्षोहणमिति पाठो वर्त्तते ।
 (ख) मोक्षमूलरसम्पादितऋग्वेदे हविष्यान्तमिति पाठोऽस्ति ।
 (ग) दर्शक इति पाठः सम्भवितुमर्हति ।
 (घ) पार्थ इति सर्व्वानुक्रमण्यौ ।
 (ङ) ओषधीरिति घ० च० ।

कं नः (१९९)सूक्तस्य वधस्तु वैखानस ऋषिः स्मृतः ।
 इन्द्र वृद्धो(१००)ति सूक्तस्य दुवस्तुर्नाम वान्दनः ॥४६॥
 उदुधध्वं(१०१) बुधः सौम्यो भार्ग्यश्चो मुद्गलः प्र ते(१०२) ।
 आशुः शिशानः(१०२)सूक्तेऽस्मिन्नेन्द्रोऽप्रतिरथो मुनिः॥४७॥
 अशवि सोम(१०४) इत्यस्य वैश्वामिचोऽष्टकस्त्वृषिः ।
 कदा(१०५) सूक्ते सुमिचो वा दुर्मिचो वा स कुत्सजः ॥४८॥
 उभा उ(१०६)सूक्ते भृतांश्रः कश्यपस्य सुतो मुनिः ।
 आविः (१०७)सूक्तस्य चैतस्य दिव्यो वाङ्मिरसः स्वयम् ॥४९॥
 प्राजापत्या दक्षिणा वा त्वृषिरित्यवगम्यताम् ।
 किमिच्छन्ती(१०८)ति सूक्तस्य युजामासामृचामृषिः॥५०॥
 अन्वायास्य शुनी नाम सरमा पण्यो(क)ऽयुजाम् ।
 तेऽवद(१०९)न्निति सूक्तस्य ब्रह्मजाया जुह्वर्मुनिः ॥५१॥
 अथवोर्ध्वनाभा नाम ब्रह्मपुत्र ऋषिः स्मृतः ।
 समिद्धो अथ(११०) सूक्तस्य जमदग्निर्भृगोः सुतः ॥५२॥
 रामस्तु जामदग्न्यो वा मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 परे चत्वारि सूक्तानि वैरूपा ऋषयो विदुः ॥५३॥
 अष्टादंशो मुनिस्तत्र सूक्तस्यास्य मनीषिणः(१११) ।
 नभःप्रभेदनः(ग) सूक्ते परे लिन्द्र पित्रे(११२)त्यृषिः ॥५४॥
 शतप्रभेदनः(ग)सूक्ते तमस्ये(११२)ति तदुत्तरे ।

(क) पण्य इत्यत्र अक्षरा इति अनुक्रमणिकाविवरणे पठ्यते ।

(ख) नभःप्रवेदन इति अनुक्रमणिकाविवरणम् ।

(ग) शतप्रभेदनः इति घ० च० ।

घर्मो(११७)ति सूक्ते सन्निधु घर्मो वा तच तापसः ॥५५॥
 चिच इच्छिग्रोः (११५)सूक्तस्य वाष्टिह्वय उपसृतः ।
 पिबा सोम(११६)मिति त्वस्मिन् सौरो वाग्रियुतो मुनिः ॥५६॥
 अग्रियूपोऽथवा सौरो मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 न वा उ देवाः(११०) सूक्तस्य भिचुरङ्गिरसः सुतः ॥५७॥
 अमहोयुसुतः सूक्तस्याग्ने हंसो(११८)त्युरुचयः ।
 इति वा(११९) इति सूक्तस्य मुनिरिन्द्रसुतो जवः ॥५८॥
 अथर्वणः सुतः सूक्ते तदिदास(१२०) वृहद्दिवः ।
 हिरण्यगर्भः सं(१२१) सूक्ते^(क) प्रजापतिसुतो मुनिः ॥५९॥
 वसुं न(१२२)सूक्ते वासिष्ठो नाम्ना चिचमहा ऋषिः ।
 अयं वेन(१२३)स्य सूक्तस्य वेनो नाम भृगोः सुतः ॥६०॥
 इमं न(१२४) इति सूक्तेऽस्मिन्निन्द्रः स्वयमृषिः सुतः ।
 अदेवाहेव(१२५,२) इत्यादि तिसृष्णामग्रिरच तु ॥६१॥
 अहं इद्रेभि(१२५)रित्यस्मिन्नाभृषी नाम वाग्दिवः ।
 न तमंसो न(१२६) ग्रैलूषिः^(ख) सूक्ते कुल्लववर्हिषः^(ग) ॥६२॥
 अंहोमुग्वामदेथो वा ऋषिरित्यवगम्यताम् ।
 राचो व्यस्य(१२७)दिति त्वस्मिन् सौभरः कुशिको^(घ) मुनिः ॥६३॥

-
- (क) तस्युक्ते इति घ० च० ज० ।
 (ख) ग्रैलूषिः इति घ०, ग्रैलूषिः इति ज० ।
 (ग) कुल्लववर्हिष इति ज० । कुल्लववर्हिष इति सर्वाङ्गुल्लवो, अमु-
 ल्लववर्हिष इति ज० ।
 (घ) कुशिकः इति घ० ।

भरद्वाजसुता राचिरथवा गन्धताम्रपिः ।
 ममाग्र(१२८) इति सूक्तस्य विद्वब्योऽङ्गिरसः सुतः ॥६४॥
 नास(१२९)सूक्ते मुनिर्ज्ञेयः परमेष्ठी प्रजापतिः ।
 यो यज्ञः(१२०) सूक्ते(क) यज्ञस्तु प्राजापत्य ऋषिः स्वतः ॥६५॥
 काचीवतः सुकीर्तिस्तु सूक्तेऽप प्राच(१२१) उत्तरे ।
 ईजानं(१२२) सूक्ते नार्मेधः शकपूत ऋषिः स्वतः ॥६६॥
 प्रो खस्मा(१२३) इति सूक्तस्य सुदाः पैजवनो मुनिः ।
 यौवनाश्वस्तु मान्वाता सूक्तस्योभे य(१२४)दित्यृषिः ॥६७॥
 इहोत्तमामथाध्यर्द्धां(१२४,०) गोधा नारी ददर्श ह ।
 यस्मिन्(१२५) सूक्ते कुमारोऽयमृषिर्यामायनः स्वयम् ॥६८॥
 मुनयो वातरग्रना एकर्चाः सप्त केशिनः(१२६) ।
 जूतिश्च वातजूतिश्च विप्रजूतिर्दृषाणकः ॥६९॥
 करिकतैतग्रौ च द्वावृथ्यश्टङ्गश्च सप्तमः ।
 उत(१२७) सूक्तं सप्तर्षय(ख) एकर्चा एव ते विदुः ॥७०॥
 तव त्य(१२८) इति सूक्तस्य अङ्गस्त्वृषिदरोः सुतः ।
 विश्वावसुः सूर्य(१२९) सूक्ते मुनिर्गन्धर्व एव सः ॥७१॥
 अग्ने तवे(१३०)ति सूक्तस्य मुनिरग्निस्तु पावकः ।
 अग्ने अश्चे(१३१)ति सूक्तस्य मुनिरग्निस्तु तापसः ॥७२॥
 अयं(१३२) सूक्ते इचाः शार्ङ्गा जरिता द्रोण उत्तरः ।
 सारिस्तुक्तः स्तम्भमित्रस्त एते पश्चिणो विदुः ॥७३॥

(क) यो यज्ञसूक्ते इति घ० च० ज० ।

(ख) भरद्वाजादयः सप्त २६६ पृष्ठतोऽवगन्तव्याः ।

त्वं चि(१४१)सूक्तस्य साङ्ख्योऽचिरय(१४४)मित्युत्तरस्य तु ।
 तार्क्ष्यपुत्रः सुपर्णो वा मुनिर्यामायनोऽथवा ॥७४॥
 स ऊर्ध्वकृष्णनो ज्ञेय इन्द्राणीमां खनान्यू(१४५)षिः ।
 ऐरम्बदो देवमुनिररण्यानी(१४६)तृषिः स्यतः ॥७५॥
 सुवेदा नाम श्रैरीषिः^(क) अत्ते(१४७) सूक्ते मुनिः स्यतः ।
 सुस्वाणास(१४८)स्तु सूक्तस्य वैन्यो नाम पृथुर्मुनिः ॥७६॥
 सविता(१४९) सूक्तस्य चार्चन्^(ख) हैरण्यस्वरूप एव सः ।
 मृलीको नाम वासिष्ठः समिद्धसि(१५०)दिहेत्यृषिः ॥७७॥
 अद्भ्याग्नि(१५१)रिति तस्य अद्भ्या कामायनी मुनिः ।
 भरद्वाजसुतः शासः शास इत्ये(१५२)त्यृषिः स्यतः ॥७८॥
 इन्द्रस्य मातरो यास्ता ऋषयो देवजामयः ।
 ईङ्गयन्ती(१५३)रिति तस्य सोमो(१५४)वैवस्वती यमी ॥७९॥
 अरायि(१५५) सूक्तेऽथमृषिर्भारद्वाजः शिरिन्विठिः^(ग) ।
 अग्निं हिन्वन्तु नः(१५६) सूक्ते केतुरग्निसुतो मुनिः ॥८०॥
 इमा तु(१५७) भुवन आप्तः साधनो भौवनोऽथवा ।
 सूर्यो न(१५८) इति सूक्तस्य सौर्यश्चक्षुस्त्वृषिः स्यतः ॥८१॥
 उदसौ(१५९) तस्य पौलोमी शची नाम मुनिः स्यतः ।
 ऋषिस्त्रीश्रस्य(१६०) सूक्तस्य वैश्वामिचक्षु पूरणः ॥८२॥
 प्राजापत्यस्तु सुश्यामौ(१६१)त्यपश्यद्यक्षनाग्रनः ।

(क) श्रैलूषिरिति घ० च० ज० । अनुक्रमशिकाविवरणञ्च ।

(ख) चार्चन्त इति घ० च० ज० ।

(ग) शिरिन्विठ इति सर्वानुक्रमण्यौ ।

रक्षोहायमृषिर्नाहो ब्रह्मणाग्नि(१९९)रसुय्य तु ॥८२॥
 अक्षीग्धा(१९२)मिति सूक्तस्य काश्यपो विवृषा मुनिः ।
 प्रचेतास्तु जगौ सूक्तमपेक्षी(१९४)त्यङ्गिरःसुतः ॥८४॥
 देवाः कपोतः(१९५) सूक्तस्य कपोतो नैर्घतस्तुषिः ।
 अषभं मे(१९६)ति सूक्तस्य वैराज अषभो मुनिः ॥८५॥
 प्राक्करो वा स अषभस्तुभेद(१९७)मिति दूत्तरे ।
 विश्वामिषजमदग्नी अविर्गाथिनभार्गवौ ॥८६॥
 वातायनो मुनिः सूक्तं वातस्ये(१९८)त्यनिष्ठो जगौ ।
 मयोभूः(१९९) शबरः सूक्तं काचीवत अविर्जगौ ॥८७॥
 विभ्राट्(१००)सूक्तमिदं सौर्यो नात्मा विभ्राट्पिर्जगौ ।
 इटतो^(क) भार्गवः सूक्तं लक्ष्यमिततो(१०१) जगौ ॥८८॥
 चीथुत्तराणि सूक्तानि विदुरङ्गिरसस्त्वयः ।
 आयाह्या(१०२)त्वा(१०३)भि(१०४)संवर्त्ता भ्रुवोऽभीवर्त्त इत्यमी ॥८९॥
 प्र वो यावाण(१०५) इत्यस्मिन्नूर्ध्वपावारुंदिर्मुनिः ।
 प्र सूतव(१०६) इति लक्ष्य सूनुर्नामार्भवो मुनिः ॥९०॥
 प्राजापत्यः पतङ्गोऽयं पतङ्गं(१०७) सूक्तमुक्तवान् ।
 अरिष्टनेमिस्तार्ह्योऽयं जगौ सूक्तं त्वमूखि(१०८)ति ॥९१॥
 अत्तिष्ठते(१०९)ति चैकर्षाः सूक्तमेतन्नयो विदुः ।
 शिविरौशीनरः पूर्वः काशिराजः प्रतर्दनः ॥९२॥
 रौहिदश्चो वसुमना इत्येत अषयः क्रमात् ।

(क) इटत इत्यत्र प्रथमायास्तत्त्रिञ् ।

प्र ससाहिव(१८०)^(क) इत्यस्मिन्निन्द्रपुत्र ऋविर्जयः ॥८३॥
 प्रथो नाम स वासिष्ठो भारदाजस्य सप्रथः ।
 घर्मः शौर्यस्त एकर्षाः प्रथः(१८१) सूक्त इमे विदुः ॥८४॥
 बार्हस्पत्यस्तपुर्मूर्धा मुनिः सूक्ते दृश्यतिः^(ख)(१८२) ।
 प्राजापत्यस्य सूक्तान्तदपश्यन्त्वा(१८३) प्रजावतः ॥८५॥
 विष्णुर्यानि(१८४)मिति त्वस्मिंस्त्वष्टा वा गर्भकान्मुनिः ।
 प्राजापत्योऽथवा विष्णुर्जेजनेषस्तदुत्तरे ॥८६॥
 ऋषिः सत्यधृतिर्नाम महि(१८५) सूक्ते स वादृषिः ।
 वात आ वातु(१८६) सूक्तस्य प्र नून(१८८)मिति^(ग) तस्य च ॥८७॥
 वत्सः श्येनस्य तावेतावग्निपुत्रादृषी पृथक् ।
 आयङ्गौ(१८९)रिति सूक्तस्य चार्परान्नी मुनिः स्यतः^(घ) ॥८८॥
 मधुच्छन्दःसुतः सूक्त ऋत(१९०)मित्यघमर्षषः ।
 संसं(१९१) सूक्ते संवनन ऋषिरङ्गिरसः सुतः ८९॥

-
- (क) मोक्षमूबरसम्पादितऋग्वेदे प्र ससाहिवे इति पाठो विद्यते ।
 (ख) दृश्यताविति घ० च० ज० ।
 (ग) आर्षानुक्रमण्यां, वात आ वातु, प्र नूनमिति सूक्तद्वयस्य वत्सः
 श्येनस्य इमौ दादृषी क्रमेण प्रदर्शितौ । प्राप्ते (१८७) इति सूक्तस्य
 ऋविर्नं प्रदर्शितः । सञ्चानुक्रमण्यामनुक्रमणिकाविवरणे च, वात
 आ वातु इति सूक्तस्य वातायन उक्त ऋषिरभिहितः । प्राप्ते इति
 सूक्तस्य आप्तयो वत्स ऋषिः, प्र नूनमिति सूक्तस्य चाप्तयः श्येन
 ऋषिर्निर्दिष्टः ।
 (घ) स्यतेति घ० ।

गोधा घोषा विश्ववारा पालोपनिषन्निषत् ।
 ब्रह्मजाया जुह्वर्नामा अगस्त्यस्य स्वसादितिः ॥१००॥
 इन्द्राणी चेन्द्रमाता च सरमा रोमग्रोर्वग्नी ।
 सोपासुद्रा च नद्यस्य यमी नारी च ग्रन्थती ॥१०१॥
 श्रीर्क्षाचा सार्पराक्षी वाक् अद्वा मेधा च दक्षिणा ।
 राक्षी सूर्या च सावित्री ब्रह्मवादिन्य ईरिताः ।
 स गौतमो^(क) वामदेवो याः खिलास्ता षष्ठो जगौ ॥१०२॥
 यैर्वेदमन्त्राः सकलाः सुदृष्टा
 येनार्षानुक्रमणी प्रदिष्टा ।
 नमोऽस्तु तेभ्यो मुनिपुङ्गवेभ्यो
 भवन्तु ते चापि मयि प्रसन्नाः ॥१०३॥

इति दशमं मण्डलम् ॥

इति श्रौतकार्यज्ञानार्षानुक्रमणी समाप्ता ॥

(क) स गौतम इति ज० ।

अथ छन्दोऽनुक्रमणी ।

प्रथमं मण्डलम् ।

ऋग्वेदगतसूक्तानां सूक्तस्थानामृचामपि ।
यानि छन्दांसि विद्यन्ते तानि वक्ष्यामि सम्यति ॥१॥
गायत्रं नव सूक्तानि मधुच्छन्दस आदितः ।
आनुष्टुभे परे ज्ञेये दशमैकादशे उभे ॥२॥
मेधातिथेस्तु सूक्तेषु गायत्रेषूत्तरे त्विति ।
पुरउष्णिक^(क) परानुष्टुप्^(ख)(१)तिस्रस्रान्या^(ग) अनुष्टुभः ॥३॥
शुनःश्रेपस्य सूक्तानि गायत्राखेव तत्र तु ।
त्रिष्टुभौ प्रथमस्याद्ये^(घ) षष्ठ्याद्या^(ङ)श्च तथा दश ॥४॥
उत्तमा^(च) च चतुर्थस्य षोडशी^(झ) चोत्तमस्य या ।
षष्ठन्तु पाङ्क्त^(ञ)माद्यास्तु पञ्चमे षड्^(झ)नुष्टुभः ॥५॥
ऋगस्माकं त्रिप्रिणीना^(ञ)मेषा पादनिचृन्मता ।

(१) सर्वानुक्रमणामनुक्रमणिकाविवरणे च सूक्तस्थास्य एकविंशसङ्ख्या-
काया ऋचच्छन्दः प्रतिष्ठेत्युक्तम् ।

(क) सू० २३, ऋ० १६ । (ख) सू० २३, ऋ० २० । (ग) सू० २३,
ऋ० २२, २३, २४ । (घ) सू० २४, ऋ० १, २ । (ङ) सू० २४,
ऋ० ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३, १४, १५ । (च) सू० २७,
ऋ० १३ । (छ) सू० २०, ऋ० १६ । (ज) सू० २६ । (झ) सू० २८,
ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६ । (ञ) सू० ३०, ऋ० ११ ।

हिरण्यस्यसूक्तानि त्रैष्टुभान्यथ तत्र तु ॥६॥
 प्रथमस्य चतुर्थस्य जागते^(क) प्रथमे तयोः ।
 अष्टमी षोडशी चान्या^(ख) त्रिष्टुभस्वरमे पुनः ॥७॥
 अन्या च नवमी^(ग) चापि त्रिष्टुभावेव गम्यताम् ।
 उत्तमे तु जगत्याद्या^(घ) नवमी^(ङ) जगतौनिच्छत् ॥८॥
 कस्यस्य प्रथमं^(च) सूक्तं चतुर्थं^(ज) पञ्चमं^(झ) च यत् ।
 प्रसूक्तस्य च तान्ये^(झ)व प्रगाथा चार्हता हृषाः ॥९॥
 प्रसूक्तस्य द्वितीयं^(ञ)स्य षष्ठं^(ट)श्चानुष्टुभे उभे ।
 चतस्रस्योत्तमस्यान्याः^(ड) कस्यस्यानुष्टुभुत्तमा^(ण) ॥१०॥
 सर्वा गायत्र्य एवान्याः कस्यप्रसूक्तस्योर्ध्वः ।
 सव्यस्य सप्त सूक्तानि^(ण) जागतान्येव तत्र तु ॥११॥
 प्रथमस्य द्वितीयस्य हृषोऽन्य^(च)स्त्रैष्टुभः स्मृतः ।
 त्रिमाविधा^(न)समं चतुर्थं^(त) तुभ्येदेते^(र) सः प्रोष्टुधम्^(ष) ॥१२॥
 त्वं भुव^(न)स्त्रिष्टुभस्यैता चार्चनचे^(प)त्युषा सह ।

(क) सू० ३१, ३४ । (ख) सू० ३१, ऋ० ८, १६, १८ । (ग) सू० ३४,
 ऋ० ९, १२ । (घ) सू० ३५, ऋ० १ । (ङ) सू० ३५, ऋ० ९ । (च)
 सू० ३६ । (ज) सू० ३९ । (झ) सू० ४० । (ञ) सू० ४४, ४७, ४८ ।
 (ड) सू० ४५ । (ण) सू० ४९ । (त) सू० ५०, ऋ० १०, ११, १२, १३ ।
 (ड) सू० ४३, ऋ० ९ । (ढ) सू० ५१, ५२, ५३, ५४, ५५, ५६, ५७ ।
 (ण) सू० ५१, ऋ० १४, १५; सू० ५३, १०, ११ । (न) सू० ५४,
 ऋ० ६ । (प) सू० ५४, ऋ० ८ । (र) सू० ५४, ऋ० ९ । (ष) सू०
 ५४, ऋ० ११ । (ग) सू० ५२, ऋ० १३ । (प) सू० ५२, ऋ० १५ ।

नोधसः प्रथमाः पञ्च^(क) जगत्यस्त्रिष्टुभः पराः^(ख) ॥१३॥
 सर्वा उपोत्तमाः^(ग) सूक्ता जागतं सूक्तमुत्तमम्^(घ) ।
 अस्यापि चोत्तमा ज्ञेया त्रिष्टुभेवेति तु स्थिरम्^(ङ) ॥१४॥
 पराग्रस्य द्विपदा आपष्टा^(च) त्रिष्टुभः पराः^(छ) ।
 गौतमस्य तु सूक्तेषु द्वे पाङ्क्तौ सप्तमाष्टमौ^(ज) ॥१५॥
 नवमं च जगत्यन्तं^(झ) द्वाग्रम^(ञ) त्वय जागतम् ।
 प्रथम^(ट) च द्वितीय^(ठ) च गायत्रं पञ्चम^(ड) त्विदम् ॥१६॥
 द्वितीय^(ण) च चतुर्थ^(त) च त्रैष्टुभे त्रैष्टुभौष्णिही ।
 षष्ठस्याद्ये द्वचौ ज्ञेयौ त्रिष्टा गायत्र्यः पराः^(थ) १७॥
 एकादशस्य सूक्तस्य पूर्वावानुष्टुभौ द्वचौ^(द) ।
 त्रौष्णिहास्तु^(ध) पराः पाङ्क्त^(न) गायत्र^(प) त्रैष्टुभा^(य) स्तृचाः ॥१८॥
 विश्वेयस्ततो वार्हतः प्रागायस्त्रुत्तमो^(र) द्वचः ।
 द्वादशं^(ल) जागतं सूक्तं त्रिष्टुबन्ध्या च पञ्चमौ^(व) ॥१९॥

(क) सू० ५८, ऋ० १, २, ३, ४, ५। (ख) सू० ५८, ऋ० ६, ७, ८, ९।
 (ग) सू० ५९, ६०, ६१, ६२, ६३। (घ) सू० ६४। (ङ) सू० ६४,
 ऋ० १५। (च) सू० ६५, ६६, ६७, ६८, ६९, ७०। (छ) सू० ७१,
 ७२, ७३। (ज) सू० ८०, ८१। (झ) सू० ८२, ऋ० ६। (ञ) सू० ८३।
 (ट) सू० ७४। (ठ) सू० ७५। (ड) सू० ७८। (ण) सू० ७६। (त) सू० ७७।
 (थ) सू० ७९, ऋ० १, २, ३। ४, ५, ६। ७, ८, ९। (द) सू० ८४,
 ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६। (ध) सू० ८४, ऋ० ७, ८, ९। (न) सू० ८४,
 ऋ० १०, ११, १२। (प) सू० ८४, ऋ० १३, १४, १५।
 (य) सू० ८४, ऋ० १६, १७, १८। (र) सू० ८४, ऋ० १९, २०।
 (ल) सू० ८५। (व) सू० ८५, ऋ० ५, १२।

अथोदग्रश्च^(क) गायत्रं जागतं तदमन्तरम्^(ख) ।
 प्रक्षारपङ्कती आद्यन्धे^(ग) आ विद्युन्मद्भिरस्य तु ॥२०॥
 त्रिष्टुभस्य द्वितीयाद्या^(घ) विराड्रूपा तु पञ्चमी^(च) ।
 षोडशं जागतं^(च) तस्य दृषान्ध^(ख) त्रैष्टुभः स्मृतः ॥२१॥
 षष्ठी^(क)त्वेका विराट्स्थाना सा च स्मृति न इत्यसौ ।
 ऋजुनीती^(ख)ति गायत्रन्वसैकातुष्टुवृत्तमा^(ग) ॥२२॥
 पराशि^(घ)त्रैष्टुभान्येव तत्रापि प्रथमे पुनः ।
 त्वं सोमासी^(घ)ति गायत्र्यो दादग्रोष्णिक्ततः परा^(ख) ॥२३॥
 चतु^(घ)र्जगत्यः प्रथमा उपान्वान्याः^(ख) षडुष्णिक्तः ।
 उत्तमस्य तु सूक्तस्य तिस्रोऽ^(ग)तुष्टुभ आदितः ॥२४॥
 नवमीप्रसृति^(घ)स्तस्य गायत्रोऽस्य परस्तृचः ।
 कृत्स्नसूक्तेषु गायत्रं चतुर्थं^(ख) त्रैष्टुभेष्वथ ॥२५॥
 पाङ्गं दादग्रमं^(घ) सूक्तसुद्धृत्यान्त्यान्तथाष्टमीम् ।
 महाष्टइत्यष्टमी^(ग) सा यवमथा च योद्धता ॥२६॥

(क) सू० ८६ । (ख) सू० ८७ । (ग) सू० ८८, ऋ० १, ६ ।
 (घ) सू० ८८, ऋ० २, ३, ४ । (च) सू० ८८, ऋ० ५ । (च) सू० ८९ ।
 (ख) ८९, ऋ० ६, ७, १० । (ग) सू० ८९, ऋ० ६ । (क) सू० ९० ।
 (ख) सू० ९०, ऋ० ९ । (घ) सू० ९१, ९२, ९३ । (च) सू० ९१, ऋ० ५,
 ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३, १४, १५, १६ । (ख) सू० ९१, ऋ० १७ ।
 (घ) सू० ९१, ऋ० १, २, ३, ४ । (ख) सू० ९१, ऋ० १८, १९, २०, २१,
 २२, २३ । (त) सू० ९३, ऋ० १, २, ३ । (घ) सू० ९३, ऋ० ६, १०,
 ११ । (द) सू० ९७ । (घ, सू० १०५ । (न) सू० १०५, ऋ० ८ ।

प्रथम^(क)स्यैकविंश^(ख)श्च नवम^(ग)श्चाष्टमं^(घ) ततः ।
 ऊर्ध्व^(ङ)श्च षोडश^(च) षोडश^(च) त्रयोदश^(द) त्रयोदश^(द) ॥ ३ ॥
 एतानि जागतान्येषु प्रथमेऽन्यं द्वचं^(ण) विना ।
 एकोनविंशे^(भ) सैकविंशे^(ण) तथैवान्यं द्वचं विना ॥ ३ ८ ॥
 अचं त्रयोदशे^(ड) त्वन्यां नवमे^(ठ)ऽष्टादशे^(ड) विना ।
 ततं मे पञ्चमीं चान्या^(ण)मष्टमेऽन्यौ द्वचौ^(ण) विना ॥ ३ ९ ॥
 कक्षीवतस्तु सूक्तेषु चतुर्थं^(ण) तस्य जागतम् ।
 उपोत्तमस्य चर्चो द्वे चतुर्थीं पञ्चमीं^(ण) च या ॥ ३ ० ॥
 पञ्चमस्य तु गायत्र्यस्त्रिस्रोऽन्याः प्रथमा^(र) च या ।
 अनुष्टुभौ विराजौ वा नवमीं चाष्टमीं^(घ) च या ॥ ३ १ ॥
 अनुष्टुभु चतुर्थीं^(ण) च सप्तमीं^(घ) दृष्टती विराट् ।
 द्वितीया पञ्चमी षष्ठी द्वितीया^(घ) षोडशहास्रैः ॥ ३ २ ॥
 गायत्री वा द्वितीया^(घ)स्य द्वितीया^(घ) अनुष्टुभेव वा ।

(क) सू० ६४ । (ख) सू० ११४ । (ग) सू० १०२ । (घ) सू० १०१ ।
 (ङ) सू० ११४ । (च) सू० ११०, १११, ११६ । (छ) सू० १०६ ।
 (ज) सू० ६४, ऋ० १५, १६ । (झ) सू० ११३, ऋ० १६, २० । (ण) सू०
 ११५, ऋ० १०, ११ । (ट) सू० १०६, ऋ० ७ । (ठ) सू० १०२, ऋ० ११ ।
 (ड) सू० १११, ऋ० ५ । (ड) सू० ११०, ऋ० ५, ६ । (ण) सू० १०१,
 ऋ० ८, ९, १०, ११ । (त) सू० ११६ । (थ) सू० १२५, ऋ० ४, ५ ।
 (द) १२०, ऋ० १, १०, ११, १२ । (ध) सू० १२०, ऋ० ८, ९ ।
 (न) १२०, ऋ० ४ । (प) सू० १२०, ऋ० ७ । (फ) सू० १२०, ऋ० २,
 ३, ५, ६ । (ब) सू० १२०, ऋ० २ । (म) सू० १२०, ऋ० ३ ।

षष्ठमस्य विराड्रूपे श्रुतं ने^(क) आव^(ख) इत्युचौ ॥ ३३ ॥
 उत्तमस्य तु सूक्तस्य द्वे वायव्ये^(ग) अनुष्टुभौ ।
 अवशिष्टानि सूक्तानि^(घ) वैष्टुभान्यवगम्यताम् ॥ ३४ ॥
 आत्यष्टान्यथ सूक्तानि परुच्छेपस्य तच्च तु ।
 आद्यस्यातिधृतिः षष्ठी^(ङ) सुषुमे^(च)त्यतिशाकरम् ॥ ३५ ॥
 सद्यः प्रमा व^(ज) इत्युभ्यां द्वितीया^(झ)त्यष्टिरुत्तमा^(ञ) ।
 अष्टमस्यान्यथा^(ट) साकं नवमस्याप्युत्तमे^(ड) ॥ ३६ ॥
 चतुर्थस्योत्तमा^(ण) त्रिष्टुब्धग्रमस्यो^(त)त्तमस्य^(थ) च ।
 षष्ठमस्यादितस्त्रिष्टुबेकस्या^(द)नुष्टुभसूचः^(न) ॥ ३७ ॥
 गायत्री^(प) च धृति^(ध)स्यैव दृष्टान्यस्य पञ्चमी^(ढ) ।
 द्वे सूक्ते दीर्घतमसः प्रथमे^(ण) जागते तयोः ॥ ३८ ॥
 पूर्वस्य दशमी^(प) त्रिष्टुबथ चालुष्टुभं परम्^(फ) ।
 षष्ठस्य जागतं सूक्तं चतुर्थं पञ्चमं^(ब) च यत् ॥ ३९ ॥

(क) सू० १२२, ऋ० ६ । (ख) सू० १२२, ऋ० ५ । (ग) सू० १२६,
 ऋ० ६, ७ । (घ) सू० १६, १७, १८, २१, २३, २४, २५ । (ङ) सू०
 १२७, ऋ० ६ । (च) सू० १३७ । (छ) सू० १२६, ऋ० ८, ९ ।
 (ज) सू० १२६, ऋ० ३ । (झ) सू० १२६, ऋ० ११ । (ञ) सू० १३४,
 ऋ० ६ । (ट) सू० १३५, ऋ० ७, ८ । (ठ) सू० १३०, ऋ० १० ।
 (ड) सू० १३६, ऋ० ७ । (ण) सू० १३६, ऋ० ११ । (त) सू० १३३,
 ऋ० १ । (थ) सू० १३३, ऋ० २, ३, ४ । (द) सू० १३३, ऋ० ५ ।
 (न) सू० १३३, ऋ० ६ । (ध) सू० १३६, ऋ० ५ । (ढ) सू० १४०,
 १४१ । (प) सू० १४०, ऋ० १० । (फ) सू० १४२ । (ब) सू० १४३,
 १४४, १४५ ।

वैराजं दग्मं^(क)तस्मात्परे औष्णिक^(ख)जागते^(ग) ।
 जागतानि तु सूक्तानि षोडशप्रभृतीनि षट्^(घ) ॥४०॥
 अनुष्टुबन्तादन्यानि वसू रुद्रेतिचैष्टुभात्^(ङ) ।
 चयोविंशस्य सूक्तस्य सह षष्ठ्या तृतीयया^(च) ॥४१॥
 अस्य वामीथ सूक्तस्य जगत्यः षड्भिमा ष्वचः ।
 पञ्चपादं^(क) साकं जामां^(ख) यद्गायत्रे^(ग)अयं स^(घ) च ॥४२॥
 सप्तार्धगर्भां^(ङ) गौरौ^(च)स्य तस्यानुष्टुबुपोत्तमा^(च) ।
 प्रस्तारपङ्क्तिस्तु विराड्द्वाचत्वारिंश्युग^(ङ)स्य या ॥४३॥
 अतोऽन्यचैष्टुभं सर्व्वं शिष्टमचावगम्यताम् ।
 अत्र द्विचिष्टुबन्तानि प्रथमे द्वे^(क) अबोधि^(ख) च ॥४४॥
 चिष्टुबन्तानि चैतानि जागतेषु प्रतव्यसीम्^(घ) ।
 तं पृच्छत^(ङ) किमु श्रेष्ठ^(च) इति त्रीण्यवगम्यताम् ॥४५॥
 अगस्त्यस्य च सूक्तेषु गायत्रं सूक्तमष्टमम्^(ङ) ।
 द्वितीयं जागतं सूक्तं दृष^(क)सुद्धृत्य तूत्तमम् ॥४६॥
 अष्टादशं^(ख) चतुर्थं^(घ)स्य द्वे एते जागते तयोः ।

(क) सू० १४६ । (ख) सू० १५० । (ग) सू० १५१ । (घ) सू० १५५,
 १५६, १५७, १५८, १६०, १६१ । (ङ) सू० १५८ । (च) सू० १६२,
 ऋ० ३, ६ । (क) सू० १६४, ऋ० १२ । (ख) सू० १६४, ऋ० १५ ।
 (ग) सू० १६४, ऋ० २३ । (घ) सू० १६४, ऋ० २६ । (ङ) सू० १६४,
 ऋ० ३६ । (च) १६४, ऋ० ४१ । (क) सू० १६४, ऋ० ५१ । (ख) सू०
 १६४, ऋ० ४२ । (ग) सू० १४०, ऋ० १२, १३ । सू० १४१, ऋ०
 १२, १३ । (घ) सू० १४७, ऋ० ५, ६ । (ङ) सू० १४३, ऋ० १ ।
 (च) १४५, ऋ० १ । (क) सू० १६१, ऋ० १ । (ख) सू० १७२ । (ग)
 सू० १६६, ऋ० १४, १५ । (घ) सू० १८२ । (ङ) सू० १६८ ।

आद्यादुद्धृत्य षष्ठ्यन्ते^(क) चतुर्थास्योत्तमं दृचम्^(ख) ॥४७॥
 षष्ठ^(ग)मेकादश^(घ)श्चास्य सूक्ते आनुष्टुभे परे ।
 उभयोत्तमा^(ङ) चिष्टुवाद्या^(च) तु दृष्टती तयोः ॥४८॥
 एकादशे^(ज)ऽस्य दृष्टती स्कन्धोऽथैवीति गम्यताम् ।
 पञ्चमस्य तु सूक्तस्य द्वितीया^(झ)ऽग्निराद् स्यता ॥४९॥
 द्वादशस्योत्तमा^(ञ)चिष्टुप् त्रिष्टाः सर्वा अनुष्टुभः ।
 एका पञ्चदशे सूक्ते पञ्चमी^(ट) दृष्टतीनिचत् ॥५०॥
 चयोविंश^(ड)न्तु गायत्रं तस्योष्णिक् प्रथमा^(ण) तु षड्क् ।
 अनुष्टुभ्गर्भरूपोष्णिक्यवैषा^(त)वगम्यताम् ॥५१॥
 तृतीया पञ्चमी षष्ठी सप्तमी^(थ)ता अनुष्टुभः ।
 अनुष्टुम्बृहती चान्या^(द) गायत्रं सूक्तमुत्तरम्^(न) ॥५२॥
 विज्ञेय उत्तमे सूक्ते दशमीप्रभृतिदृचः^(प) ।
 आनुष्टुभं महापाङ्क्तो महा च दृष्टती परा^(र) ।
 अवशिष्टानि सूक्तानि ^(ध)चैष्टुभान्यवगम्यताम् ॥५३॥
 इति प्रथमं मण्डलम् ।

(क) सू० १८२, ऋ० ६, ८ । (ख) सू० १६८, ऋ० ८, ९, १० ।
 (ग) सू० १७० । (घ) १७५ । (ङ) सू० १७०, ऋ० ५; सू० १७५,
 ऋ० ६ । (च) सू० १७०, ऋ० १ । १७५, १ । (ज) सू० १७५, ऋ० १ ।
 (झ) सू० १६९, ऋ० २ । (ञ) १७६, ऋ० ६ । (ट) सू० १७९, ऋ० ५ ।
 (ड) सू० १८७ । (ण) सू० १८७, ऋ० १ । (त) सू० १८७, ऋ० २ ।
 (थ) सू० १८७, ऋ० ३, ५, ६, ७ । (द) सू० १८७, ऋ० ११ । (न)
 सू० १८८ । (प) सू० १९१, ऋ० १०, ११, १२ । (र) सू० १९१,
 ऋ० १६ । (ध) सू० ६६, ६७, ६९, ७१, ७२, ७३, ७४, ७७, ७८, ७९,
 ८०, ८१, ८३, ८४, ८५, ८६, ८९, ९० ।

अथ द्वितीयं मण्डलम् ।

सूक्तं गृह्यसमदस्याय प्रथमे^(क) जागते उभे ।
साध्वपांषी^(ख)ति चर्षी दे द्वितीये चैष्टुभे सति ॥१॥
चैष्टुभानुष्टुभे लस्य चतुर्थे पञ्चमं^(ग) च यत् ।
गायत्र^(घ)माष्टमात्सर्वं तथैकानुष्टुबुत्तमा^(ङ) ॥२॥
ऊर्ध्वं चत्वारि^(च) षड्विंशद्दूर्ध्वञ्च द्वे^(छ) चयोद्ग्रात् ।
चौषि^(ज) सप्तदशद्दूर्ध्वमूर्ध्वं चत्वारि^(झ) चाष्टमात् ॥३॥
सर्वांशेतानि सूक्तानि चैष्टुभानि चयोद्ग्रात् ।
उत्तमस्योत्तमा^(ञ)मेषामुद्धृत्य जगतीगृह्यम् ॥४॥
विश्वं सत्य^(ट)मिति चिष्टुभृहस्यते अती^(ड)ति च ।
अतोऽन्यज्जागतं सूक्तं प्रागाते पित^(ण)रित्यतः ॥५॥

(क) सू० १, २ । (ख) सू० ३, ऋ० ६, ७ । (ग) सू० ४, ५ ।
(घ) सू० ६, ७, ८ । (ङ) सू० ८, ऋ० ६ । (च) सू० २६, २७, २८,
२९ । (छ) सू० १४, १५ । (ज) सू० १८, १९, २० । (झ) सू० ९, १०,
११, १२ । (ञ) सू० ४३, ऋ० ३ । (ट) सू० २४, ऋ० १२ । (ड)
सू० २३, ऋ० १५ । (ण) सू० ३३ ।

अष्टा^(क)दि सूक्तसुद्धृत्य द्वाविंश^(ख)मतिशाकरम ।
 अष्टिपञ्चपदावन्ते^(ग) द्वितीयः^(घ) षोडशाक्षरः ॥६॥
 सिनीवाक्लि^(ङ) चासुबाज्ज^(च) र्यांगुन्नूरि^(ज)त्यनुष्टुभः ।
 चैष्टुभस्य तु शेषस्य चतुर्थं^(झ) पञ्चमं^(झ) च यत् ॥७॥
 जागतानि द्वितीयस्य^(ञ) द्वितीयाक्षरत्त उत्तमम्^(ट)(१) ।
 गायत्रं नवमं^(ठ) तस्य सारस्वत्या^(ड)वतुष्टुभौ ॥८॥
 इमा ब्रह्मो^(ण)ति वृहती षोडशता^(ण) सातिशकरी ।
 तदसौ द्विचिष्टुबन्तं^(ण) सूक्तं सप्तदशन्तु यत् ॥९॥
 अथोद्ग्रं चतुस्त्रिंशमेकचिंशं च षोडशम् ।
 एकविंशं अथोविंशं चतुर्विंशच्च सप्त तु ॥१०॥
 एतानि^(ण) चिष्टुबन्तानि गम्यतां जागतेष्वपि ॥१०॥
 इति द्वितीयं मण्डलम् ।

(१) पञ्चमोत्तर उत्तमे(द) इति पाठः सम्भवितुमर्हति ।

(क) सू० २२, ऋ० १ । (ख) सू० २२ । (ग) सू० २२, ऋ० ४ ।
 (घ) सू० २२, ऋ० ३ । (ङ) सू० ३२, ऋ० ६ । (च) सू० ३२,
 ऋ० ७ । (ज) सू० ३२, ऋ० ८ । (झ) सू० २३, ३६ । (ञ) सू०
 २४, ३७ । (ट) सू० २१, ३४ । (ठ) सू० २६ । (ड) सू० ४१ ।
 (ण) सू० ४१, ऋ० १६, १७ । (ण) सू० ४१, ऋ० १८ । (ण) सू० ४३,
 ऋ० २ । (त) सू० १७, ऋ० ८, ९ । (थ) सू० १३, ऋ० १३; सू०
 ३४, ऋ० १५; सू० ३१, ऋ० ७; सू० १६, ऋ० ९; सू० २१, ऋ० ५;
 सू० २३, ऋ० १९; सू० २४, ऋ० १६ । (द) सू० २५, २६ ।

BIBLIOTHECA INDICA :

A

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY

THE ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, Nos. 722, 760, 794, AND 819.

VRIHAD-DEVATÁ

EDITED BY

THE LATE

RAJA RAJENDRALALA MITRA

FASCICULUS IV.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS.

1892.

अथ तृतीयं मण्डलम् ।

द्वितीय^(क)श्च तृतीय^(ख)श्च विश्वामित्रस्य जागते ।
 नवमं^(ग) वार्हतं सूक्तं त्रिष्टुबस्योत्तमा^(घ)निष्टत् ॥ १ ॥
 औष्णिहं^(ङ) द्वे च गायत्रे^(च) वार्हतादुत्तराणि तु ।
 षोडशे षड्रुचे सूक्ते^(ज) प्रगाथा वार्हता वृचाः ॥ २ ॥
 तुभ्यं स्तोका^(झ)ष्टतवन्तः^(झ) सप्तर्चन्तु चयोद्ग्रम^(ञ) ।
 ये वृक्णासः^(ट) पुरीव्यासः^(ठ) उष्णयस्त्रे^(ड)त्यनुष्टुभः ॥ ३ ॥
 त्रिष्टुबेव विराड्रूपा तुभ्यं स्योतंत्यु^(ण)गत्र या ।
 सतोवृहत्यौ तत्र द्वे ओजिष्ठन्ते^(ण) द्यश्चिपः^(त) ॥ ४ ॥
 अतोऽन्यत्रैष्टुभं सर्वमानिर्मथित^(थ) इत्यतः ।
 अनुष्टुभादिगायत्रं^(द) वैराजं चोत्तरे^(थ) ततः ॥ ५ ॥
 उत्तरं^(न) जागतं तस्य त्रिष्टुभस्त्रिष्टु उत्तमाः^(प) ।
 गायत्रे उत्तरे सूक्ते^(प) तयोः षड्रुच उत्तरे ॥ ६ ॥

(क) सू० २ । (ख) सू० ३ । (ग) सू० ६ । (घ) सू० ६, ऋ० ६ ।
 (ङ) सू० १० । (च) सू० ११, १२ । (ज) सू० १६ । (झ) सू० २१, ऋ०
 ३ । (ञ) सू० २१, ऋ० २ । (ट) सू० १३ । (ठ) सू० ८, ऋ० ७ ।
 (ड) सू० २२, ऋ० ४ । (ण) सू० ८, ऋ० ७ । (ण) सू० २१, ऋ० ४ ।
 (थ) सू० २१, ऋ० ५ । (द) सू० २३, ऋ० ३ । (थ) सू० २३ । (द)
 सू० २४ । (घ) सू० २५ । (ग) सू० २६ । (प) सू० २६, ऋ० ७,
 ८, ९ । (प) सू० २७, २८ ।

उष्णिक्त्रिष्टुजगत्येष^(१) द्वितीयाप्रभृतिद्वेषः^(२) ।
 अस्तीद^(३)न्त्रैष्टुभं तस्य जगत्यौ द्वे उपोत्तमे^(४) ॥७॥
 एकादश्री^(५) च षष्ठी^(६) च तावन्व्योऽन्या अनुष्टुभः ।
 प्रथमा च चतुर्थी च दशमी द्वादशी^(७) च या ॥८॥
 एता अनुष्टुभः सर्वा नदीस्तोत्रस्य चोत्तमा^(८) ।
 अतोऽन्यत्रैष्टुभं सर्वं यदिन्नं मति^(९)रित्यतः ॥९॥
 अनुष्टुभ^(१०)न्तमुद्धृत्य गायत्रं सूक्त^(११)मष्टमम् ।
 गायत्राणि तु वे चीणि^(१२) चैष्टुभ^(१३)न्दे ^(१४)च बाह्वते ॥१०॥
 षडु^(१५)त्तराणि सूक्तानि चैष्टुभान्युत्तरस्य तु ।
 जगत्यः प्रथमास्तिस्र^(१६)स्तिस्रो गायत्र्य उत्तमाः^(१७) ॥११॥
 गायत्रमुत्तमं^(१८) तस्य षष्ठ्ये^(१९)का जगतीनिचृत् ।
 पञ्चमी^(२०) चोत्तमे^(२१) च द्वे चिष्टुभस्त्रैष्टुभे परे^(२२) ॥१२॥
 दशमी^(२३) तु जगत्यस्य गायत्री च चयोदशी^(२४) ।

(क) सू० २८, ऋ० ३, ४, ५ । (ख) सू० २६ । (ग) सू० २६, ऋ० १४, १५ ।
 (घ) सू० २६, ऋ० ११ । (ङ) सू० २६, ऋ० ६ । (च) सू० २६, ऋ०
 १, ४, १०, १२ । (छ) सू० ३३, ऋ० १३ । (ज) सू० ३६ । (झ) सू०
 ३७, ऋ० ११ । (ण) सू० ३७ । (ट) सू० ४०, ४१, ४२ । (ठ) सू० ४३ ।
 (ड) सू० ४४, ४५ । (ढ) सू० ४६, ४७, ४८, ४९, ५०, ५१ । (ब) सू०
 ५१, ऋ० १, २, ३ । (त) सू० ५१, ऋ० १०, ११, १२ । (थ) सू० ५२ ।
 (द) सू० ५२, ऋ० ६ । (ध) सू० ५३, ऋ० ५ । (न) सू० ५३ ऋ०
 ७, ८ । (प) सू० ५३ । (फ) सू० ५३, ऋ० १० । (ब) सू० ५३,
 ऋ० १३ ।

(१) एवेति पाठो भवितुमर्हति ।

अनुष्टुभस्तु विंशती च द्वाविंशती द्वादशी^(क) च या ॥१३॥

अष्टादशी^(ख) दृष्टव्यस्य जगत्वेव तु षोडशी^(ग) ।

इमं मह उपक्रम्य त्रैष्टुभान्युत्तराणि षट्^(घ) ॥१४॥

तेषां षष्ठे चतसस्तु मैत्रे गायत्र्य उक्तमाः^(ङ) ।

जागत^(च) त्रैष्टुभे^(छ) सूक्ते सप्तर्षे दे उपोत्तमे ।

गायत्रमुत्तमं^(ज) तस्य त्रिष्टुभस्त्रिस्त^(झ) आदितः ॥१५॥

इति द्वितीयं मण्डलम् ।

- (क) सू० ५३, ऋ० १२, २०, २२ । (ख) सू० ५३, ऋ० १८ ।
 (ग) सू० ५३, ऋ० १६ । (घ) सू० ५४, ५५, ५६, ५७, ५८, ५९ । (ङ)
 सू० ५९, ऋ० ६, ७, ८, ९ । (च) सू० ६० । (छ) सू० ६१ । (ज)
 सू० ६२ । (झ) सू० ६२, ऋ० १, २, ३ ।

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

प्रथमा^(क) षेष्टुभेव्यष्टिर्वाग्मदेवस्य षट्पदा ।
 द्वितीया^(ख) तिजगत्यस्य तृतीया^(ग)स्यां निचृद्धृतिः ॥१॥
 सप्तमस्य तु सूक्तस्य प्रथमा^(घ) जगतीनिष्टत् ।
 अनुष्टुभः पराः पञ्च प्राक्^(ङ) सप्तस्य यदि^(च)त्यतः ॥२॥
 गायत्रे दशमे सूक्ते भुरिजः पदपङ्क्तयः^(ज) ।
 उष्णिहो वा विराजस्ताः^(झ) पञ्चम्या^(ञ)सामनुष्टुपा ॥३॥
 य इमे च महापूर्वा पदपङ्क्तिर्निगद्यते ।
 अग्निर्हीते^(ट)ति गायत्रं नवमं चाष्टमं^(ड) च यत् ॥४॥
 अयं चक्र^(ण)मध श्वेतं^(ण) शक्रव्यावस्य ते उभे ।
 गायत्राणि तु वै त्रीणि^(त) न किरिन्नेति तत्र तु ॥५॥
 वामं वामन्ते^(थ) क इमं^(द)मेतद्दे^(ध)दित्यनुष्टुभः ।
 चतुर्थस्यानुवाकस्य जागतं सूक्तमुत्तमम्^(ण) ॥६॥

(क) सू० १, ऋ० १ । (ख) सू० १, ऋ० २ । (ग) सू० १, ऋ० २ ।
 (घ) सू० ७, ऋ० १ । (ङ) सू० ७, ऋ० २, ३, ४, ५, ६ । (च) सू० ७,
 ऋ० ७ । (ज) सू० १०, ऋ० १, २, ३ । (झ) सू० १० ऋ० ४, ६, ७, ८ ।
 (ञ) सू० १०, ऋ० ५ । (ट) सू० १५ । (ड) सू० ८, ९ । (ड) सू०
 १७, ऋ० १४ । (ण) सू० २७, ऋ० ५ । (त) सू० ३०, ३१, ३२ । (थ)
 सू० ३०, ऋ० २४ । (द) सू० २४, ऋ० १० । (ध) सू० ३० ऋ० ८ ।
 (द) सू० ४५ ।

चतुर्थस्योत्तमा^(क)मेकामृचमुद्धृत्य चोभयोः ।
 प्रथमा^(ख) मृचमुद्धृत्य अष्टमञ्चापि जागतम् ॥७॥
 अनुष्टुप्प्रथमस्यान्या^(ग) चतस्रोऽन्या^(घ)श्च पञ्चमे ।
 पञ्चमस्यानुवाकस्य मध्ये गायत्रयोर्दयोः^(ङ) ॥८॥
 द्वितीयञ्च^(च) तृतीयञ्च^(छ) सूक्ते आनुष्टुभे उभे ।
 गायत्रं सप्तमं^(ज) सूक्तं जागते नवमाष्टमे^(झ) ॥९॥
 नवमस्य तु ये ते त्रिरित्यन्या^(ञ)मृचं विना ।
 जगत्येवोत्तमस्यान्या^(ट)दशमी^(ठ) पञ्चमस्य तु ॥१०॥
 एकादशस्य गायत्रस्तृचोऽन्यो^(ड)दशमस्य च ।
 द्वादशे तु द्वितीया च तृतीया चोत्तमा^(ण) च या ।
 आनुष्टुभे त्रिष्टुभस्ताः पुरषण्विक् च पञ्चमी^(त) ॥११॥

इति चतुर्थं मण्डलम् ।

(क) सू० ३६, ऋ० ९; सू० ४५, ऋ० ७ । (ख) सू० ४०, ऋ० १ ।
 (ग) सू० ३९, ऋ० ६ । (घ) सू० ३७, ऋ० ५, ६, ७, ८ । (ङ) सू०
 ४६, ४९ । (च) सू० ४७ । (छ) सू० ४८ । (ज) सू० ५२ । (झ)
 सू० ५३, ५४ । (ञ) सू० ५४, ऋ० ६ । (ट) सू० ५८, ऋ० ११ ।
 (ठ) सू० ५०, ऋ० १० । (ड) सू० ५५, ऋ० ८, ९, १०; सू० ५६,
 ऋ० ५, ६, ७ । (ण) सू० ५७, ऋ० २, ३, ८ । (त) सू० ५७, ऋ० ५ ।

अथ पञ्चमं मण्डलम् ।

आनुष्टुभानां सूक्तानां पङ्क्तिरन्या^(क)चिमण्डले ।
 उरोष्ट^(ख) इन्द्र^(ग)कूष्ठो^(घ)ऽष्क^(ङ)वसित्या दे^(च)यदद्य^(ज) च ॥१॥
 विदा^(झ)आषिकिताने^(ञ)ति सूक्तान्येतान्यपास्य तु ।
 अचीषां पञ्चमं^(ट) सूक्तं गायत्रं पाङ्क्तमुत्तरं^(ड) ॥२॥
 आनुष्टुभं सप्तमं^(ण)न्तु जागतं सूक्तमष्टमं^(त) ।
 नवमं दशमं^(थ)क्षेपां सूक्ते आनुष्टुभे तयोः ॥३॥
 पूर्वस्य पञ्चमी^(द)पङ्क्तिस्तुर्यी^(ध) चरमस्य च ।
 अतोऽन्यत्रैष्टुभं सर्वमाप्रवेधस^(न)इत्यतः ॥४॥
 उद्धृत्योपोत्तमे सूक्ते गायत्रेऽर्चन्त इत्युभे^(प) ।
 शकरीश्च चतुर्विंशीं जनस्त्रे^(य)ति च जागतं ॥५॥
 अष्टौ पराणि सूक्तानि^(र) ज्ञेयान्यानुष्टुभान्यतः ।
 चतुर्थेऽन्या^(ल)विराड्रूपा आद्ये^(व)गायत्रौ लिङ् ॥६॥

(क) सू० ७, १६, १७, १८, २०, २१, २२, २३, ३६ ।
 (ख) सू० ३८ । (ग) सू० ३१ । (घ) सू० ७४ । (ङ) सू० २५ ।
 (च) सू० ६७, ८४ । (ज) सू० ७३ । (झ) सू० ४५ । (ञ) सू० ६६ ।
 (ट) सू० ५ । (ड) सू० ६ । (ण) सू० ७ । (त) सू० ८ । (थ) सू०
 ९, १० । (द) सू० ९, ऋ० ५ । (ध) सू० १०, ऋ० ४ । (न) सू०
 १५ । (प) सू० १३, १४ । (य) सू० ११ । (र) सू० १६, १७, १८,
 १९, २०, २१, २२, २३ । (ल) सू० १९, ऋ० ५ । (व) सू० १९,
 ऋ० १, २ ।

द्वैपदा^(क)नुष्टुभे^(ख) च द्वे गायत्रं तत उत्तरं^(ग) ।
 चैष्टुभा^(घ)नुष्टुभौ^(ङ)सूक्ते परे पूर्वापरौ द्वौ ॥७॥
 अनुष्टुब्^(च)द्वे च गायत्र्यौ^(छ) उत्तरस्योत्तरस्तृषः ।
 त्रिष्टुबेका^(ज)जगत्येका^(झ)त्रिष्टुबेका^(ञ)दितस्तृषः ॥८॥
 चैष्टुभान्येव^(ट) पञ्चोर्ध्वं परन्तेभ्यस्तु जागतं^(ठ) ।
 एतत्तु त्रिष्टुवन्त^(ड)श्च यस्त^(ण)आनुष्टुभं परं ॥९॥
 स आगमस्यैष्टुभे द्वे^(त) द्वे^(थ) एवानुष्टुभे उरोः ।
 स आगमदिति त्वस्य द्वितीया^(द) जगती स्यता ॥१०॥
 उत्तराणि तु सूक्तानि^(ध) चत्वारि चैष्टुभान्यतः ।
 तेषामेकातिजगती द्वितीयस्यास्ति षोडशी^(न) ॥११॥
 प्रथमस्य नवर्चस्य प्रथमा^(म)स्तिश्च उष्णिहः ।
 अभि न इत्ने^(य)तिचिन्नु^(र)प्रैष स्तोमो^(ः)ष्टुष्टदयः^(ः) ॥१२॥
 एता एतेषु प्रकर्ष्यां थं वै^(ः)यत्ने^(ः)त्यनुष्टुभे ।

(क) सू० २४ । (ख) सू० २५ । (ग) सू० २६ । (घ) सू० २७,
 ऋ० १, २, ३ । (ङ) सू० २७ ऋ० ४, ५, ६ । (च) सू० २८, ऋ० ७ ।
 (छ) सू० २८, ऋ० ५, ६ । (ज) सू० २८, ऋ० १ । (झ) सू० २८,
 ऋ० २ । (ञ) सू० २८, ऋ० ३ । (ट) सू० २९, ३०, ३१, ३२, ३३ ।
 (ठ) सू० ३४ । (ड) सू० ३४, ऋ० ९ । (ण) सू० ३५ । (त) सू० ३६,
 ३७ । (थ) सू० ३८, ३९ । (द) सू० ३६, ऋ० ३ । (द) सू० ४०,
 ४१, ४२, ४३ । (ध) सू० ४१, ऋ० १६ । (न) सू० ४०, ऋ० १, २, ३ ।
 (प) सू० ४१, ऋ० १९ । (फ) सू० ४१, ऋ० १७ । (ब) सू० ४२, ऋ०
 १६ । (भ) सू० ४३, ऋ० १५ । (म) सू० ४०, ऋ० ९ । (य) सू० ४०,
 ऋ० ५ ।

जागत^(क)चैष्टुभा^(ख)न्येव व्यत्यस्तात्पुत्तराणि षट् ॥१३॥
 तचाद्यं द्विचिष्टुव^(ग)क्तं सूक्तं तं प्रक्षयेत्यदः ।
 चिष्टुवन्त्या^(घ) द्वितीयस्याप्यत्र साकं द्वितीयया^(ङ) ॥१४॥
 विश्व^(च) आनुष्टुभं सूक्तं तेभ्यः पञ्चर्षमुत्तरं^(ज) ।
 आद्या^(झ)सतस्रो गायत्यः उत्तरस्योष्णिहस्य षट्^(झ) ॥१५॥
 चिष्टुभस्तु जगत्यो वा तिस्र^(ञ)स्यान्वे^(ञ) अनुष्टुभौ ।
 उद्धृत्य षोडश्रीं पङ्क्तिं षष्ठी^(ट)मानुष्टुभं परं ॥१६॥
 को वेदसूक्ते गायत्र्या चाष्टमी द्वादशी^(ड) च या ।
 द्वितीया^(ड)नुष्टुवेवास्त्र द्वितीया^(ण) दृष्टतीनिष्टत् ॥१७॥
 पञ्चमीपञ्चदश्यादी^(ण)प्रगाथौ काकुभौ इचौ ।
 ककुभः प्रथमा यास्त्र दशम्येकादशी^(ण) च या ॥१८॥
 त्रिष्टाः सतोद्धृत्योऽन्या^(ण)स्यतुर्थ्याः^(ण) पुरउष्णिहः ।
 चतुर्थस्यानुवाकस्य जागते द्वे उपोत्तमे^(ण) ॥१९॥
 उपाग्या^(ण) प्रथमे चिष्टुवुत्तमा तुत्तरे^(ण)तयोः ।

(क) सू० ४४, ४६, ४८ । (ख) सू० ४५, ४७, ४९ । (ग) सू० ४४,
 ऋ० १४, १५ । (घ) सू० ४६, ऋ० ८ । (ङ) सू० ४६, ऋ० २ । (च)
 सू० ५० । (छ) सू० ५०, ऋ० ५ । (ज) सू० ५१, ऋ० १, २, ३, ४ ।
 (झ) सू० ५१, ऋ० ५, ६, ७, ८, ९, १० । (ञ) सू० ५१, ऋ० ११,
 १२, १३ । (ट) सू० ५१, ऋ० १४, १५ । (ठ) सू० ५२, ऋ० ६, १६ ।
 (ड) सू० ५३, ऋ० ८, १२ । (ड) सू० ५३, ऋ० १ । (ब) सू० ५३, ऋ० २ ।
 (त) सू० ५३, ऋ० ५, ६, १५, १६ । (थ) सू० ५३, ऋ० १, १०, ११ ।
 (द) सू० ५३, ऋ० ७, ८, १३, १४ । (घ) सू० ५३, ऋ० ४ । (ग) सू० ५४,
 ५५ । (प) सू० ५४, ऋ० १४ । (फ) सू० ५५, ऋ० १० ।

उत्तमं^(क) बार्हत्तं तस्य प्रगाथौ बार्हत्तौ वृषौ ॥२०॥
 द्वितीयाप्रभृतिः^(ख)पूर्वः षष्ठीप्रभृति^(ग)दत्तरः ।
 उत्तराणि तु चत्वारि^(घ)व्यत्यस्तानि यथैव षट् ॥२१॥
 द्वित्रिष्टुब्धं^(ङ) तत्राद्यं द्विजगत्य^(च)न्तमुत्तमम् ।
 यदुत्तरं^(ज) मध्यमयोस्तत्रापि त्रिष्टुब्धत्तमा ॥२२॥
 सूक्तं केष्टे^(झ)ति गायत्रमनुष्टुप्स्य पञ्चमी^(झ) ।
 एका सतोष्टस्यस्य नवमी^(ञ)त्रैष्टुभं परमं^(ट) ॥२३॥
 ऋतस्य^(ड) जागतं सूक्तं चत्वार्यां^(ण)नुष्टुभान्यथ ।
 गायत्रं^(ण) त्रैष्टुभं^(ण) च द्वे गायत्रे^(ण) चैक^(ण)मौष्णिकम् ॥२४॥
 आनुष्टुभे^(ण)च पाङ्क्तं^(ण) च त्रैष्टुभे चोत्तरे^(ण) ततः ।
 एक^(ण)मानुष्टुभं तस्य प्रथमा^(ण)स्तिस्र उष्णिकः ॥२५॥
 अत्रिर्यद्वा^(ण)मिति त्रिष्टुब्धेषा तत्र प्रतीयताम् ।
 सप्तोत्तराणि सूक्तानि पाङ्क्तं^(ण) त्रैष्टुभं^(ण)जागते^(ण) ॥२६॥

(क) सू० ५६ । (ख) सू० ५६, ऋ० २, ३ । (ग) सू० ऋ० ५६, ६,
 ७ । (घ) सू० ५७, ५८, ५९, ६० । (ङ) सू० ५७, ऋ० ७, ८ । (च)
 सू० ६०, ऋ० ७, ८ । (ज) सू० ५९, ऋ० ८ । (झ) सू० ६१ ।
 (ञ) सू० ६१, ऋ० ५ । (ण) सू० ६१, ऋ० ९ । (ट) सू० ६२ ।
 (ड) सू० ६१ । (ड) सू० ६३, ६४, ६६, ६७ । (ढ) सू० ६८ ।
 (ण) सू० ६९ । (त) सू० ७०, ७१ । (थ) सू० ७२ । (द) सू० ७३,
 ७४ । (ध) सू० ७५ । (न) सू० ७६, ७७ । (प) सू० ७८ । (फ) सू०
 ७८, ऋ० १, २, ३ । (ब) सू० ७८, ऋ० ४ । (म) सू० ७९ ।
 (म) सू० ८० । (य) सू० ८१ ।

गायत्रं^(क) वैष्टुभे^(ख) च द्वे मध्ये चातुष्टुभं^(ग) तयोः ।
 जागतोऽश्वावदेत्यस्मिन्विष्टुषा^(घ) निति यस्तृषः ॥२७॥
 तस्यवितुष्टुषीमहे^(ङ) यत्पर्जन्ये^(च) त्यतुष्टुभौ ।
 सपोत्तमस्य सूक्तस्य विराट्पूर्वा तृगुत्तमा^(ज) ॥२८॥
 त्रिष्टुष्टुषा अतुष्टुभः सर्वा अतिजागतसुत्तमम्^(झ) ।

इति पद्यमं मण्डलम् ।

(क) सू० २२ । (ख) सू० २३, २५ । (ग) सू० २४ । (घ) सू०
 २३, ऋ० २, ३, ४ । (ङ) सू० २२, ऋ० १ । (च) सू० २३, ऋ० ६ ।
 (ज) सू० २६, ऋ० ६ । (झ) सू० २७ ।

अथ षष्ठं मण्डलम् ।

चैष्टुभेष्वष्टमं सूक्तं भरद्वाजस्य जागतम् ।
 अदम्भेभिस्तवे^(क)त्येतामृचसुद्धृत्य त्वत्तमाम् ॥१॥
 सप्तमं^(ख) द्विजगत्यन्तं त्वं प्रतानीति प्रकरी^(ग) ।
 चतुर्दशं द्वितीयञ्च सूक्ते आनुष्टुभे उभे ॥२॥
 अश्वानो^(घ)ऽभिप्रयाषी^(ङ)ति प्रकर्याविव ते उभे ।
 जगत्यौ^(च)प्रकरीनिष्टञ्जगत्या^(छ)वतिप्रकरी^(ज) ॥३॥
 एतौ पञ्चदशस्य द्वौ जागतस्यादितस्तृचः ।
 अनुष्टुप्सप्तदश^(झ)स्य वृचत्यष्टादशी^(ञ)निचत् ॥४॥
 षट्चत्वारिंश^(ट)थ चिष्टुप् गायत्रे सति षोडशे ।
 सप्तविंशुत्तमे च द्वे तिस्र एता अनुष्टुभः^(ड) ॥५॥
 ऋगाद्या वर्धमाना^(ण)स्य षष्ठी चापि प्रतीयताम् ।
 एका सप्तदशस्थान्या^(त) द्विपदा दशमस्य^(थ) च ॥६॥

(क) सू० ८, ऋ० ७ । (ख) सू० ७, ऋ० ६, ७ । (ग) सू० २, ऋ०
 ११ । (घ) सू० १४, ऋ० ६ । (ङ) सू० १५, ऋ० १५ । (च) सू०
 १५, ऋ० १, २ । (छ) सू० १५, ऋ० ३ । (ज) सू० १५, ऋ० ६ ।
 (झ) सू० १५, ऋ० १७ । (ञ) सू० १५, ऋ० १८ । (ट) सू० १६,
 ऋ० ४६ । (ठ) सू० १६, ऋ० २७, ४७, ४८ । (ड) सू० १६, ऋ०
 १, ६ । (ण) सू० १७, ऋ० १५ । (त) सू० १०, ऋ० ० ।

द्यौर्न सूक्तं गता या तृष्विपिप्रो^(क)रिति सा विराट् ।
 आ गाव इति सूक्तस्य द्वितीयाप्रसृतिद्वयः ॥७॥
 आगत^(ख)स्त्वैष्टुभस्यास्य तथैवानुष्टुबुत्तमा^(ग) ।
 आनुष्टुभं^(घ) वृहत्यन्तं^(ङ) प्रत्यस्मा इति सूक्ततः ॥८॥
 यस्यौ^(च)ष्णिहं परं यत्तु तस्यादौ षडनुष्टुभः^(छ) ।
 विराज^(ज)स्त्वत्तरासिस्त्रसामां मध्येव वा विराट्^(झ) ॥९॥
 य आनयदिति त्वस्मिन् गायत्रेऽनुष्टुबुत्तमा^(ञ) ।
 पुरुत्तम^(ट)मिति तेषा तत्रैवातिनिष्ठमता ॥१०॥
 त्वामिद्विसूक्ते प्रागाथे प्रगाथा बार्हता^(ठ)हृषाः ।
 स्वादृक्किलेति सूक्तस्य जगतौ सप्तविंश^(ड)य ॥११॥
 चतुर्विंशौ^(ण) तु गायत्री त्रयोविंशौ^(त)त्यनुष्टुष्टक् ।
 ऊनविंशौ^(थ) वृहत्यस्य गायत्र्या द्विपदोत्तरा^(द) ॥१२॥
 सृषे जनमिति त्वस्य शक्यैकोत्तमा^(ध) निष्ठत् ।
 आदितः षड्भिसूक्तस्य प्रगाथौ बार्हता^(न)हृषौ ॥१३॥

(क) सू० २०, ऋ० ७ । (ख) सू० २८, ऋ० १, २, ३ । (ग) सू०
 २८, ऋ० ८ । (घ) सू० ४२, ऋ० १, २, ३ । (ङ) सू० ४२, ऋ० ४ ।
 (च) सू० ४३ । (छ) सू० ४४, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६ । (ज) सू०
 ४४, ऋ० ७, ८, ९ । (झ) सू० ४४ ऋ० ८ । (ञ) सू० ४५, ऋ० ३३ ।
 (ट) सू० ४५, ऋ० २९ । (ठ) सू० ४६, ऋ० ६, ७ । (ड) सू० ४७,
 ऋ० २७ । (ण) सू० ४७, ऋ० २४ । (त) सू० ४७, ऋ० २३ । (थ)
 सू० ४७, ऋ० १९ । (द) सू० ४७, ऋ० २५ । (ध) सू० ४९, ऋ०
 १५ । (न) सू० ४८, ऋ० १, २ ।

वृहती^(क) जगती^(ख) चिष्टु^(ग)जगती^(घ) चोत्तरा ऋचः ।
 उत्तरौ च प्रगाथौ द्वौ वृचौ वार्हत^(ङ)काकुभौ^(च) ॥१४॥
 अष्टादश्रीचथोदशोरन्तरा^(ज)पुरउष्णिहः ।
 वृहत्य^(झ)तिजगत्यौ^(झ) च प्रगाथस्यैव काकुभः^(ञ) ॥१५॥
 द्वे वृहत्यौ^(ट) चिष्टुबे^(ठ)कानुष्टुब^(ड)सोत्तरा ऋचः ।
 महासतोवृहत्यौ^(ड) च महा च वृहतीदयम्^(ण) ॥१६॥
 जगती^(न)चिष्टुवि^(ब)त्याभ्यां शब्दाभ्यामत्र तृच्यते ।
 पञ्चमस्यानुवाकस्य दशमसृष श्रीष्णिहः^(र) ॥१७॥
 वृतीयस्य तु गायत्र्यो विश्वेदेवास ए^(स)ति षट् ।
 गायत्रं^(ल) पञ्च सूक्तानि चतुर्थप्रश्नतीन्यथ ॥१८॥
 विश्वेदेवाममा^(व)जाश्वो जगत्यावेव^(ष) ते उभे ।
 आ ते स्वस्ति^(घ)मपि पन्यां^(भ) यां पूष^(म)न्नित्यनुष्टुभः ॥१९॥

(क) सू० ४८, ऋ० १ । (ख) सू० ४८, ऋ० ३ । (ग) सू० ४८,
 ऋ० ५ । (घ) सू० ४८, ऋ० ६ । (ङ) सू० ४८, ऋ० १० । (च) सू०
 ४८, ऋ० ११ । (छ) सू० ४८, ऋ० १३, १८ । (ज) सू० ४८, ऋ० १४ ।
 (झ) सू० ४८, ऋ० १५ । (ञ) सू० ४८, ऋ० १६ । (ट) सू० ४८,
 ऋ० १९, २० । (ठ) सू० ४८, ऋ० २१ । (ड) सू० ४८, ऋ० २२ ।
 (ण) सू० ४८, ऋ० ३, ८ । (त) सू० ४८, ऋ० ७, २१ । (न) सू०
 ४९, ऋ० १५ । (प) सू० ४९, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०,
 ११, १२, १३, १४ । (द) सू० ५१, ऋ० १३, १४, १५ । (ध) सू०
 ५२, ऋ० ७, ८, ९, १०, ११, १२, १ । (न) सू० ५३, ५४, ५५, ५६, ५७ ।
 (य) सू० ५२, ऋ० १४ । (व) सू० ५८, ऋ० २ । (व) सू० ५६, ऋ०
 ६ । (भ) सू० ५१, ऋ० १६ । (म) सू० ५३, ऋ० ८ ।

वार्हतं दग्मं^(क) तस्य चतस्रोऽन्या अनुष्टुभः^(ख) ।
 चिष्टु^(ग)ञ्चदत्य^(घ)नुष्टुप्^(ङ) च परस्य तस्य उत्तमः ॥२०॥
 गायत्रस्य सतोऽन्यास्तु चिष्टुभस्तिष्ठ^(च) आदितः ।
 गायत्रमुत्तमं^(छ) सूक्तं चिष्टुभ^(ज)स्योत्तमा निष्टुत् ॥२१॥
 जगत्यः प्रथमास्तिष्ठ^(झ)स्तथा चान्या चयोद्ग्री^(ञ) ।
 षष्ठस्य तत्तुवाकस्य पञ्च चिष्टुभ^(ट) उत्तमाः^(ड) ॥२२॥
 उद्गृत्याहिरिवे^(ण)त्येकाष्टौ च द्वे उपोत्तमे ।
 सप्तमस्य तु सूक्तस्य जगत्यौ द्वे उपोत्तमे^(ण) ॥२३॥
 गवमं^(च) जागतं सूक्तं दग्मने^(च)आदितस्तृचः ।
 उत्तमस्य जगत्यौ तु षष्ठी^(ण) च दग्मनी^(ण) च या ॥२४॥
 एका सप्तदग्नी^(च) पङ्क्तिः संवाग्रते^(ध)ति गृह्णती ।

इति षष्ठं मण्डलम् ॥

(१) अनुष्टुभ इति ऋ-पुस्तके पठ्यते ।

(क) सू० ५६ । (ख) सू० ५६, ऋ० ७, ८, ९, १० । (ग) सू० ६०,
 ऋ० १३ । (घ) सू० ६०, ऋ० १४ । (ङ) सू० ६०, ऋ० १५ ।
 (च) सू० ६०, ऋ० १, २, ३ । (छ) सू० ६१ । (ज) सू० ६१, ऋ०
 १४ । (झ) सू० ६१, ऋ० १, २, ३ । (ञ) सू० ६१, ऋ० १३ । (ट)
 सू० ६३, ६४, ६५, ६६, ६७ । (ठ) सू० ७५, ऋ० १४, १५, १६ । (ड)
 सू० ६८, ऋ० १०, ११ । (ण) सू० ७० । (च) सू० ७१, ऋ० १, २, ३ ।
 (त) सू० ७५, ऋ० ६ । (थ) सू० ७५, ऋ० १० । (द) सू० ७५, ऋ०
 १७ । (ध) सू० ६३, ऋ०-१० ।

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

चेष्टुभे तु वसिष्ठस्य विराजोऽष्टादशा^(क)दितः ।
 प्रथमस्यानुवाकस्य द्वैपदं सूक्तमुत्तमम्^(ख) ॥१॥
 चतुर्दशं वृषत्यादि^(ग) तस्माद्वायव्यमुत्तरम्^(घ) ।
 प्रगाथं वार्चतं सूक्तं द्वादशर्षमुत्तमम्^(ङ) ॥२॥
 द्वितीयस्यानुवाकस्य तेषु तेषामुत्तमम्^(च) ।
 प्रगाथमेषामुद्धृत्य द्वितीया द्विपदाम्बुचम्^(छ) ॥३॥
 वैराजं पञ्चमं^(ज) सूक्तं त्रिष्टुभस्योत्तमा^(झ) निष्टत् ।
 गायत्रं^(ञ) त्रिविराड्गन्तं^(ट) द्वादशर्षं चतुर्दशम् ॥४॥
 तृतीयस्यानुवाकस्य चतस्रोऽ^(ठ)न्या अनुष्टुभः ।
 उत्तमस्य तु सूक्तस्य गायत्री प्रथमा^(ड) पुनः ॥५॥
 उपरिष्ठाद्दृष्टव्यसु तिस्रो^(ण)मध्यगता ऋचः ।
 आदावाद्यस्य सूक्तस्य द्विपदा एकविंशतिः^(त) ॥६॥

(क) सू० १, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३,
 १४, १५, १६, १७, १८ । (ख) सू० १७ । (ग) सू० १४, ऋ० १ ।
 (घ) सू० १५ । (ङ) सू० १६ । (च) सू० ३२ । (छ) सू० ३२, ऋ०
 ३ । (ज) सू० २२ । (झ) सू० २२, ऋ० ९ । (ञ) सू० ३१ । (ट)
 सू० ३१, ऋ० १०, ११, १२ । (ठ) सू० ५५, ऋ० ५, ६, ७, ८, ९ । (ड)
 सू० ५५, ऋ० १ । (ण) सू० ५५, ऋ० २, ३, ४ । (त) सू० ३४, ऋ० १, २,
 ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३, १४, १५, १६, १७, १८, १९, २०, २१ ।

अष्टमस्य जगत्याद्या^(क) सूक्तस्यैकादशस्य^(ख) च ।
 चथोदग्रं आगतं तु सूक्तं सप्तदशं^(ग) च यत् ॥७॥
 तयोः पूर्वा^(घ) चिष्टुवन्तं शक्यन्तमथोत्तरम्^(ङ) ।
 चतुर्थस्यानुवाकस्य प्रगाथा वार्हता^(च)दृष्याः ॥८॥
 सूक्तस्यानुष्टुबन्तस्य^(छ) चतुर्थस्यादितस्तु यः ।
 मास्तस्त्वच गायत्रस्तृषः सान्तपना^(ज) इति ॥९॥
 एकादशा^(झ)दौ सूक्तस्य द्विपदाः प्रथमस्य तु ।
 एकादशस्य तिस्रो^(ञ)ऽऽक्या गायत्र्यो नव^(ट)चादितः ॥१०॥
 प्रगाथा वार्हताः शेषाः^(ड) पुरजष्णिक्तु षोडशी^(ण) ।
 चथोदग्रं^(ढ) तु वैराजमृचाबुद्धृत्य त्तमे^(त) ॥११॥
 पञ्चमस्यानुवाकस्य गायत्रं सूक्तमुत्तमम्^(थ) ।
 एकादशे^(द) चतुर्थे^(ध) च प्रगाथा वार्हतास्तृचाः ॥१२॥
 ऐन्द्रावरुणे द्वे सूक्ते^(न) दशर्चे जागते उभे ।

(क) सू० ४१, ऋ० १ । (ख) सू० ४४, ऋ० १ । (ग) सू० ५० ।
 (घ) सू० ४६ । (ङ) सू० ५०, ऋ० ४ । (च) सू० ५६, ऋ० ३, ५ ।
 (छ) सू० ५६, ऋ० १२ । (ज) सू० ५६, ऋ० ६, १०, ११ । (झ) सू०
 ५६, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११ । (ञ) सू० ६६, ऋ०
 १७, १८, १९ । (ट) सू० ६६, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९ ।
 (ठ) सू० ६६, ऋ० १०, ११, १२, १३, १४, १५ । (ड) सू० ६६, ऋ० १६ ।
 (ढ) सू० ६८, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७ । (ण) सू० ६८, ऋ० ८, ९ ।
 (त) सू० ८६ । (थ) सू० ८९, ऋ० १, ३, ५ । (द) सू० ७४, ऋ० १,
 ३, ५ । (ध) सू० ८२, ८३ ।

उत्तमस्य तु सूक्तस्य दशमी निष्टदुत्तमा^(क) ॥१३॥
 षष्ठस्य त्वनुवाकस्य प्रगाथो वार्हेतो^(ख)दृचः ।
 एका^(ग)प्रस्तारपङ्क्तिश्च सप्तमस्यादितस्तृचः ॥१४॥
 गायत्र्य उत्तरास्तिस्रः^(घ) पार्जन्यं च त्रयोदशम्^(ङ) ।
 पञ्चमं^(च) चोत्तमामेका^(छ)मुद्धृत्यर्चमनुष्टुभम् ॥१५॥
 उत्तमस्योत्तमा^(ज)नुष्टुभगत्यष्टादशौ^(झ)निष्टत् ।
 एकविंशौत्रयोविंशौ^(ञ) तथोभे सप्त^(ट)चादितः ॥१६॥
 उपोत्तमा तु सूक्तस्य प्रथमेका^(ठ)स्त्वनुष्टुभक् ॥
 इति सप्तमं मण्डलम् ॥

(क) सू० ८६, ऋ० ५ । (ख) सू० ६६, ऋ० १, २ । (ग) सू० ६६,
 ऋ० ३ । (घ) सू० ६६, ऋ० ४, ५, ६ । (ङ) सू० १०२ । (च) सू०
 ६४ । (छ) सू० ६४, ऋ० १२ । (ज) सू० १०४, ऋ० ३४ । (झ)
 सू० १०४, ऋ० १८ । (ञ) सू० १०४, ऋ० २१, २३ । (ट) सू० १०४,
 ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७ । (ठ) सू० १०३, ऋ० १ ।

अथाष्टमं मण्डलम् ।

प्रथमस्यानुवाकस्य गायत्रे मण्डलेऽष्टमे ।

द्विचिष्टुवन्तं^(क) प्रथमं द्विप्रगाथादि^(ख) वार्धतम् ॥१॥
 द्वितीये^(ग) च चतुर्थे^(घ) च प्रगाथा वार्धता इषाः ।
 द्वितीयस्य वृहत्यन्था^(ङ) गायत्र्यौ द्वे उपोत्तमे^(च) ॥२॥
 पुरउष्णक् चतुर्थस्य सूक्तस्यैकोत्तमा^(ज) निषृत् ।
 पञ्चमस्य तु सूक्तस्य वृहत्यौ द्वे उपोत्तमे^(झ) ॥३॥
 यं मे दुः^(झ)स्नादवः सोमा^(ञ) माकिरेने^(ट)त्यनुष्टुभः ।
 द्वितीयस्य^(ड) चतुर्थस्य^(ण) सूक्ते आनुष्टुभे चभे ॥४॥
 द्वितीयस्यानुवाकस्य तत्र काश्चिदृषोऽन्यथा ।
 चतुर्थं सुक्ते प्रथमा^(ड) षष्ठी^(ण) पञ्चदशी^(त) च या ॥५॥
 चतुर्दशी^(थ) चतुर्थी^(द) च वृहत्यः पञ्चमी^(ध) ककुप् ।
 चिष्टु^(न) भिराङ्^(प) जगत्ये^(प) व दशमीप्रभृतिस्तृषः ॥६॥

(क) सू० १, ऋ० ३३, ३४ । (ख) सू० १, ऋ० १, २ । (ग) सू० १
 ऋ० ३ । (घ) सू० १, ऋ० ४ । (ङ) सू० ३, ऋ० २४ । (च) सू० ३
 ऋ० २२, २३ । (ज) सू० ४, ऋ० २१ । (झ) सू० ५, ऋ० ३०, ३८ ।
 (ञ) सू० ३, ऋ० २१ । (ट) सू० २, ऋ० २८ । (ड) सू० ५, ऋ०
 ३६ । (ध) सू० ८ । (द) सू० ६, ऋ० १ । (ध) सू० ६ । (घ) सू०
 ६, ऋ० ५ । (व) सू० ६, ऋ० १५ । (थ) सू० ६, ऋ० १४ । (द) सू०
 ६, ४ । (ध) सू० ६, ऋ० ५ । (न) सू० ६, ऋ० १० । (प) सू० ६,
 ऋ० ११ । (प) सू० ६, ऋ० १२ ।

गायत्रौ परिशिष्टानां द्वितीयान्यौ^(क) वृषावुभौ ।
 पञ्चमस्य^(ख) वृहत्याभ्यां मध्येष्योति^(ग)रनुष्टुबृक्^(घ) ॥७॥
 आस्तारपङ्क्ति^(ङ)वार्हतः^(च) प्रगाथस्यैवमृत्विधिः ।
 षष्ठस्य ढत्तमा^(ज) चिष्टुप्प्रतिष्ठा प्रथमा^(झ)मिच्छत् ॥८॥
 द्वितीया^(ञ)वर्धमाना तु सूक्तमुत्तर^(ट)मौष्णिहम् ।
 प्रथमञ्च^(ड) द्वितीयञ्च^(ढ) षष्ठ^(ण)स्यौष्णिहमेव हि ॥९॥
 द्वितीयस्थानुवाकस्य प्रगाथे काकुभे उभे ।
 उपोत्तमे^(त) सूक्ते तत्र काश्चिद्वृचोऽन्यथा ॥१०॥
 उपोत्तमे सप्तविंशौ^(थ) द्विपदेकोत्तमास्त्रिमाः ।
 उष्णि^(द)कृतोवृहत्यौ^(ध) च ककु^(ण)पङ्क्तिं^(प)श्च ता ष्वचः ॥११॥
 वास्तोष्यते भ्रुवे^(ण)त्येष प्रगाथो वार्हतो वृचः ।
 चतुर्थस्थानुवाकस्य प्रगाथाः काकुभा नव^(प) ॥१२॥
 आद्ये सूक्ते द्वितीये तु वक्ष्यते विधिराश्विने ।
 अयः^(प) प्रगाथा वार्हताः प्रगाथाः काकुभास्त्रयः^(प) ॥१३॥

(क) सू० ९, ऋ० २, २१ । (ख) सू० १०, ऋ० १, ५ । (ग) सू० १०,
 ऋ० २ । (घ) सू० १० ऋ० ३ । (ङ) सू० १० ऋ० ४ । (च) सू० १० ऋ०
 ६ । (ज) सू० ११, ऋ० १० । (झ) सू० ११, १ । (ञ) सू० ११ ऋ०
 २ । (ट) सू० १२ । (ड) सू० १३ । (ढ) सू० १५ । (ण) सू० १८ ।
 (त) सू० १९, २० । (थ) सू० १९, ऋ० २७ । (द) सू० १९, ऋ०
 ३४ । (ध) सू० १९, ऋ० ३५ । (न) सू० १९, ३६ । (प) सू० १९,
 ३७ । (प) सू० १७, ऋ० १४, १५ । (प) सू० २१, ऋ० १, २, ३, ४, ५,
 ६, ७, ८, ९ । (प) सू० २२, ऋ० १, ३, ५ । (प) सू० २२, ऋ० १३
 १५, १६ ।

तेषां मध्ये दृष्ट्येका^(क) त्वनुष्टुप्काकुभट्टः^(ख) ।
 ककुप्^(ग) च मध्येज्योति^(घ)श्च षड्भिमा औष्णिहान्यतः ॥ १४ ॥
 परं चत्वारि^(ङ) सूक्तानि यानि विद्यमना जगौ ।
 यत्त्वाष्ट्रश्चाद्^(च)युष्वाहि त्व^(छ)सुदृत्येते अनुष्टुभौ ॥ १५ ॥
 उष्णिग्गर्भा च गायत्री सूक्ते तावासुपोत्तमा^(ज) ।
 युवोःसूक्ते चतस्र^(झ)श्च षोडश्याद्या षडक्षया ॥ १६ ॥
 उत्तमा^(ञ) चैकविंशती^(ट) च मताः षड्नायत्र्यो मताः ।
 अग्निदक्ष्ये तु सूक्तस्य प्रगाथा बार्हता दृषाः^(ठ) ॥ १७ ॥
 ये चिंशतीति सूक्तेऽस्मिंश्चतुर्थी^(ड) पुरउष्णिग्यक् ।
 उत्तमस्य द्वितीया^(ण) च तृतीया^(त) दृष्टती निष्टत् ॥ १८ ॥
 अनुष्टुबुत्तमा^(थ)बभ्रु^(द)रेकस्तु द्वैपदं परम् ।
 पञ्चमस्यानुवाकस्य सूक्तस्य प्रथमस्य तु ॥ १९ ॥
 दशम्येका^(न)पादनिष्टचतस्रो^(प)ऽन्यास्तु पङ्क्तयः ।
 अग्निं वो^(र)वीतिहोत्रे^(य)त्यृषावेते अनुष्टुभौ ॥ २० ॥

(क) सू० २२, ऋ० १० । (ख) सू० २२, ऋ० ८, ९ । (ग) सू० २२,
 ऋ० ११ । (घ) सू० २२, ऋ० १२ । (ङ) सू० २१, २४, २५, २६ ।
 (च) सू० २४, ऋ० ३० । (छ) सू० २६, ऋ० २० । (ज) सू० २५,
 ऋ० २३ । (झ) सू० २६, ऋ० १६, १७, १८, १९ । (ञ) सू० २६,
 ऋ० २५ । (ट) सू० २६, ऋ० २१ । (ठ) सू० २७, ऋ० १, ३, ५, ७,
 ९, ११, १३, १५, १७, १९, २१ । (ड) सू० २८, ऋ० ४ । (ण) सू०
 ३०, ऋ० २ । (त) सू० ३०, ऋ० ३ । (थ) सू० ३०, ऋ० ४ । (द) सू०
 २९ । (न) सू० ३१, ऋ० १० । (प) सू० ३१, ऋ० १५, १६, १७,
 १८ । (य) सू० ३१, ऋ० १४ । (र) सू० ३१, ऋ० ९ ।

द्वतीयञ्च^(क) चतुर्थञ्च^(ख) वार्हतासुष्टुभे तयोः ।
 उभयोरेव गायत्रः षोडशी^(ग)प्रष्टतिस्तृचः ॥२१॥
 अथः पञ्चस्र मे^(घ)त्वैन्द्रावार्हतेऽनुष्टुबुत्तमा ।
 उपरिष्टाञ्ज्योतिष^(ङ)न्तु पङ्क्तिस्त्वृक्तस्य पञ्चमी ॥२२॥
 द्वाविंशक्त्या^(च) च मध्येऽस्ति महा च दृष्टती^(ज) तयोः ।
 अवितासी^(झ)ति शक्यः षण्महापङ्क्तिरुत्तमा^(ञ) ॥२३॥
 जागतं यन्महापाङ्कं प्रेदं^(ट) सूक्तमिति स्मृतम् ।
 तस्यैकातिजगत्याद्या^(ड) महापाङ्कानि तान्य^(ण)पि ॥२४॥
 अग्निमस्तोषु^(ण)पक्तस्य चीणि सूक्तानि तत्र तु ।
 इन्द्राग्नी युव^(ण)मित्यस्य द्वितीया शकरी निष्टत् ॥२५॥
 त्रिष्टुबस्योत्तमा^(च)चैका सूक्तमस्माद्यदुत्तरम् ।
 चैष्टुभा^(ल)नुष्टुभौ^(ष) ज्ञेयौ तस्य पूर्वान्तरौ द्वेषौ ॥२६॥
 षष्ठस्य त्वनुवाकस्य महापाङ्कं वशात्परम्^(व) ।
 स्वादो^(ष)स्तु चैष्टुभं सूक्तं जगती तत्र पञ्चमी^(ल) ॥२७॥

(क) सू० ३३ । (ख) सू० ३४ । (ग) सू० ३३, ३४, ऋ० १६, १७, १८ । (घ) सू० ३३, ऋ० १६ । (ङ) सू० ३५ । (च) सू० ३५, ऋ० २२, २४ । (ज) सू० ३५, ऋ० २३ । (झ) सू० ३६, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६ । (ञ) सू० ३६, ऋ० ७ । (ट) सू० ३७ । (ड) सू० ३७, ऋ० १ । (ण) सू० ३७, ऋ० २, ३, ४, ५, ६, ७ । (ण) सू० ३६, ४०, ४१ । (ण) सू० ४०, ऋ० २ । (ष) सू० ४०, ऋ० १२ । (त) सू० ४२, ऋ० १, २, ३ । (थ) सू० ४२, ऋ० ४, ५, ६ । (द) सू० ४७ । (ध) सू० ४८ । (न) सू० ४८, ऋ० ५ ।

जनचिंश्री^(क) चयोविंश्री^(ख) दशमी^(ग) चोत्तमा^(घ) च या ।
 षष्ठी^(ङ) चैतास्तु गायत्र्यस्यतत्तस्वादितो^(च) वग्रे ॥२८॥
 चयोदश्री तु द्विपदा^(ज) चिंश्री चतुष्टुष^(झ)ष्टमी ।
 सतोष्टय्यौ^(झ) षड्विंश्री नवमी च स्यते उभे ॥२९॥
 द्वादश्री लस्य सूक्तस्य विपरीते^(ञ)ति सस्यता ।
 एकचिंश्री विराडुष्णिक^(ट) पञ्चमी तु ककु^(ठ)चिष्टत् ॥३०॥
 ददीरेक^(ड)इति लेषा ककुन्त्यङ्गिरा^(ण)निष्टत् ।
 द्वाविंश्री चैकविंश्री च चतुर्विंश्री च पङ्क्तयः^(त) ॥३१॥
 उपोत्तमा च ग्रिष्टाः स्युष्टय्योऽन्या वग्रे नव^(थ) ।
 एषा पिपीलिका^(द)मध्ये षडय्यासु चतुर्दश्री ॥३२॥
 ये पातयन्ते अज्मभि^(ध)रपरिष्टाद्दृष्ट्यसौ ।
 विंशेषा विषमपदा^(न) विंशेषा षडतीव्वपि ॥३३॥
 सप्तमस्यानुवाकस्य द्वे सूक्ते प्रथमे तयोः ।

(१) न्यङ्गुलिरा इति छ-चिञ्जितपुस्तके पठ्यते । विधिकरप्रमादकृतो-
 ऽयं पाठः ।

(क) सू० ४६, ऋ० २९ । (ख) सू० ४६, ऋ० २३ । (ग) सू० ४६,
 ऋ० १० । (घ) सू० ४६, ऋ० ३३ । (ङ) सू० ४६, ऋ० ६ । (च)
 सू० ४६, ऋ० २, ३, ४, ५ । (छ) सू० ४६, ऋ० १३, ३० । (ज) सू०
 ४६, ऋ० ८ । (झ) सू० ४६, ऋ० ९, २६ । (ञ) सू० ४६, ऋ० १२ ।
 (ट) सू० ४६, ऋ० ३१ । (ठ) सू० ४६, ऋ० ५ । (ड) सू० ४६, ऋ०
 १५ । (ण) सू० ४६, ऋ० २१, २२, २४ । (त) सू० ४६, ऋ० १, ७,
 ११, १८, १९, २५, २७, २८, ३२ । (थ) सू० ४६, ऋ० १४ । (द) सू०
 ४६, ऋ० १८ । (ध) सू० ४६, ऋ० २० ।

आग्नेयेन्ने तथा भार्गो प्रगाथा^(क) वार्हता^(ख) वृषाः ॥ ३४ ॥

द्वितीये वार्हतः पाङ्क्ते सप्तमी^(ग) प्रष्टितिसृचः ।

चतुर्थस्योत्तमा^(घ) त्रिष्टुप्चतस्रोऽन्या^(ङ) अनुष्टुभः ॥ ३५ ॥

प्रथमा च चतुर्थी च पञ्चमी सप्तमी च या ।

सप्तमेऽनुष्टुब^(च)न्ते तु प्रगाथा वार्हता वृषाः ॥ ३६ ॥

आनुष्टुभास्तु चत्वारः^(छ) प्रगाथा आदितिसृचाः ।

गवमखेह सूक्तस्य सूक्ते त्वानुष्टुभे परे ॥ ३७ ॥

गायत्रो द्विवृहत्यन्ते चतुर्थी^(ज) प्रष्टितिसृचः ।

द्वितीया पादतोऽनुष्टु^(झ)बुष्णिगक्षरसम्पदा ॥ ३८ ॥

पङ्क्तिस्त्रैकादशी तस्य^(ञ) षोडशी^(१) च निष्टत्पदा ।

अष्टमस्थानुवाकस्य त्रिप्रगाथादि वार्हतम् ॥ ३९ ॥

ऐन्द्रं हि प्रथमं^(ट) सूक्तं त्वार्षञ्च पुरुहन्मनः ।

तस्योष्णिकपुरउष्णिहो^(ड)र्मध्येऽनुष्टु^(ण)बुपोत्तमा^(ण) ॥ ४० ॥

वृषाः प्रगाथा वार्हता द्वितीयस्योत्तमा^(त)स्त्रयः ।

(१) षोडशीति ऋचिञ्जितप्रुस्तके पठ्यते ।

(क) सू० ४९, ऋ० १, ३, ५, ७, ९ । (ख) सू० ४९, ऋ० २, ४, ६, ८, १० । (ग) सू० ५१, ऋ० ७, ८, ९ । (घ) सू० ५२, ऋ० १० । (ङ) सू० ६३, ऋ० १, ४, ५, ७ । (च) सू० ५५, ऋ० ५ । (छ) सू० ६८, ऋ० १, ४, ७, १० । (ज) सू० ६९, ऋ० ४, ५, ६ । (झ) सू० ६९, ऋ० २ । (ञ) सू० ६९, ऋ० ११, १६ । (ट) सू० ७० । (ठ) सू० ७०, ऋ० १३ । (ड) सू० ७०, ऋ० १५ । (ण) सू० ७०, ऋ० १४ । (त) सू० ७१, ऋ० १०, ११, १२, १३, १४, १५ ।

आनुष्टुभास्तु चत्वारः^(क) प्रगाथा आदितस्तथाः ॥ ४ १ ॥
 पञ्चमस्थोत्तमाश्चास्य तिस्रो^(ख)ऽनुष्टुभ ईरिताः ।
 विश्वेत्ता विष्णु^(ग)रित्येष प्रगाथो बार्हतो द्वयः ॥ ४ २ ॥
 नवमप्रभृतीनास्तु सूक्तानां पृथगुत्तमाः ।
 दृश्य^(घ)नुष्टु^(ङ)मिष्टुप्^(च) च चयाणां कथिता ऋषः ॥ ४ ३ ॥
 नवमस्थानुवाकस्य प्रगाथा बार्हता द्वयाः ।
 श्रेयाश्चतुर्थी सूक्तानां षष्ठा^(ज)दे जागतात्परम् ॥ ४ ४ ॥
 आनुष्टुभो दृश्यन्तस्तृचो यज्जा यथा^(झ) इति ।
 आनुष्टुभं द्विपङ्क्त्यादि कन्या वाः^(ञ) सूक्तमुत्तरम् ॥ ४ ५ ॥
 पान्त^(ट)मित्यस्य सूक्तस्य प्रथमैका तनुष्टुष्टक् ।
 दशमस्थानुवाकस्य षष्ठमे चैष्टुभे पुनः ॥ ४ ६ ॥
 षष्ठे^(ड)का जगती तस्याः पर आनुष्टुभस्तृचः^(ण) ।
 आनुष्टुभा द्वितीया^(त) दे परे चैष्टुभवार्हते^(थ) ॥ ४ ७ ॥
 अनयोस्त्रैष्टुभे सूक्ते या चतुर्थी विराड्^(द)सौ ।
 उभौ त्वतिजगत्यादी^(न) बार्हतस्थोत्तमे द्विचौ^(ध) ॥ ४ ८ ॥

(क) सू० ७४, ऋ० १, ४, ७, १० । (ख) सू० ७४, ऋ० १३, १४, १५ ।
 (ग) सू० ७७, ऋ० १०, ११ । (घ) सू० ७८, ऋ० १० । (ङ) सू० ७९,
 ऋ० ९ । (च) सू० ८०, ऋ० ८ । (छ) सू० ८१ । (ज) सू० ८९, ऋ०
 ५, ६, ७ । (झ) सू० ९१ । (ञ) सू० ९२, ऋ० १ । (ट) सू० १००,
 ऋ० ६ । (ठ) सू० १००, ऋ० ७, ८, ९ । (ड) सू० ९५ । (ढ) सू०
 ९६, ९७ । (ण) सू० ९६, ऋ० ४ । (त) सू० ९७, ऋ० १०, १३ ।
 (थ) सू० ९७, ऋ० ९ ।

अपरिष्ठाद्दार्हतयोस्तयोः पूर्वः^(क) प्रतीयताम् ।
 उत्तरस्य द्व्यस्याद्या^(ख) त्रिष्टुबन्धा^(ग) जगत्यपि ॥४६॥
 प्रगाथं बार्हतं सूक्तं षष्ठं पञ्चममौष्णिहम्^(घ) ।
 अन्यान्वम्यौ^(ङ) सूक्तोऽस्मिन् पञ्चमे पुरउष्णिहौ ॥५०॥
 उपोत्तमे सप्तमे च चतस्रः^(च) काकुभाः स्मृताः ।
 अष्टमे त्रिचिष्टुबन्ते^(छ) प्रगाथा बार्हता द्व्याः^(ज) ॥५१॥
 गायत्री तु द्वितीया^(झ) च दृष्ट्यन्या चयोद्ग्री^(ञ) ।
 एका सतोदृष्ट्यस्य चतुर्थी^(ट) सा प्रतीयताम् ॥५२॥
 उत्तमस्योत्तमा^(ठ) नुष्टुव्विराड्रूपा तु पञ्चमी^(ड) ।
 सतोदृष्ट्यस्तस्यैव सप्तम्याद्ययुजस्तृचः^(ण) ॥५३॥
 ककुव्गायत्री च ककुबष्टम्यादौ युजस्तृचः^(त) ।
 अन्याः त्रिष्ठा दृष्ट्यस्तु विज्ञेयास्तत्र चादितः^(थ) ॥५४॥
 इति अष्टमं मण्डलम् ।

(क) सू० ६७, ऋ० ११ । (ख) सू० ६७, ऋ० १४ । (ग) सू० ६७,
 ऋ० १५ । (घ) सू० ६८, ६९ । (ङ) सू० ६८, ऋ० ६, १२ । (च) सू०
 ६८, ऋ० ७, ८, १०, ११ । (छ) सू० १०१, ऋ० १४, १५, १६ । (ज)
 सू० १०१, ऋ० २, ४, ६, ८, १०, १२ । (झ) सू० १०१, ऋ० ३ । (ञ)
 सू० १०१, ऋ० १३ । (ट) सू० १०१, ऋ० ४ । (ठ) सू० १०३, ऋ०
 १४ । (ड) सू० १०३, ऋ० ५ । (ण) सू० १०३, ऋ० ७, ९, ११ ।
 (त) सू० १०३, ऋ० ८, १०, १२ । (थ) सू० १०३, ऋ० १, २, ३, ४,
 ६, १३ ।

अथ नवमं मण्डलम् ।

गायत्रं पावमानोनां षष्ठि सूक्तानि षष्ठं च ।
 पञ्चमस्याच सूक्तस्य षतस्रोऽन्याः षतुष्टुभः ॥ १ ॥
 पवस्य सोममन्त्र्यः^(क)चित्येष दैपदक्षः ।
 अतिवारान^(ख)साय्यस्य^(ग) द्वे एते पुरउष्णिहौ ॥ २ ॥
 उपोत्तमस्य षातुष्टुपञ्चकसाष्टादश्री^(घ) विराट् ।
 षष्ठविंशु^(ङ)त्तमे च द्वे तिस्रोऽनुष्टुभ^(च) उत्तमे ॥ ३ ॥
 अतः पराणि सूक्तानि^(ज) जागताः^(झ) प्राक् प्रतुद्रवात् ।
 एकां षिष्टुभसुदृत्य षष्ठमस्याष्टमी^(ञ) षष्ठम् ॥ ४ ॥
 षतुर्दशं^(ट) पञ्चदशं^(ठ) चत्वारि^(ड) च तथादितः^(ण) ।
 एतामि षिष्टुभक्तानि जागतेष्विति गम्यताम् ॥ ५ ॥
 द्विषिष्टुभक्ते तत्रापि द्वितीयाष्टादशे^(त) उभे ।
 षेष्टुभानि पराणि^(थ) प्रागभि नो वाजसातमात् ॥ ६ ॥

(१) जागतानीति भवितुमर्हति ।

(क) सू० ५, ऋ० ८, ९, १०, ११ । (ख) सू० १६, '१७०६ ।
 १८ । (ग) सू० ६०, ऋ० ३ । (घ) सू० ६७, ऋ० ३० । (ङ) सू० ६६,
 ऋ० १८ । (च) सू० ६७, ऋ० २७ । (छ) सू० ६७, ऋ० ३१, ३२ ।
 (ज) सू० ६८, ६९, ७०, ७१, ७२, ७३, ७४, ७५, ७६ ७७, ७८, ७९, ८०,
 ८१, ८२, ८३, ८४, ८५, ८६ । (झ) सू० ७४, ऋ० ८ । (ञ) सू० ६८,
 ऋ० १० । (ट) सू० ६९, ऋ० १० । (ठ) सू० ७०, ऋ० १० । (ड)
 सू० ७१, ऋ० ९ । (ण) सू० ८५, ऋ० ११, १२ । (त) सू० ८७, ८८,
 ८९, ९०, ९१, ९२, ९३, ९४, ९५, ९६, ९७ ।

सत्पार्श्वानुष्ठुभान्यु^(क)र्ध्वं तेभ्यः पञ्चौष्णिसानि^(ख) च ।

ने + + + + + + + ॥७॥

+ + + + स दृश्योर्द्वादशी^(ग) तयोः ।

षोडशर्षस्य गायत्री^(घ) द्वितीयोत्तरया सप्त ॥८॥

परीतो ऽपिञ्जते^(ङ)त्यस्मिन् प्रगाथा वार्धता दृषाः ।

षोडशी च तृतीया च द्वे अस्य द्विपदे^(च)उभे ॥९॥

अष्टमी च दृश्य^(ज)स्य नवमी च निष्टत्पदा^(झ) ।

प्रगाथं काकुभं^(ञ) सूक्तं सतीदृश्यती यस्य नः^(ट) ॥१०॥

धवमथा तु गायत्री स सुम्ब^(ड) इति काकुभे ।

चैष्टुभं त्रिविराड्^(ण)क्तमूर्ध्ववार्धतः^(त) परम् ॥११॥

तस्मिन् पिपीलिकामथा^(थ)स्तिष्ठोऽनुष्टुभ आदितः ।

अथा इचे^(द)त्यथात्यष्टं पाङ्कगनि^(न) चौष्यतः परम् ॥१२॥

इति नवमं मण्डलम् ।

- (क) सू० ९८, ९९, १००, १०१ । (ख) सू० १०२, १०३, १०४, १०५, १०६ । (ग) सू० ९६, ऋ० १२ । (घ) सू० १०१, ऋ० २, ३ । (ङ) सू० १०७ । (च) सू० १०७, ऋ० ३, १६ । (ज) सू० १०७, ऋ० ८ । (झ) सू० १०८ । (ञ) सू० १०८, ऋ० १४, १ । (ट) सू० १०८, ऋ० १३ । (ठ) सू० ११०, ऋ० १०, ११, १२ । (ड) सू० ११०, ऋ० ४, ५, ६, ७, ८, ९ । (ण) सू० ११०, ऋ० १, २, ३ । (त) सू० १११ । (थ) सू० ११२, ११३, ११४ ।

अथ दशमं मण्डलम् ।

वेद्युभाः^(क) सुब्रह्मज्ञानामनुवाके दशोत्तराः ।
 तेषामाद्यस्य नवमे गायत्रेऽन्ते त्वनुद्युभौ^(ख) ॥१॥
 एकादशे पञ्चदशे षड्^(ग)चैकादशु^(घ)गादितः ।
 त्रयोदशस्यै^(ङ)कान्त्या जगत्यस्ता निचृत्पदाः ॥२॥
 चतुर्दशस्य सूक्तस्य दृष्टये^(च)का ह्यपोत्तमा ।
 त्रयोदशौचतुर्दश्यावुत्तमा चेत्यनुद्युभः^(ज) ॥३॥
 उत्तमस्य तु सूक्तस्य चतस्रोऽन्त्या अनुद्युभः^(झ) ।
 द्वितीयस्यानुवाकस्य सूक्तमानुद्युभं^(झ) विदुः ॥४॥
 द्वितीयं यदि चाष्टसं षष्ठ्या गायत्र्या^(ञ) विना ।
 अनुद्यु^(ट)भु द्वितीयस्य प्रथमस्य च योत्तमा ॥५॥
 एकादशौ द्वितीयस्य ततः प्रस्तारपङ्क्ति^(ड)र्षेक् ।
 उपोत्तमा तु पूर्वस्य पुरस्ताब्धृष्टी^(ण) विराट् ॥६॥

(क) सू० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १० । (ख) सू० ९, ऋ०
 ८, ९ । (ग) सू० ११, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६ । (घ) सू० १५, ऋ०
 ११ । (ङ) सू० १३, ऋ० ५ । (च) सू० १४, ऋ० १५ । (ज) सू०,
 १४, ऋ० १३, १४, १६ । (झ) सू० १६, ऋ० ११, १२, १३, १४ ।
 (ञ) सू० १६, २०, २१, २२, २३, २४, २५, २६ । (ट) सू० १६, ऋ० ६ ।
 (ड) सू० १७, ऋ० १४ । सू० १८, ऋ० १४ । (ठ) सू० १८, ऋ० ११ ।
 (ड) सू० १७, ऋ० १३ ।

उपान्या तु द्वितीयस्य षष्ठी या सप्तमस्य च ।
 हरी स्वयेति तिस्रश्च जगत्यः^(क) पञ्च ता इमाः ॥७॥
 पञ्चमी तस्य सूक्तस्य चिष्टुवे^(ख)वाभिसारिणी ।
 ऊर्ध्वमानुष्टुभादाद्या विमदस्य दशाक्षरा^(ग) ॥८॥
 अनुष्टुप्^(घ) च द्विचौ च द्वौ गायत्रौ^(ङ) नवमो विराट्^(च) ।
 विमदस्य सहोदकाः सर्वा आस्तारपङ्क्तयः^(ण) ॥९॥
 षष्ठे पुरस्ताद्दार्हते^(ज) चिष्टुव^(झ)न्ते कुह श्रुते ।
 त्वन्या चिदानस्त्वं नस्तु तिस्र एता अनुष्टुभः^(ञ) ॥१०॥
 आनुष्टुभं^(ट) तु दशमं तच्च प्रथमया सह ।
 वर्षैर्मन्वी महीत्युष्णिगा^(ड)नुष्टुभ्ये^(ढ)व पादतः ॥११॥
 अन्य एवानुष्टुभ् सोऽपि युवं शक्रे^(ण)ति यस्तृचः ।
 द्वितीयस्थानुवाकस्य प्र सु गन्तेति पञ्च च ॥१२॥
 सप्तमी चाचसूक्तस्य जगत्यः^(र) षडिमा ऋचः ।
 चतुर्थस्य तु सूक्तस्य द्वितीयप्रभृतिर्द्विचः ॥१३॥

(क) सू० १८, ऋ० १३, । सू० २३, ऋ० २, ३, ४, ६ । (ख) सू०
 २६, ऋ० ५ । (ग) सू० २०, ऋ० १ । (घ) सू० २०, ऋ० २ । (ङ)
 सू० २०, ऋ० ३, ४, ५, ६, ७, ८ । (च) सू० २०, ऋ० ६ । (छ) सू०
 २१, २२, २३, २४, २५, २६ । (ज) सू० २२, ऋ० १०, ११, १२, १३,
 १४ । (झ) सू० २२, ऋ० १५ । (ञ) सू० २२, ऋ० ५, ७, ६ । (ट)
 सू० २६ । (ठ) सू० २६, ऋ० १, ४ । (ड) सू० २६, ऋ० ३, ५, ६ ।
 (ढ) सू० २४, ऋ० ४, ५, ६ । (ण) सू० ३२, ऋ० १, २, ३, ४, ५ ।
 सू० ३४, ऋ० ७ ।

प्रगाथो बाह्वंत^(क)सूक्ष्मात्परा गायञ्च^(ख)स्तु षट् ।
 जागतान्य^(ग)स्य सूक्तानि पञ्चमादधि षप्त तु ॥१४॥
 एकां त्रिष्टुभ^(घ)सुद्धृत्य सौर्यस्य दग्धमीष्टमम् ।
 षष्ठसप्तमयोश्चान्ते^(ङ) दग्धमस्य च द्वत्तमाम्^(च) ॥१५॥
 चतुर्थस्यानुवाकस्य जागते^(ज) प्रथमे उभे ।
 उद्धृत्यान्धे तयोः पूर्वा तिस्रश्चादित उत्तरात् ॥१६॥
 षष्ठश्च सप्तमश्चैते जागते^(झ) तत्र षष्ठतः ।
 उद्धृत्यान्धे सप्तमीश्च द्वितीयान्धे च सप्तमात् ॥१७॥
 अष्टमस्य च सूक्तस्य जागत^(ञ)सूक्तमो द्वेषः ।
 एते त्वचाभिसारिण्यौ^(ट) के ते नर इति ह्यथौ ॥१८॥
 पञ्च चैकादग्निन्यान्ध्या जगत्य^(ड)स्त्वष्टमीं विना ।
 चतुर्दग्धस्य जागत^(ढ)चतुर्थीप्रभृतिस्तृषः ॥१९॥
 गायत्रानुष्टुभे^(ण) सूक्ते मा प्रथन्त इति ह्युभे ।
 आजनं त्वस्य पञ्चादौ गायञ्चो^(त)ऽनुष्टुभः^(थ) पराः ॥२०॥

(क) सू० ३३, ऋ० २, ३ । (ख) सू० ३३, ऋ० ४, ५, ६, ७, ८, ९ ।
 (ग) सू० ३५, ३६, ३७, ३८, ३९, ४०, ४१ । (घ) सू० ३७, ऋ० १० ।
 (ङ) सू० ३५, ऋ० १३, १४ । सू० ३६, ऋ० १३, १४ । (च) सू०
 ३९, ऋ० १४ । (ज) सू० ४३, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९ । सू०
 ४४, ऋ० ४, ५, ६, ७, ८, ९ । (झ) सू० ४८, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६,
 ७, ८, ९ । सू० ४९, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १० । (ञ) सू०
 ५०, ऋ० ६, ७ । (ट) सू० ५०, ऋ० ३, ४ । (ड) सू० ५३, ऋ० ६,
 ७, ८, १०, ११ । (ढ) सू० ५६, ऋ० ४, ५, ६ । (ण) सू० ५७, ५८ ।
 (त) सू० ६०, ऋ० १, २, ३, ४, ५ । (थ) सू० ६०, ऋ० ६, ७,
 १०, ११, १२ ।

शं रोदसी यथा युगं यथेयमिति पङ्क्त्यः^(क) ।
 अत्र इत्ने इति श्लोका महापङ्क्ति^(ख)र्हि षट्पदा ॥२१॥
 विराट्पूर्वा^(ग) समिन्ध्रेति त्रिष्टुप्पङ्क्त्युत्तरैव वा ।
 पञ्चमस्यानुवाकस्य चत्वारि प्रागुपोत्तमा ॥२२॥
 जागतान्यु^(घ)चमुद्धृत्य थां ने धिय^(च)मिति त्रिमाम् ।
 पूर्वयोत्तमे^(द) चर्षी परयोद्योत्तमा^(ड)ष्टचम् ॥२३॥
 द्वितीयेऽनुष्टुब^(ण)ष्टम्या गवम्या सह पञ्चमी ।
 हृषोऽस्य षष्ठीप्रभृतिः प्रगाथो बार्हतो^(ण)मतः ॥२४॥
 दशमी तस्य गायत्री^(ण) जगत्यो^(ट)ऽन्या विनोत्तमाम् ।
 षष्ठस्य त्वनुवाकस्य जागते^(ड) सप्तमाष्टमे ॥२५॥
 गवमी च द्वितीयस्य प्रथमे चादितो हृषः ।
 गवमस्य पञ्चमी च दशमस्य च जागतः^(ण) ॥२६॥
 श्लेषो द्वितीयया साकं पञ्चमीप्रभृतिस्तृचः ।
 उपोत्तमस्य सूक्तस्य तथा प्रथमया सह ॥२७॥

(क) सू० ५६, ऋ० ८ । सू० ६०, ऋ० ८, ९ । (ख) सू० ५६, ऋ० ९ ।
 (ग) सू० ५६, ऋ० १० । (घ) सू० ६३, ६४, ६५, ६६ । (ङ) सू० ६४,
 ऋ० १२ । (च) सू० ६२, ऋ० १०, ११ । सू० ६३, ऋ० १६, १७ ।
 (छ) सू० ६५, ऋ० १५ । सू० ६६, ऋ० १५ । (ज) सू० ६२, ऋ० ५, ८,
 ९ । (झ) सू० ६२, ऋ० ६, ७ । (ञ) सू० ६२, ऋ० १० । (ट) सू०
 ६२, ऋ० १, २, ३, ४ । (ठ) सू० ७५, ७६ । (ड) सू० ७१, ऋ० ९ ।
 सू० ६६, ऋ० १, २ । सू० ७७ ऋ० ५ । सू० ७८, ऋ० २, ५, ६, ७ ।
 सू० ८३, ऋ० १ ।

उत्तमस्य चतस्रोऽन्या जगत्य^(क) इति गम्यताम् ।
 सप्तमस्थानुवाकस्य आद्यमानुष्टुभं^(ख) स्यतम् ॥२८॥
 अक्षिन् नवो नवस्त्रिंशो दे दे गृभ्णाम्यनृचराः ।
 यदश्विनाघोरचक्षुः पूषा त्वा चिष्टुभो^(ग) दश ॥२९॥
 आ नः प्रजां जगत्य^(घ)स्ताः पूर्वापरमिह प्रियम् ।
 दृष्टमेतद्दि^(ङ)ति क्षेपा दृष्टती न्यङ्कुसारिणी ॥३०॥
 षष्ठ्यानुष्टुभं^(च) सूक्तं तस्यैका चिष्टुवु^(ज)समा ।
 द्वितीयस्य च सूक्तस्य चतस्रोऽन्या अनुष्टुभः^(झ) ॥३१॥
 पाङ्क्त^(झ)मस्य द्वितीयन्तु तत्राप्येवं निबोधिता ।
 अष्टमस्थानुवाकस्य प्रथमे जागते^(ञ)उभे ॥३२॥
 तथा चतुर्थे^(ट) षष्ठस्य^(ठ) पूर्वादुद्धृत्य द्वात्तमाम्^(ड) ।
 चतुर्थात्यक्षमीं चान्यां सप्तमीं^(ण) च व्यपास्य तु ॥३३॥
 षष्ठादन्या^(त)स्तु तिस्रश्च भिषगानुष्टुभं^(न) परम् ।
 महि^(प)प्रस्तारपाङ्क्ते तु पुरस्ताद्दृष्टती^(र) परा ॥३४॥

(क) सू० ८०, ऋ० ४, ५, ६, ७ । (ख) सू० ८५ । (ग) सू० ८५,
 ऋ० १४, १६, २०, २१, २३, २४, २६, ३६, ३७, ४४ । (घ) सू० ८५,
 ऋ० १८, २७, ४३ । (ङ) सू० ८५, ऋ० ३४ । (च) सू० ९० । (ज)
 सू० ९०, ऋ० १५ । (झ) सू० ८७, ऋ० २२, २३, २४, २५ । (ञ) सू०
 ८६ । (ट) सू० ९१, ९२ । (ठ) सू० ९४ । (ड) सू०
 ९१, ऋ० १५ । (ण) सू० ९४, ऋ० ५, ७, १४ । (त) सू० ९६, ऋ०
 ११, १२, १३ । (न) सू० ९७ । (प) सू० ९३ । (र) सू० ९३,
 ऋ० १५ ।

यज्ञे यज्ञे च विशेषा वावर्त्तं ता अतुष्टुभः^(क) ।
 न्यङ्कुसारिष्ठे तं ग्रंथं^(ख) क्वधनः पङ्क्तिरचरैः^(ग) ॥ ३५ ॥
 नवमस्थानुवाकस्य षष्ठसूक्तमिहौष्ठिहम्^(घ) ।
 तस्मिन् पिपीलिकामध्ये^(ङ) हरी वज्रमिमे हृषी ॥ ३६ ॥
 प्रथमा वास्य गायत्री^(च) त्रिष्टुब^(छ)स्योत्तमा पुनः ।
 नवम्यन्ते द्वितीयस्य चतुर्थी चाष्टमस्य च ॥ ३७ ॥
 षोडशस्येन्द्र वृद्धेति जगत्य^(ज)स्तास्यतुईग्र ।
 मध्येगायत्र्यो^(झ) हृदती^(ञ) निरा चावानिति द्वयोः ॥ ३८ ॥
 सुद्वस्यस्य वृद्धत्या^(ट)द्या द्वतीया चोत्तमा च या ।
 पुनर्वै प्रेता जयता पुनर्दायेत्यतुष्टुभः^(ड) ॥ ३९ ॥
 दशमस्थानुवाकस्य गायत्री^(ण) षष्ठसप्तमे ।
 प्रथमं जागतं^(त) सूक्तं शकार्यन्त^(थ)ञ्च विष इत् ॥ ४० ॥
 उद्धृत्य प्रथमादन्था^(द) मितरस्मादुपोत्तमाम्^(ध) ।
 द्वितीयस्य चतुर्थीका जगती^(न) चाच कथ्यते ॥ ४१ ॥

(क) सू० ६३, ऋ० २, ३, १३ । (ख) सू० ६३, ऋ० ११ । (ग)
 सू० ६३, ऋ० ६ । (घ) सू० १०५ । (ङ) सू० १०५, ऋ० २, ७ ।
 (च) सू० १०५, ऋ० १ । (छ) सू० १०५, ऋ० ११ । (ज) सू० १००,
 ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११ । सू० १०१, ऋ० ६, १२ ।
 सू० १०७, ऋ० ४ । (झ) सू० १०१, ऋ० ४, ६ । (ञ) सू० १०१,
 ऋ० ५ । (ट) सू० १०२, ऋ० १, ३, १२ । (ठ) सू० १०३, ऋ० १३ ।
 सू० १०६, ऋ० ६, ७, ८ । (ड) सू० ११८, ११९ । (ढ) सू० ११३ । (ण)
 सू० ११५, ऋ० ६ । (त) सू० ११३, ऋ० १० । (थ) सू० ११५, ऋ० ८ ।
 (द) सू० ११४, ऋ० ४ । सू० ११५, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७ ।

पञ्चमस्य च सूक्तस्य जागत^(क)स्त्वादितो दृषः ।
 जागतं^(ख) दशमं सूक्तमुद्धृत्याद्याच्च पञ्चमीम् ॥४१॥
 वाक्सूक्तस्य द्वितीया च द्वादशस्य च सप्तमी ।
 उत्तमा च विद्वयस्य जगत्य^(ग)स्ता इमा ऋचः ॥४२॥
 चतुर्दशं त्वपरिष्टाद्दार्ढतं^(घ) तद्विभोत्तमाम् ।
 राचीसूक्तं तु गायत्र^(ङ) मेवमचापि गम्यताम् ॥४३॥
 एकादशेऽस्तुवाके तु द्वितीयं^(च) जगतीमुखम् ।
 द्वितीयस्य च सूक्तस्य चतुर्थिका त्वतुष्टु^(छ)ष्टकं ॥४५॥
 चतुर्थस्य च सूक्तस्य प्रथमा न्यफुवारिणी^(ज) ।
 उपाद्योपान्ये प्रक्षारपङ्क्ति^(झ) एवावगम्यताम् ॥४६॥
 महासतोष्टस्य^(ञ)न्ता विराड्छपास्तु^(ट)भोषिताः ।
 शाकर^(ण)महापाङ्क्तौ^(त) तु पञ्चमस्यादितस्तृचौ ॥४७॥
 अस्मभ्यं सु त्वमिन्नेति चिष्टुव^(थ)न्या निष्टत्पदा ।
 षष्ठं सूक्तं महापाङ्क्तं^(द) तस्यैका पङ्क्ति^(न)रुत्तमा ॥४८॥

(क) सू० ११७, ऋ० १, २ । (ख) सू० १२२, ऋ० २, ३, ४, ५, ६,
 ७, ८ । (ग) सू० १२४, ऋ० ७ । सू० १२५, ऋ० २ । सू० १२८, ऋ०
 ६ । (घ) सू० १२६, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७ । (ङ) सू० १२७ ।
 (च) सू० १३०, ऋ० १ । (छ) सू० १३१, ऋ० ४ । (ज) सू० १३२,
 ऋ० १ । (झ) सू० १३२, ऋ० २, ६ । (ञ) सू० १३२, ऋ० ७ ।
 (ट) सू० १३२, ऋ० ३, ४, ५ । (ठ) सू० १३३, ऋ० १, २, ३ । (ड)
 सू० १३३, ऋ० ४, ५, ६ । (ढ) सू० १३३, ऋ० ७ । (ब) सू० १३४ ।
 (त) सू० १३४, ऋ० ७ ।

आनुष्टुभान्य^(क)तस्त्रीषि दशमन्त्रय जागतम्^(ख) ।
 सूक्ते तु द्वादशे षष्ठी चिष्टु^(ग)ज्योतिष्मतीविराट्^(घ) ॥ ४८ ॥
 सतोदृष्ट्य^(ङ)स्तिस्रोऽन्या आद्ये विष्टारपङ्क्ति^(च)(१) ।
 आनुष्टुवं^(क) तदाग्नेयं द्विजगत्या^(ख)दि सूक्तयोः ॥ ५० ॥
 मध्ये चतुर्दशं सूक्तं तदानुष्टुभयो^(ग)र्द्धयोः ।
 गायत्री^(घ) दृष्टती^(ङ)ज्ञेया सूक्ते गायत्र्यौ^(च)परे ॥ ५१ ॥
 सतो दृष्ट्युपान्तान्या पङ्क्ति^(क)र्विष्टारपूर्विका ।
 आनुष्टुभे^(ख)परे च द्वे जागतं^(ग) तदमन्तरम् ॥ ५२ ॥
 तेषां पूर्वन्तु पञ्चन्तं^(घ) चिष्टुवन्तं^(ङ) तु जागतम् ।
 उपोक्तमस्य सूक्तस्य दृष्ट्य^(क)स्तिस्र आदितः ॥ ५३ ॥
 उपरिष्टाज्योतिष्मती^(ख) विज्ञेये उत्तरे षष्ठी ।
 उपान्या जगती^(ग) वास्या दस्यानुष्टुभ^(घ) मुत्तरम् ॥ ५४ ॥

(१) अन्त्योपरिष्टाज्योतिस्तु द्वादशस्यादितो द्वयः ।

विष्टारपाङ्क्तः शिष्टस्तु सतोवार्हतस्तुचः ॥ इति पाठान्तरम् ।

(क) सू० १३५, १३६, १३७ । (ख) सू० १३८ । (ग) सू० १४०,
 ऋ० ६ । (घ) सू० १४०, ऋ० ५ । (ङ) सू० १४०, ऋ० २, ३, ४ ।
 (च) सू० १४०, ऋ० १ । (क) सू० १४२, ऋ० ७, ८ । (ख) सू० १४२,
 ऋ० १२ । (ङ) सू० १४१, १४३ । (घ) सू० १४४, ऋ० १ । (ङ)
 सू० १४४, ऋ० २ । (ठ) सू० १४४, ऋ० ३, ४ । (ड) सू० १४४, ऋ०
 ५ । (ढ) सू० १४४, ऋ० ६ । (ण) सू० १४५, १४६ । (त) सू० १४७ ।
 (थ) सू० १४५, ऋ० ६ । (द) सू० १४७, ऋ० ५ । (ध) सू० १५०,
 ऋ० १, २, ३ । (न) सू० १५०, ऋ० ४, ५ । (प) सू० १५०, ऋ० ४ ।
 (फ) सू० १५१ ।

अतोऽन्यत्रैष्टुभं^(क) सर्वं यदनुक्तमिहापि तत् ।
 उत्तमस्थानुवाकस्य तुभेदमिति जागतम्^(ख) ॥५५॥
 तथैवास्तारपङ्क्तं^(ग)न्तं विभ्राङ्गिति च जागतम्^(घ) ।
 पञ्चमस्य द्वितीयस्य सप्तमं विंशमेव च ॥५६॥
 गायत्र्याणि^(ङ) प्रवक्ष्येव मघीत्यादीनि पञ्च च ।
 एकविंशस्य षष्ठस्य द्वे चास्य द्वैपदे^(च) उभे ॥५७॥
 चैष्टुभं^(क) तु विराडादि द्वैपदं षष्ठमेतयोः ।
 एतामि चैष्टुभान्ये^(ख)स्य नवमं दशमं तथा ॥५८॥
 चतुर्दशं सप्तदशं तथैवाष्टादशं च यत् ।
 पतङ्गादीनि सूक्तानि चैष्टुभान्ये^(ख)व सप्त तु ॥५९॥
 जगत्यानुष्टुभा^(ग) वाचे तेषामाद्यद्वितीययोः ।
 पूर्वेषु पञ्चवर्गेषु दशमेऽनुष्टु^(घ)बुक्तमा ॥६०॥
 त्रिष्टान्यनुष्टुभान्ये^(घ)व सूक्तान्यस्य चतुर्दश ।
 आनुष्टुभेष्वपेक्षीति सूक्ते पङ्क्ति^(ङ)रिहोक्तमा ॥६१॥

(क) सू० १४७, १४८, १४९ । (ख) सू० १६७ । (ग) सू० १७०,
 ऋ० ४ । (घ) सू० १७०, ऋ० १, २, ३ । (ङ) सू० १५३, १५६, १५८,
 १७१, १७५, १८५, १८६, १८७, १८८, १८९ । (च) सू० १५७, १७२ ।
 (क) सू० १५७ । (ख) सू० १६०, १६१, १६५, १६८, १६९ । (ङ) सू०
 १७७, १७८, १७९, १८०, १८१, १८२, १८३ । (घ) सू० १५२, १५४ ।
 (ट) सू० १६१, ऋ० ५ । (ठ) सू० १५२, १५७, १५५, १५९, १६२,
 १६३, १६४, १६६, १७३, १७४, १७६, १८४, १८०, १८१ । (ड) सू०
 १६४, ऋ० ५ ।

तथा द्वितीया गायत्री^(क) प्रसूतव इति त्विह ।

संभित्युत्तमे सूक्ते द्वितीया त्रिष्टुप्^(ख) च ॥ ६२ ॥

• छन्दांश्चश्रेषाण्यनुकीर्त्तितानि

गायत्र्यादीनि चतुर्दशानि ।

तत्तद्विशेषैः सहवैदिकानि

कल्याणदायीनि भवन्तु मङ्गलम् ॥ ६३ ॥

इति श्रौतकाचार्यविरचिता छन्दोऽनुक्रमणी समाप्ता ॥

(क) सू० १०६, ऋ० २। (ख) सू० १६१, ऋ० ३।

अथ अनुवाकानुक्रमणी ।

पितृदेवर्षिवाधेभ्यो ब्राह्मणेभ्यश्च सर्वशः ।
 आचार्येभ्यो गुरुभ्यश्च प्रणम्य प्रयतः श्शुचिः ॥१॥
 मधुच्छन्दःप्रभृतिभिर्हृषिभिर्हि तपोवसात् ।
 वृष्टानामनुवाकानामृचु वक्ष्याम्यतन्त्रितः ॥२॥
 आदौ सूक्तपरीमाणं सङ्ख्याञ्च क्रममेव च ।
 मण्डले मण्डले चैव यावन्तो हि समीरिताः ॥३॥
 सूक्तसङ्ख्याननुवाकानां सूक्तानामृक्चमाहिताः ।
 पादाक्षरसमाञ्चायं छन्दस्येव प्रतिष्ठितम् ॥४॥
 एकैकमनुवाकम्बु खिलानि ब्राह्मणानि तु ।
 संवत्सरे संवत्सरे पठेदक्षरद्वयः श्शुचिः ॥५॥
 आवणस्य तु मासस्य पौर्णमास्यामुपक्रमः ।
 समाप्य तर्पयेद्देवान् पितृनृषीननुक्रमात् ॥६॥
 ऋग्वेदे त्रैविरीयायां संहितायां यथाक्रमम् ।
 प्रमाणमनुवाकानां सूक्तैः श्शृणुत ग्राहकाः ॥७॥
 कक्षाङ्गिरोऽगस्त्यश्शुनका विश्वामिचोऽचिरेव च ।
 वसिष्ठकश्यपावध्रयश्चा जमदग्निरथोत्तमः ॥८॥
 अग्निमीडे^(१) चिसूक्तस्तु सुहृषै^(२)ऋ^(३)चतुःसूक्तौ ।

(अनु० १) म० १, सू० १—३ । (अनु० २) म० १, सू० ४—७ ।

(अनु० ३) म० १, सू० ८—११ ।

अग्निं^(४) समान^(५)मित्येतौ षड्भौ कश्चे^(६)ति सप्तकः ॥८॥
 त्वमग्ने^(७) पञ्चकं विद्यात्प्र षोडश^(८)मथाष्टकम् ।
 अग्ने विवस्वद^(९)भित्यं^(१०) नूचित्ते^(११) सप्तकास्त्रयः ॥ १० ॥
 पश्चा न^(१२)नवकं विद्यादुपप्रयन्तो ^(१३)द्वैकश्च ।
 खैलिकानामनादेश्च अस्मिन् ग्रन्थेऽनुवाकानाम् ॥ ११ ॥
 यस्तु चर्चायते वेदे तस्य सञ्ज्ञेति नः श्रुतिः ।
 प्र ये शुभन्ते^(१४) नवकमिमं^(१५) द्वादशकं विद्यात् ॥ १२ ॥
 इन्द्रं मित्रं ^(१६)द्वैवाच नासत्याभ्या^(१७)न्तु पञ्चकम् ।
 कदित्या^(१८)षट् परः सप्तान्नि^(१९)मा त्वा जुवः ^(२०)षड्कम् ॥ १३ ॥
 वेदिषदे^(२१) सप्तदशाबोधी^(२२)त्यष्टौ सूक्तानि ।
 कया^(२३)त्रिपञ्चसूक्तस्तु युवो^(२४)र्द्वादशकं विद्यात् ॥ १४ ॥
 इत्याद्ये मण्डले दृष्टास्यत्वारो विंशतिश्च वै ।

- (अनु० ४) म० १, सू० १२—१७ । (अनु० ५) म० १ सू० १८—२३ ।
 (अनु० ६) म० १ सू० २४—३० । (अनु० ७) म० १ सू० ३१—३५ ।
 (अनु० ८) म० १, सू० ३६—४३ । (अनु० ९) म० १, सू० ४४—५० ।
 (अनु० १०) म० १, सू० ५१—५७ । (अनु० ११) म० १, सू० ५८—६४ ।
 (अनु० १२) म० १, सू० ६५—७३ । (अनु० १३) म० १, सू० ७४—८४ ।
 (अनु० १४) म० १, सू० ८५—९३ । (अनु० १५) म० १, सू० ९४—१०५ ।
 (अनु० १६) म० १, सू० १०६—११५ । (अनु० १७) म० १, सू० ११६—१२० ।
 (अनु० १८) म० १, सू० १२१—१२६ । (अनु० १९) म० १, सू० १२७—१३३ ।
 (अनु० २०) म० १, सू० १३४—१३९ । (अनु० २१) म० १, सू० १४०—१५६ ।
 (अनु० २२) म० १, सू० १५७—१६४ । (अनु० २३) म० १, सू० १६५—१७९ ।
 (अनु० २४) म० १, सू० १८०—१९१ ।

गौतमादौग्निजः कुत्सः परुष्केपादृषेः परः ।

कुत्साद्दीर्घतमा इति एष बाष्कलकः क्रमः ॥ १५ ॥

त्वं^(१) धो^(२)गणाना^(३)मा ते^(४) द्य

द्वतीयैकादशास्त्रयः परे ।

धोमस्य मा तवस^(१)न्दादग्नीत्तं

प्र वो देवाये^(२)ति सप्तदशकन्तु विद्यात् ॥ १६ ॥

इच्छन्ति त्वा^(१)नवेन्द्रं मति-^(४)

स्त्रिपञ्चको नवक इमं महे^(५) ।

त्वां ह्यग्ने^(१)द्य भद्रं^(२) यज्ञ-^(३)

स्त्रैकादशका उभाविमौ ॥ १७ ॥

चयोदशाथं प्र च्छुभ्य^(४)ईरितोऽथं

पिवे^(५)त्येष चापि चयोदश ।

अबोध्दग्निः समिधा^(१)चतुर्दश

अतः परोऽष्टादशकः प्रवेधसे^(२) ॥ १८ ॥

(अनु० १) म० २, सू० १—११ । (अनु० २) म० २, सू० १२—२२ ।

(अनु० ३) म० २, सू० २३—३२ । (अनु० ४) म० २, सू० ३३—४३ ।

(अनु० १) म० ३, सू० १—१२ । (अनु० २) म० ३, सू० १३—२६ ।

(अनु० ३) म० ३, सू० २७—३८ । (अनु० ४) म० ३, सू० ३९—५३ ।

(अनु० ५) म० ३, सू० ५४—६२ ।

(अनु० १) म० ४, सू० १—१० । (अनु० २) म० ४, सू० ११—२१ ।

(अनु० ३) म० ४, सू० २२—३२ । (अनु० ४) म० ४, सू० ३३—४५ ।

(अनु० ५) म० ४, सू० ४६—५८ ।

(अनु० १) म० ५, सू० १—१४ । (अनु० २) म० ५, सू० १५—३२ ।

महि महे^(१) द्वादशको विदा^(४) स्तथा
 रुद्रासः ^(५)षोडश यदद्य^(६) चिपञ्चकः ।
 त्वं ह्यग्ने^(१)पञ्चदश त्व^(२)मष्टौ वृषा
 मदी^(२)विंशतिर्यौ रथिवः ^(४)षट्कः ॥१८॥
 दिः षड्दूवे वः^(५) स्तुषे^(६)द्विसप्तकः
 षष्ठः षष्ठे मण्डले योऽनुवाकः ।
 अग्निं नरः ^(१)सप्तदशाय षोडश
 लेह यत्^(२) प्र शक्रा^(३)द्व्यधिका तु विंशतिः ॥२०॥
 क ईं व्यक्ताः^(४) पञ्चदशोनविंशति-
 रप खसुः^(५) पञ्चदश प्र वीरया^(६) ।
 मा चि^(१)न्महाँ इन्द्र ^(२)इन्द्रः सुतेषु^(३)
 पञ्चायं सप्ताष्टौ वयं ^(४)द्विपञ्चकः ॥२१॥

- (अनु० ३) म० ५, सू० ३३—४४ । (अनु० ४) म० ५, सू० ४५—५६ ।
 (अनु० ५) म० ५, सू० ५७—७२ । (अनु० ६) म० ५, सू० ७३—८७ ।
 (अनु० १) म० ६, सू० १—१५ । (अनु० २) म० ६, सू० १६—२३ ।
 (अनु० ३) म० ६, सू० २४—४३ । (अनु० ४) म० ६, सू० ४४—४६ ।
 (अनु० ५) म० ६, सू० ५०—६१ । (अनु० ६) म० ६, सू० ६२—७५ ।
 (अनु० १) म० ७, सू० १—१७ । (अनु० २) म० ७, सू० १८—३३ ।
 (अनु० ३) म० ७, सू० ३४—५५ । (अनु० ४) म० ७, सू० ५६—७० ।
 (अनु० ५) म० ७, सू० ७१—८६ । (अनु० ६) म० ७, सू० ८७—१०४ ।
 अनु० १) म० ८, सू० १—५ । (अनु० २) म० ८, सू० ६—१२ ।
 (अनु० ३) म० ८, सू० १३—२० । (अनु० ४) म० ८, सू० २१—३० ।

यो यथाति^(५)द्वादशेने^(१) च षड्को-
 ऽग्ने^(७) दशैकादशको य^(८) इत्युत ।
 अथोदशा त्वन इन्द्र जुमन्तं^(९)
 परो दशको गौर्धयत्यादिः^(१०) ॥ २२ ॥
 स्नादिष्ठया^(१) अष्टसूक्तः पवस्र^(२)
 चिंशत्सपङ्कः परः सप्तकोऽया^(३) ।
 प्रा^(४)ष्टादशैकादशकः प्र ते^(५)ऽस्य
 प्रेषा^(६) सप्तैकादशकः सखायः^(७) ॥ २३ ॥
 अथे वृहन्^(१) षोडशकस्तथोदश
 त्वष्टा^(२) प्र देवजे^(३) ति चाष्टादशाष्टा^(४) ।
 अष्टाविदं^(५) षोडशकस्तु भद्राः^(६)

(अनु० ५) म० ८, सू० ३१—३२ । (अनु० ६) म० ८, सू० ३३—३४ ।

(अतः परं ११ एकादश सूक्तानि वाचखिल्यम्) ।

(अनु० ७) म० ८, सू० ६०—६६ । (अनु० ८) म० ८, सू० ७०—८० ।

(अनु० ९) म० ८, सू० ८१—९३ । (अनु० १०) म० ८, सू० ९४—१०३ ।

(अनु० १) म० ९, सू० १—२४ । (अनु० २) म० ९, सू० २५—६० ।

(अनु० ३) म० ९, सू० ६१—६७ । (अनु० ४) म० ९, सू० ६८—८५ ।

(अनु० ५) म० ९, सू० ८६—९६ । (अनु० ६) म० ९, सू० ९७—१०३ ।

(अनु० ७) म० ९, सू० १०४—११४ ।

(अनु० १) म० १०, सू० १—१६ । (अनु० २) म० १०, सू० १७—२६ ।

(अनु० ३) म० १०, सू० ३०—३२ । (अनु० ४) म० १०, सू० ३३—६० ।

(अनु० ५) म० १०, सू० ६१—६८ । (अनु० ६) म० १०, सू० ६९—८४ ।

सत्येन^(७) षट् सं^(८) नवेन्द्र^(९) चयोदश ॥२४॥

तमस्य द्यावापृथिवी^(१०) षष्टकः

परस्त्रयोविंशतिर्ना सदासीत्^(११) ।

अश्वेदानयो द्वादशकोऽनुवाक-

सत्वारिंशच्छास इत्ये^(१२)ति चास्मिन् ॥२५॥

आद्ये चतुर्विंशतिरिहानुवाका

अतः परं मण्डलं यच्चतुष्कम् ।

द्वे पञ्चके षीषि षड्भानि चैव

द्वाष्टमं सप्त नवमं द्वादशमथम् ॥२६॥

एकाधिका स्यान्नवतिः शतञ्च

वदन्ति वै मण्डलमादितो यत् ।

सत्वारिंशन्नीषि चाऽऽर्द्धितौथं

सूक्ते च षष्टिञ्च द्वितीयमाहुः ॥२७॥

अष्टापञ्चाशत्तपि यच्चतुर्थं

सप्ताधिकाश्रीतिरतः परं स्यात् ।

पञ्चाधिका सप्ततिरुत्तरम्

सत्वारि वासिष्ठमथो शतञ्च ॥२८॥

द्वे चैव सूक्ते नवतिञ्च विद्या-

(अनु०७) म० १०, सू० ८५—९० । (अनु०८) म० १०, सू० ९१—९६ ।

(अनु०९) म० १०, सू० १००—११२ । (अनु०१०) म० १०, सू० ११३—१२८ ।

(अनु०११) म० १०, सू० १२९—१५१ । (अनु०१२) म० १०, सू० १५२—१६१ ।

दथाष्टमं नवमं वै शतं स्यात् ।
 चतुर्दश त्वाङ्गरथाधिकान्य-
 प्याद्ये यदुक्तं दशमे तथैव ॥२८॥
 एतत्सहस्रं दश सप्त चैवा-
 ष्टावतो वाष्कसकेऽधिकानि ।
 तान् पारणे शाकले ग्रीष्मिरीये
 वदन्ति शिष्टा न खिलेषु विप्राः ॥३०॥
 पञ्चाग्रीतिर्दाशतयेऽनुवाका
 दृष्टाः पुराणश्चषिभिर्महात्मभिः ।
 यस्तानृग्विदेद चैवाप्यधीते
 स नाकपृष्ठं भजते ह शश्वत् ॥३१॥
 अध्यायानां चतुःषष्टिर्मण्डलानि दशैव तु ।
 वर्गाणां तु सहस्रे द्वे सङ्ख्याते च षडुत्तरे ॥३२॥
 सहस्रमेतत् सूक्तानां निश्चितं खैलिकैर्विना ।
 दश सप्त च पचन्ते सङ्ख्यातं वै पदद्वयम् ॥३३॥
 एकैर्च एकवर्गः स्यादेकस्य नवकस्तथा ।
 द्वौ वर्गौ तु षडौ श्रेयौ श्रूयन् दशशतं सप्ततम् ॥३४॥
 चतुष्कं शतमेकस्य चत्वारः सप्ततिस्तथा ।
 पञ्चकानां सहस्रान्तु द्वे च सप्तोत्तरे शते ॥३५॥
 जीषि च शतानि षड्भाषाश्चत्वारिंशत् षड्वर्गाः ।
 शतमूनविंशकं सप्तकानां श्रूया षष्टिरष्टकानाम् ॥३६॥
 षड्भां दशसहस्राणि षड्भां पञ्चशतानि च ।

अचामग्रीतिः पादस्य पारणं सप्तकीर्तितम् ॥ ३७ ॥

अर्धर्षानां सहस्राणामेकविंशतिकं तथा ।

ग्रतदयन्तु द्वाविंशत् सपादं मुनिभिः पुरा ॥ ३८ ॥

शाकल्यदृष्टे पदसचमेकं

सार्धस्य वेदे त्रिसहस्रयुक्तम् ।

ग्रतानि चाष्टौ दशकदशस्य

पदानि षट् चेति च चर्चितानि ॥ ३९ ॥

एकस्य दशसहस्रं दश च सहस्राणि सप्त च ग्रतानि चर्चापदानि
ज्ञेयानि पदानि चान्यानि चत्वारि । चत्वारि वा ग्रतसहस्राणि
द्वाविंशत्त्राचरसहस्राणि द्वाविंशत्त्राचरसहस्राणि ॥

इत्यनुवाकानुक्रमणी समाप्ता ॥

NOTE.—The last 21 pages had not the benefit of the late Raja
Rajendralala Mitra's revision.

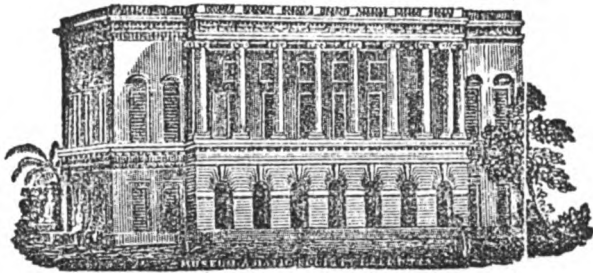

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
JUN 6 1890
BIBLIOTHECA INDICA ;

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 722.

बृहदेवता ।

BRIHADDEVATĀ :

AN INDEX TO THE GODS OF THE
RIG VEDA,

BY

SAUNAKA ACHARYA.

EDITED BY

RAJENDRALĀLA MITRA, C. I. E., LL. D.

FASCICULUS I.

CALCUTTA :

PRINTED BY G. H. ROUSE, AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 67, PARK STREET.

1889.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. TRUBNER & CO.

57 AND 59, LUDGATE HILL, LONDON, E. C.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, Fasc. I—III @ /6/ each	..	Rs. 1	2
Agni Purāna, (Sans.) Fasc. II—XIV @ /6/ each	..	.. 4	14
Aṅu Bhāshyam, Fasc. I	..	.. 0	6
Aitareya Aranyaka of the Rig Veda, (Sans.) Fasc. I—V @ /6/ each	..	.. 1	14
Aphorisms of Śāṅḍilya, (English) Fasc. I	..	.. 0	6
Aphorisms of the Vedānta, (Sans.) Fasc. VII—XIII @ /6/ each	..	.. 2	4
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. I—VI @ /6/ each	..	.. 2	4
Aśvavaidyaka, Fasc. I—V @ /6/ each	..	.. 1	14
Avadāna Kalpalatā by Kāhemendra (Sans. & Tibetan) Vol. I Fasc. I	..	.. 1	0
Bhāmatī, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	.. 3	0
Brahma Sūtra, (English) Fasc. I	..	.. 0	12
Bṛihaddharma Purānam, Fasc. I—II @ /6/ each	..	.. 0	12
Bṛihat Aranyaka Upanishad, (Sans.) Fasc. VI, VII & IX @ /6/ each	..	.. 1	2
Ditto (English) Fasc. II—III @ /6/ each	..	.. 0	12
Bṛihat Saṃhitā, (Sans.) Fasc. II—III, V—VII @ /6/ each ..	..	.. 1	14
Chaitanya-Chandrodaya Nāṭaka, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each	..	.. 0	12
Chaturvarga Chintāmaṇi, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—11; II, 1—25; III, Part I Fasc. 1—18, Part II, Fasc. 1—3 @ /6/ each	..	.. 21	6
Chhāndogya Upanishad, (English) Fasc. II	..	.. 0	6
Daśarupa, Fasc. II and III @ /6/	..	.. 0	12
Gobhiliya Gṛihya Sūtra, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each	..	.. 4	8
Hindu Astronomy, (English) Fasc. I—III @ /6/ each	..	.. 1	2
Kāla Mādhava, (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/	..	.. 1	8
Kātantra, (Sans.) Fasc. I—VI @ /12/ each	..	.. 4	8
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each	..	.. 10	8
Kaushitakī Brahman Upanishads, Fasc. II	..	.. 0	6
Kūrma Purāna, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	.. 3	0
Lalita-Vistara (Sans.) Fasc. II—VI. @ /6/	..	.. 1	14
Lalita-Vistara, (English) Fasc. I—III @ /12/ each	..	.. 2	4
Madana Pārijāta, (Sans.) Fasc. I—VI @ /6/ each	..	.. 2	4
Manuśikā Sangraha, (Sans.) Fasc. I—II @ /6/ each	..	.. 0	12
Mārkaṇḍeya Purāna, (Sans.) Fasc. IV—VII @ /6/ each	..	.. 1	8
Mārkaṇḍeya Purāna (Eng.) Fasc. I—II @ /12/ each	..	.. 1	8
Mīmāṃsā Darśana, (Sans.) Fasc. II—XIX @ /6/ each	..	.. 6	12
Nārada Pañcharātra, (Sans.) Fasc. IV	..	.. 0	6
Nārada Smṛiti, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/	..	.. 1	2
Nayavārtikam, (Sans.) Fasc. I	..	.. 0	6
Nirukta, (Sans.) Vol. I, Fasc. I—VI; Vol. II, Fasc. I—VI; Vol. III, Fasc. I—VI; Vol. IV, Fasc. I—VI @ /6/ each Fasc.	..	.. 9	0
Nītisāra, or The Elements of Polity, By Kāmandaki, (Sans.) Fasc. II—V @ /6/ each	..	.. 1	
Nyāya Darśana, (Sans.) Fasc. III	..	.. 0	6
Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇam (Sans.) Vol. I, Fasc. I and II @ /6/ each	..	.. 0	12
Parisishṭa Parvan (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/ each	..	.. 1	8

(Continued on third page of Cover.)

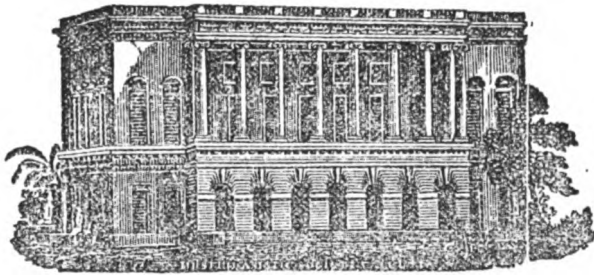

BIBLIOTHECA INDICA ;

A

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL
NEW SERIES, No. 760.

बृहद्देवता ।

BRIHADDEVATĀ :
AN INDEX TO THE GODS OF THE
RIG VEDA,

BY

SAUNAKA ACHARYA.

EDITED BY

RAJENDRALALA MITRA, C. I. E., LL. D.
FASCICULUS II.

~~~~~
CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.
1890.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

NO. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. TRUBNER & CO.

57 AND 59, LUDGATE HILL, LONDON, E. C.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

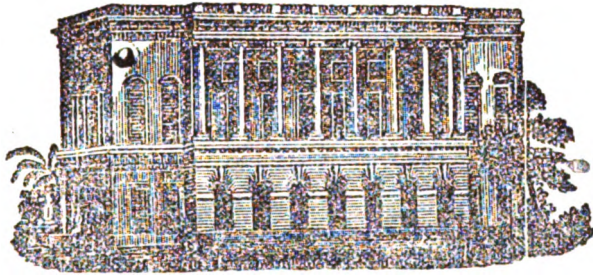
Advaita Brahma Siddhi, Fasc. I—IV @ /6/ each	..	Rs. 1	8
Agni Purāna, (Sans.) Fasc. II—XIV @ /6/ each	..	.. 4	14
Aṅu Bhāshyam, Fasc. I	..	.. 0	6
Aitareya Aranyaka of the Rig Veda, (Sans.) Fasc. I—V @ /6/ each	..	.. 1	14
Aphorisms of Sāṅḍilya, (English) Fasc. I	..	.. 0	6
Aphorisms of the Vedānta, (Sans.) Fasc. VII—XIII @ /6/ each	..	.. 2	4
Ashtasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. I—VI @ /6/ each	..	.. 2	4
Aśvavaidyaka, Fasc. I—V @ /6/ each	..	.. 1	14
Avadāna Kalpalatā by Kāhemendra (Sans. & Tibetan) Vol. I Fasc. 1—2 @ 1/	..	.. 2	0
Bhāmatī, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	.. 3	0
Brahma Sūtra, (English) Fasc. I	..	.. 0	12
Bṛihaddvatā, (Sans.) Fasc. I—II @ /6/ each	..	.. 0	12
Bṛihaddharma Purānam, Fasc. I—II @ /6/ each	..	.. 0	12
Bṛihat Aranyaka Upanishad, (Sans.) Fasc. VI, VII & IX @ /6/ each	..	.. 1	2
Ditto (English) Fasc. II—III @ /6/ each	..	.. 0	12
Bṛihat Saṃhitā, (Sans.) Fasc. II—III, V—VII @ /6/ each	..	.. 1	14
Chaitanya-Chandrodaya Nāṭaka, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each	..	.. 0	12
Chaturvarga Chintāmaṇi, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—11; II, 1—25; III, Part I Fasc. 1—13, Part II, Fasc. 1—5 @ /6/ each	..	.. 22	2
Chhāndogya Upanishad, (English) Fasc. II	..	.. 0	6
Daśarupa, Fasc. II and III @ /6/	..	.. 0	12
Gobhiliya Gṛihya Sūtra, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each	..	.. 4	8
Hindu Astronomy, (English) Fasc. I—III @ /6/ each	..	.. 1	2
Kāla Mādhava, (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/	..	.. 1	8
Kātantra, (Sans.) Fasc. I—VI @ /12/ each	..	.. 4	8
Kāthā Sarit Sāgara, (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each	..	.. 10	8
Kaushitakī Brahman Upanishads, Fasc. II	..	.. 0	6
Kūrma Purāna, (Sans.) Fasc. I—IX @ /6/ each	..	.. 3	6
Lalita-Vistara, (Sans.) Fasc. II—VI @ /6/	..	.. 1	14
Lalita-Vistara, (English) Fasc. I—III @ /12/ each	..	.. 2	4
Madana Pārijāta, (Sans.) Fasc. I—VII @ /6/ each	..	.. 2	10
Manuṭikā Sangraha, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each	..	.. 1	2
Mārkaṇḍeya Purāna, (Sans.) Fasc. IV—VII @ /6/ each	..	.. 1	8
Mārkaṇḍeya Purāna (Eng.) Fasc. I—II @ /12/ each	..	.. 1	8
Mīmāṃsā Darśana, (Sans.) Fasc. II—XIX @ /6/ each	..	.. 6	12
Nārada Pancharātra, (Sans.) Fasc. IV	..	.. 0	6
Nārada Smṛiti, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/	..	.. 1	2
Nayavārtikam, (Sans.) Fasc. I	..	.. 0	6
Nirukta, (Sans.) Vol. I, Fasc. IV—VI; Vol. II, Fasc. I—VII; Vol. III, Fasc. I—VI; Vol. IV, Fasc. I—VII @ /6/ each Fasc.	..	.. 8	4
Nītiśāra, or The Elements of Polity, By Kāmaudaki, (Sans.) Fasc. II—V @ /6/ each	..	.. 1	8
Nyayabindutika (Sans.)	..	.. 0	10
Nyāya Darśana, (Sans.) Fasc. III	..	.. 0	6
Nyāya Karmānjali Prakaraṇam (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—5 @ /6/ each	..	.. 1	14
Parīśiṣṭa Parvan (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/ each	..	.. 1	8

(Continued on third page of Cover.)

BIBLIOTHECA INDICA ;

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL
NEW SERIES, No. 794.

बृहद्देवता ।

BRIHADDEVATĀ :
AN INDEX TO THE GODS OF THE
RIG VEDA,

BY

SAUNAKA ACHĀRYA.

EDITED BY

RAJENDRALĀLA MITRA, C. I. E., LL. D.
FASCICULUS III.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57 PARK STREET.

1891.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. TRUBNER & CO.

57 AND 59, LUDGATE HILL, LONDON, E. C.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, Fasc. I—IV @ /6/ each	Rs	1	8
Agni Purāna, (Sans.) Fasc. II—XIV @ /6/ each	..	4	14
Aitareya Āraṇyaka of the Rig Veda, (Sans.) Fasc. I—V @ /6/ each	..	1	14
Aniruddha's Commentary (English) Fasc. I	..	0	12
Āṇu Bhāshyam, Fasc. I	..	0	6
Aniruddha's Commentary (English) Fasc. I	..	0	12
Aphorisms of Sāṅdilya, (English) Fasc. I	..	0	6
Aphorisms of the Vedānta, (Sans.) Fasc. VII—XIII @ /6/ each	..	2	4
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. I—VI @ /6/ each	..	2	4
Āśvavaidyaka, Fasc. I—V @ /6/ each	..	1	14
Avadāna Kalpalatā by Kṣhemendra (Sans. & Tibetan) Vol. I Fasc. 1—3	..	..	..
@ 1/ Vol. II, Fasc. 1	..	4	0
Bhāmatī, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	3	0
Brahma Sūtra, (English) Fasc. I	..	0	12
Brihaddevatā, (Sans.) Fasc. I—II @ /6/ each	..	0	12
Bṛihaddharma Purānam, Fasc. I—II @ /6/ each	..	0	12
Bṛihat Aranyaka Upanishad, (Sans.) Fasc. VI, VII & IX @ /6/ each	..	1	2
Ditto (English) Fasc. II—III @ /6/ each	..	0	12
Bṛihat Saṁhitā, (Sans.) Fasc. II—III, V—VII @ /6/ each	..	1	14
Chaitanya-Chandrodaya Nāṭka, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each	..	0	12
Chaturvarga Chintāmaṇi, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—11; II, 1—25; III, Part I Fasc. 1—18, Part II, Fasc. 1—7 @ /6/ each	..	22	14
Chāndogya Upanishad, (English) Fasc. II	..	0	6
Daśarūpa, Fasc. II and III @ /6/	..	0	12
Gobhiliya Gṛihya Sūtra, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each	..	4	8
Hindu Astronomy, (English) Fasc. II—III @ /6/ each	..	0	12
Kāla Mādhava, (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/	..	1	8
Kātantra, (Sans.) Fasc. I—VI @ /12/ each	..	4	8
Kuṭhā Surit Sāgara, (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each	..	10	8
Kaushitakī Brahman Upanishads, Fasc. II	..	0	6
Kūrma Purāna, (Sans.) Fasc. I—IX @ /6/ each	..	3	6
Lalita-Vistara (Sans.) Fasc. II—VI @ /6/	..	1	14
Lalita-Vistara, (English) Fasc. I—III @ /12/ each	..	2	4
Madana Pārijāta, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	3	0
Manuṣikā Sangraha, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each	..	1	2
Mārkaṇḍeya Purāna, (Sans.) Fasc. IV—VII @ /6/ each	..	1	8
Mārkaṇḍeya Purāna (Eng.) Fasc. I—II @ /12/ each	..	1	8
Mīmāṃsā Darśana, (Sans.) Fasc. II—XIX @ /6/ each	..	6	12
Nārada Pancharātra, (Sans.) Fasc. IV	..	0	6
Nārada Smṛiti, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/	..	1	2
Nayavārtikam, (Sans.) Fasc. I	..	0	6
Nirukta, (Sans.) Vol. I, Fasc. 4—6; Vol. II, Fasc. 1—7; Vol. III, Fasc. 1—6; Vol. IV, Fasc. 1—7 @ /6/ each Fasc.	..	8	4
Nītisāra, or The Elements of Polity, By Kāmandaki, (Sans.) Fasc. II—V @ /6/ each	..	1	8
Nyāyabindutika (Sans.)	..	0	10
Nyāya Karmājñali Prakaraṇam (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—6 Vol. II, Fasc. 1—2 @ /6/ each	..	3	0
Parīśiṣṭa Parvan (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/ each	..	1	8

(Continued on third page of Cover.)

Pingala Chhandah Sūtra, (Sana.) Fasc II—III @ /6/ each	Rs.	0	1
Prithirāj Rāsan, (Sana.) Part I, Fasc. I, Part II, Fasc. I—V @ /6/ each		2	2
Ditto (English) Part II Fasc. I		0	13
Prākṛita Lakṣaṇam. (Sana.) Fasc. I		1	8
Parāśura Smṛiti (Sana.) Vol. I, Fasc. 1—8, Vol. II, Fasc. 1—4, Vol. III, Fasc. 1—2 @ /6/ each		5	4
Parāśura, Institutes of (English)		0	12
Srauta Sūtra of Apastamba, (Sana.) Fasc. I—XII @ /6/ each		4	8
Ditto Kṣvalāyana, (Sana.) Fasc. I—XI @ /6/ each		4	2
Ditto Lātyāyana (Sana.) Fasc. I—IX @ /6/ each		3	6
Ditto Śāṅkhāyana (Sana.) Vol. I, Fasc. 1—7, Vol. II, Fasc. 1—2, @ /6/ each		3	6
Sāma Veda Saṃhitā, (Sana.) Vols I, Fasc. 5—10; II, 1—6; III, 1—7; IV, 1—6; V, 1—8. @ /6/ each Fasc.		12	6
Saṅkhyā Sūtra Vṛitti (Sana.) Fasc. I—IV @ /6/ each		1	8
Sāhitya Darpaṇa, (English) Fasc. I—IV @ /6/ each		1	8
Sāṅkhyā Aphorisms of Kapila, (English) Fasc. I and II @ /6/ each		0	12
Surva Darśana Saṅgraha, (Sana.) Fasc II		0	6
Sankara Vijaya, (Sana.) Fasc. II and III @ /6/ each		0	12
Sāṅkhyā Pravachana Bhāṣhya, Fasc. III (English preface only)		0	6
S'ri Bhāṣhyam, (Sana.) Fasc. I—II		0	12
Sūsruta Saṃhitā, (Eng.) Fasc. I and II @ /12/ each		1	8
Taittiriya Kṛanyā (Sana.) Fasc. I—XI @ /6/ each		4	2
Ditto Brāhmaṇa (Sana.) Fasc. I—XXIV @ /6/ each		9	0
Ditto Saṃhitā, (Sana.) Fasc. IX—XXXV @ /6/ each		10	2
Ditto Prāśisikhya, (Sana.) Fasc. I—III @ /6/ each		1	2
Ditto and Aitareya Upanishads, (Sana.) Fasc. II and III @ /6/ each		0	12
Tāṇḍyā Brāhmaṇa, (Sana.) Fasc. I—XIX @ /6/ each		7	2
Tattva Chintāmaṇi, Vol. I, Fasc. 1—9; Vol. II, 1—7 (Sana.) @ /6/ each		6	0
Tul'āi Sat'sni, (Sana.) Fasc. I—III		1	2
Uttara Naishadha, (Sana.) Fasc. III, V—XII @ /6/ each		3	6
Uvāṅgadaśo, (Sana.) Fasc. I—VI @ /12/		4	8
Varāha Purāṇa, (Sana.) Fasc. I—XIII @ /6/ each		4	14
Vāyu Purāṇa, (Sana.) Vol. I, Fasc. I—VI; Vol. II, Fasc. I—VII, @ /6/ each Fasc		4	14
Vishnu Smṛiti, (Sana.) Fasc. I—II @ /6/ each		0	13
Vivādāratnākara, (Sana.) Fasc. I—VII @ /6/ each		2	10
Vṛihannārādiya Purāṇa, (Sana.) Fasc. I—6 @ /6/		2	4
Yoga Sūtra of Patañjali, (Sana. & English) Fasc. I—V @ /14/ each		4	6

Tibetan Series.

Sher-Phyin Vol. I, Fasc. 1—5 Vol. II, Fasc. 1—2 @ 1/ each		7	0
Paṅ-Sam t̄hi S'iñ, Fasc. I—II @ 1/ each		2	0
Rtogs brjod dpag bsam hkhri S'iñ (Tibetan & Sans.), Vol. I, Fasc. 1—3 @ 1/ Vol. II, Fasc. 1		4	0

Arabic and Persian Series.

'Alungirnamah, with Index, (Text) Fasc I—XIII @ /6/ each		4	14
Kin-i-Akbari, (Text) Fasc. I—XXII @ 1/ each		22	0
Ditto (English) Vol. I Fasc. 1—7 Vol. II Fasc. 1—2		15	12
Akbarnamah, with Index, (Text) Fasc. I—XXXVII @ 1/ each		37	0
Arabic Bibliography by Dr. A. Sprenger		0	6
Bādshāhnāmah with Index, (Text) Fasc. I—XIX @ /6/ each		7	2
Catalogue of Persian books and MSS. in the library of A. S. B., Fasc. I		1	0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc I—XXI @ 1/ each		21	0
Farhang-i-Rashidi (Text), Fasc. I—XIV @ 1/ each		14	0
Fihrist-i-Fūsi, or, Fūsy's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. I—IV @ /12/ each		3	0
Futūh-ul-Shām Waqidī, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each		3	6
Ditto Kzādī, (Text) Fasc. I—IV @ /6/ each		1	
Haft Asmān, History of the Persian Mansawi (Text) Fasc. I		0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. I—VI @ /12/ each		4	8
Iqbānāmah-i-Juhāngiri, (Text) Fasc. I—III @ /6/ each		1	2
Isbah, with Supplement, (Text) 51 Fasc. @ /12/ each		39	4
Muāsir-ul-Umara, Vol. I, Fasc. 1—9, Vol. II, 1—9 Vol. III, 1—7 @ /6/ each		9	6
Mughāzi of Waqidī, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each		1	10
Muutakhab-ul-Tawārikh, (Text) Fasc. I—XV @ /6/ each		5	11

(Turn over.)

Muntaḥab-ul-Tawárikh (English) Vol. II, Fasc. I—V @ /12/ each	Rs.	3	12
Muntaḥab-ul-Lubab. (Text) Fasc. I—XIX @ /6/ each	..	7	4
Mu'áqir-i-'Alamgiri (Text), Fasc. I—VI @ /8/ each	..	2	2
Nokhbat-ul-Fikr. (Text) Fasc. I	..	0	6
Nigamí's Khiradnámah-i-Iskandari. (Text) Fasc. I and II @ /12/ each	..	1	8
Riyāz-i-Sulátn, (Text) Fasc. I—IV @ /6/ each	..	1	8
Suyutí's Itqán, on the Exegetic Sciences of the Koran, with Supplement, (Text) Fasc. II—IV, VII—X @ 1/ each	..	7	0
Tabaqát-i-Náqirí, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each	..	1	14
Ditto (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each	..	10	8
Tárikh-i-Firúz Sháhí of Zinn-aldin Burní (Text) Fasc. I—VII @ /6/ each	..	2	10
Tárikh-i-Builuqí, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each	..	3	6
Tárikh-i-Firozsháhí, of Shams-i-Siráj Afif. (Text) Fasc. I—V @ /6/ each	..	1	14
Wis o Rámin, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each	..	1	14
Zafar-námah, Vol. I, Fasc. I—IX, Vol. II. Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	6	6
Túzak-i-Jahángiri (English) Fasc. I	..	0	12

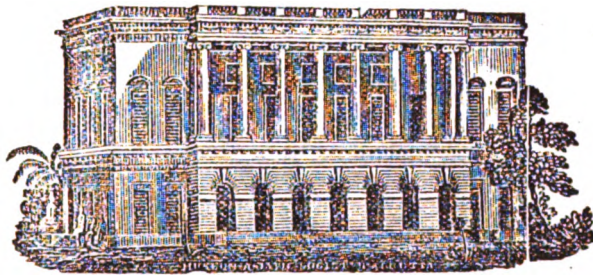
ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS

1	ASIATIC RESEARCHES. Vols. VII. IX to XI; Vols. XIII and XVII, and Vols. XIX and XX @ /10/ each	..	Rs. 80	0
	Ditto Index to Vols. I—XVIII	..	5	0
2	PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /4/ per No.; and from 1870 to date @ /8/ per No.	..		
3.	JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (6), 1847 (12), 1848 (12), 1850 (7), 1851 (7), 1857 (6), 1858 (6), 1861 (4), 1864 (5), 1865 (8), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6) 1886 (8), 1887 (7). @ 1/8 per No. to Subscribers and @ 2/ per No. to Non-Subscribers.	..		
	<i>N. B. The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.</i>			
4.	Centenary Review of the Researches of the Society from 1784—1883	..	3	0
	General Cunningham's Archæological Survey Report for 1863-64 (Extra No., J. A. S. B., 1864)	..	1	8
	Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., J. A. S. B., 1868)	..	1	8
	Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J. A. S. B., 1875)	..	3	0
	Sketch of the Turki Language as spoken in Eastern Turkestan, Part II. Vocabulary, by R. B. Shaw (Extra No., J. A. S. B., 1878)	..	3	0
	Introduction to the Maithili Language of North Bihar, by G. A. Grierson, Part II, Chrestomathy and Vocabulary (Extra No., J. A. S. B., 1882)	..	3	0
5.	Asiatic Society's Museum	..	3	0
6	Catalogue of Fossil Vertebrata	..	2	0
7.	Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal	..	3	8
8.	Examination and Analysis of the Mackenzie Manuscripts by the Rev. W. Taylor	..	2	0
9.	Han Koong Tsew, or the Sorrows of Han, by J. Francis Davis	..	1	8
10.	Iqtihát-us-Súfiyah, edited by Dr. A. Sprenger, 8vo.	..	1	6
11.	Ináyah, a Commentary on the Hidayah. Vols. II and IV, @ 16/ each	..	32	0
12.	Jawámi-ul-'ilm ir-riyázi, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I	..	2	0
13.	Khizánat-ul-'ilm	..	4	0
14.	Muhábhárat, Vols. III and IV, @ 20/ each	..	40	0
15.	Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I—III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each	..	18	0
16.	Purāna Sangraha. I (Markandeya Purana), Sanskrit	..	1	0
17.	Sharaya-ool-Islam	..	4	0
18.	Tibetan Dictionary by Osoma de Körös	..	10	0
19.	Ditto Grammar	..	8	0
20.	Vuttodaya, edited by Lt.-Col. G. E. Fryer	..	2	0
	Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. I—XXIV @ 1/ each	..	24	0
	Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra	..	5	0
	<i>N. B. All Cheques Money Orders &c. must be made payable to the "Treasure Asiatic Society" only.</i>			

BIBLIOTHECA INDICA ;
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 819.

बृहद्देवता ।

BRHĀD-DEVATĀ :
AN INDEX TO THE GODS OF THE
RIG VEDA,

BY

SAUNAKA ACHĀRYA.

EDITED BY THE LATE
RAJĀ RAJENDRALĀLA MITRA, C. I. E., LL. D.
FASCICULUS IV.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57 PARK STREET.

1892.

4306.7

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

NO. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. KEGAN PAUL, TRENCH,
TRÜBNER & CO., LD.

PATERNOSTER HOUSE, CHARING CROSS ROAD, LONDON, W. C.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, (Text) Fasc. I—IV @ /6/ each	...	Rs. 1	8
*Agni Purāna, (Text) Fasc. II—XIV @ /6/ each	...	4	14
Aitareya Aranyaka of the Rig Veda, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each	...	1	14
Anu Bhāshyam (Text) Fasc. I—II	...	0	12
Aphorisms of Sāṅḍilya, (English) Fasc. I	...	0	6
*Aphorisms of the Vedānta, (Text) Fasc. VII—XIII @ /6/ each	...	2	10
Ashṭasāhasrikā Prajāpāramitā, (Text) Fasc. I—VI @ /6/ each	...	2	4
Āsvavaidyaka, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each	...	1	14
Avadāna Kulpalātā, (Suns. and Tibetan) Vol. I, Fasc. I-III; Vol. II, Fasc. I @ 1/	...	4	0
*Bhāmati, (Text) Fasc. II—VIII @ /6/ each	...	2	10
Brahma Sūtra, (English) Fasc. I	...	0	12
Bṛihaddevata (Text) Fasc. I—III @ /6/ each	...	1	2
Bṛihadharma Purāna, (Text) Fasc. I and II @ /6/ each	...	0	12
*Bṛihat Aranyaka Upanishad, (Text) Fasc. VI, VII & IX @ /6/ each	...	1	2
* Ditto (English) Fasc. II—III @ /6/ each	...	0	12
*Bṛihat Saṃhitā, (Text) Fasc. II—III, V—VII @ /6/ each	...	1	14
*Chaitanya-Chandrodaya Nāṭaka, (Text) Fasc. II—III @ /6/ each	...	0	12
Chaturvarga Chintamani (Text) Vols. I, Fasc. 1—11; II, 1—25; III, Part I, Fasc. 1—18. Part II, Fasc. 1—9 @ /6/ each	...	23	10
*Chhāndogya Upanishad, (English) Fasc. II	...	0	6
*Dasarupa, (Text) Fasc. II and III @ /6/	...	0	12
Gopatha Brahmana, (Text) Fasc. I—II	...	0	12
*Hindu Astronomy, (English) Fasc. II—III @ /6/ each	...	0	12
Kāla Mādhyama, (Text) Fasc. I—IV @ /6/ each	...	1	8
Kātantra, (Text) Fasc. I—VI @ /12/ each	...	4	8
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each	...	10	8
*Kauśhitaki Brahman Upanishads, (Text) Fasc. II	...	0	6
Kūrma Purana, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each	...	3	6
*Lalita-Vistara, (Text) Fasc. III—VI @ /6/ each	...	1	8
Ditto (English) Fasc. I—III @ /12/ each	...	2	4
Mudana Pārijātu, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each	...	3	6
Manutikā Saṅgraha, (Text) Fasc. I—III @ /6/ each	...	1	2
*Mārkaṇḍeya Purāna, (Text) Fasc. IV—VII @ /6/ each	...	1	8
Mārkaṇḍeya Purāna, (English) Fasc. I—II @ /12/ each	...	2	4
*Mimāṃsā Darśana, (Text) Fasc. II—XIX @ /6/ each	...	6	12
*Nārada Pancharātra, (Text) Fasc. IV	...	0	6
Nārada Smṛiti, (Text) Fasc. I—III @ /6/	...	1	2
Nyayavārtika, (Text) Fasc. I	...	0	6
*Nirukta, (Text) Vol. I, Fasc. 4—6; Vol. II, Fasc. 1—6; Vol. III, Fasc. 1—6; Vol. IV, Fasc. 1—8 @ /6/ each	...	8	10
*Nitisāra, or The Elements of Polity, By Kāmandaki, (Sans.) Fasc. II—V @ /6/ each	...	1	8
Nyayabindutika, (Text)	...	0	10
Nyāya Kusumāñjali Prakarana (Text) Vol. I, Fasc. 1—6; Vol. II, Fasc. 1—2 @ /6/ each	...	3	0
arishāṣṭa Parvan, (Text) Fasc. I—IV @ /6/ each	...	1	8

(Continued on third page of Cover.)

**This book is a preservation photocopy.
It was produced on Hammermill Laser Print natural white,
a 60 # book weight acid-free archival paper
which meets the requirements of
ANSI/NISO Z39.48-1992 (permanence of paper)**

Preservation photocopying and binding

by

Acme Bookbinding

Charlestown, Massachusetts

1996

3 2044 025 03

